

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA  
DEPARTAMENTS DE FILOLOGIA CATALANA I ESPANYOLA

# GRAMÀTICA DEL DISCURS

Gemma Rigau i Oliver

Publicacions  
de la Universitat Autònoma de Barcelona  
Bellaterra, 1988

Primera edició, 1981  
Segona edició, 1988

Coberta: Anton Rigau  
© Departaments de Filologia Catalana i Espanyola

Editat i imprès pel Servei de Publicacions  
de la Universitat Autònoma de Barcelona  
08193 Bellaterra (Barcelona)  
ISBN: 84-7488-032-7  
Dipòsit Legal: B. 7.681-1988  
Printed in Spain

## PRESENTACIÓ

La lingüística generativa aspira a confeir gramàtiques que donin compte adequadament de la competència lingüística dels parlants, o més exactament, gramàtiques que esdevinguin un model del coneixement que de la pròpia llengua tenen els parlants. Ara bé, aquesta competència lingüística no es pot entendre com a referida únicament i exclusivament a la producció i a la comprensió de frases, ja que tot parlant està igualment capacitat per a produir i entendre infinits discursos o textos coherents de la seva llengua. L'objectiu central del present llibre és justament prendre acte d'aquest fet. S'hi ha volgut mostrar la conveniència i fins la necessitat d'elaborar gramàtiques (per a la descripció i explicació de les llengües naturals, i específicament en el cas del català) que ultrapassin els límits oracionals i centrin la

seva atenció en el discurs.

Durant els últims anys, l'interès pel discurs ha crescut progressivament, sobretot a Europa, tant entre els lingüistes generativistes com entre els no generativistes. N'és un senyal palpable la ingent bibliografia apareguda de fresc i la igualment abundant ja anunciada en els catàlegs bibliogràfics. Però de moment no seria raonable qualificar de definitiu cap dels treballs publicats ni, fins on coses així es poden preveure, cap dels títols més imminents. Tot i que els estudis sobre gramàtica generativa del text ja componen un conjunt prou considerable, la major part es limita a establir punts programàtics o a discutir enfocaments, i és encara major el nombre de qüestions fonamentals que esperen un debat fructuós i resolutiu. Tanmateix, en resulta meridiana-ment clara l'apressant afirmació de fons: que una explicació real i satisfactòria del coneixement lingüístic dels parlants passa per un estudi atent del discurs, i no només de la frase. Els fulls que segueixen parteixen d'aquest àmbit i d'aquesta constatació, l'assumeixen gairebé com un leitmotiv vertebrador i en donen proves a partir del català.

El treball no consisteix pas en una construcció rodona i acabada d'una gramàtica generativa del discurs, naturalment. Pretén només examinar, esbossar i clarificar alguns aspectes de la gramàtica del discurs, amb el desig de col·laborar a la construcció d'una gramàtica capaç de predir tots els discursos possibles del català.

He d'observar, d'altra banda, que els judicis d'agramaticalitat o mala formació han estat confrontats, bé que sovint amb

parlants del meu mateix dialecte. En tot cas, quan la coincidència no era total, ho he registrat amb signes interrogatius marcats davant la frase o discurs en qüestió.

L'obra que teniu a les mans és una versió revisada de la tesi doctoral Aspectes d'una gramàtica generativa del discurs o text presentada el gener del 1979 a la Universitat de Barcelona, i, com totes les tesis doctorals, ha involucrat necessàriament moltes persones. En el moment de la publicació he de deixar almenys constància del meu agraïment a tots els qui hi van intervenir. En primer lloc, al Dr. F. Marsà, director de la tesi, pels consells i l'estímul que m'oferí en tot moment. Al Dr. A.M. Badia, que acceptà ser el tutor d'un meu treball becat per Omnium Cultural l'any 1975, que resultà molt útil per algunes parts dels capítols 4 i 5. Al Dr. J.M. Blecua Perdices i al Dr. S. Serrano per l'orientació bibliogràfica i sobre qüestions concretes que em van aportar. I a tots ells i al Dr. J. Molas per haver acceptat de formar part del tribunal. En segon lloc, he de donar gràcies als meus col·legues del Departament de Filologia Hispànica de la Universitat Autònoma de Barcelona, J.M. Nadal, M.L. Hernanz, J. Magcaró, A. Bartra, J. Argente, S. Alcoba, J.M. Brucart, M. Segarra i C. Subirats, amb qui vaig discutir tota mena de problemes que suscitava l'elaboració del treball. He d'esmentar també els suggeriments i comentaris de J. Solà, que m'han estat molt profitosos a l'hora de la versió definitiva. Agraïixo particularment a I.A. Mel'cuk i a T.A. van Dijk que acceptessin generosament la comunicació epistolar i em fessin arribar puntualment els seus treballs sobre lingüística textual.

Un agraïment especial dec al meu marit Joaquim Garriga per

l'estímul constant, la paciència a tota prova i la bona disposició a servir-me d'informant i col.laborador durant la prolongada elaboració del treball.

Finalment, vull fer constar que la publicació d'aquesta tesi ha estat possible gràcies a l'ajut econòmic que em fou concedit per la Fundació Congrés de Cultura Catalana el 1980.

Dedicó el llibre als meus pares, Antoni M. i Teresa.

G.R.O.

## **1. EL DISCURS COM A OBJECTE D'ESTUDI DE LA TEORIA LINGÜÍSTICA**

## 1.1. EL DOMINI DE LA TEORIA LINGÜÍSTICA

No cal pas estar gaire versat en lingüística per adonar-se de l'enorme quantitat de problemes que encara esperen solució i del constant replantejament de qüestions que aparentment ja estaven resoltes. Des d'òptiques diferents, amb preparació cultural i mentalitats diferents, des de diverses concepcions de com ha de ser i què ha de pretendre una teoria lingüística, molts lingüistes han maldat -i malden- per trobar solucions aproximadament satisfactòries a una part dels innumerables problemes pendents. Resulta igualment palesa la diversitat de fortuna que ha acompanyat aquests esforços, els quals, també cal dir-ho, en bona part dels casos es limitaven a subratllar la poca consistència de les solucions presentades pels col·legues i contrincants. Encara que ens volguéssim cenyir únicament a les argumen

tacions dels mateixos lingüistes generativistes, les raons de fons de la seva desavinença resultarien molt prolises i llargues d'enumerar.

Un dels nuclis conflictius i que vivament divideixen els lingüistes és la qüestió de la delimitació de l'àmbit de la teoria lingüística. Com a ciència empírica, els límits del seu domini no són prèviament donats, sinó que poden ser modificats segons els procediments de recerca. D'altra banda, la possible unificació de criteris esdevé complicada per un altre debat que es manté viu entre els generativistes des de la fi dels anys seixanta: la concepció de la gramàtica. A aquest problema controvertit cal afegir-n'hi encara un altre, de caire metodològic, sobre la determinació de la major adequació d'una teoria en relació a les altres del seu camp.

Al capítol 3 ens referirem extensament a la controvèrsia entre la teoria de la semàntica generativa i la teoria de la semàntica interpretativa,<sup>1</sup> per tal d'avaluar les posicions dels partidaris d'una i altra teoria en el debat sobre els límits de la teoria lingüística. Aquest debat, tot i que no ha estat dut a terme ni es manté amb l'estrèpit i la fogositat de la polèmica abans esmentada, no per això ha deixat de ser constantment viu en la història de la lingüística.

En primer lloc caldrà tanmateix definir què s'entén per domini d'una teoria. De moment podem afirmar que el domini d'una teoria empírica és el conjunt d'objectes o esdeveniments les propietats dels quals són explicables per la teoria, i en relació als quals els teoremes de la teoria poden ser verificats. En realitat, hi ha un nombre infinit de dominis possibles per a

les teories, però només un petit subconjunt de dominis pot ser considerat empíricament significatiu. Tal com argumentava G. A. Sanders (1970b), és igualment factible construir una teoria sobre tots els animals com una teoria sobre el sistema circulatori de tots els gats siamesos de dues setmanes d'edat, però el nostre coneixement del món ens permet de comprendre immediatament que la darrera teoria conté un tipus d'arbitrarietat que no és present a la primera. D'altra banda és evident que el domini de la primera teoria resulta compatible amb més partions sistemàtiques de la realitat que no pas la segona i que una teoria sobre els animals és més general que qualsevol teoria possible sobre els gats siamesos o sobre els òrgans dels gats. És fàcil d'admetre, doncs, que la segona teoria pot ser totalment absorbida per la primera,<sup>2</sup> la qual és anomenada, en aquest sentit, una teoria natural. És a dir, s'entén per teoria natural aquella que no pot ser absorbida per cap altra teoria coneguda, aquella el domini de la qual és un domini natural. G.A. Sanders (1970a p.10) defineix amb aquestes paraules el concepte de domini natural d'una teoria:

A natural, or optimal, domain for an actual theory is one which if enlarged would require an enlargement of the axiomatic or operational basis of the theory, and if narrowed would exclude certain objects governed by laws of the theory, and in respect to which true theorems are, in fact, derivable.

El propòsit del present treball és mostrar, mitjançant l'estudi de determinats aspectes del català, que el domini natural d'una gramàtica és el discurs<sup>3</sup>; dit amb altres mots: les teories naturals del llenguatge són les gramàtiques del discurs. Fins ara, la majoria dels lingüistes ha considerat -i considera

encara- axiomàticament que el domini de les teories de les llengües naturals són les frases d'aquestes llengües. Per aquesta mateixa raó no proliferen en la bibliografia lingüística arguments explícits a favor de la gramàtica oracional, ni tampoc treballs que mostrin la raó per la qual la lingüística no s'ha d'interessar pel discurs. En canvi, ha fet vessar molta tinta a generacions i generacions de gramàtics la definició de la frase, si bé avui dia els lingüistes no semblen pas preocupats per discutir-ne la naturalesa.<sup>4</sup> Tot referint-se a la causa d'aquest fet, escriu J. Lyons (1977b p.629):

But this is not because there is now some generally accepted criterion or set of criteria, in terms of which it can be decided what is and what is not a sentence. The reason is simply that linguists have been less concerned recently with questions of definition.

En acceptar axiomàticament la frase com la màxima unitat gramatical, l'estudi del discurs és jutjat extralingüístic, mentre el de la frase és considerat legítimament lingüístic. Aquesta creença -sovint expressada amb la paràfrasi d'una fórmula clàssica: "Nihil est in lingua quod non prius fuerit in oratione" (cf. E. Benveniste (1964 p.131))- és compartida per gramàtics i lingüistes antics i moderns. Així, el Brocense afirma que la finalitat de la gramàtica és l'oració i J. Harris (1971 p.18s), per la seva banda, escriu:

...the longest extension with which Grammar has to do, is the Extension here considered, that is to say a sentence. The great Extensions (such as Syllogisms, Paragraphs, Sections and complete Works) belong not to Grammar, but to Arts of higher order; not to mention that all of them are but Sentences repeated.

I ja en el segle XX, A. Meillet (1912 p.339) defineix la frase com la màxima unitat lingüística, com "un ensemble d'articulations liées entre elles par des rapports grammaticaux et qui, ne dépendant grammaticalement d'aucun autre ensemble, se suffisant à elles mêmes". Perfecciona aquesta definició el nord-americà L. Bloomfield (1933 p.170) en afirmar que la frase és "an independent linguistic form, not included by virtue of any grammatical construction in any larger linguistic form". I encara C. Hockett (1958 p.201) rebla el clau en parlar de la frase com d'un constituït que no és un constituent. A la lingüística, doncs, no hi havia lloc per al discurs.<sup>5</sup>

La lingüística generativa també es caracteritza per l'exclusió del discurs del domini de la lingüística. N. Chomsky concep la gramàtica com un sistema de regles que relacionen les interpretacions semàntiques amb les representacions fòniques de les frases d'una llengua. La finalitat de la gramàtica és enumerar i descriure totes les frases i només les frases de la llengua, ja que la gramàtica ha de ser un model de la competència lingüística del parlant. I recordem que per competència entén N. Chomsky (1965 p.4) el coneixement que el parlant-oïdor té de la seva llengua i que li permet de distingir les seqüències de mots que formen frases de les que no en formen.

The theory of language -escriu N. Chomsky (1975a p.36)- is simply that part of human psychology that is concerned with one particular "mental organ", human language. Stimulated by appropriate and continuing experience, the language faculty creates a grammar that generates sentences with a formal and semantic properties. We say that a person knows the language generated by this grammar.

A les seves primeres obres, Chomsky perpetua, si bé implícitament, el criteri que més enllà de la frase no existeixen cap mena de relacions. Els seus seguidors, en canvi, diverses vegades han manifestat de forma explícita aquesta opinió. Així, J.J. Katz i J. Fodor (1963 p.490) afirmen que "grammars seek to describe the structure of a sentence in isolation from its possible settings in linguistic discourse (written or verbal) or in non-linguistic context (social o physical)".<sup>6</sup> Per altra banda, E. M. Postal (1966 n.3) refusa tot allò que comporti que l'anàlisi lingüística ha d'anar més enllà dels límits oracionals, encara que això a vegades l'obligui a forçar o bandejar les dades. Vegem-ho tot seguit:

The idea that a form like she in sentence such as she dances well is a "remplacement" or "substitute" for some other noun, say in "discours context" or the like, seems me completely without basis. Such an assumption explains nothing for the quite simple reason that there is nothing really to explain. It is quite sufficient to indicate precisely that such forms refer to object-types whose particular referents are assumed by the speaker to be known to the person spoken to.

Aquest desinterès pel discurs que observem en els generativistes fins a cert punt és justificat. De la mateixa manera que per a Bloomfield fou molt profitós limitar-se a l'estudi de la frase (si bé Z. Harris va poder sobrepassar-ne els límits i analitzar el discurs), també Chomsky necessitava un camp d'estudi restringit per a poder dur a terme la formalització de la gramàtica.<sup>7</sup> No obstant això, avui dia, un cop els lingüistes han reconegut que una teoria lingüística ha de donar compte de factors que inicialment havien estat considerats extralingüístics,<sup>8</sup> ja és possible procedir a l'ampliació del domini de la gramàtica,

de manera que hi tinguin cabuda molts fenòmens lingüístics i, fins i tot, moltes propietats de les frases que altrament restarien sense explicació satisfactòria. Per tant, caldrà demostrar que el conjunt infinit dels possibles discursos o textos d'una llengua és el domini adequat, "natural", de la teoria lingüística.<sup>9</sup> Els lingüistes que treballen en aquesta direcció són encara, de moment, poc nombrosos, però l'interès que suscita el discurs com a unitat lingüística, o almenys el que obtenen fenòmens l'estudi dels quals supera els límits oracionals, és tanmateix creixent. Així, C. Fillmore (1971a) afirma que és a l'anàlisi del discurs on cal cercar els principis que permeten jutjar l'adequació i la força dels enunciats. I encara C. Fillmore (1972 p. 247) escriu:

It has been assumed, in a great many linguistic traditions, that the maximum unit of analysis, the unit within which all "purely linguistic" generalizations have their scope is the "sentence". But this is surely wrong. (El subratllat és meu)

També G. Lakoff ha insistit en diverses ocasions, (G. Lakoff (1974) i a H. Parret (1974)), sobre la conveniència que les regles de la gramàtica atenguin el tipus de discurs i el context discursiu,<sup>10</sup> si bé no ha treballat gaire sobre aquesta qüestió. Per altra banda, J.D. Mc Cawley (H. Parret (1974 p.274)) accepta la possibilitat d'una lingüística del discurs tot i que confessa tenir poc clar el concepte de discurs. Però serà millor que transcrivem les seves paraules:

...to make a linguistic description of the sentence, you have to describe it in relation to its linguistic, and extralinguistic, context. There are, for example, deletion phenomena that are contingent upon having and identical item in an ear-



lier sentence of the discourse. At least to that extent, an analysis of discourse is a reasonable endeavor, and generative semantics is engaged in analysis of discourse. Is there anything more to the analysis of discourse than that? Does it make sense to impose more structure on discourse than just to say that is a sequence of utterances? I suspect that there is in fact more, but in my present lack of understanding as to how discourse works, I cannot say what.

Molt interessant és també la resposta de Chomsky a les preguntes de H. Parret (1974 p.39) sobre si la frase ha de ser considerada una unitat del discurs i si cal postular elements gramaticals dins la frase que depenguin del context discursiu. Diu Chomsky:

We might consider ideal discourse that consist of sentences, abstracting away from the factors that interact with grammar in performance, under the comprehensive theory sketched just now. In such ideal discourse, certain elements of sentences are interpreted by principles that extend beyond the sentence, certain anaphoric processes being the clearest example. Of course, in actual discourse, interpretation involves factors that go beyond the discourse: e.g., presupposed common beliefs, situational context, etc. In my opinion, the reason why some interpretative processes, e.g., those relating to certain types of anaphora, may violate otherwise valid conditions on rules lies in the fact that these are really processes that apply to discourse -hence in particular, to sentences and utterances- not strictly speaking to sentences. (El subratllat és meu).

El fet que capdavanters de la lingüística generativa, com N. Chomsky, G. Lakoff, C. Fillmore, J.D. McCawley (veg. també R. S. Jackendoff (1972 cap.7), S. Kuno (1975) i L. Karttunen (1971)), reconeguim, com acabem de veure, l'existència de processos lingüístics que sobrepassen els límits oracionals ens encoratja a interessar-nos per àmbits superiors a la frase, per exemple, el discurs, on pot ser justament atès l'estudi dels esmentats pro-

cessos. En resum: el reconeixement de l'existència de fenòmens lingüístics que no tenen cabuda ni troben explicació adequada a les gramàtiques oracionals fa esperançadorament profitosa per a l'evolució de la lingüística l'elaboració d'una gramàtica del discurs.

La limitació del domini gramatical a la frase, que en els inicis de la lingüística generativa fou una estratègia de recerca convenient, ha esdevingut ara una limitació perillosa ja que deixa molts fenòmens lingüístics sense explicació.

## 1.2. LA NOCIÓ DE DISCURS O TEXT

El terme discurs ha estat emprat, principalment pels lingüistes anglo-saxons i francesos, en diversos sentits. Per aquesta raó, els lingüistes alemanys i holandesos, així com els soviètics, prefereixen utilitzar el terme text. Cal advertir, però, que també aquest terme resulta ambigu. Grosso modo són registrables dues concepcions del discurs o text.<sup>11</sup> Per alguns lingüistes la noció de discurs o text està íntimament lligada a la noció saussureana de parla o a l'actuació, tal com l'entén Chomsky (1965). Altres lingüistes, en canvi, consideren el discurs o text una unitat lingüística superior a la frase. En aquest apartat discutirem ambdues concepcions.

### 1.2.1. El discurs com un fet de parla o unitat comunicativa

El mateix F. de Saussure (1915a p.207) sembla situar el discurs al camp de la parla.

De un lado, en el discurso, las palabras contraen entre sí en virtud de su encadenamiento relaciones fundadas en el carácter lineal de la lengua, que excluye la posibilidad de pronunciar dos elementos a la vez. Los elementos se alinean uno tras otro en la cadena del habla. Estas combinaciones que se apoyan en la extensión se pueden llamar sintagmas.

Això no ens ha d'estranyar gens, ja que per Saussure la parla comprèn les combinacions individuals dependents de la voluntat dels parlants. Fins i tot la frase sembla ser concebuda com una combinació dependent del pensament individual (veg. F. de Saussure (1915b n.251). Ara bé, afirma T. de Mauro (a F. de Saussure (1915b n.251) que "i modelli regolari, i tipi generali di frase appartengono alla lingua. In questo senso, tutti i sintagmi possibili, comprese le frasi, sembrano appartenere alla lingua... ossia, le frasi e i sintagmi appartengono alla parole in ciò che hanno di dipendente dalla volontà individuale e, quindi, non appartengono in tutta la loro realtà alla parole". Però Saussure no explicita si el discurs ha de ser considerat només un fet de parla, o bé si, com la frase, no ho és plenament. Però, allà on el mestre no és clar, sí que ho és, en canvi, el seu deixeble C. Bally (1950), el qual afirma amb totes les lletres que el discurs, de la mateixa manera que la frase, pertany a la parla.<sup>12</sup>

Altres lingüistes postsaussureans, entre els quals destaquem H. Frei, R. Godel i E. Buyssens, dissocien la parla del discurs, si bé tots dos conceptes són considerats encara pròxims. E.

Buyssens (1943 p.30s) assenyala que només el discurs és alhora un acte i una abstracció. "C'est un acte idéal. C'est donc lui qui est le véritable objet de la linguistique".

A la teoria glossemàtica la noció de text és un xic ambigua: per una banda, s'identifica amb la parla, per l'altra, es defineix com una unitat lingüística. En principi, segons L. Hjelmslev (1943), els textos són els objectes d'anàlisi de la teoria lingüística, la qual ha de proporcionar un mode de procedir que permeti donar compte del text mitjançant una descripció autoconseqüent i exhaustiva. És en els textos on cal localitzar les regularitats de la gramàtica mitjançant l'operació de segmentació i generalització. Un cop descobertes les regularitats, segons el lingüista danès, deductivament es podrà aconseguir una descripció predictiva de tots els textos possibles d'una llengua. Tot i això, Hjelmslev no especifica clarament els procediments formals per segmentar els textos en les seves parts (paràgrafs, frases, glossemes, etc.). I fins i tot, a l'hora de la veritat, l'estudi del text queda marginat. De fet, les funcions de determinació, interdependència i constel·lació (conceptes claus de la teoria glossemàtica) no són definides per estructures que superin el límit de la frase, sinó que són exemplificades per relacions entre signes.

Per altra banda, a L. Hjelmslev mateix tot sovint el concepte de text sembla idèntic a la noció de parla. En aquest sentit el text s'oposa al sistema o llengua.

Resulta imposible tener un texto sin que haya una lengua tras él. En cambio, puede tenerse una lengua sin que haya un texto construido en ella. Esto quiere decir que la teoría lingüística prevé

la lengua de que se trate como un sistema posible, pero sin la presencia realizada de ningún proceso correspondiente a él. (L. Hjelmslev (1943 p.61)).

Altres vegades el text sembla equivalent a cadena sintagmàtica, per exemple a Hjelmslev (1943 p.153):

...la lengua puede definirse como una paradigmática cuyos paradigmas se manifiestan en todos los sentidos, y el texto, de modo correspondiente, como una sintagmática cuyas cadenas, si se extienden indefinidamente se manifiestan en todos los sentidos.

A. Martinet (1967 p.25), que en aquest aspecte és molt radical, identifica sense embuts el discurs amb la parla: "[la] langue, certes ne manifeste son existence que par le discours ou si l'on préfère, par des actes de parole. Mais le discours, les actes de parole, ne sont pas la langue". I encara en una entrevista realitzada per H. Parret (1974 p.232) A. Martinet diu textualment, tot referint-se a l'anàlisi del discurs: "With this type of research we venture outside the field of linguistic proper; we come to the world itself", i afegeix, "I once wrote that there is nothing beyond the sentence which is not already within the sentence... I still believe that from the linguistic point of view, we have to stop at that point".

É. Benveniste en el seu famós article del 1964, Les niveaux de l'analyse linguistique, sosté que l'estudi de la llengua com a sistema de signes acaba en la unitat oracional. El discurs pertany a l'esfera de l'espai comunicatiu i, si bé la comunicabilitat és un tret del llenguatge, el discurs no deixa de ser manifestació del llenguatge, és a dir, parla.<sup>13</sup>

La phrase, création indéfinie, variété sans limite, est la vie même du langage en action. Nous en concluons qu'avec la phrase on quitte le domaine de la langue comme système de signes, et l'on entre dans un autre univers, celui de la langue comme instrument de communication, dont l'expression est le discours -i hi afegeix Benveniste (1962 p.130)- Ce sont là vraiment deux univers différents, bien qu'ils embrassent la même réalité, et ils donnent lieu à deux linguistiques différentes bien que leurs chemins se croisent à tout moment. (El subratllat és meu)

Tenim, doncs, per una banda la llengua com a sistema, i, per l'altra, la manifestació de la llengua en la comunicació vivent. La significació de la llengua resulta, per tant, de l'articulació de dos ordres de significació: el de la llengua com a sistema de signes i el de l'enunciació, el del discurs, la unitat del qual és la frase.<sup>14</sup> Però Benveniste destria l'estudi del discurs de l'estudi de la llengua com a sistema de signes: la lingüística del discurs és una altra lingüística.

Més recentment, alguns dels lingüistes preocupats per la construcció d'una teoria del text -com U. Oomen (1971), S.J. Schmidt (1973), O.P. Hartmann (a Parret (1974))- tampoc no creuen convenient considerar el text com un fenomen lingüístic pur. Segons aquests autors, allò que importa del text és la textualitat, el dinamisme comunicatiu, la progressió temàtica. La textualitat, escriu S.J. Schmidt (1973 p.147) és la designació d'una estructura bilateral que pot ser considerada tant des del punt de vista dels aspectes lingüístics, com des d'un punt de vista social. Per aquests autors, totes les enunciacions dels parlants tenen una funció comunicativa i es manifesten en forma de text. Els textos, doncs, actuen com a realització concreta de la textualitat en un determinat mitjà de comunicació. La textualitat és l'estructura

de les accions sòcio-comunicatives de i entre els interlocutors.

Nosaltres discrepem de tota concepció del text o discurs de finida per criteris exclusivament sòcio-comunicatius. El discurs o text ha de ser considerat objecte d'estudi de la lingüística, al marge que pugui ser estudiat per la teoria de l'activitat comunicativa o lingüística pragmàtica (veg. S.J. Schmidt (1973)). Per altra banda, considerar que el discurs o text ha de ser tractat per la teoria lingüística no vol pas dir que calgui bandejar-ne els aspectes pragmàtics. Ans al contrari, reconeixem que la situació enunciativa es reflecteix en el discurs, el qual com a te il.locutiú pot tenir una importància sòcio-comunicativa. Però, a diferència de Schmidt, Oomen, Hartmann, etc., no veiem primordial la dimensió comunicativa del discurs. Per aquests lingüistes, com també per É. Benveniste, motiva la recerca científica del discurs o text l'afany de comprendre la comunicació humana.<sup>15</sup> A nosaltres, en canvi, ens mena a l'estudi del discurs l'aspiració d'explicar més satisfactoriament els fenòmens lingüístics. Són, doncs, dos enfocaments diferents tot i que puguin ser molts els punts de confluència.

### 1.2.2. El discurs com una unitat lingüística operativa

El primer lingüista modern que considerarà el discurs un objecte d'estudi legítim per a la lingüística, i no només una unitat comunicativa o simplement un fet de parla, fou Z. Harris

(1952a, 1952b, 1952c), el qual exposà un programa per a l'anàlisi sistemàtica del discurs (veg. apartat 1.3.1.4.). Z. Harris -assenyala T. van Dijk (1972a p.26)- trenca amb la tradició bloomfieldiana segons la qual només la frase com a "forma lingüística independent" és pertinent per al lingüista. Distingeix Harris dues maneres d'enfocar l'estudi del discurs. D'una banda, és una unitat lingüística superior a la frase, una unitat a la qual el fet d'haver estat poc estudiada no treu pas, tanmateix, gens de legitimitat. "Language does not occur in stray words or sentences, but in connected discourse", escriu Z. Harris (1952a p.375). D'altra banda, el discurs és un producte cultural. Però, segons Z. Harris, l'estudi de les relacions entre "cultura" i llengua (és a dir, entre comportament lingüístic i comportament no lingüístic) cau fora de l'àmbit de la lingüística.

És interessant fer notar que Harris inclou en allò que anomena "cultura" el significat dels elements lingüístics. En el fragment següent, corresponent a Z. Harris (1952a p.356), se'ns fa patent fins on arriba l'interès de la lingüística distribuionalista pel discurs:

Descriptive linguistics has not dealt with the meaning of morphemes; and though one might try to get around that by speaking not of meanings, but of the social and interpersonal communication in which speech occurs, descriptive linguistics has had no equipment for taking the social situation into account: it has only been able to state the occurrence of one linguistic element in respect to the occurrence the others. Culture-and-language studies have therefore been carried on without benefit of the recent distributional investigations of linguistics.

En el marc teòric de la gramàtica generativa transformacional, trobem la primera referència al discurs com a objecte d'es-

tudi lingüístic a J.J. Katz i J. Fodor (1963). Tot i això, hom no li atorga massa importància pel fet de ser tan pobrament concebut: el discurs és vist com una frase llarga. Així, doncs, tota gramàtica capaç de generar les frases d'una llengua podrà generar-ne els discursos.

...since except for a few types of cases, discourse can be treated as a single sentence boundaries as sentential connectives. As a matter of fact this is the natural treatment. In the great majority of cases, the sentence break in discourse is simply and -conjunction. (In others, it is but, for, or, and so on). Hence for every discourse, there is a single sentence which consist of the sequence of n-sentences that comprises the discourse connected by the appropriate sentential connectives and which exhibits the same semantic relations exhibited in the discourse. -escriuen J. J. Katz i J. Fodor (1963 p.490).

Hi ha mil i un arguments, alguns dels quals seran presentats al capítol 2, que mostren que la suggerència de Katz i Fodor (1963) és extremadament simplista. Pensem només en els problemes anafòrics o de correlació de temps que ofereix qualsevol discurs o text i ens adonarem que la proposta d'aquests lingüistes és inviable. De cap manera, un discurs no pot ser reduït a un seguit de frases enllaçades per elements connectors, sinó que és una unitat lingüística formada per un conjunt coherent de frases. És a dir, les seves frases presenten determinades relacions que el fan cohesionadament gramatical.<sup>16</sup>

Tots els lingüistes preocupats pel discurs -W. Dressler (1972), T. van Dijk (1972a), I. Bellert (1970), J.S. Petöfi (1972), etc.- ataquen la creença que un discurs és producte únicament de la concatenació de determinades frases, i coincideixen a afirmar que la bona formació d'un discurs ve determinada per

la coherència, la qual permet distingir entre un discurs pròpiament dit i un pseudo-discurs o agrupació de frases sense cohesió interna.<sup>17</sup> Determinen la coherència discursiva les relacions sintàctiques, semàntiques i pragmàtiques que mantenen entre si les frases que constitueixen un discurs,<sup>18</sup> les quals relacions hauran de ser explicades per les gramàtiques de les llengües naturals.

Al llarg d'aquest treball esperem mostrar que l'estudi lingüístic del discurs ens ha de permetre avançar uns passos més en el coneixement del llenguatge humà.

### 1.3. APROXIMACIONS A L'ESTUDI LINGÜÍSTIC DEL TEXT O DISCURS

En aquest apartat presentem alguns intents de donar compte del discurs des dels diversos marcs teòrics de les escoles lingüístiques -estructuralisme europeu, distribucionalisme, tagmèmi- ca, generativisme, etc. Considerarem també aquells treballs de teoria literària que perquè tracten qüestions frontereres amb la lingüística són d'interès per a l'estudi lingüístic del discurs o text. Deixarem de banda, en canvi, ja que ens allunyaríem del nostre propòsit, els estudis del discurs des d'altres disciplines o ciències, com la filologia,<sup>19</sup> teoria de la comunicació, sociologia, lògica, psicologia, etc.<sup>20</sup> tot i la importància de caràcter interdisciplinari que poden presentar.

### 1.3.1. Els antecedents de la lingüística generativa del discurs

Algun dia caldrà realitzar un estudi detallat sobre el tractament del discurs des de la retòrica clàssica fins a la lingüística generativa. De moment ens limitarem a subratllar els aspectes més sobresortints dels antecedents de la lingüística del discurs.

#### 1.3.1.1. La retòrica clàssica

La història de la retòrica<sup>21</sup> des del seu origen àtic, poc després de les guerres mèdiques, fins a l'edat mitjana pot ser interpretada, més que com la història de la producció oratòria, com la història de les teories del discurs, principalment del discurs polític, jurídic i literari.

La retòrica, la segona de les set arts liberals, consistia en l'estudi de les formes i tècniques de la construcció del discurs. La retòrica ensenyava a confeccionar artísticament el discurs, per això E.R. Curtius (1948 p.110) la defineix com una teoria literària general. La Retòrica d'Aristòtil, principal exponent de la retòrica grega, conté observacions molt agudes sobre l'estructura del discurs, com també les obres de Ciceró o Quintilià. En canvi, en el trivium medieval, la retòrica -estudiada juntament amb la filosofia i la gramàtica- queda reduïda a un conjunt de normes de composició de discursos escrits.

De la retòrica en sorgí amb el temps tota una ciència, un art, un ideal de vida,<sup>22</sup> i fins i tot una columna de la cultura

antiga, afirma E.R. Curtius (1948 p.99).

Quant a doctrina (ars), la retòrica es componia de cinc parts que romangueren essencialment inalterables al llarg dels segles:<sup>23</sup> inventio (art de la troballa), dispositio (ordenació), elocutio (expressió), memoria i actio (declamació). Amb la dispositio i la elocutio, que permetia adornar el discurs amb les figuræ, suprema aspiració dels escriptors, la retòrica cobria el camp que més tard seria de l'estilística. L'art de trobar la matèria era la part primordial, en canvi tant la quarta com la cinquena part tenien una importància menor i més pràctica que teòrica.

La matèria de la retòrica (materia artis) comprenia tres tipus d'eloqüència: el discurs forense (genus iudiciale), el discurs deliberatiu (genus deliberatiuum) i el discurs panegíric (genus demonstratiuum). El més important en la teoria fou el discurs forense, que tenia establertes les regles adequades,<sup>24</sup> però el més considerable a la pràctica fou el discurs panegíric, del qual sorgiren com a gèneres especials l'oració fúnebre, l'epitalami, la congratulació, la salutació, la lloança del príncep, etc. L'eloqüència deliberativa era el discurs polític. Les instruccions contingudes en els tractats de retòrica per a trobar i presentar la materia artis són de gran interès per al lingüista interessat pel discurs.

Dignes de consideració són, per altra banda, les observacions contingudes en molts tractats de retòrica sobre les condicions externes que possibiliten l'efectivitat del discurs, que permeten aconseguir la captatio benevolentiae; és a dir, les condicions que fan l'interlocutor benivolum, attentum, docilem, com



diu Ciceró.<sup>25</sup> En aquest aspecte, la retòrica no és només una teoria dels discursos, sinó una pragmàtica avant la lettre, com molt bé afirma T. van Dijk (1972a p.25).

És comprensible, doncs, el creixent interès pels treballs de la retòrica clàssica entre els lingüistes preocupats pel discurs, alguns dels quals (veg. J.E. Grimes (1975)) han concebut la lingüística textual com un retorn a la retòrica.

### 1.3.1.2. Els formalistes russos

La lingüística del discurs reconeix en l'obra dels formalistes russos, com també en l'obra dels estudiosos europeus de clara rel formalista (C. Lévi-Strauss, Y. Lotman, els semiòlegs francesos, etc.), un dels seus més moderns antecedents.

Potser l'obra que presenta més interès pels estudiosos del discurs és la Morfologica skazki de V. Propp, publicada a Leningrad el 1928, època en què l'escola formalista ja es trobava en plena crisi. L'anàlisi de Propp, més que una anàlisi textual, és una anàlisi d'un gènere: els contes meravellosos.

Propp manlleva a la botànica el mètode de descripció dels contes: la morfologia o estudi de les formes. Com a les ciències naturals, la morfologia dels contes consisteix en l'estudi de les parts constituents i de llurs relacions amb la totalitat del conte. Les petites parts o unitats bàsiques del conte meravellos són les funcions. "Ce que font les personnages est important, qui le fait et comment est accesoire", diu Propp (1928 p.29). L'acció d'un personatge definida des del punt de vista de la se-

va significació en el desenvolupament de la intriga és la funció. Són 31 les funcions dels personatges que es presenten en el conte meravellos com elements constants i repetits. Cada funció té un nom, p.e., prohibició, transgressió, reparació de la falta, càstig, etc., i apareix sempre en el mateix ordre, si bé no tots els contes contenen totes i cada una de les funcions. L'absència d'una funció concreta no altera l'ordre d'aparició de les altres. A més de les funcions en un conte meravellos hi ha també categories no funcionals, les quals, segons Propp, són els enllaços, episodis la finalitat dels quals és establir una relació immediata entre els personatges, i les motivacions, conjunt de relacions i objectius que mouen els personatges.

Hi ha dues qüestions que cal subratllar: a) els elements constants del conte són les funcions dels personatges, siguin quins siguin aquests personatges, i sigui com sigui la manera com aquestes funcions es duen a terme; i b) el nombre de funcions que comprèn un conte meravellos és limitat, sorprenentment limitat si el comparem amb l'elevat nombre de personatges. Aquestes observacions permeten a Propp de concloure que tots els contes meravellosos tenen una mateixa estructura, a la vegada que expliquen per què els contes populars són, per una part, multiformes i, per l'altra, notablement uniformes.

Les funcions proppianes són una mena de classes d'equivalència, però, a diferència de les establertes per Z. Harris, no es constitueixen mitjançant la distribució formal, sinó que són definides semànticament. D'altra banda, les funcions de V. Propp semblen correspondre's més aviat amb unitats oracionals que no pas amb unitats suboracionals.

Tal com assenyala W. Heindricks (1967), la correspondència entre les funcions i les unitats oracionals del conte, així com l'ordre fix de les funcions haurien permès a Propp d'explicar la relació entre les frases del conte com a producte d'una necessitat lògica. Però Propp no s'interessa per les frases sinó per les accions. Això causa que la seva anàlisi,<sup>26</sup> contràriament a la de Harris, no estimuli el lingüista a investigar més enllà de la frase, i que alhora reforci la creença que l'objecte de l'estudi lingüístic és la frase.

### 1.3.1.3. La semiologia literària

L'atenció dels estructuralistes francesos, des de Lévi-Strauss fins als membres de l'activíssima sisena secció de l'École Pratique des Hautes Études de París, s'ha centrat principalment en l'anàlisi estructural de mites i narracions (populars i d'altres tipus)<sup>27</sup>

R. Barthes (1966), C. Bremond (1966), A.J. Greimas (1966b, 1970) i T. Todorov (1966, 1969) distingeixen tres nivells a l'anàlisi de la narració: les funcions, les accions i l'activitat narrativa. Les funcions de Propp pertanyen al primer nivell juntament amb les anomenades "funcions integradores" o trets caracteritzadors del relat considerats l'eix paradigmàtic del text narratiu (en oposició al caràcter sintagmàtic de les funcions propianes). Aquestes unitats es combinen mitjançant regles de caràcter lògic, basades en la lògica del comportament, segons Bremond, en la lògica semàntica segons Greimas, i en la lògica

de l'acció segons Todorov. (Veg. T. van Dijk (1972e cap.6)).

Els elements del segon pla de la descripció defineixen les accions del text narratiu, les quals caracteritzen els personatges. L'activitat narrativa -és a dir: la presentació del text, el punt de vista, etc.- pertany al tercer nivell.

La finalitat de l'anàlisi semiològica és la descripció de les estructures narratives, però també la construcció d'una tipologia textual que ofereixi explicacions de les diferències essencials entre els textos.

A.J. Greimas, el semiòleg francès més relacionat amb la lingüística, s'ha interessat principalment per la descripció semàntica dels textos. Amb aquesta finalitat, presenta a Greimas (1966b) una modificació del model proppian, el model actancial. Greimas distingeix entre actants i predicats. Els actants d'una narració són els següents: destinador, objecte, destinatari, ajudant, subjecte i opositor. Els predicats són reduïts a categories d'oposició semàntica (contracte, violació, prohibició, etc.). Aquest model li permet formular la forma canònica del relat popular.<sup>28</sup>

Per tal d'explicar el significat dels textos, A.J. Greimas introdueix la noció d'isotopia, noció que a parer de T. van Dijk (1972e p.172) és una contribució essencial per a la fundació d'una teoria general de la coherència textual. Greimas (1966b p.74) defineix aquest concepte com un conjunt redundant de categories semàntiques que permeten la lectura uniforme del relat, ja que aquest conjunt resulta de les lectures parcials dels enunciats, un cop resoltes les ambigüitats.

A partir dels anys setanta, A.J. Greimas, com R. Barthes o

J. Kristeva, ha adoptat -sense que això no l'allunyi ni un pensament de l'estructuralisme ni el converteixi en un precursor de la lingüística generativa textual- alguns termes de la gramàtica generativa transformacional.<sup>29</sup> Així, Greimas (1970) reformula el model presentat a Greimas (1966b) per tal de poder descriure les "estructures profundes" o estructures lògico-semàntiques dels textos narratius.

J. Kristeva considera el text no pas un objecte lingüístic sinó com la manifestació pluralista d'un gran nombre de codis semiòtics. La noció d'intertextualitat defineix la relació entre un text i tots els que l'han precedit en una cultura determinada.

A les obres de J. Kristeva és notòria la influència de la lingüística i la semiòtica soviètica, a més de la de Freud i Marx. J. Kristeva (1969) distingeix, tot inspirant-se en I. Kurylowicz i S.K. Saumjan, entre genotext, o pla en el qual el text és pensat, transformat i generat, i fenotext, o text acomplert i realment present. Però a Kristeva i als seus seguidors, els preocupen més les implicacions semiòtiques (culturals, mítiques, econòmiques, ideològiques, etc.) que no pas la formulació d'una teoria general textual. El mateix es podria dir de l'escola semiòtica de Moscó i Tartú (a Estònia), continuadora del formalisme rus (principalment influïda per R. Jakobson i J. Tynianov) i en estret contacte amb la lingüística soviètica. Y. Lotman,<sup>30</sup> principal capdavanter, concep el text com un sistema de comunicació, l'estudi del qual no és suficient per descriure l'obra literària, sinó que cal prendre en consideració l'extratext (context real o convencional en el qual el text és inserit inevitablement i amb el qual contrasta i connecta).<sup>31</sup>

Darrerament els semiòlegs, tot i no constituir un moviment unitari, malden per descobrir l'organització lògico-semàntica textual, així com per delimitar els factors exteriors que determinen el text. No obstant aquest interès, no concedeixen prou atenció ni importància a les estructures lingüístiques textuais, fan com si l'estructuració lògico-semàntica es pogués donar independentment de les estructures lingüístiques. Per aquesta raó, la semiologia, malgrat haver promogut indirectament la lingüística textual, no l'ha pas afavorida directament: més aviat ha col·laborat a fixar el divorci entre, d'una banda, la frase i les unitats lingüístiques inferiors, i, d'altra banda, el discurs o text.

#### 1.3.1.4. Zellig Harris: l'anàlisi del discurs

Z. Harris i els seus seguidors americans<sup>32</sup> i europeus<sup>33</sup> afronten l'anàlisi del discurs des d'una posició clarament diversa -i potser complementària- als intents dels semiòlegs europeus de descriure el text (literari). Z. Harris (1952a) amb la discours analysis fa el primer pas decidit cap a la lingüística del discurs. Aquesta proposta consisteix a portar els mètodes del distribucionalisme americà de la fonologia, la morfologia i la sintaxi<sup>34</sup> al pla del discurs per tal de determinar-ne l'estructura.

Z. Harris parteix del discurs considerat com una seqüència de frases, analitzables en una seqüència de morfemes dotats d'una estructura de constituents. El procediment per a la descripció

ció de qualsevol text coherent -notícia, article periodístic o científic, conversa, etc.- es fonamenta totalment en el principi d'equivalència<sup>35</sup>: dos elements (morfemes o seqüències de morfemes) són considerats equivalents si apareixen en contextos lingüístics (constituïts també per morfemes o seqüències de morfemes) idèntics o equivalents. I dues seqüències d'un text són equivalents, segons Harris (1952a), si són idèntiques (si estan formades per la mateixa seqüència de morfemes o per ocurrencies diferents dels mateixos morfemes) o bé si, tot i essent diferents, apareixen en contextos equivalents.

Si un text comprèn, per exemple, dues frases, AM i AN, direm que M és equivalent a N, ja que tenen el mateix context A; i si a la vegada aquest text comprèn seqüències com BM i CN, direm que la B i C són equivalents entre si i amb A, des del moment que apareixen en els contextos equivalents M i N.<sup>36</sup> Cada text, doncs, pot ser entès com una successió d'elements cada un dels quals pertany a una classe d'equivalència. Els sistemes o classes d'equivalència són representables mitjançant quadres de dues dimensions. Així, un text de quatre frases amb el següent ordre:  $F_1 = AM$ ,  $F_2 = AN$ ,  $F_3 = BM$ ,  $F_4 = CN$ , serà representable pel quadre següent:

(1) A M  
 A N  
 B M  
 C N

Heus aquí un exemple molt simplificat d'aplicació del mètode d'anàlisi proposat per Z. Harris. Donat el text següent<sup>41</sup>:

(2) Vargas Llosa i Arguedas parteixen d'una imaginació creadora, però mentre l'un parteix de l'uropeisme cultural (...), l'altre parteix (...) del poble quítxua.

Les seqüències una imaginació creadora, el poble quítxua i l'uropeisme cultural són equivalents, perquè apareixen en un mateix context, parteix/-en de. L'un i l'altre són també seqüències equivalents perquè tenen el mateix context, parteix de. Fins aquí no tenim cap problema, tot seguit, però, a la primera frase del text hi trobem una irregularitat: dues seqüències de morfemes coordinades, Vargas Llosa i Arguedas. Davant casos irregulars com aquest, Harris (1952a p.368s) ha hagut de desenvolupar tècniques accessòries per "normalitzar" el text, per tal de poder construir el quadre sense recórrer (o amb el mínim recurs possible) a la informació d'ordre semàntic. Així, introdueix la tècnica de les transformacions. Aquesta noció ens permetrà d'establir les classes d'equivalència en el nostre text. Concretament és la transformació de coordinació la que estableix que dos elements coordinats pertanyen a la mateixa classe d'equivalència. Aleshores, la primera frase del text queda transformada, "normalitzada", en dues frases:

Vargas Llosa i Arguedas parteixen d'una imaginació creadora →  
 { Vargas Llosa parteix d'una imaginació creadora  
 Arguedas parteix d'una imaginació creadora

Ja podem ara representar l'estructura del text mitjançant un quadre de dues entrades on cada línia correspongui a una frase (presentada segons la forma "normalitzada") i cada columna a una classe d'equivalència.

- |     |              |         |                           |
|-----|--------------|---------|---------------------------|
| (3) | Vargas Llosa | parteix | d'una imaginació creadora |
|     | Arguedas     | parteix | d'una imaginació creadora |
|     | l'un         | parteix | de l'europèisme cultural  |
|     | l'altre      | parteix | del poble quítxua         |

El mètode de les transformacions fou introduït en un principi per "normalitzar els textos" i així poder establir les classes d'equivalència, però Harris va elaborar immediatament una teoria de les transformacions amb personalitat pròpia i independent de l'anàlisi del discurs. Les transformacions de Harris no són pas com les transformacions de Chomsky (1957) o Chomsky (1965), i, per tant, no formen part d'una gramàtica entesa com un conjunt de regles que permet generar les frases d'una llengua determinada, sinó d'una gramàtica de constituents immediats, d'una gramàtica, doncs, que treballa sempre sobre un corpus prèviament establert per tal de descobrir-ne les estructures lingüístiques.<sup>38</sup> Per Harris una transformació és una relació determinada entre dos tipus de frases o entre un tipus de frase i un tipus de construcció. Per poder explicar bé aquesta noció de transformació, Harris introdueix la noció de co-ocurrència o coexistència. Una tal relació es dona entre X i Y si X és un segment de  $F_1$  i Y és un altre segment de  $F_1$ , on  $F_1$  és a tots dos casos la mateixa frase i on X i Y són diversos i no n'hi ha cap que compregui l'altre.<sup>43</sup> En algunes construccions les co-ocurrències són les mateixes i és aquest fet el que permet a Harris de definir les transformacions. Vegem-ho en el següent fragment extret de Harris (1957 p.159s):

If two or more constructions (or sequences of constructions) which contain the same n classes (whatever else they may contain) occur with the same n-tuples of members of these classes in the same sentence environment, we say that the constructions are transforms of each other and that

each may be derived from any other of them by a particular transformation.

Segons Harris (1952a,1952b,1957), la relació transformacional entre classes de frases és una relació simètrica.<sup>40</sup> Les frases actives i les passives, per exemple, es relacionen mútuament, però no hi ha cap classe que sigui prèvia a l'altra. Més endavant el terme transformació va adquirir diferents significats i usos. Per N. Chomsky (1957,1965), les regles transformacionals s'apliquen no pas a frases sinó a estructures abstractes, les quals poden ser convertides en altres estructures abstractes. Les transformacions no són ara relacions simètriques i es defineixen com un conjunt de regles que enllacen una estructura sintàctica subjacent amb una estructura sintàctica superficial; és a dir, una transformació és un tipus de regla que es defineix exclusivament per la seva forma i funció a la gramàtica generativa transformacional.

Després d'exposar el mètode d'anàlisi del discurs de Z. Harris, cal esbrinar si permet la construcció d'una teoria lingüística del discurs, tot i que ja sabem que aquesta no era pas la pretensió d'aquest autor, el qual només cercava un procediment que permetés analitzar els textos ben formats d'una llengua.<sup>41</sup> Per tal de conèixer el grau d'adequació d'aquest model, podríem traduir-lo formalment en termes d'una gramàtica generativa, sempre i quan la representació dels textos en quadres d'equivalència permetés donar compte de la coherència textual, així com distingir els textos coherents i ben formats de les simples seqüències de frases incoherents o pseudo-textos. Però M. Bierwisch (1965) ha mostrat clarament que el model harrisià és inadequat,

ja que possibilita la descripció, sota la forma de quadres d'equivalència, de seqüències de frases plenament incoherents. Així, en el següent pseudo-text hom pot establir classes d'equivalència gràcies a l'ocurrència de mà de la mateixa manera que si es tractés d'un text coherent i sense la possibilitat de donar compte de la seva mala formació.<sup>42</sup>

- (4) Li feia mal la mà esquerra. Demano la mà de la filla del flequer. Se li'n va anar la mà. No tenia a mà la cinta mètrica.

D'altra banda, el model harrisianà sovint és impotent per oferir una representació de textos perfectament coherents, ja que és possible l'existència de textos on no apareguin classes d'equivalència (en el sentit de Harris). Un text com el següent ja plantejaria problemes:

- (5) En Pere ha vingut a Barcelona; li agrada tant aquesta ciutat que el noi ha decidit de residir-hi durant tres anys.

En aquest text en Pere, li, i el noi són equivalents, tot i no ser ocurrencies d'un mateix morfema, com també ho són Barcelona, aquesta ciutat i hi. Per poder descriure textos com aquests Harris estableix que els elements anafòrics són equivalents al seu antecedent; és a dir, recorre a la semàntica, tot i que afirma a Harris (1952a p.362) que el seu mètode "is thus fundamentally that of descriptive linguistics and not of semantics".

Així, doncs, la teoria del discurs que hom podria construir a partir del mètode de Harris seria massa potent i a la vegada massa feble. La raó d'aquests defectes, segons Bierwisch (1965), rauria en el fet que Harris basa els seus procediments únicament en l'estructura superficial. I potser fins i tot trobaríem una justificació d'aquests defectes a la manca d'interès específic

que Harris tenia per les propietats del discurs com a tal, ja que per a ell el discurs era simplement el marc que millor possibilitava l'estudi de determinats aspectes lingüístics. Caldrà, doncs, cercar altres procediments que permetin explicar -sense deixar de banda, com Harris fa, les consideracions semàntiques i pragmàtiques- la diferència entre un discurs o text coherent i un simple manyoc de frases.

### 1.3.1.5. Altres models de l'anàlisi del discurs: la lingüística tagmèmica i la lingüística estratificacional

Després de l'aparició del model d'anàlisi del discurs de Z. Harris, sorgeixen a Amèrica altres models d'inspiració harrisiana que es caracteritzen pel fet de centrar l'anàlisi en unitats inferiors al text o discurs però superiors a la frase. La major part de les investigacions s'han realitzat en el marc de la lingüística tagmèmica, escola que s'ha desenvolupat a la dècada dels cinquanta sota la direcció de K.L. Pike, creador d'un model gramatical analític en el qual la distribució de les unitats assumeix una importància particular, si bé és pres en consideració el significat de les unitats.

K.L. Pike (1964) i R.F. Longacre,<sup>43</sup> entre altres, conceben el text o discurs com una unitat lingüística<sup>44</sup> amb una organització anàloga a les altres unitats, és a dir, basada en la combinació dels tagmemes (correlació d'una funció gramatical o caseta -"slot"- amb la classe d'elements substituïbles que omplen la caseta) que formen sintagmemes (cadena de tagmemes). Així com

els mots ocupen determinades posicions en els sintagmes, els sintagmes en les proposicions i aquestes en les frases complexes, així mateix, les frases ocupen posicions en els paràgrafs i aquests en els discursos. La unitat superior és el behaviorema o unitat de comportament. El discurs és considerat, doncs, un behaviorema verbal.

Els tagmèmics no es molesten a aportar arguments que demostrin que el discurs ha de ser objecte d'estudi lingüístic, ni tampoc a investigar les condicions de bona formació del discurs, però, en canvi, han realitzat un gran nombre de descripcions textuals<sup>45</sup> per revelar la construcció dels discursos. No és difícil de veure, per tant, que el model tagmèmic presenta molts dels inconvenients del model d'anàlisi de Harris.

La gramàtica estratificacional, un altre model analític, fou fundada per S.M. Lamb durant els anys seixanta. Els estratificacionalistes entronquen amb la tradició postbloomfieldiana malgrat que se'n desmarquin en algunes qüestions; per exemple, refusen l'antimentalisme i accepten el transformacionalisme com a doctrina complementària. La principal característica d'aquesta escola és la concepció de la llengua com un sistema d'estrats o nivells sobreposats, cadascun amb les seves unitats específiques.

H.A. Gleason Jr. (1968) retoca el model estratificacional de Lamb en un sentit que li permet de formular suggeriments, encara que molt programàtics, sobre l'estructura profunda del text i sobre les possibilitats lògiques d'estendre l'estudi lingüístic més enllà de la frase.

Tres són els estrats del discurs, segons H.A. Gleason Jr. (1968): el fonològic, el morfològic o gramatical i el semològic.

Tots tres nivells, però, s'interrelacionen de manera molt complexa.<sup>46</sup>

Deixant a part l'aportació de H.A. Gleason Jr., el model estratificacional tendeix a objectius similars als de l'escola de Pike o de l'anàlisi de Harris.

### 1.3.2. Els primers passos de la lingüística generativa textual

L'interès per la lingüística textual ha crescut al final de la dècada dels seixanta i durant els anys setanta. Els intents d'estendre el domini de la lingüística, coneguts amb els noms de lingüística del discurs, translingüística, gramàtica textual, i, principalment, Textlinguistik,<sup>47</sup> són dignes de ser ressenyats, encara que no existeixi de moment cap teoria general prou comprensiva ni rigorosa per explicar els discursos d'una llengua. Seguidament repassarem els primers intents des de la posició teòrica generativista de sobrepassar els límits oracionals, intents que constitueixen la prehistòria de la gramàtica generativa del discurs o text.

### 1.3.2.1. Intents d'aplicació de la gramàtica generativa transformacional als textos literaris

Molts estudiosos de la literatura han considerat que la teoria lingüística presentada per N. Chomsky (1957, 1965) podia ser de gran ajuda per al tractament d'algunes qüestions literàries, sovint de caràcter textual.<sup>48</sup> Així J.P. Thorne (1965) es planteja l'estatus teòric de les regles literàries i arriba a la conclusió que cal tractar el llenguatge poètic com un dialecte diferent de la llengua estàndard. R. Ohmann (1964), que ha estudiat els principals problemes de l'estilística (així com la "variació estilística"), concep la derivació dels recursos estilístics com el fruit de les regles transformacionals. També alguns dels participants a les Conferències sobre Estil i Llenguatge celebrades a Indiana el 1960, com C.F. Voegelin, S. Saporta, E. Stankiewicz (a T.A. Sebeok (ed.) 1960), intenten de reformular en termes transformacionals alguns problemes clàssics d'estilística.

L'ús de models deductius per a la generació de textos, especialment literaris, ha estat defensat, si bé programàticament, per alguns lingüistes, per exemple, M. Bierwisch (1965) en el seu famós article Poetik und Linguistik, on estudia l'aplicació a la teoria literària dels conceptes formals de "gramaticalitat", "derivació", "regla", etc.

M.A.K. Halliday (1964) sosté que la lingüística, que ha d'avançar juntament amb la poètica, ha de donar una descripció de tots els textos, fins i tot dels que cauen en la definició de "literatura". Per la seva banda, S.R. Levin (1964) voldria aconseguir allò que C.F. Voegelin (1960) anomena "gramàtica unificada";

és a dir, pretén modificar la gramàtica de la llengua de manera que tant pugui generar enunciats poètics com no poètics. W.O. Heindricks (1974), en canvi, considera que les relacions entre la lingüística i la teoria de la literatura han de ser enfocades semblantment a les relacions entre la lingüística i la psicologia: si existeix una àrea d'intersecció entre aquestes dues ciències coberta per la psicolingüística, ¿per què no podem parlar de l'estilo-lingüística com de l'estudi de les variacions concomitants entre els fenòmens lingüístics i els literaris? En els articles recollits a W.O. Heindricks (1976) s'insisteix en la inadequacitat de la gramàtica oracional per donar compte de qualsevol text, ja que un text no és simplement una concatenació de frases, i en la necessitat d'eixamplar el domini lingüístic. Però no pas totes les aplicacions de la teoria de la gramàtica generativa transformacional al fenomen literari són propostes d'ampliació del domini lingüístic, sinó que la majoria són intents de solució ad hoc de poca transcendència (veg. Ohmann (1964), Thorne (1964), Voegelin (1960), etc.).

Ben segur que la construcció d'una teoria lingüística del discurs o text pot beneficiar la teoria literària, sense que això vulgui dir que ha de ser una solució màgica. Som conscients que el fenomen literari és molt més complex que no pas el lingüístic. Ara bé, si la lingüística del discurs pot il·luminar els estudis del text literari, aleshores serà més pròxima la fi del panorama que pintava L. Spitzer (1926 p.29) quan denunciava el divorci entre els lingüistes i els estudiosos de la literatura.



Le parole di Lessing valgono cum grano salis ancor oggi, se a "anime belle" sostituiamo "studiosi di letteratura", a "dotti" "studiosi di linguistica": "Le nostre anime belle raramente sono dotte, e i nostri dotti raramente sono anime belle. Le prime non vogliono affatto leggere, né ricercare, né raccogliere, in breve non vogliono affatto lavorare; e gli ultimi non vogliono altro che lavorare. Alle prime manca il materiale, agli altri la capacità di dare forma alla materia.

Amb aquestes paraules L. Spitzer, l'any 1926, es queixava de l'escassa preparació lingüística dels estudiosos de la literatura i alhora de l'excessiva despreocupació dels lingüistes per les qüestions estètiques. Avui dia ens les podríem encara aplicar (naturalment cum grano salis, també), perquè és evident la poca permeabilitat dels estudiosos de la literatura als progressos de la lingüística. Probablement, però, en sigui la causa la tendència de molts lingüistes a no considerar el fet lingüístic que a la vegada és fet artístic.

### 1.3.2.2. La lingüística textual a Europa

L'anomenada Textlinguistik no és un programa de recerca únic i universalment acceptat, sinó que es va fent dia a dia a mesura que apareixen treballs parcialment o totalment dedicats a la construcció d'una teoria general del discurs. Els filòlegs centreeuropeus, principalment els alemanys, després de sofrir una crisi de fonaments -una Grundlagenkrise, per dir-ho amb paraules de J.S. Petöfi i H. Rieser (1977 p.13)- cerquen de construir una teoria de la literatura de base lingüística en una principi estructuralista i a partir del 1966 transformacionalista.<sup>49</sup> Més endavant, la lingüística formal ha conegut un ràpid desenvolupa-

ment en la direcció de la lògica modal (cf. T. van Dijk (1977)), sempre amb l'esperança de construir una poètica.

R. Harweg, que, juntament amb P. Hartmann i W.A. Köch, havia estat el continuador i perfeccionador del model d'anàlisi del discurs de Harris,<sup>50</sup> va reunir a Constança una colla de lingüistes, la majoria influïts pel generativisme, interessats per l'estudi del discurs, entre els quals hi havia J. Ihwe i H. Rieser.<sup>51</sup> D'altra banda, destacaven a Bielefeld J.S. Petöfi i S. Schmidt, teòrics del text molt influïts per U. Weinreich. Digne de menció és també el centre de recerca de Berlin Est Arbeitsstelle Strukturelle Grammatik<sup>52</sup> des d'on M. Bierwisch, W. Hartung, K.E. Heildolph, H. Isenberg i E. Lang<sup>53</sup> -com també altres lingüistes de la República Federal (W. Kummer, D. Wunderlich, etc.) juntament amb el jove holandès T. van Dijk o del vienès W. Dressler- han insistit en la necessitat d'una gramàtica del text.

J.S. Petöfi és un dels autors que més ha publicat sobre gramàtica generativa textual. Ja des de Petöfi (1971), obra en què presenta i revisa els primers intents en aquesta direcció, postula una Texttheorie de base semàntica. A més, Petöfi incorpora al component de la base elements característics de la memorització de dades de la teoria de la documentació. D'altra banda, les regles transformacionals són concebudes com un bloc d'informació que produeix la linealització i que relaciona el nucli de la base amb l'estructura superficial. El nucli textual està format per xarxes temàtiques que organitzen els elements lèxics de les frases del text en grups explícitament relacionats. Les xarxes temàtiques s'interrelacionen entre si per permetre de donar compte de les estructures globals dels textos.

Petöfi, constantment preocupat per l'elaboració i formalització d'una gramàtica que generi infinits textos d'una llengua, ha anat perfeccionant la seva proposta, cada cop més pròxima a la lògica moderna, en diverses publicacions com Petöfi (1973) o Petöfi-A. García Berrio (1978). Una gramàtica textual completa, segons Petöfi, a més dels components teòrics, que estan constituïts per un sistema de regles de formació, un sistema de regles de transformació i el lèxic, ha de constar d'algoritmes operacionals (algoritmes d'anàlisi textual, de síntesi textual i de comparació). El component de la base consta de dos subcomponents: l'un encarregat de generar la representació sintàctico-semàntica de les unitats elementals del text i l'altre responsable de l'organització de les frases en unitats textuales. Les transformacions a Petöfi (1973) són aplicables en dues direccions: en la direcció d'anàlisi i en la direcció de síntesi. Deixarem aquí la presentació del treball d'aquest incansable buscador de gramàtiques del text, ja que la complexitat conceptual i de formulació fa molt feixuga l'exposició de les seves propostes, tanmateix molt provisionals. Entre els seguidors de Petöfi a la península ibèrica destaca A. García Berrio.<sup>54</sup>

H. Rieser i el seu equip (veg. H. Rieser (1973)) han elaborat un model generatiu que és fonamentalment una gramàtica sintagmàtica textual. Les regles d'aquesta gramàtica són independents del context i, per tant, en nombre molt elevat. La gramàtica té un component semàntic interpretatiu, ja que el component central és de caràcter sintàctic. No està pas descartat que no s'hi pugui afegir un component transformacional, però de moment és una proposta gairebé inviable.<sup>55</sup>

S.J. Schmidt (1973), W. Kummer (1972, 1973) i D. Wunderlich (1971) es caracteritzen principalment per la importància que concedeixen als aspectes pragmàtics textuales. S.J. Schmidt és partidari d'una lingüística textual basada en el model de la comunicació, o millor dit, en un model interdisciplinari lògico-sòcio-lingüístic. En realitat proposa un model d'elaboració i anàlisi del text (és a dir, bidireccional), un model heurístic per a la producció de textos concrets, possibles o admissibles.

T. van Dijk (1970, 1972a, 1972b) i W. Dressler (1970, 1972) són els representants de la lingüística textual europea més pendents dels esdeveniments de la teoria generativa oracional, ja que consideren que ha de ser el model de la teoria generativa textual. Principalment connecten amb la teoria de la semàntica generativa ja que parteixen per a la construcció de la gramàtica textual d'una estructura subjacent textual de caràcter semàntic.

L'obra de T. van Dijk (1972a), com la de J.S. Petöfi (1971), és, tot i la seva condició programàtica, una bona introducció i guia a la teoria textual. A més de demostrar la necessitat d'una gramàtica que doni compte d'unitats superiors a la frase, van Dijk informa de les dificultats formals que comporta la representació de l'estructura subjacent textual i dels problemes que presenta el component transformacional d'una gramàtica textual.<sup>56</sup>

El llibret de W. Dressler (1972), en canvi, pel seu caràcter diletant, no és tant una introducció sistemàtica a la lingüística textual com un repàs als treballs de lingüística del text apareguts pels volts del 1970 (sense però fer-ne cap avaluació) i una recopilació de les qüestions que han de ser estudiades a l'àmbit del discurs.<sup>57</sup>

No podem pas parlar d'estancament en la investigació i els treballs dels lingüistes centroeuropeus preocupats pel discurs o text, perquè cada dia apareixen noves propostes (veg. van Dijk (1977), Dressler (1977), van Dijk i Petöfi (1977)), però tampoc no podem parlar d'unitat. Ara per ara la Textlinguistik es resumeix en una colla d'intents i esforços dignes de consideració.

Des de Praga arriben també propostes de superar en l'estudi lingüístic el marc oracional promogudes ímplicitament o explícitament per lingüistes influïts, d'una banda, pel generativisme i, de l'altra, per l'escola funcionalista, lligada als noms de V. Mathesius i J. Firbas. El representant més conegut del grup és B. Paulek, que ha estudiat les relacions anafòriques en el text com un dels aspectes capitals d'allò que ell anomena la hipersintaxi<sup>58</sup> i que defineix com una part de la gramàtica textual. Cal també destacar F. Danes, Ö. Dahl, P. Sgall, A.V. Isacenko, entre els lingüistes que es serveixen de les nocions bàsiques del funcionalisme per donar compte de les propietats discursives.

No podem tampoc deixar de ressenyar la labor de la polonesa I. Bellert, que s'ha esmerçat en l'estudi de la coherència textual (veg. concretament I. Bellert (1970)), ni la de M.A.K. Halliday, que des d'una teoria funcionalista estudia la creació de textos (veg. Halliday (1964,1974)).

També a la U.R.S.S. ha estat desenvolupada una gramàtica textual principalment per part de lingüistes atents als problemes de lexicografia, documentació i traducció automàtica, com I.A. Mel'cuk i A.K. Zolkovskij, les propostes dels quals són poc conegudes en els ambients lingüístics occidentals. El model Sentit  $\leftarrow$   $\rightarrow$  Text d'aquests lingüistes (veg. Mel'cuk (1974), Mel'cuk i Zol-

kovskij (1970)), que presentarem esquemàticament, és un model de base semàntica fonamentat en les següents premisses:

- 1) Les llengües naturals són considerades com una aplicació del conjunt (potencialment infinit) de sentits sobre el conjunt (potencialment infinit, també) de textos, o viceversa. Conèixer una llengua significa saber fer correspondre a qualsevol sentit un text o textos equivalents en aquesta llengua, i a qualsevol text d'aquesta llengua el seu sentit (o sentits si el text té diverses accepcions).
- 2) La llengua pot ser representada com un conjunt de regles força complicades, codificades en la ment del parlant d'una manera que de moment desconeixem.
- 3) La llengua no permet una observació directa, immediata. Per això, el lingüista ha de crear models funcionals de la llengua i procurar que cada cop s'acostin més a la llengua real.
- 4) A les llengües naturals es dóna sovint tant l'homonímia com la polisèmia o la sinonímia. Per tant, la correspondència entre sentits i textos és polívoca. Això complica el model fins al punt que dificulta la construcció de regles que permetin el pas directe dels sentits als textos i viceversa. Resulten, doncs, imprescindibles nivells intermedis entre sentit i text.
- 5) Pel que s'ha exposat a 4), el model Sentit  $\leftrightarrow$  Text ha de ser format per components successius.

Segons Mel'cuk (1973,1974), els nivells de representació, que van des del nivell profund, de caràcter semàntic, fins al més superficial, són cinc:

I. Semàntic (SENTIT)

II. Sintàctic, que inclou dos subnivells:

- A. Sintàctic profund
- B. Sintàctic superficial

III. Morfològic, que també inclou dos subnivells:

- A. Morfològic profund
- B. Morfològic superficial

IV. Fonològic

V. Fonètic (TEXT)

Els principals components del model Sentit ↔ Text són els següents:

- I. El component semàntic, que estableix correspondència entre les representacions semàntiques i les representacions sintàctiques profundes.
- II. El component sintàctic, que estableix correspondència entre les representacions sintàctiques profundes i les representacions morfològiques profundes. Aquest component té dos subcomponents: el sintàctic profund i el sintàctic superficial.
- III. El component morfològic, que estableix correspondència entre les representacions morfològiques i llurs representacions fonològiques. Els seus subcomponents són el morfològic profund i el morfològic superficial.
- IV. El component fonològic, que estableix correspondència entre les representacions fonològiques i la seva transcripció fonètica.
- V. El gràfic, que estableix correspondència entre una representació fonològica i la seva transcripció ortogràfica, i
- VI. El fonètic, que estableix correspondència entre la transcripció fonològica i el so real.

Cal observar que el model Sentit ↔ Text, concebut com un mecanisme lògic capaç de convertir un significat amb tots els textos que el comporten i un text qualsevol en el seu significat (o significats, si és ambigu), no és un generador de textos (en el sentit chomskyà), sinó més aviat un model traductor.

Val la pena d'estar atents a les aportacions dels lingüistes soviètics, principalment als lingüistes textuals, encara que de moment siguin de mal avaluar tant per l'escassetat de traduccions com pel fet que treballen sobre textos russos.<sup>59</sup>

### 1.3.2.3. La lingüística del discurs a Amèrica

Caracteritza la lingüística generativa nord-americana l'exclusió del text o discurs del domini gramatical (veg. N. Chomsky (passim), P.M. Postal (1966)). Els primers transformacionalistes que estudien el discurs -almenys amb més atenció que no pas J.J. Katz i J. Fodor (1963), que el tracten simplement com una frase llarga- són T.G. Bever i J.R. Ross,<sup>60</sup> els quals es limiten a fer algunes observacions sobre les relacions interoracionals i a apuntar que el discurs no pot ser explicat sense accés al material extralingüístic confegidor de la coherència discursiva. Segons Bever i Ross, tots els textos derivarien mitjançant un gran nombre de transformacions d'un concepte generador, si bé sembla ser que no especifiquen quines regles generarien aquest concepte abstracte, ni les característiques de les transformacions que projectarien les estructures superficials textuals.

Tot i el desinterès inicial, s'observa en les publicacions dels anys setanta una atenció creixent als problemes del discurs en tots els grups generativistes. Vegeu a tall d'exemple C. Fillmore (1974a) i G. Lakoff (Parret (1974)), entre els semantistes generativistes; E.S. Williams (1977), entre els partidaris de la Teoria Estàndard Ampliada. Però on trobem una major atenció al discurs és entre els generativistes directament influïts pel funcionalisme, a Kantor (1976) i principalment a S. Kuno (1972b, 1975) i a S. Kuno-E. Kaburaki (1977). No obstant això, són sempre aportacions parcials i tímides, com més endavant tindrem ocasió de constatar. En realitat, quan els factors discursius o textuals són atesos pels generativistes no sol pas ser perquè se'ls reconegui com a objectes legítims de la lingüística, sinó perquè s'immisceixen amb fenòmens oracionals. Per això, hem de dir que no hi trobem, de moment, obres de l'ambició de van Dijk (1972a).

#### 1.4. NOTES

- (1). Sobre aquesta qüestió, vegeu McCawley (1971a), Postal (1970a, 1972a), Katz (1973), Chomsky (1972a). Per a una presentació resumida dels punts més importants de la polèmica, vegeu Rigau (1975).
- (2). El principi d'absorció d'una teoria per una altra caracteritza la "naturalitat" de la teoria absorbent. Per a aquesta qüestió, vegeu Nagel (1961 cap.XI).
- (3). Als països centreeuropeus, així com a Europa oriental, hom emprava el terme text i no pas el terme discurs. Nosaltres els considerarem termes sinònims.
- (4). No obstant això, Chomsky a la pregunta plantejada per Parret (1974 p.39) de si és necessària a la teoria lingüística

una definició de la frase respon amb aquestes paraules:

In Aspects and other formulations of the "standard theory", it is proposed that the generative grammar of a language provides the systematic definition of sentence. "Grammatical sentences" are those generated by the grammar.

- (5). Els únics estructuralistes interessats pel discurs són Harris i els seus seguidors. Veg. apartat 1.3.1.4.
- (6). Katz i Fodor (1963), juntament amb Bever i Ross, són dels primers transformacionalistes que s'han plantejat la qüestió de si la teoria lingüística s'ha d'interessar pel discurs.
- (7). G. Lakoff diu a Parret (1974 p.151) referint-se a aquestes restriccions de l'objecte d'estudi:

...perhaps the most interesting result to come out of transformational grammar is that such a limitation of the discipline is impossible -no coherent linguistic theory results from narrowing one's sights in this way. This is an interesting result, because it is not a priori true. In Chemistry, for instance, there is a useful theory of ideal gases.

- (8). Vegeu l'interessant article de W. Labov (1972), "Where do Grammars stop?", Monograph Series on Language and Linguistics, 25. Georgetown, p.43-88.
- (9). Sanders (1970b) opina que la nova teoria del discurs ha d'absorbir la teoria oracional; és a dir, hi ha d'haver allò que a la filosofia de la ciència s'anomena una reducció. La reducció de la gramàtica de la frase a la gramàtica del discurs pot representar un progrés científic, ja que la ciència pretén una explicació com més general millor de l'univers. El progrés científic, doncs, pot consistir en una progressiva reducció de teories particulars a teories més generals que les subsumeixin. Escriu Sanders (1970b p.53):

An empirically significant reduction of theories is one which directly results in a simpler and more general explanation of the known universe by reducing the size, redundancy, and complexity of the set of all statements of all theories about that universe.

La reducció ha de ser presidida per la finalitat metacientífica de la màxima generalitat i simplicitat de les explicacions; per tant, ha de ser científicament necessària.

Per tal que una teoria  $T_1$  pugui ser absorbida per una teoria  $T_2$ , cal que cada teorema veritable de  $T_1$  sigui també un teorema veritable de  $T_2$  (i que el conjunt d'axiomes i regles de  $T_2$  sigui més simple que el de  $T_1$ ). Les condicions necessàries per a la reductibilitat d'una teoria a una altra han estat estudiades per Nagel (1961 cap.XI). En el nostre cas caldria poder demostrar que una gramàtica oracional adequada d'una determinada llengua pot ser sempre absorbida per una gramàtica del discurs adequada d'aquella llengua, i que cada teorema demostrable per a la primera ho és també per a la segona. Per altra banda, caldria també que la gramàtica del discurs fos més simple i més general que la gramàtica oracional i del discurs combinades. Sanders (1970b) creu que això és demostrable.

La reducció d'una teoria pot ser caracteritzada en termes de la relació d'inclusió. Si  $T_2$  inclou  $T_1$  vol dir que els enunciats que determinen els teoremes de  $T_1$  o bé són idèntics als de  $T_2$  o bé són directament derivables d'aquests.

Els problemes sorgeixen a l'hora de determinar les equivalències entre teories. Segons Sanders (1970b p.54s), és suficient observar 1) que la reducció sigui especificable

només entre teories comparables; 2) que dues teories són comparables si i només si cada enunciat d'una teoria pot ser definit com equivalent o no equivalent a cada un dels enunciats de l'altra teoria; 3) que els enunciats són equivalents si i només si estan constituïts per elements equivalents relacionats entre si de manera equivalent; 4) que l'equivalència dels elements i operadors és determinable només en relació a teories els enunciats de les quals són mútuament traduïbles al mateix metallenguatge; i 5) que aquesta traducció és possible només en relació a les teories els elements interpretables de les quals són interpretats segons el mateix conjunt extrateòric de terme, i els elements no interpretats de les quals consisteixen en un conjunt de relacions determinables respecte aquells elements que són interpretables. En resum: podem dir que dues teories seran comparables -i, per tant, possible la reducció d'una a l'altra- si són mútuament traduïbles al mateix metallenguatge. Segons Sanders (1970b) la gramàtica de la frase i la del discurs ho són.

Una teoria lingüística és natural amb relació a una altra teoria si els seus enunciats no s'interseccionen. En canvi, una teoria no serà natural amb relació a una altra si llurs enunciats estan en intersecció. Pel que fa a la teoria lingüística, és evident que els morfemes i les paraules no poden constituir un domini natural d'una teoria científica i que totes les gramàtiques que tinguin aquest domini són reductibles a les gramàtiques de frase, ja que la unitat frase inclou les altres. Segons Sanders (1970b) i van Dijk (1972a p.21s), la gramàtica de frase, no obstant això, no pot cons-

tituir el domini natural d'una teoria científica, ja que els seus axiomes, enunciats i elements poden ser inclosos en els d'una teoria del domini de la qual sigui el discurs, únic possible domini natural per a una teoria científica del llenguatge. (Cf. Reinhart (1977) per a una crítica al concepte de domini natural).

(10). Diu Lakoff a Parret (1974 p.164):

...one cannot view a grammar as merely generating sentences without any indication of the types of stylized discourses which they are restricted to.

(11). Cf. Hlavsa (1976).

(12). La frase és l'acte de parla per excel·lència, escriu Bally (1950 p.130). Vegeu també p.137, 220.

(13). Benveniste (1970) insisteix en aquest sentit. "L'enon-tiation suppose la conversion individuelle de la langue en discours". En una altra ocasió, a Benveniste (1959), distingeix dos nivells d'enunciació: el discurs i la història, els quals corresponen a dues utilitzacions diferents del llenguatge.

(14). Parret (1971), en aquest punt, discrepa de Benveniste.

(15). Així ho expressa Hartmann a Parret (1974 p.123):

Language presents itself in a text. Every linguistic function observed or ascribed to elementary units until this time -words, sentences, parts of words, etc.- only appears to be clear within a normal language event, i.e., when linguistic expressions appear in the form of a text. Obviously text linguistics has to remain an open science in that same way, since a text does not contain the whole of communication, but only the linguistic component within the whole communicative process.

(16). Considerem un discurs narratiu les frases del qual siguin

juxtaposades o enllaçades per connectives com el següent:

En Pere passejava pel carrer, (però) va veure una cafeteria (i) hi ha entrat (i) va demanar un cafè (i) se'l va prendre (i) se'n va anar.

Donen coherència al text l'ententeixit de temps verbals, així com les elisions de subjecte en totes les frases excepte la primera, fet que permet al receptor sobreentendre que és en Pere qui realitza les accions descrites. Ara bé, el sentit del text s'alteraria si elidíem el primer subjecte i el manteníem a qualsevol de les altres frases, o si a totes conservàvem en Pere a la posició de subjecte o bé si el pronominalitzàvem per ell. Obtindríem sempre un discurs mal format. Aquest senzill exemple ens fa adonar de l'excessiva simplicitat de l'afirmació de Katz i Fodor (1963).

- (17). Dressler (1972 p.9 n.4) explica la següent anècdota que ajuda a fer entendre la importància capital de la coherència textual:

Una volta un tale disse ad un suo amico che, fra tutti gli autori, egli aveva una particolare predilezione per Meyer a motivo della sua straordinaria sapienza. Anzi aveva già letto da cima a fondo il primo volume della sua Enciclopedia rischiandovi un solo inconveniente: "Non so come, mai mi manca il filo del discorso!".

- (18). Van Dijk (1972a p.3) distingeix entre text i discurs, tot definint el text com la unitat lingüística bàsica que es manifesta com a discurs en les realitzacions verbals. Aquesta distinció, però, no és gaire encertada, sobretot si tenim en compte que molts autors europeus i americans empren el terme discurs en lloc del terme text, ni tampoc és necessària, ja que al llarg de l'estudi de van Dijk

(1972a) en cap ocasió no resulta imprescindible.

- (19). Cal destacar els treballs de mitologia comparada de Bréal (1877) i de F. Max Muller, directament relacionats amb la filologia comparada fundada per F. Bopp.
- (20). Per a alguns d'aquests enfocaments de l'estudi del discurs, vegeu Kinneavy (1971).
- (21). Sobre el paper històric de la retòrica, veg. Curtius (1948) i també la revista Communications, 16, París, 1970. Per a una breu història de la retòrica, veg. Plebe (1971). Per a una descripció dels elements retòrics, veg. Lausberg (1960).
- (22). El tractat de retòrica de Quintilià, Institutio oratoria, és en realitat un tractat sobre la formació de l'home. Per Quintilià, l'home ideal és l'orador, perquè només de l'home Déu ha donat el do de la paraula. Però l'home perfecte, a més d'orador, ha de ser també un home bo i savi. "Con Quintiliano, la retòrica pretende, pues, satisfacer por si sola todas las necesidades que antes habían estado a cargo de la filosofía y de la cultura general", escriu Curtius (1948 p.104).
- (23). Segueixo bàsicament Curtius (1948 cap. IV).
- (24). Aquest tipus de discurs constava de cinc parts: introducció, narració o exposició de l'estat de la qüestió (on podria afegir-se una disgressió), demostració o argumentació (refutació de les afirmacions contràries) i final o epíleg. Més endavant aquesta divisió va ser adaptada a altres tipus de discurs.
- (25). A De Inventione, I, XVI, 21, citat per Curtius (1948 p.108).



- (26). El mateix es pot dir de l'estudi crític de C. Lévi-Strauss a l'obra de Propp. Cf. Lévi-Strauss (1960).
- (27). Les línies mestres d'aquesta anàlisi, fonamentada en l'obra de Propp, van ser exposades al nº 8 de Communications, París, 1966, dedicat exclusivament a l'anàlisi estructural del relat.
- (28). Greimas (1966b) el pretén vàlid també per als textos literaris moderns. Veg. Greimas (1966b, p.222s) on aplica el seu model a la descripció de l'univers de G. Bernanos.
- (29). Per exemple, Greimas distingeix en tot objecte cultural i, per tant, també als textos narratius, les estructures profundes, que defineixen les condicions d'existència dels objectes semiòtics, els constituents de les quals tenen un estatut lògic definible; les estructures superficials, que constitueixen una gramàtica semiòtica que ordena en formes discursives els continguts susceptibles de manifestació; i les estructures de manifestació, que produeixen i organitzen significants i són particulars d'una llengua o substància determinades.
- (30). Veg. Lotman (1970).
- (31). Per a un estudi crític de la labor de l'escola semiòtica de Tartú i, en particular, de Lotman, vegeu A. Shukman (1977), Literature and semiotics. A study of the writings of Y. M. Lotman, Dordrecht.
- (32). Entre els col.laboradors de Harris en les recerques de l'anàlisi del discurs destaquen els seus deixebles del Departament de Lingüística de la Universitat de Pennsylvania,

entre els quals es comptava Chomsky. (Veg. Harris (1952a p.355) o (1957 p.156)).

- (33). A Alemanya destaquen Bense, Glinz, Köch, Harweg, etc.
- (34). Per als distribucionalistes americans la principal característica d'un element és la seva possibilitat de distribució dins la frase.
- (35). Van Dijk (1972a p.28) considera que la noció d'equivalència ha jugat un paper fonamental tant a la lingüística com als estudis poètics i veu en el famós teorema de Jakobson (1960), que defineix la funció poètica del llenguatge com la projecció del principi de similaritat de l'eix paradigmàtic sobre l'eix sintagmàtic de combinació, un exemple del caràcter importantíssim d'aquesta noció per a molts estudis estructuralistes. Cf. Ruwet (1975).
- (36). Dir que B, C i A són equivalents no vol pas dir que hagin de tenir el mateix significat.
- (37). Extret, tanmateix amb molts retocs, de "L'escriptor davant la literatura i el combat", d'O. Pi de Cabanyes a Serra d'Or, febrer 1978, p.34.
- (38). Per a un comentari sobre les diferències de concepció de les transformacions a Harris i a Chomsky, veg. Ruwet (1967 p.236s).
- (39). La coexistència o co-ocurrència és possible entre morfemes (noi i canta són coexistents a la frase el noi canta) i entre classes de morfemes (nom i verb són coexistents en la frase anterior). Veg. a Bach (1964 p.114s) l'interès d'aquesta noció a la lingüística.

- (40). Cf. Chomsky (1964a p.83 n.29).
- (41). Per això Harris no aporta arguments explícits que mostrin perquè considerava que el discurs ha de ser objecte d'estudi legítim de la lingüística.
- (42). Aquest conjunt de frases només podria ser considerat un text coherent metalingüísticament, en el cas, p.e., que es tractés d'un conjunt d'exemples dels diversos usos de mà.
- (43). Veg els treballs de Longacre, "A Taxonomic Deep and Surface Structure Analysis of The Lover and his Lass" a van Dijk i Petöfi (1977); i de Longacre-Levinsohn, "Field Analysis of Discourse" a Dressler (1977).
- (46). Escriu Pike (1964 p.7):  
 Discourse structure demands more than a symbolization of the grammatical structure of separate sentences, and more than the listing of the classes of words of particular sentences.
- (45). Per a una mostra, veg. Pike (1964) i el vol. 20 de Mono-graph Series on Languages and Linguistics de Georgetown University, 1967, íntegrament dedicat a la lingüística tagmèmica, i del qual destaquem l'article de J.O. Morgan (1967).
- (46). Per a una aplicació al discurs literari de l'anàlisi del discurs proposada per H.A. Gleason Jr (1968) amb atenció primordial a la coherència textual, veg. Gutwinski (1976).
- (47). El terme Textlinguistik fou introduït per primer cop per Weinrich a "Textlinguistik: Zur Syntax des Artikels in der deutschen Sprache", Jahrbuch für Internationale Germanistik, 1, 1969, p.61-74.
- (48). Per a un estudi i valoració de la poètica generativa, veg.

van Dijk (1971).

- (49). Per a una bibliografia exhaustiva de la lingüística textual a Alemanya, veg. Dressler i Schmidt (1973), Textlinguistik, Kommentierte Bibliographie, Munich.
- (50). Aquests autors en principi estaven més interessats a descobrir procediments d'anàlisi dels textos que no pas en l'elaboració d'una teoria lingüística que donés compte dels infinits textos d'una llengua. Però, al contrari que a Harris, la justificació dels procediments -p.e., els procediments de substitució de Harweg (1968)- és de caràcter sintàctico-semàntic.
- (51). La labor i els resultats provisionals d'aquest grup han estat recollits a Ihwe, Rieser, Köch i Rüttenauer (1971).
- (52). Per a informació sobre el centre de recerca A.S.G., veg. D. R.L.A.V. (1972), "L'A.S.G.: Bilan de dix années de recherche", Langages, 26.
- (53). Cf. Lang (1972).
- (54). García Berrio i Vera Luján (1977), on es troba una presentació de la teoria textual parcial de Petöfi (1973) i sobre tot García Berrio (1978), "Texto y oración. Perspectivas de la lingüística textual" a Petöfi-García Berrio (1978).
- (55). Petöfi i Rieser (1974), Probleme der Modelltheoretischen Interpretation von Texten, Hamburg, es replantegen el problema de construir una teoria del text que permeti donar compte, mitjançant un sistema de regles basades en la lògica de predicats, de pressuposicions, quantificació i postulats de significació en el discurs.

- (56). Veg. la ressenya de van Dijk (1972a) signada per Reinhart (1977).
- (57). Cf. la ressenya de Rieser (1975) a l'obra de Dressler (1972).
- (58). L'obra més citada d'aquest autor és Palek (1968), Cross-Reference. A Study from Hypersyntax, Praga, obra que desgraciadament no he pogut consultar. Alguns treballs més recents són Palek (1977), "Reference and Text" a T. van Dijk i Petöfi (1977) (eds); Palková and Palek (1977), "Functional Sentence Perspective and Textlinguistics" a Dressler (1977).
- (59). Encara que pugui semblar que els lingüistes soviètics fan la guerra pel seu compte, en realitat, estan molt al corrent de l'evolució de la lingüística occidental i, particularment, de la lingüística centreeuropea.
- (60). Bever i Ross (1965), "Underlying Structure in Discourse", Air Force English Syntax Project, 4, estudi que no he pogut consultar.

## 2. «NIHIL EST IN LINGUA QUOD NON PRIUS FUERIT IN ORATIONE»?

El propòsit d'aquest capítol és mostrar que una gramàtica oracional, tot i poder descriure i explicar molts dels fenòmens lingüístics, no pot pas donar-ne compte de tots de manera plena i satisfactòria. Justament les propietats lingüístiques que no assoleixen un tractament prou convenient a les gramàtiques oracionals constituïran un fort argument a favor d'una gramàtica que atengui les relacions interoracionals que determinen la coherència discursiva o textual. Volem mostrar, doncs, que no és encertada la paràfrasi de la fórmula clàssica "Nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensibus" que encapçala el capítol. En primer lloc, però, farem manifest que els lingüistes generativistes han considerat només molt limitadament la competència dels parlants (de la qual una gramàtica ha de ser model explícit). Per això, les gramàtiques transformacionals oracionals no són un bon model d'explicació dels mecanismes segons els quals l'home parla una llengua.

## 2.1. COMPETÈNCIA TEXTUAL O DISCURSIVA

N. Chomsky ha definit els termes competència i actuació de diverses maneres. A vegades es serveix del terme actuació per referir-se a les realitzacions lingüístiques concretes, mentre que la competència denota el conjunt d'habilitats mentals que capaciten el parlant per fer allò que fa (veg. N. Chomsky (1965, p.4)). Altres vegades (Chomsky (1965 p.10s)), el terme actuació inclou les estratègies perceptuals i les habilitats psicològiques. Sembla, aleshores, que algunes de les habilitats mentals formarien part de l'actuació i no pas de la competència, com semblava a Chomsky (1965 p.4). I encara a la mateixa obra del 1965, tal com assenyala G. Lakoff a H. Parret (1974), Chomsky (p.127) parla de regles d'actuació, regles que, a llengües com el llatí o el navaho, determinarien la llibertat d'ordre dels

elements dins la frase. Segons aquesta afirmació, a algunes llengües, algunes de les regles de la gramàtica haurien de ser considerades com a part de l'actuació i no pas de la competència, la qual cobriria moltes de les regles particulars de la llengua, però no pas totes les regles. Sembla, per tant, que l'estudi de l'ordre dels mots a la frase no hagi de ser atès pel lingüista, ja que l'objecte d'estudi de la lingüística és la competència i no pas l'actuació<sup>1</sup>. I no només l'estudi de l'ordre lliure dels mots, sinó moltes altres qüestions que darrerament han estat tractades i discutides pels generativistes caurien en el marc de l'actuació si no modificàvem el concepte chomskyà de competència<sup>2</sup>.

Davant d'això hom té la impressió que sovint l'actuació és el calaix de sastre on van a parar tots els fenòmens que no poden ser explicats per la teoria lingüística. Així, tanmateix, l'estudi del discurs, segons es desprèn de Chomsky (1965), pertanyeria a l'estudi de l'actuació. En canvi, la frase, forma bàsica a partir de la qual el generativista estableix el conjunt de regles que defineixen una gramàtica, és considerada la unitat fonamental de la llengua. El seu estudi, per tant, pertany a la teoria de la competència lingüística.

Novament, però, ha trontollat la distinció chomskyana entre competència i actuació. N'han estat protagonistes aquesta vegada els lingüistes partidaris de la gramàtica del text o discurs<sup>3</sup>, segons els quals els parlants pel sol fet de conèixer la seva llengua tenen competència no només per identificar les frases de la llengua, sinó també per identificar-ne els discursos coherents, ben formats<sup>4</sup>. De cap manera, doncs, el discurs no ha de ser exclòs de l'estudi de la competència lingüística<sup>5</sup>, ni relegat a l'estudi

de l'actuació, si acceptem, com P.M. Postal (1964 p.273), que la descripció lingüística d'una llengua natural ha de ser ideada per proporcionar una especificació del coneixement que els parlants de la llengua tenen, fet que els diferencia dels no parlants.

La limitació de la competència lingüística a la competència oracional, bé que en un principi responia a una estratègia de recerca necessària, ha de ser superada si volem construir una teoria lingüística adequada. Ja ha arribat l'hora d'acceptar que el parlant posseeix una competència textual o discursiva que li permet produir i entendre infinits discursos de la seva llengua. En relació a aquesta qüestió escriu L.F. Scinto Jr. (1977 p.14):

To define competence in terms of the sentence being the unit of analysis is just as arbitrary as it would be to define competence in terms of two-words utterances. Adults do in fact produce single sentences but they also produce two-words utterances... The linguistic ability of man is the producing of a range of concatenation itself being informed by acquired control of coherence.

### **2.1.1. Aspectes de la competència lingüística dels parlants que no troben explicació satisfactòria a la gramàtica oracional**

Tot seguit exposarem les habilitats lingüístiques que en el marc de la gramàtica generativa són tradicionalment considerades definitòries de la competència lingüística del parlant-òidor

ideal, i mostrarem alhora que aquesta noció ha estat entesa d'una manera massa restrictiva.<sup>6</sup>

2.1.1.1. L'home és capaç de distingir les frases de la seva llengua de tots els altres objectes de l'univers; és a dir, té habilitat per reconèixer les cadenes de paraules que són frases de la seva llengua i distingir-les de les que no ho són. Així, un catalanoparlant reconeixeria que les seqüències reunides a (1) són frases del català, però que no ho són, en canvi, les de (2).

- (1) a. En Pere ha anat a buscar bolets  
b. No vull sortir amb tu  
c. Apaga el llum!
- (2) a. \*Ha en Pere bolets buscar anat  
b. \*Amb no tu sortir vull  
c. \*Llum el apaga!

Ara bé, l'habilitat del parlant no li permet pas només identificar les paraules, els sintagmes i les frases gramaticals, sinó que el capacita també per distingir les seqüències de frases o discursos gramaticals de la seva llengua (cf. Sanders (1970b p. 74)). Una gramàtica del català, doncs, serà adequada si dóna compte de l'habilitat dels parlants per reconèixer la bona formació de les seqüències de frases de (3), enfront de la mala formació de les de (4).

- (3) a. Rentarà els plats la Maria? - Sí, rentarà els plats  
b. Rentarà els plats la Maria? - Sí, ho farà  
c. Rentarà els plats la Maria? - Sí, els rentarà

- (4) a. \*Rentarà els plats la Maria? - Sí, ho és  
b. \*Rentarà els plats la Maria? - Sí, els rentareu  
c. \*Sí, rentarà els plats. Rentarà els plats la Maria?

És evident que la gramàtica de frase, justament perquè no sobrepassa el límit de la frase, no pot explicar aquest aspecte de la competència lingüística del parlant.

2.1.1.2. Conèixer una llengua inclou la capacitat de detectar les frases que són ambigües, que tenen més d'una interpretació semàntica. La gramàtica generativa transformacional, que es proposa donar compte de la competència lingüística dels parlants, explicaria la raó per la qual tot catalanoparlant atorga més d'una interpretació a les frases (5).

- (5) a. Els diaris parlen de la condemna dels parlamentaris  
b. Ha arribat la foca de la meva sogra  
c. Es lloguen bicicletes per a senyora en bon estat

Però la capacitat de detectar ambigüitats no queda limitada a la frase: tot parlant és capaç de reconèixer un text o discurs ambigu, habilitat que no obstant això la gramàtica oracional no pot explicar (cf. Sanders (1970b p.76s)).

Una divertida mostra literària de discurs ambigu la trobem al capítol 12 de Pickwick (Documents pòstums del club d'aquest nom) de Dickens.<sup>7</sup> S'hi descriu una conversa de doble sentit entre Pickwick i la seva dispesera, cap dels quals no s'adona de la doble interpretació possibles de les paraules del seu interlocutor i cadascú les entén d'acord amb la pròpia i diversa versió. Això

ha de costar al senyor Pickwick, a més d'un plot caríssim i ogro biós, una temporadeta a la presó per a deutors.

Un altre exemple d'ambigüitat en un text literari el llegim al conte que obre el recull Te deix, amor, la mar com a penyora de Carme Riera.<sup>8</sup> En aquest cas, però, les darreres frases interpreten l'entera narració en un sol sentit i per tant en trenquen l'ambigüitat, alhora que la fan explícita "a posteriori" al lector.

D'altra banda, en el marc del discurs, moltes frases que preses aïlladament serien ambigües deixen de ser-ho, com ja han assenyalat Katz i Fodor (1963 p.489s). Vegem-ho a (6), on la frase (5a) perd la possibilitat de ser doblement interpretada.<sup>9</sup>

(6) Aquests darrers dies tothom ha condemnat l'atemptat terrorista. Avui els diaris parlen de la condemna dels parlamentaris.

Heus ací, doncs, una altra prova de la incapacitat de la gramàtica oracional de donar compte satisfactòriament de la competència lingüística dels parlants.

2.1.1.3. L'home pel sol fet de parlar una llengua té capacitat per captar quan dues o més frases són sinònimes. La gramàtica oracional explicaria la raó per la qual el parlant reconeix que les frases de (7) són sinònimes.

- (7) a. Et prometo que arribaré a temps  
b. Et prometo arribar a temps  
c. Et prometo d'arribar a temps

No obstant això, el parlant també reconeix discursos o fragments de discursos sinònims, com els de (8), i, en canvi, aquest aspecte de la seva competència no pot ser explicat per una gramàtica el domini de la qual sigui la frase. (Cf. Sanders (1970b p.76s), Dressler (1970)).

- (8) a. Demà la Maria anirà a Madrid. Allà l'espera en Joan  
b. La Maria demà anirà a Madrid. En Joan la hi espera

Segurament que els casos més senzills de sinonímia entre discursos o fragments de discurs<sup>10</sup> poden ser explicats, no sense complicació, per una gramàtica oracional, però sempre seran tractats més satisfactòriament des d'una gramàtica del discurs.

2.1.1.4. El parlant té capacitat per reconstruir el sentit complet de frases on determinats elements no hi són físicament presents, p. e., a (9).

- (9) a. En Pere renega com un oriol  
b. Dorm!

A (9a) hi manca una aparició del verb renega; tot i això, el parlant entén perfectament la frase i la interpreta com si aquest element hi fos present (En Pere renega com renega un oriol). A (9b) el subjecte tu no és present, no obstant això, el parlant el dóna per sobreentès. Ara bé, la competència del parlant no el ceneix tan sols a interpretar adequadament aquelles frases on algun constituent no és patent, sinó que també el capacita per interpretar adequadament determinats fragments oracionals.



P.M. Postal (1964 p.304s) ja es planteja el problema que representen per a una gramàtica de frase aquestes expressions lingüístiques -com les de (10)- que sense arribar a ser frases són perfectament aptes per a la comunicació i sovint fins i tot més apropiades per a l'ocasió que no pas una frase completa.

- (10) a. Aviat
- b. La Maria
- c. Sí

Les expressions de (10) poden ser respostes perfectament interpretables en el context de les preguntes "Quan soparem?", "Qui ha telefonat?" i "Vols sopar?", respectivament. No obstant això, P.M. Postal considera que només les frases completes han de ser generades per la gramàtica, la qual haurà d'assenyalar els límits entre les frases i els fragments que poden representar frases completes en determinades situacions. Postal veu la diferència entre les frases completes i els fragments en el fet que aquelles tenen un conjunt fix d'interpretacions semàntiques independentment del context, mentre que els fragments presos isoladament no poden ser totalment interpretats, sempre depenen del context en el qual apareixen. Així, les expressions de (10) també podrien ser respostes a les preguntes "Quan vindrà en Joan?", "Qui anirà a comprar?" i "És veritat que aneu d'excursió?", respectivament, amb la qual cosa els fragments adquiririen un altre sentit. La solució que apunta Postal (1964 p.306) al problema dels fragments oracionals és la següent:

Para poder explicar la comprensión de los fragmentos y de muchos otros tipos de realizaciones, aptas para la comunicación en distintos contextos, pero distintas de las frases completas, la teoría lingüística debe, evi-

dentemente, proporcionar los medios para la extensión de la descripción de frases completas a la clase de las semifrases. Poco podemos decir sobre ello ahora, aparte de advertir que: 1) sería sorprendente que el aparato para la extensión de las semifrases no fuese una propiedad inherente de los seres humanos, y por lo tanto esencialmente lingüística, y 2) que no es claramente imposible llevar a cabo una investigación sobre el tema de las semifrases, con independencia de un conocimiento extenso de las propiedades de las frases completas. Y es justamente a este conocimiento a lo que debe conformarse el estudio de las descripciones lingüísticas en sentido estricto. (El subratllat és meu).

No ens sembla gaire adequat identificar els fragments oracionals amb les semifrases,<sup>11</sup> cadenes lingüístiques que, segons Katz (1964), són en part gramaticals i en part agramaticals, p. ex., Home pega gos, Jo...em sembla que no vindré.<sup>12</sup> Els fragments, enfront de les semifrases, no tenen res d'agramaticals, no hi ha per tant cap raó per excloure'ls de la descripció lingüística.

Més recentment un altre lingüista, J.L. Morgan (1971), s'ha plantejat el problema dels fragments i ha resolt que segons la definició chomskyana de gramàtica<sup>13</sup> els fragments són objecte d'estudi lingüístic, ja que forma part de la competència dels parlants la capacitat de produir-los i entendre'ls quan són ben formats.

Les gramàtiques de frase ofereixen dos possibles tractaments dels fragments oracionals, els quals o bé poden ser obtinguts directament des d'una estructura subjacent que té, més o menys, els mateixos elements que apareixen a l'estructura superficial, o bé s'obtenen de frases completes. La primera opció és la interpretativa, la segona, la transformacional, basada en l'elisió. En aquest darrer cas les regles sintàctiques haurien de controlar les propietats sintàctiques dels contextos lingüístics, cosa que

no és possible per a una gramàtica oracional, però que no comporta cap problema per a una gramàtica el domini de la qual sigui el discurs, com ja assenyala M.Ll. Hernanz (1978). D'altra banda, també seria necessari un control pragmàtic per explicar determinats fragments com els d'(11), que constitueixen l'únic element del discurs.<sup>14</sup>

- (11) a. Foc!  
b. Aigua!

No obstant el fet que les gramàtiques oracionals poden d'alguna manera donar compte dels fragments oracionals -com demostren Morgan (1971), Hernanz (1978,1979)-, nosaltres considerem que només una gramàtica del discurs pot oferir un tractament del tot satisfactori i simple. Els fragments han de ser explicats amb les frases o context lingüístic en el qual apareixen i això no ho pot oferir una gramàtica oracional, ja que no pot furnir de caracterització formal algunes nocions lingüístiques fonamentals com la de frase independent, frase antecedent, subsegüent, o possible resposta. (Cf. Sanders (1970b p.93)).

2.1.1.5. El parlant té capacitat per captar quan una frase conté alguna contradicció. La gramàtica oracional explicaria perquè els catalanoparlants consideren les frases de (12) contradictòries.

- (12) a. La gent sempre fa al revés de tothom  
b. Trobo que es casen més nois que noies

Ara bé, moltes vegades la contradicció no es localitza en una so

la frase, sinó en el discurs, com a (13). En aquests casos, tot i que el parlant és capaç de reconèixer-la, la gramàtica oracional no en pot oferir cap explicació.

- (13) El meu germà m'ha regalat un llibre preciós. Dissortadament, però, no tinc cap germà.

D'altra banda, la gramàtica oracional no dona compte del fet que una frase que isoladament és contradictòria pot deixar de ser-ho en el marc del discurs i esdevenir coherent. Això succeeix en tot tipus de discurs, però és especialment freqüent en el discurs poètic.<sup>15</sup> Recordem el poema de Santa Teresa on la frase muero porque no muero, contradictòria en castellà, esdevé perfectament coherent. Un altre exemple ens l'ofereix (per no sortir de la literatura castellana) el Romance sonámbulo de F. García Lorca, on apareix la frase pero yo ya no soy yo, ni mi casa es ya mi casa.

2.1.1.6. Darrerament, alguns lingüistes, principalment els partidaris de la teoria de la semàntica generativa, afegeixen a la llista d'habilitats del parlant la de relacionar les emissions lingüístiques amb les situacions contextuals. Es tracta, doncs, d'una competència pragmàtica o comunicativa de la qual parlarem al capítol 3.

En realitat, la competència lingüística del parlant presenta moltes més facetes de les que han estat ateses pels lingüistes. Tal com assenyala E. Lang (1971 p.79), una persona pel sol fet de parlar la seva llengua està capacitada per a) integrar en

una superestructura semàntica les interpretacions semàntiques de les frases que constitueixen el discurs, b) establir les condicions de compatibilitat entre allò que es pressuposa i allò que ve donat en frases aïllades i en el discurs, i c) establir relacions d'equivalència (entre altres) entre fragments de llargada variable, fins a la comprensió de la coherència del text o el discurs. Lang entén per comprensió la capacitat de condensar. El parlant fa efectius aquests aspectes de la seva competència lingüística en el discurs, ja que és aquesta la unitat lingüística on es desambigüitzen la majoria de les frases, on hi ha altres pressuposicions i implicacions que les de les frases que la constitueixen i on les possibilitats de paràfrasi<sup>16</sup> són altres que les de la frase. Precisament aquestes propietats del discurs són causa que el seu significat no sigui únicament la suma dels significats de les frases que el constitueixen.

Les operacions que E. Lang assigna a la competència lingüística dels parlants justifiquen una ampliació del domini gramatical, ja que són operacions que sobrepassen els límits oracionals i es situen per sobre de la significació de la frase. La gramàtica ha de donar compte de la capacitat dels parlants de produir i interpretar el discurs com un tot relacionat i lligat i no pas simplement com una alineació de frases.<sup>17</sup> En resum: cal que els lingüistes reconeguin que la nostra competència és discursiva i no només oracional si pretenen d'explicar satisfactoriament el llenguatge humà.

## 2.2. LA NOCIÓ DE COHERÈNCIA TEXTUAL O DISCURSIVA

Les estratègies ideades pels partidaris de la gramàtica oracional en intentar explicar determinats fenòmens lingüístics -pronominalització, tematització, elisions, etc.- no aconsegueixen gaire res més que caricaturitzar-los i depauperar-los. Tot sovint termes com pressuposició pragmàtica, context, situació, etc. serveixen per amagar, com assenyala W. Dressler (1970), les regularitats del discurs. És a dir, les propietats del discurs, en el cas que siguin ateses, són endossades a la pragmàtica, i si no a la teoria de l'actuació. En aquest apartat mostrarem que l'existència de fenòmens lingüístics que estableixen relacions interoracionals, les quals fan del discurs una unitat coherent, justifica la construcció d'una gramàtica del discurs.<sup>18</sup> Però per això ens cal en primer lloc introduir a la lingüística generati-

va la noció retòrica de coherència,<sup>19</sup> l'estudi de la qual requereix la superació de la frontera oracional.<sup>20</sup>

I. Bellert (1970 p.335) dóna compte de la coherència textual en definir un text o discurs com una sèrie d'enunciats  $F_1, F_2, \dots, F_n$ , tals que la interpretació semàntica de cada enunciat  $F_i$  (per  $2 \leq i \leq n$ ) depèn de la interpretació de la seqüència  $F_1, \dots, F_{i-1}$ . És a dir, la correcta interpretació de tota frase requereix el coneixement de les frases prèvies del discurs. D'altra banda, Bellert defineix la interpretació semàntica d'un enunciat com el conjunt de conclusions que es poden treure d'aquest enunciat.

T. van Dijk (1977a p.93) ofereix una definició de la noció de coherència molt semblant a la de Bellert. "Intuitively, -escriu- coherence is a semantic property of discourses, based on the interpretation of each individual sentence relative to the interpretation of other sentences". Tant per Bellert com per van Dijk ((1972a p.10), (1977a p.93, p.149)) l'estructura subjacent textual,<sup>21</sup> l'estructura lògico-semàntica, és la que permet la coherència textual, però ambdós consideren que les restriccions que entren en joc per garantir la coherència del discurs no són només d'ordre lògico-semàntic, sinó també d'ordre pragmàtic, atès que la bona formació del discurs depèn sovint de la situació enunciativa i del coneixement del món que tenen els interlocutors. Però W. Kummer (1972) va més enllà i afirma que no existeixen condicions lingüístiques de coherència que hagin de complir una sèrie de frases per formar un text, sinó només factors que fan el text pragmàticament coherent. En distingeix quatre menes possibles: 1) de referència al camp no verbal d'acció, 2) de

referència al sistema referencial d'experiències amb altres interlocutors que el parlant suposa compartit pel seu interlocutor, 3) de referència a l'espai de percepció comú dels interlocutors, això és, referència a la situació enunciativa, i 4) referència a l'espai lliure d'associacions del parlant. Per la nostra banda, esperem demostrar al llarg d'aquest treball que els factors que determinen la coherència discursiva involucren tant la semàntica com la sintaxi i la pragmàtica. La coherència semàntica del discurs es perfila d'acord amb l'ús que fa el parlant de les expressions lingüístiques, és a dir, amb la situació contextual, i això imposa restriccions sintàctiques (pronominalització, elisió, etc.). Així s'explica que sovint sigui de tan mal delimitar la semàntica de la sintaxi i ambdues de la pragmàtica.

## 2.2.1. Altres fenòmens lingüístics que justifiquen la gramàtica del discurs

Presentarem seguidament alguns fets que incideixen en la interpretació coherent del text o discurs i que només poden ser adequadament explicats per una gramàtica el domini de la qual sigui el discurs.

### 2.2.1.1. Anàfora

Un dels més importants, o potser el principal mecanisme de cohesió de les frases d'un text o discurs és l'anàfora.<sup>22</sup>

"La connexion anaphorique -escriu Tesnière (1959 p.86) de manera concisa- exprime une identité et constitue par là un véritable renvoi sémantique. Tel est d'ailleurs le sens étymologique du grec ἀναφορά 'référence, renvoi'". La naturalité de les relations anafòriques, tot i haver estat molt estudiada per les gramàtiques de frase, no és pas sempre oracional. El mateix Tesnière (1959 p.87) ho reconeix quan escriu que "l'anaphore n'est pas limitée au cadre de la proposition ou de la phrase. Elle le débordé souvent. Et un anaphorique peut très bien établir une connexion sémantique entre deux phrases qui ne sont pas unies par une connexion syntaxique. Elle joue alors entre une phrase subséquence et une phrase précédente". (El subratllat és meu).

Observem seguidament les frases de (13) i (14), les quals contenen elements anafòrics.

- (13) a. La Maria es pentina  
b. La noia que ha vingut és amiga de la Maria
- (14) a. Se l'hi enduen  
b. No te'n donarà  
c. En Pere n'hi ha portat més

Els elements anafòrics de (13) poden ser explicats sense dificultat per una gramàtica generativa oracional, ja que la reflexivització i la relativització tenen lloc a l'àmbit de la frase, en canvi, és impossible donar compte dels elements anafòrics de (14) sense relacionar-los amb elements de les frases precedents en el discurs. És oportú recordar aquí que els gramàtics tradicionals a l'hora d'exemplificar l'anàfora solen recórrer al diàleg:<sup>23</sup> la frase amb la forma plena i la que conté l'element anafòric se su

posen pronunciades per diferents interlocutors.

De primer antuvi cal distingir dos tipus d'anàfora: l'anàfora de referència i l'anàfora de sentit. Direm que dos o més elements mantenen relació anafòrica de referència si fan referència al mateix individu, objecte, etc., és a dir, si són correferencials, com els elements subratllats de (15). (Veg. 4.1.).

(15) -Has vist la Maria?

-Sí, ja l'he vista

D'altra banda, considerarem que dos o més elements mantenen relació anafòrica de sentit si tenen idèntic significat sense ser necessàriament correferencials. Aquest és el cas dels elements subratllats de (16): cotxe i en tenen el mateix sentit sense expressar, però, "el mateix cotxe".

(16) Jo tinc cotxe i en Pere també en té

A tots dos tipus d'anàfora es fa evident que, tal com assenyala Tesnière, la noció d'anàfora comporta la noció d'identitat.<sup>24</sup>

#### 2.2.1.1.1. Anàfora de referència

Aquest tipus de relació es dona sempre entre sintagmes nominals. Poden establir, doncs, relació anafòrica referencial amb un sintagma nominal tant els pronoms personals pròpiament dits (no pas els anomenats adverbials o neutre) que no són deíctics com els pronoms relatius o els demostratius no deíctics (és a

dir, els que refereixen a sintagmes nominals que han aparegut o apareixeran en el discurs i no pas a elements de la situació enunciativa). Seguint Fabra (1956), considero pronoms personals els pronoms possessius i els reflexius. També dos o més sintagmes nominals plens d'un mateix discurs poden mantenir relació anafòrica de referència, per exemple, Josep Pla i l'escriptor de Llofriu.

L'establiment de la relació anafòrica de referència entre sintagmes nominals no és pas del tot lliure. La gramàtica, per tant, haurà de donar raó de determinades restriccions en l'aparició de sintagmes nominals definitos correferencials, haurà d'explicar, p.e., per què el fragment de discurs (17a) és ben format i, en canvi, no ho és el de (17b) si hom pretén que ambdós sintagmes nominals siguin correferencials.

- (17) a. Vaig trobar en Pere<sub>i</sub> i l'antipàtic<sub>i</sub> no em va saludar  
b. \*Vaig trobar l'antipàtic<sub>i</sub> i en Pere<sub>i</sub> no em va saludar

D'altra banda, la gramàtica haurà d'explicar per què dos sintagmes nominals indefinits no poden mantenir relació anafòrica de referència i, en canvi, és possible que en mantinguin un sintagma nominal indefinit i un de definit (sigui pronominal, sigui un sintagma nominal ple).

La gramàtica generativa transformacional -concretament J.R. Ross (1967b), G. Lakoff (1968b), R. Langacker (1969a), P.M. Postal (1970b) i R.S. Jackendoff (1972)- ha estudiat les condicions necessàries per a l'establiment de relació anafòrica entre un sintagma nominal ple i un pronom a la frase complexa. En canvi, gairebé no ha estat tractada la pronominalització a la frase sim

ple, justament perquè la gramàtica oracional no en pot oferir una explicació satisfactòria. Ara bé, tan important com determinar les condicions d'aparició de pronoms al discurs és determinar les condicions sota les quals no pot aparèixer un pronom. Imaginem-nos un discurs on es parli de dues persones de sexe masculí, si no volem que el discurs resulti incoherent i confús, no podrem referir-nos-hi mitjançant un pronom masculí de tercera persona del singular com pertocaria. Observem l'ambigüitat del discurs següent:

- (18) En Pere ha renyit amb en Joan... Ell l'ha insultat.<sup>25</sup>

Només en el marc del discurs poden ser estudiades les condicions que possibiliten la pronominalització d'un sintagma nominal referencial,<sup>26</sup> així com les condicions per a l'establiment de la relació anafòrica de referència entre un sintagma nominal indefinit i un sintagma nominal definit. Considerem ara els fragments de discurs següents:

- (19) a. En Pere vol comprar un llibre<sub>i</sub>... El<sub>i</sub> vol regalar a la seva tia.  
b. \*En Pere es va oblidar d'escriure una carta<sub>i</sub>... La seva tia ja l<sub>i</sub> ha llegida.  
c. \*La policia evità un accident<sub>i</sub>... Jo el<sub>i</sub> vaig presenciar.

La gramàtica del català ha d'explicitar la raó per la qual el sintagma nominal indefinit de (19a) pot establir al llarg del discurs un element correferencial i, en canvi, això no és possible a (19b) i (19c).

Especialment interessant és l'estudi dels antecedents per-

duts. En aquests casos l'element anafòric no té el seu antecedent a l'estructura superficial del discurs. Vegem-ho a (20).

- (20) a. En Pere no té dona. En Pau sí i l'estima molt  
b. La Maria no ha comprat cap taula. Jo sí i la faig servir cada dia

El pronom la (abreujat) de (20a) és evident que és anafòric amb el sintagma nominal la dona d'en Pau i no pas amb el sintagma la dona d'en Pere, tot i que aquell no apareix a l'estructura superficial. Igualment a (20b) l'antecedent de la és la taula que jo he comprat i no pas la no específica que la Maria no ha adquirit. Direm, doncs, que aquests pronoms tenen l'antecedent perdut.

A vegades, l'aparició d'un element anafòric amb antecedent perdut pot provocar la incoherència del discurs, com a (21).

- (21) \*La meva cosina no té espòs, però el meu cosí sí. Ara bé, sempre el maltracta.

La gramàtica ha de donar compte de les restriccions sobre els antecedents perduts de la manera més satisfactòria i simple possible. Als capítols 4 i 5 del nostre treball seran tractades aquestes i altres qüestions sobre l'anàfora referencial, a la vegada que s'hi mostrarà que només una gramàtica generativa del discurs en pot presentar una explicació adequada.

#### 2.2.1.1.2. Anàfora del sentit

En català estableixen relació anafòrica de sentit els pro-

noms personals no definites, és a dir, els anomenats adverbials i neutre. La seva presència agilitza el discurs, precisament a causa de la seva forma monosil·làbica. Vegem-ho als diàlegs de (22).

- (22) a. -Heu parlat d'en Pere a la reunió?  
-Sí, n'hem parlat  
b. -Vas a Tarragona?  
-Hi aniré demà

Ara bé, l'anàfora de sentit no és pas exclusiva dels pronoms; altres elements lingüístics poden mantenir aquest tipus de relació anafòrica, p.e., el sintagma verbal fer-ho, pro-SV que manté relació anafòrica de sentit amb els sintagmes verbals de frases precedents en el discurs. Heus-ne aquí un exemple on es pot apreciar de quina manera aquest pro-SV col·labora a fer coherent i a la vegada poc feixuc el discurs:<sup>27</sup>

- (23) - No pot ésser. No ho puc creure.  
- Sotgeu-los -digué Jingle  
- Ho faré -digué la tia  
- Espieu llurs mirades  
- Ho faré  
- Llur xiuxiueig  
- Ho faré  
- Ell seurà al costat d'ella, a taula  
- Que ho faci  
- L'afalagarà  
- Que ho faci  
- Li tributarà tota mena d'atencions  
- Que ho faci

No obstant això, no tots els sintagmes verbals poden mantenir relació anafòrica de sentit amb el pro-SV fer-ho al llarg del discurs. Observem-ho a (24).

(24) a. - Sap que no és veritat?

-\*Sí, ho fa

b. - Sents la cançó?

-\*Sí, ho faig

c. - Escoltes la cançó?

- Sí, ho faig

d. - Veus venir algú?

-\*No, no ho faig

La gramàtica haurà de donar compte de la raó per la qual determinats sintagmes verbals -p.e., els que contenen un verb de percepció involuntària- no poden establir relació anafòrica de sentit amb aquest pro-SV.

Veurem al capítol 5 que també l'anàfora de sentit atès que és un dels factors que determinen la coherència discursiva, ha de ser tractada al marc del discurs, i no pas a la frase.

### 2.2.1.1.3. Anàfora el·líptica

Les formes substitutives, tant les pronominals com els pro-SV, solen ser molt més reduïdes que no pas el seu antecedent. El cas extrem constitueix la forma anafòrica zero, on un element anafòric es caracteritza per l'absència de realització morfològica a l'estructura superficial.

L'anàfora zero o el·líptica pot ésser un subtipus de l'anàfora de referència o de l'anàfora de sentit. Observem-ho a (25).

(25) a. En Pere ja és aquí.  $\emptyset$  Va arribar anit, per això encara  $\emptyset$  dorm.

b. El nen plora i la nena també  $\emptyset$

c. En Pere promet que  $\emptyset$  vindrà

Tot catalanoparlant entén que el subjecte de les frases de (25a) és en Pere, tot i que aquest element només apareix a la primera frase. Podem dir, doncs, que aquest sintagma nominal manté relació anafòrica de referència amb els elements buits  $\emptyset$ . El mateix succeeix a (25c) on l'element  $\emptyset$  indica correferencialitat amb el subjecte de la frase principal. A (25b), en canvi, s'estableix una relació anafòrica de sentit entre el sintagma verbal de la primera frase i l'element buit.

Un cop admesa l'existència de l'anàfora el·líptica poden redefinir l'anàfora en general com la relació existent entre un fragment de l'estructura superficial del discurs, nul o no, i un altre fragment de l'estructura superficial no nul. Aquesta relació pot venir determinada per la identitat de sentit o per la identitat de referència dels dos fragments.

Cal estudiar les condicions sota les quals l'anàfora zero és obligatòria per a l'obtenció d'un discurs coherent. Però no serà fins al capítol 5 que tractarem alguns aspectes d'aquesta qüestió. De tota manera, el fet de considerar conjuntament l'anàfora pronominal i l'anàfora el·líptica ja dóna a entendre que concebem el fenomen de la pronominalització i el de l'elisió com a fenòmens molt relacionats.



### 2.2.1.2. Cohesió lèxica

M.A.K. Halliday (1964) distingeix dos tipus de trets que contribueixen a la coherència textual: els trets que ell anomena gramaticals (l'anàfora, la coordinació, la subordinació, etc.) i els trets lèxics. En realitat, l'aparició en un text o discurs d'elements lèxics sinònims, de pertinença a la mateixa classe semàntica, o la repetició del mateix element o de mots amb idèntic radical pot ésser un factor cohesiu, si bé no és pas aquesta una condició necessària ni suficient.<sup>28</sup> Vegem-ho a (26), on per molt que es repeteixi l'element lèxic cotxe el text no esdevé pas coherent.

(26) \*En Pere va venir en cotxe. A la porta hi ha un cotxe parat.

El cotxe és molt útil per a desplaçar-se.

La relació hiponímica entre els conceptes expressats pels elements lèxics és, en canvi, un factor cohesiu important. Considerem el text següent, on la inclusió del concepte calaixera en el concepte moble permet lligar coherentment les frases.

(27) La Maria ha comprat una calaixera antiga. El seu pare ha netejat el moble fins a deixar-lo com nou.

Ara bé, si l'ordre d'aparició dels dos elements lèxics en qüestió fos a la inversa, com a (28), aleshores el sintagma nominal la calaixera i un moble no serien considerats anafòrics i la coherència del discurs se'n ressentiria (principalment si les úniques frases que formen el discurs són les dues de (28)).<sup>29</sup>

(28) La Maria ha comprat un moble. El seu pare ha netejar la ca-

laixera fins a deixar-la com nova.

No obstant això, (28), encara que el terme de major extensió semàntica sigui nombrat en primer lloc, esdevé coherent. La raó rau en el fraccionament de la classe semàntica moble.

(29) Ja han dut els mobles. La calaixera és a la sala, però el sofà encara s'ha de col·locar.

La relació cohiponímica entre els elements lèxics d'un text col·labora també al lligam interoracional. Podem observar-ho a (30a), on els noms jardí i habitacions mantenen aquest tipus de relació com a hipònims del concepte casa. Contràriament, a (30b) aquesta relació no es dona i el fragment de discurs resulta incoherent.

(30) a. La institutriu travessava el jardí. A les habitacions els llums eren encesos.

b. La institutriu travessava el desert. A les habitacions els llums eren encesos.

El parlant és lliure d'elegir la descripció la primera vegada que es refereix a un individu o objecte,<sup>30</sup> les eleccions següents, però, vénen restringides per les descripcions precedents en el discurs. (Cf. Heindricks (1976 p.72)). Les descripcions possibiliten la diferenciació i el contrast dels diferents objectes als quals hom fa referència al llarg del discurs, a la vegada que possibiliten la paràfrasi. Aquest darrer aspecte ha estat estudiat per H.A. Gleason (1968), el qual a la p.55 presenta l'exemple que aquí reproduïm parcialment.

(31) Un as del basquetbol, de l'escola superior, alt i prim,...

va pujar a un cotxe estranger al costat del seu pare, baixet i grassonet. El fill conduïa atentament, clarament cohibit per la presència de l'ancià... L'estrany comportament de l'atleta semblava totalment inexplicable... El pobre xicot tenia ben segur algun problema.

La descripció de cada un dels personatges permet establir una sèrie de contrastos que seran utilitzats per a identificacions posteriors. Haver parlat d'un personatge com de l'as del basquetbol permet referir-s'hi més endavant com atleta; definir un personatge com el pare permet parlar del fill, del xicot, de l'ancià, etc., és a dir, permet la paràfrasi.

L'aparició de termes sinònims o d'elements de la mateixa classe semàntica, així com la disposició dels elements lèxics al discurs, contribueix a assolir la coherència que fa ben format un text o discurs, tal com pensava M.A.K. Halliday (1964). Amb tot, aquest aspecte només pot ser plenament estudiat si és considerat conjuntament amb les circumstàncies que possibiliten la definitivització i l'establiment de relació anafòrica entre els elements del discurs.

Hi ha una classe molt àmplia d'elements lèxics pertanyents a diverses categories gramaticals que juguen un paper especial en la coherència discursiva. Són aquells mots l'aparició dels quals suposa unes determinades creences per part de l'emissor. Així, (32a) pressuposa que l'emissor creu (o fa com si cregués) que en Pere fins ara fumava i (32b) que en Joan fins ara dormia, i talment ho interpreta el receptor.

(32) a. En Pere ha deixat de fumar

b. En Joan ja s'ha despertat

Aquestes pressuposicions són degudes a l'aparició a la frase dels verbs deixar de i despertar-se, respectivament. No fa pas massa temps que els lingüistes s'interessen pel valor pressuposicional dels elements lèxics. Entre els primers cal destacar P. i C. Kiparsky (1970), els quals han definit la classe verbal dels factius (deplorar, lamentar, adonar-se...), verbs que pressuposen la veritat de la seva subordinada tant si són negats com si no ho són. Vegem-ho a (33).

(33) a. En Pere lamenta haver arribat tard

b. En Pere no lamenta haver arribat tard

Per a la bona formació de les frases de (33), el parlant ha de creure en la veritat de la subordinada (haver arribat tard).

L. Karttunen (1971b) ha estudiat la classe de verbs anomenats implicatius, els quals en determinades circumstàncies impliquen la veritat o la falsedat de la subordinada. Pertanyen a aquesta classe els verbs catalans evitar, aconseguir, causar, impossibilitar, etc. Observem les frases següents:

(34) a. El mestre aconseguí ser elegit director

b. El mestre no aconseguí ser elegit director

c. Els bombers evitaren que la nena morís

d. Els bombers no evitaren que la nena morís

No és difícil comprovar que el verb aconseguir, com obtenir, assolir, reclama per a la bona formació de la frase que, quan no és negat, l'emissor cregui en la veritat de la subordinada, i, que quan és negat cregui en la seva falsedat. En canvi, els verbs

com evitar o negligir, si són negats, impliquen la veritat de la subordinada, i, si no ho són, n'impliquen la falsedat.

Si bé els elements lèxics implicatius o pressuposicionals més estudiats són els verbs, és fàcil trobar exemples d'altres categories gramaticals que comportin implicacions, p.e., els noms ruïna, alçament, deixa, defunció, etc.; els adjectius sobtat, desanimador, enutjós; l'adverbi abans, etc.

I. Bellert (1970), com molt bé assenyala N. Ruwet (1975), ha estat dels primers a mostrar que la coherència discursiva depèn en gran part del teixit d'implicacions i pressuposicions dels elements lèxics que les frases del discurs contenen. És necessari per a la bona formació del discurs que no hi hagi contradicció entre les conseqüències de les diverses frases que el constitueixen. Considerem tot seguit el fragment de discurs de (35).

(35) Ahir la Maria va reservar tres pomes... Avui les ha regalat a en Pere.

Una conseqüència del verb reservar a la primera frase és la disponibilitat de les pomes per part de la Maria. Aquesta conseqüència és compatible amb la que comporta el verb regalar de la frase següent: la Maria podia fer donació de les pomes avui, ja que en podia disposar des d'ahir. Ara bé, si en lloc del verb reservar aparegués a la primera frase el verb menjar, aleshores el discurs resultaria incoherent, donada la contradicció entre les conseqüències de les frases components.

Aquests fenòmens lingüístics que acabem d'exposar han estat estudiats poc o molt pels lingüistes interessats per la frase,

però no ho han estat encara prou detingudament des de la perspectiva del discurs. Entre els intents que hi ha hagut en aquest sentit cal destacar, a més de I. Bellert (1970), van Dijk (1977)<sup>31</sup>. Per la nostra banda, al capítol 4 dedicarem atenció a alguns dels fets aquí exposats.

### 2.2.1.3. La definitització

Les gramàtiques oracionals són incapaces d'oferir una explicació convincent de l'ús de sintagmes nominals definites i indefinits a les llengües naturals. El fet que un sintagma nominal indefinit esdevingui definit al llarg del discurs atorga a la definitització dels sintagmes nominals un paper clau en la "concordança interoracional" o coherència textual, a la vegada que justifica l'estudi del discurs.

La primera vegada que es menciona en el discurs un individu o objecte se sol emprar un sintagma nominal indefinit o un nom propi; en les mencions successives, en canvi, s'empra un sintagma nominal definit. La gramàtica ha de donar compte de les circumstàncies que possibiliten l'aparició d'un nom propi en la primera referència a un objecte o individu. D'altra banda, ha d'explicar també la impossibilitat que determinades frases amb sintagmes nominals definites, com les de (36), siguin frases que iniciïn el discurs,<sup>32</sup> i que, en canvi, sí que ho puguin ser les de (37).

- (36) a. El vianant tenia set  
b. Ella no ho sabia

c. Aquell noi baixava l'escala

(37) a. El sol s'acabava de pondre

b. El rei se'n va de vacances a Eivissa

c. En Joan vindrà demà

d. Un noi baixava l'escala

No obstant això, les frases de (36) poden ser frases d'un discurs coherent (fins i tot poden ser frases finals, que acabin el discurs); aleshores el sintagma nominal definit mantindrà relació anafòrica de referència amb un sintagma nominal indefinit o un nom propi aparegut anteriorment en el discurs.<sup>33</sup>

La gramàtica del català ha d'explicar també per què si en un discurs on el sintagma nominal indefinit inicial no es definititza hom entén que existeixen més d'un individu o objecte, mentre que si es definititza hom pressuposa l'existència d'un sol individu o objecte. Vegem-ho a (38a) i (38b), respectivament.

(38) a. Un noi pujava l'escala. Un noi va trucar al segon pis.

b. Un noi pujava l'escala. El noi va trucar al segon pis.

A (38a) se'ns parla de dos nois, mentre que a (38b) el sintagma nominal definit manté relació anafòrica de referència amb el sintagma nominal indefinit de la primera frase.

Al capítol 4 mostrarem que el procés de definitització d'un sintagma nominal,<sup>34</sup> així com les condicions semàntiques, sintàctiques i pragmàtiques que permeten l'aparició de sintagmes nominals definits i indefinits, només poden ser estudiats en el marc del discurs.

#### 2.2.1.4. L'expressió temporal

Són nombrosos els estudis realitzats sobre l'expressió del temps verbal,<sup>35</sup> si bé cap no resulta prou satisfactori, com assenyala ja R. Lakoff (1970), perquè no expliquen de quina manera els parlants empen els temps verbals i els adverbis de temps. No obstant això, la categoria temps ha estat relacionada directament amb l'acte de parla. Així, escriu R. Jakobson (1957 p.183), "el temps caracteritza el procés de l'enunciat per referència a l'enunciació".

Pragmàticament, el temps present pot ser definit com el temps de l'enunciació,<sup>36</sup> el passat com el temps anterior al temps de l'enunciació i el futur com el temps posterior al temps de l'enunciació. D'altra banda, J. Morgan (1969) i J.D. McCawley (1971b) defineixen el temps present com el temps de les frases performatives (veg. 3.2.2.1.)<sup>37</sup> Els altres temps són definits negativament en relació al temps present. De la mateixa manera alguns adverbis de temps (ara, avui, demà, ahir,...) poden ser definits en relació al temps performatiu; d'altres, en canvi, no van marcats en aquest sentit (sovint, sempre, prèviament, regularment,...).

Una gramàtica d'una llengua, però, no s'ha de limitar a distingir el temps present del passat, i aquests del futur. Una gramàtica adequada -insisteix R. Lakoff (1970)- ha d'explicar molts altres aspectes de l'expressió temporal, p.e., ha de distingir i descriure els temps "falsos" dels temps "veritables". R. Lakoff anomena temps "veritables" el passat emprat per descriure un fet, un estat, que ja no és veritable en el present; el futur usat per

descriure quelcom que encara no ha esdevingut, i el present com a temps coincident amb el moment de l'enunciació. Un exemple de temps "veritable" l'ofereixen els verbs subratllats de (39).

- (39) a. La senyora de la qual et parlo era la meva besàvia. Va morir el 1940.  
b. Demà vindrà al teatre, avui no puc.  
c. -Què fas?  
-Bado.

Quan no es donen les circumstàncies assenyalades per R. Lakoff l'ús del temps és "fals" o metafòric. Així, a (40a) l'ús del passat és fals com ho prova el fet que pugui ser substituït per un temps present (40b), sense que el sentit de la frase se'n ressentí.

- (40) a. L'home que vas veure ahir era en Raimon: aquesta fotografia ho confirma.  
b. L'home que vas veure ahir és en Raimon: aquesta fotografia ho confirma.

Un altre exemple de passat "fals" és el temps epistolar del llatí. En aquesta llengua hom descrivia en passat esdeveniments contemporanis al moment de l'enunciació. Era un recurs que permetia a l'emissor de situar-se en el temps en què el receptor llegiria la carta i en el qual tot el descrit ja pertanyeria al passat.

Un cas de present "fals", ja que pot ser substituït pel futur, l'ofereix la segona frase de (41a).

- (41) a. Si truquen a la porta, obre: segur que sóc jo

- b. Si truquen a la porta, obre: segur que seré jo

El present històric, recurs retòric que consisteix a descriure les accions o estats passats com si fossin contemporanis al moment de l'enunciació, és un altre cas de present "fals".<sup>38</sup>

Un estudi complet dels temps verbals només pot ser dut a terme des d'una gramàtica el domini de la qual sigui el discurs. La mateixa R. Lakoff (1970) en dóna una prova en analitzar dues frases angleses equivalents a les catalanes de (42).

- (42) a. El cobrador amb qui vas parlar tenia els ulls blaus  
b. El cobrador amb qui vas parlar té els ulls blaus

És possible imaginar un discurs en el qual una d'aquestes frases sigui adequada però no pas ambdues. Heus aquí dos discursos semblants als imaginats per R. Lakoff:<sup>39</sup>

- (43) Parlant A: - Quan et vaig venir a buscar, vaig parlar amb un cobrador. No recordo, però, de quin color tenia els ulls.

Parlant B: - Jo sí que me'n recordo. El cobrador amb qui vas parlar { tenia } els ulls blaus  
{ ?té }

- (44) Parlant A: - Vaig parlar per telèfon amb un cobrador, però no sé de quin color tenia els ulls.

Parlant B: - Jo tampoc no ho sé.

Parlant A: - Doncs, em sembla que el coneixes. Es diu Pau Pi.

Parlant B: - Pau Pi? Aleshores, el cobrador amb qui vas parlar { té } els ulls blaus.  
{ ?tenia }

R. Lakoff atribueix la presència del temps present a la darrera frase de (44) al fet que al llarg de la conversa s'ha introduït informació nova que ha permès al parlant B d'identificar el color dels ulls del cobrador. Això, en canvi, no succeeix a (43). El parlant B empra el present a (44) perquè per a ell la qüestió del color dels ulls del cobrador és un fet nou, d'ara, ja que abans no li havien estat donades totes les dades. És, per tant, el context discursiu en què apareixen les frases de (42) allò que permet explicar l'aparició del temps passat o present.

L'estudi dels temps verbals en llengües com el català és més complicat del que fins ara hem donat a entendre ja que es superposa a la categoria de temps la categoria d'aspecte.<sup>40</sup> L'estudi d'aquesta categoria també requereix el marc del discurs, així com la possibilitat d'apel·lar al context extralingüístic.

J.D. McCawley (1971) ha observat que el pretèrit indefinit en algunes llengües no pot ser emprat amb subjectes que es refereixin a objectes o individus que ja no existeixen, precisament perquè aquest temps descriu l'acció en el passat però amb validesa en el present. Però McCawley ha notat també que si l'acció del subjecte que fa referència a un ésser ja no existent continua influint en el present, aleshores es pot emprar el pretèrit indefinit. Aquesta és la raó per la qual (45a) és apropiada avui dia i, en canvi, no ho és (45b).

(45) a. Verdaguer ha escrit l'Atlàntida

b. ?Verdaguer ha sojornat a la Mare de Déu del Món

Fixem-nos que en l'ús del present succeeix semblantment.

(46) a. Verdaguer és l'autor de l'Atlàntida

b. ?Verdaguer és un capellà

El temps imperfet, segons H. Weinrich (1964) pot tenir en el discurs una funció introductiva o preparatòria; per aquesta raó sol ser característic de les primeres frases d'un text narrat en passat.<sup>41</sup> En són exemples les frases del primer paràgraf de "La història dels follets que van robar un sagristà" narrada al capítol XXIX de Pickwick. Heus-ne aquí un fragment:

(47) En una vella ciutat abadal, tirant avall d'aquesta banda del país, fa temps, qui-sap-lo temps -tant de temps que la història deu ésser vera, perquè els nostres besavis hi posaren implícita fe, - feia de sagristà i de fosser al cementiri un tal Gabriel Grub... Gabriel Grub era un subjecte malagradós, desavinent, saturn, un home obac i solitari, que no s'aplegava sinó amb si mateix i amb una ampolla envimetada que s'ajustava a la vasta i profunda butxaca de la seva armilla, i que mirava de dalt a baix cada posat alegre, en passant-li a la vora, amb un tan gran arrufament de dolenteria i mal humor que era difícil de no sentir-se'n poc o molt transbalsat.

Una mica abans d'hora baixa, una vigília de Nadal, Gabriel es tirà l'aixada a l'espatlla, encengué la seva llanterna i se'n va anar cap al vell cementiri...

L'imperfet té una funció conclusiva, en canvi, si apareix després del pretèrit perfet, tal com expressa la màxima clàssica: "Perfecto procedit, imperfecto insistit oratio".

(48) Va rentar els plats, va passar l'escombra, va treure la pols: tot era a punt.

Altres temps com el plusquamperfet, el futur compost i el condicional compost han de ser caracteritzats en relació a les frases veïnes del discurs.

- (49) a. Vaig sortir corrents. El cotxe ja havia arrencat  
b. Dimarts anirem d'excursió, aleshores jo ja hauré acabat la feina  
c. En Joan m'havia d'haver telefonat, jo hauria vingut de seguida.

La gramàtica oracional només podrà donar compte d'aquests temps verbals quan apareguin en frases compostes, però no pot explicar los quan apareixen en frases simples, perfectament gramaticals, d'altra banda, com les de (50).

- (50) a. El cotxe ja havia arrencat  
b. Aleshores jo hauré acabat la feina  
c. Jo hauria vingut de seguida

No hi ha manera de donar compte adequadament de les frases de (50) si no és en el marc del discurs; és a dir, si no es relacionen amb les frases precedents i següents en el discurs.

En resum: la consecutio temporum, fenomen que afecta totes les frases del discurs (i no només les frases compostes) i que tant contribueix a fer-lo coherent i ben format és un dels molts fets lingüístics que justifiquen la gramàtica del discurs.

## 2.2.1.5. Elements connectors: conjuncions

T. van Dijk (1977a p.45) defineix la connexió en termes d'interdependència semàntica: Una frase a està connectada amb una frase (o seqüència de frases) b, si a és interpretada en relació a b. Els elements connectors presenten el discurs com un tot coherent.

Hi ha, però, molts tipus d'elements responsables de la connexió entre frases: els articles, el pronoms, la correlació de temps verbals, les pressuposicions, etc. Però no és pas d'aquests elements que volem parlar ara, sinó dels connectors reconeguts per la gramàtica tradicional, una classe important dels quals són les conjuncions (o, i, si, perquè, ja que...). Tenen també funció connectora les locucions adverbials modificadores de frase (conseqüentment, evidentment, no obstant això, així, tret de, nogensmenys, doncs, ...). Aquests elements, segons P. Fabra (1965 p.84), "expressen la relació lògica que hi ha entre el que es diu en la proposició en què figuren i el que s'ha dit en una proposició precedent... Aquests mots i locucions no pot pas dir-se que siguin modificadors del verb ni de cap mot de la proposició a la qual vénen a afegir-se introduint-la o intercalant-s'hi". Heus-ne aquí un exemple tret de Fabra:

- (51) Ells no hi volen anar de cap manera. Amb tot, si tu els ho demanaves, crec que hi anirien.

Una altra classe de connectors la formen encara determinades partícules i interjeccions del tipus eh?, oi?, oi tal!, saps?, etc. No hi ha dubte que també col·laboren a enllaçar frases de-

terminats elements lèxics, per exemple, els noms conclusió, opció, etc.; els verbs afegir, seguir, concloure, etc.; els adjectius previ, següent... Tots aquests elements no han estat mai de tingudament tractats per les gramàtiques oracionals. És evident que per a poder ser estudiats com a elements de relació interoracional que són, cal una gramàtica que superi els límits oracionals.

En aquest apartat centrarem l'atenció solament en les conjuncions coordinants, amb la finalitat d'insistir en la necessitat d'una gramàtica que atengui el discurs.

Alguns lògics i lingüistes han assenyalat l'existència de divergències entre les connectives lògiques i les conjuncions de les llengües naturals, principalment pel que fa a les conjuncions copulatives. D'altres estudiosos, en canvi, s'esforcen a demostrar que aquestes divergències són només aparents. Pertanyen al primer grup R. Lakoff (1971) i S.F. Schmerling (1975), mentre que H.P. Grice (1975) i S.C. Dik (1972) pertanyen al darrer grup.

A primera vista sembla ser veritat l'existència de dos tipus diferents de frases coordinades per la conjunció i a les llengües naturals: les anomenades frases simètriques (52) i les anomenades frases asimètriques (53).

(52) a. Olot és la capital de la Garrotxa i Girona és la capital del Gironès

b. Girona és la capital del Gironès i Olot és la capital de la Garrotxa

(53) a. En Pere va entrar a l'apartament i una noia va xisclar

b. Una noia va xisclar i en Pere va entrar a l'apartament

La frase (52a) és simètrica ja que té el mateix significat que (52b). Les frases de (52), doncs, tenen les mateixes propietats que la representació lògica  $p \cdot q \equiv q \cdot p$ . A (53), en canvi, trobem un exemple de conjunció asimètrica: en alterar l'ordre de les frases de la coordinació s'altera també el sentit de la frase. La conjunció i a (53) presenta les propietats de la connectiva del càlcul proposicional. No obstant això, (52a) i (52b) són superficialment idèntiques. Abans, però, de continuar amb la discussió sobre el paral·lelisme de les conjuncions lingüístiques i les connectives lògiques, ens interessa estudiar les condicions que possibiliten la coordinació de frases. Nosaltres considerem que cal buscar-ne la raó en el discurs on apareixen les frases. Observem les frases següents:

(54) a. En Pere estudia de nits i (en Pere) treballa de dies

b. En Pere estudia i la Maria toca el piano

c. \*En Pere és ben sord i (en Pere) escolta música

La frase (54a) és perfectament comprensible i simètrica, si bé en català és obligatori elidir el subjecte de la segona frase quan és idèntic al de la primera. La frase (54b) és també una frase ben formada en català si en Pere i la Maria mantenen algun tipus de relació. El parlant ha d'haver enllaçat les dues frases que descriuen fets diversos amb alguna finalitat, sia per contraposar allò que fa en Pere a allò que fa la Maria (p.e., per indicar la poca delicadesa de la Maria que toca el piano mentre en Pere estudia), sia per assenyalar que ambdós aprofiten el temps, etc. La coordinació a (54c) de frases que contenen afirma



cions contradictòries produeix agramaticalitat, de la mateixa manera que en produeix la coordinació de frases amb afirmacions tautològiques, com (55). (Cf. R. Lakoff (1971 p.117)).

(55) \*En Pere és ben sord i no hi sent<sup>42</sup>

Les frases (54) i (55) ens mostren, com indica R. Lakoff (1971 p.118), que cal resoldre dues qüestions: en primer lloc, cal saber quan dues frases comparteixen el mateix tema, i en segon lloc, cal descobrir què més ha de ser tingut en compte quan la presència d'un tema comú no és suficient. A (54a) és evident que ambdues frases comparteixen el mateix tema, ja que tenen un constituent idèntic. Sobre aquest tipus d'estructura s'aplica precisament la transformació de gapping o de reducció d'elements coordinats.<sup>43</sup> A les altres frases de (54) no es dona la identitat de constituents, i, per tant, serà el fet de compartir el mateix tema o assumpte de discurs el que les farà gramaticals. El mateix succeeix amb la frase (56).

(56) El nen es dirà Joan i jo me'n vaig a la platja

Podríem imaginar una conversa la darrera frase de la qual fos (56), frase amb què el parlant posaria fi a la discussió sobre el nom que cal imposar a un nadó i la conveniència de la seva anada a la platja. Aleshores les frases de (56) compartirien els temes de la conversa amb la qual cosa en el discurs esdevindrien perfectament acceptables i ben formades. De la mateixa manera que les altres frases del discurs col·laboren en la bona formació de frases coordinades com (56), les frases com (57) poden atentar contra la coherència del discurs.

(57) a. El Terri és un gos i borda

b. La Maria és mare de família i té fills

Aquestes frases tot i compartir el mateix tema resulten estranyes precisament perquè la segona frase afirma el que la primera ja pressuposa (o deixa entendre). Amb tot, en un context més ampli, com a (58), aquestes frases poden esdevenir perfectament ben formades.<sup>44</sup>

(58) El Terri és un gos i borda. No sé per què te n'estranyes

Altres vegades no és suficient conèixer el discurs en el qual apareix la frase per a determinar-ne la bona formació, cal també recórrer al coneixement de la situació sociocultural. Una frase com (59) pot ser plenament interpretada pel receptor si coneix la dita "qui dies passa anys empeny", que és pròpia de la nostra cultura. Per tant, només aquell que en participa plenament pot considerar relacionades les dues frases de (59).<sup>45</sup>

(59) He visitat els vells de l'asil i és evident que la gent empeny anys

Aquesta frase és un clar exemple de coordinació asimètrica; si canviem l'ordre de les frases, obtindrem una frase diferent (i en aquest cas agramatical).

R. Lakoff (1971 p.129) considera la coordinació copulativa asimètrica com un cas especial de la coordinació simètrica, més condicionada però no pas diferent. Ambdós tipus de coordinació, la simètrica i la asimètrica, necessiten per a la seva bona formació que les frases constituents comparteixin el mateix tema (sense arribar a ser tautològiques). Això vol dir que només po-

drem donar compte de la mala o bona formació de les frases coordinades si coneixem el discurs al qual pertanyen, ja que només així sabrem fins a quin punt comparteixen el mateix tema o assumpte discursiu i fins a quin punt resulten tautològiques.<sup>46</sup> Si aïllem les frases, l'explicació serà sempre arbitrària.

### 2.2.1.6. El punt de vista del parlant

Alguns conceptes, com el de punt de vista o empatia, que fins ara semblava que només havien d'interessar als estudiosos de la literatura han estat recentment introduïts a la teoria lingüística. Els lingüistes generativistes W.R. Cantrall,<sup>47</sup> S. Kuno (1975) i principalment S. Kuno i E. Kaburaky (1977) i C. Fillmore (1977) s'han encarregat de demostrar la importància cabdal d'aquestes nocions per explicar la coherència textual, així com alguns fenòmens oracionals de caràcter sintàctico-semàntic.

La noció d'empatia o punt de vista, que no ha de ser confosa amb la noció de focus (veg. p.108), és la identificació del parlant amb un dels participants de l'acció que descriu la frase. Observem les frases de (60).

- (60) a. En Joan parla amb la seva dona  
 b. La Maria parla amb en Joan  
 c. La Maria parla amb el seu marit

Aquestes frases divergeixen entre si només per l'"angulació" o perspectiva: a (60a) l'emissor s'identifica amb en Joan, a (60c) amb la Maria mentre que (60b) és força més neutra. Un conflicte

perspectiu pot causar la agramaticalitat de la frase, tal com succeeix a (61), on el parlant a l'inici de la frase descriu el fet des del punt de vista de la Maria, en canvi, al final de la frase s'identifica amb el pare de la Maria.

(61) \*El pare<sub>i</sub> de la Maria<sub>j</sub> va castigar la seva<sub>i</sub> filla<sub>j</sub>

Per tal d'evitar la agramaticalitat de (61), S. Kuno i E. Kaburaki (1977) han formulat un principi segons el qual una frase simple no pot contenir conflictes lògics causats pel punt de vista o focus perspectiu.

Considerem, però, les frases de (61).

- (61) a. \*El germà<sub>i</sub> de la Maria<sub>j</sub> va ventar una puntada de peu a la seva<sub>i</sub> germana<sub>j</sub>  
 b. \*El xicot<sub>i</sub> de la Teresa<sub>j</sub> va besar la seva<sub>i</sub> xicota<sub>j</sub>  
 c. \*El mestre<sub>i</sub> de la Maria<sub>j</sub> es va casar amb la seva<sub>i</sub> alumna<sub>j</sub>

Aquestes frases, que considerades isoladament són agramaticals per la mateixa raó que (61), esdevenen perfectament gramaticals i coherents en determinats discursos. Vegem-ho a (63).

- (63) - Saps d'algú que ventés una puntada de peu a la seva germana?  
 - Sí, el germà<sub>i</sub> de la Maria<sub>j</sub> va ventar una puntada de peu a la seva<sub>i</sub> germana<sub>j</sub>

Aquest fet ens mostra que per donar compte de manera totalment satisfactòria del punt de vista o empatia del parlant expressat en una frase cal recórrer al context lingüístic; és a dir, al discurs en el qual la frase apareix.<sup>48</sup>

Considerem ara les frases següents:

- (64) a. En Joan es va casar amb una noia de quinze anys  
b. ?Una noia de quinze anys es va casar amb en Joan  
c. Jo em vaig casar amb una noia de quinze anys  
d. ?Una noia de quinze anys es va casar amb mi

L'estranyesa de (64b) resideix -segons S. Kuno i E. Kaburaki (1977)- en el fet que sempre és més fàcil per al parlant d'identificar-se amb l'element o individu conegut (en aquest cas el referent del nom propi) que no pas amb un individu no predictable pel context, com és sempre el referent d'un sintagma nominal indefinit.<sup>50</sup> Semblantment succeeix a (64d): el parlant, quan intervé com a participant en l'acció que descriu, l'ha de presentar des del seu punt de vista i no pas del del d'un altre participant. Hi ha, doncs, una jerarquia de punts de vista o empaties. No obstant això, aquesta jerarquia està supeditada al discurs en el qual la frase apareix, com bé mostren (65) i (66) on les frases (64b) i (64d), respectivament, esdevenen ben formades.<sup>49</sup>

- (65) - Ningú no es va voler casar amb en Joan  
- Això no és veritat. Precisament una noia de quinze anys es va casar amb en Joan

- (66) Jo era tan pobre que ningú no es volia casar amb mi. Un bon dia, però, vaig treure la rifa i aleshores una noia de quinze anys es va casar amb mi.

D'altra banda, l'empatia està estretament lligada a la posició sintàctica que ocupen els sintagmes nominals a l'estructura superficial oracional. S. Kuno i E. Kaburaki (1977 p.647) i C.

Fillmore (1977 p.78s) han observat una tendència per part del parlant a la identificació amb el referent del subjecte, també és factible la identificació amb l'objecte, i, en canvi, és gairebé impossible per al parlant fer recaure l'empatia en el referent del complement agent d'una frase passiva. Precisament la funció de la transformació de passiva és portar a la situació més prominent l'objecte lògic de la frase i col·locar el subjecte lògic en una posició que no pugui rebre l'empatia del parlant. Per aquesta raó resulten dubtosament gramaticals les següents frases passives:

- (67) a. ?Una carpeta va ser recollida per en Pere  
b. \*Els genis són admirats per mi

A (67a) hom dóna tota la prominència sintàctica al sintagma nominal indefinit i, per tant, es descriu l'esdeveniment des de l'angle més pròxim a un element acabat d'introduir, mentre que és desenfocat l'element contextualment conegut i definit. A (67b) el parlant presenta el fet que descriu, fet en què ell participa, tot identificant-se amb un altre participant no present a l'acte d'enunciació.

La transformació de dislocació a l'esquerra que converteix l'objecte en el tema oracional afavoreix també que l'empatia recaigui sobre l'objecte i no pas sobre el subjecte.<sup>51</sup> Per aquesta raó sovint en determinats punts del discurs només és escaient la construcció passiva o la frase amb un element dislocat, atès que aquestes construccions contribueixen a la coherència discursiva d'una manera que no ho faria una frase activa o una frase sense elements dislocats. Vegem-ho a (68) i (69), respectivament.

(68) Durant el regnat de Neró, els cristians foren perseguits amb més crueltat que mai. La història de Roma, però, no és pas l'única font d'informació del fet que els cristians eren devorats pels lleons.

(69) - És una conxorxa -va dir el senyor Pickwick, recobrant al capdavant el do de la paraula, -una vil conxorxa entre aquests dos àvids procuradors, Dodson i Fogg. La senyora Bardell mai no hauria emprés una cosa semblant: no té cor per a fer-ho... ni cap fonament tampoc. Ridícul, ridícul!  
- Del seu cor -digué Wardle amb un somris,- vós en sou certament el millor jutge. I no voldria pas descoratjar-vos, però gosaria dir que del seu fonament, Dodson i Fogg en són jutge força millor que ningú de nosaltres.<sup>52</sup>

De la mateixa manera que a (68) la frase passiva subratllada contribueix a la coherència del text en un grau més elevat que no ho faria una frase en activa, altres vegades només una frase en activa fa el discurs totalment coherent. Vegem-ho a (70).<sup>53</sup>

(70) Els lleons són carnívors i s'alimenten de qualsevol mena de carn. La història de Roma no és pas l'única font d'informació del fet que els lleons devoraven els cristians.

Aquests fets ens mostren que l'empatia de les frases ha de ser estudiada per una gramàtica que atengui el discurs, ja que, en realitat, és un fenomen discursiu i no pas oracional.<sup>54</sup>

Un altre concepte que ha estat introduït a les gramàtiques oracionals, tot i el seu caràcter clarament discursiu és el concepte de focus. N'és una prova el fet que N. Chomsky (1970), R.S.

Jackendoff (1972 p.209s) i J.J. Katz (1972), entre altres lingüistes, per definir-lo necessitin recórrer al discurs format per pregunta i resposta, així com introduir el concepte de "resposta natural".<sup>55</sup>

La frase (71), el punt de màxima inflexió entonacional de la qual és el sintagma nominal subratllat, pot tenir com a "resposta natural" (72a), però no pas (72b).

(71) És en Joan qui escriu poemes?

- (72) a. No, és en Pere qui escriu poemes  
b. No, és en Joan qui escriu novel·les

En Pere és el focus de la frase (72a) ja que aporta la part d'informació continguda a la frase que l'emissor considera no comparada pel seu interlocutor. La resta de la frase, que Chomsky anomena pressuposició,<sup>56</sup> aporta informació compartida per ambdós interlocutors.

És impossible donar compte del focus d'una frase tret que es considerin les frases precedents en el discurs. El focus, doncs, és un dels fenòmens més evidents de relació entre frases.<sup>57</sup> Tot i això, el tractament que ha rebut per part dels generativistes -pensem en la regla d'assignació de focus de R.S. Jackendoff (1972 cap.6)- no té en compte aquesta característica.

Els fets lingüístics l'explicació raonable dels quals reclama ultrapassar els límits oracionals són nombrosíssims i aquí mateix podríem afegir i donar raó de molts d'altres (com, per exemple, alguns aspectes de la negació en català<sup>58</sup>). Però la mitja dotzena que acabem d'examinar en aquest apartat proven a basta-

ment (i la consideració d'altres fenòmens de la mateixa mena ja no afegiria res de nou a la demostració) que a la llengua hi ha fets que no es manifesten ni s'expliquen en la frase.<sup>59</sup>

### 2.3. NOTES

- (1). Ross (1967a) proposa d'afegir a la gramàtica un component estilístic que contingui regles com la Scrambling Rule per donar compte de l'ordre relativament lliure dels mots en llengües com el llatí.
- (2). Veg. l'estudi sobre la deixi de Fillmore (1971), l'article sobre els fragments oracionals de Morgan (1971), els treballs sobre els actes de parla i les seves implicacions realitzats per Searle, Grice i Gordon-Lakoff, l'estudi sobre les variacions de Labov, etc., etc.
- (3). Veg. principalment van Dijk (1972a); Dressler (1972) i Scinto Jr. (1977).
- (4). Qualsevol catalanoparlant pel sol fet de conèixer la seva

llengua és capaç d'adonar-se del baix grau de coherència dels discursos -un cop traduïts per J. Carner- que C. Dickens posa en boca d'un dels seus personatges, Alfred Jingle. Vegem-ne unes mostres de les pàgines 17 i 143 de Pickwick, Ed. Proa, Barcelona, 1970.

- Tant se val! -digué l'inconegut, interrompent el discurs de bones a primeres,- n'hem parlat prou. Res més. Viu com una mala cosa, el cotxer; punys ben administrats; jo hagués estat, però, aquell amic vostre; el vestit de caçador. Maleït siga! El cap, li trenca-va!, en bona refé; al cotxer; i al pastisser, ves. Paraula d'home.

- Sí, senyora; maleït Joe, ca traïdor, aquest Joe; ho ha contat a la vella senyora, vella senyora furiosa, terrible, delirant; glorieta, Tupman, besades i abraçades, tot aquest ram de coses, eh, senyora, eh?

- (5). Scinto Jr. (1977) ha dut a cap un estudi sobre el desenvolupament de l'habilitat de produir textos coherents en nois de 7 a 15 anys.
- (6). En l'exposició de les habilitats que defineixen el coneixement de la gramàtica de la llengua que té tot parlant, seguiré principalment Katz-Fodor (1963), Chomsky (1965) i Jacobs i Rosenbaum (1968), si bé hauré de donar raó dels seus punts dèbils, molts dels quals han estat detectats per Sanders (1970b).
- (7). Ed. Proa, Barcelona, 1970. Traducció de J. Carner.
- (8). Ed. Laia, Barcelona, 1975.

- (9). Un altre exemple de frase ambigua l'ofereix el fragment de discurs següent:

Ahir al vespre la Maria va trobar la Teresa, van passejar i van sopar juntes. Finalment ella li va revelar el seu secret.

Ella, li i seu són els elements que causen l'ambigüitat, ja que ella i seu poden fer referència a la Teresa i li a la Maria o viceversa. No obstant això, en un discurs més ampli, l'assumpte del qual fos la Teresa o la Maria, l'ambigüitat de la darrera frase desapareixeria.

- (10). Per exemple, la sinonímia entre (i) i (ii).

(i) En Pere comprarà el diari. Vol tenir notícies del rapte d'Aldo Moro.

(ii) En Pere comprarà el diari perquè vol tenir notícies del rapte d'Aldo Moro.

- (11). Si, com suposem, Postal (1964) empra aquest terme en el sentit de Katz (1964).
- (12). Cal distingir entre les cadenes lingüístiques totalment agramaticals, sense sentit, p.e., El de vinc la de les semifrases, que són sempre aptes per a la comunicació. (Veg. també Chomsky (1964b)). Katz considera que si la gramàtica d'una llengua ha de ser una teoria de la competència lingüística del parlant-oïdor ideal d'aquella llengua haurà d'incloure una teoria de les semifrases. Al cap i a la fi és el coneixement de la gramaticalitat el que permet que el parlant reconegui l'aspecte gramatical i el no gramatical de les semifrases. Katz opina que es pot donar compte de la desviació

de les semifrases d'una llengua per mitjà d'unes regles de transferència (transfer-rules) que s'associarien a les regles sintàctiques i de projecció semàntica. Segons això, a més del procés de derivació d'una frase hi hauria la semi-derivació: a cada regla de la gramàtica s'hi associaria una regla de transferència que la podria substituir. Ara bé, l'aplicació de les regles de transferència només seria possible si no condueixen a una frase asemàntica.

Van Dijk (1972a) creu que cal estudiar les semifrases en relació a les seves veïnes del discurs/text i que en una gramàtica del discurs es poden regular aquestes cadenes molt millor que no pas en una gramàtica oracional, ja que aquella permet tenir en compte el tipus de discurs en el qual la semifrase apareix. Per altra banda, un cop establerta la tipologia de discursos es podrà determinar, creu van Dijk, quan i per quina raó una cadena lingüística és una frase o és una semifrase. Així, Macbeth ha mort el son, l'innocent son!... Glamis ha assassinat el son en el seu text (Macbeth, escena II, acte II) són frases perfectament ben formades, però no ho serien si apareguessin en un altre tipus de text.

- (13). Concretament Morgan pren com a axiomàtica la definició de Chomsky (1965 p.24): "A grammar can be regarded as a theory of language; it is descriptively adequate to the extent that it correctly describes the intrinsic competence of the idealized native speaker".
- (14). Bally (1950 49, 62), seguint Sechehaye, anomena aquests fragments frases monorrèmiques, perquè són frases d'un sol

terme però, tot i això, exponents d'un pensament lògic complet.

- (15). Una de les finalitats de la teoria lingüística ha de ser establir una tipologia del discurs, tal com ja ha assenyalat G. Lakoff (1974).
- (16). Veg. Kintsch-van Dijk (1975) i van Dijk-Kintsch (1977) demostren que un discurs és interpretat i recordat en funció de la seva estructura profunda global o macroestructura; és a dir, hom pot interpretar, parafrasejar i recordar un text si és coherent. Cf. P.N. Johnson-Laird, (1970), "The Perception and Memory of Sentences", a Lyons (ed.) (1970).
- (17). La gramàtica ha de donar compte del grau de coherència d'un text o discurs, el qual va molt lligat al tipus de discurs. Allò que és coherent al discurs poètic, no ho és en el discurs jurídic. Sobre aquest aspecte es comencen lentament a dur a terme alguns estudis, veg. J. Hinds (1976), "A Taxonomy of Japanese discourse types", Linguistics, 184, p.45-54.
- (18). Cal assenyalar que no pas sempre els intents d'estendre el domini lingüístic més enllà de la frase han suposat interès per aquests fenòmens lingüístics. Veg. Harris (1952a, 1952b).
- (19). Alguns autors, p.e., Halliday (1964), empenen el terme cohesió en lloc del terme coherència. D'altres, com Gutwinsky (1976), reserven el terme cohesió per referir-se a les relacions entre les frases d'un paràgraf.
- (20). Recordem que és precisament la coherència textual allò que

permet distingir els textos dels pseudotextos o simple rag tellera de frases gramaticals però sense relació. Veg. Dressler (1972 p.29).

- (21). Macroestructura en la terminologia de van Dijk.
- (22). Empro aquest terme per referir-me en general a les relacions "fòriques", tant l'anáfora pròpiament dita com la catàfora.
- (23). Vegeu-ne uns exemples de Fabra (1956 86):
- No era un bon governant?
  - Sí, no es pot pas negar que ho era.
  - Jo em vaig quedar de pedra
  - Tothom s'hi va quedar.
- (24). De moment podem considerar que dos elements o cadenes d'elements són idèntics si són idèntics morfològicament a nivell subjacent o si, sense ser-ho, tenen la mateixa referència.
- (25). Els punts suspensius indiquen que no necessàriament les dues frases aquí reproduïdes han de ser immediatament adjacents en el discurs.
- (26). És tan important la pronominalització per a la coherència textual que Harweg (1968) la'n considera la principal responsable. Aquest mateix autor defineix el text com una successió d'entitats lingüístiques formades per un lligam pronominal ininterromput. Cf. Heindrick, "Current Trends in Discourse Analysis" a Heindricks (1976).
- (27). Pickwick. Ed. Proa, Barcelona, 1970, p.145. Traducció de

J. Carner.

- (28). Dressler (1972) proposa el terme anáfora semàntica per a les connexions entre els trets semàntica dels elements lèxics.
- (29). En el cas d'existència d'una frase intermèdia, com El moble és una calaixera antiga, el text (28) esdevindria plenament coherent.
- (30). Evidentment també podria referir-s'hi mitjançant un nom propi, que no és descriptiu.
- (31). És també interessant ressenyar entre els intents pràctics d'estudiar la coherència textual, obres com la de Gutwinsky (1976) o les recollides a van Dijk i Petöfi (eds) (1977), si bé metodològicament sovint s'allunyen dels nostres interessos.
- (32). Excepte el discurs literari que per raons estètiques transgredeix moltes de les condicions de bona formació.
- (33). De la mateixa manera, la gramàtica ha de donar compte de les expressions Heus aquí que ... Hi havia una vegada, etc., com a pertanyents a frases inicials, ja que si el discurs no continués el receptor es sentiria enganyat. També la gramàtica ha d'indicar que determinades frases i expressions són frases finals del discurs, p.e., He dit, Això és tot...
- (34). La noció de definitització no ha de ser confosa de cap manera amb la noció de referencialitat. Veg. el capítol 4 del nostre treball.
- (35). Al marc teòric de la GGT, vegeu Chomsky (1965), que consi-



dera la categoria temps com una expansió obligatòria del nus Auxiliar; P. Kiparsky (1968), "Tense and mood in Indo-European Syntax", Foundations of Language, 4, p.30-57, on el temps és tractat com un adverbí sinònim d'ara, aleshores, etc.; McCawley (1971b), el qual tracta el temps com un predicat que té el sentit "abans que" per al passat, "simultani a" per al present, i "després que" per al futur. Cap d'aquestes hipòtesis no és, però, suficient per explicar l'expressió temporal.

- (36). Excepte a les frases genèriques on el temps perd el valor deíctic. (La llebre és un rosegador; Dos i dos són quatre). G. Lakoff (1974) opina que aquestes frases són precisament una excepció a l'afirmació de Ross (1970) segons la qual l'estructura lògica de cada frase té un predicat performatiu que es du a terme quan l'emissor emet la frase en una situació adequada. Segons Lakoff hi ha un nombre petitíssim de frases a les llengües naturals que han de ser considerades a part de qualsevol acte de parla implícit o explícit. Encara que el temps d'aquestes frases sigui el present, no té cap relació amb el temps d'enunciació de la frase. Per això, les frases genèriques són veritables o falses independentment de qui, on i quan són dites.
- (37). Veg. els arguments a favor d'aquesta afirmació, vegeu Nadal (1975b). Una altra possible definició del temps present ens l'ofereix en català l'anàlisi dels verbs anar i venir (veg. Rigau (1976)).
- (38). Però en el català actual l'ús d'aquest tipus de present no és tan lliure som en llatí clàssic. La traducció al català

de fragments de Ciceró, per exemple, conservant el present produeixen un efecte d'artificialitat ratllant la agramaticalitat. D'altra banda, aquest ús del present era adequat en els moments més intensos del discurs, però no s'emprava ni al seu inici ni a la fi.

- (39). Aquesta autora considera el discurs on apareixen les frases en qüestió com un aspecte més de la situació contextual. Ben sovint, fins i tot entre els més avançats lingüistes generativistes, tenen lloc casos d'encobriment com aquest: el terme situació serveix per a amagar fets propis del discurs.
- (40). Aquesta categoria afecta les diferents maneres de representar una acció des del punt de vista del seu desenvolupament, el seu terme i les seves conseqüències.
- (41). Hi ha tipus de discurs que es caracteritzen per l'ús freqüent de determinat temps verbal, p.e., el temps de passat, principalment l'imperfet i el pretèrit perfet, són típics dels textos narratius, mentre que els altres temps són característics de la conversa. (Veg. Benveniste (1959) i Weinrich (1964 cap.3)).
- (42). Seria gramatical la frase En Pere és ben sord i, per tant, no hi sent, però no és aquest el cas que ens ocupa.
- (43). Gaires constituents idèntics provoquen, però, la agramaticalitat de la frase, ja que no fa avançar la informació en el discurs. (\*En Pere estudia i (en Pere) estudia). Amb tot, la agramaticalitat d'una frase com la precedent depèn en gran part de les frases que la precedeixen i segueixen

xen en el discurs. Observem-ho a (i) on la frase esdevé gramatical.

(i) En Pere estudia i estudia, però no aconsegueix l'aprovat.

(44). També és coherent i, en canvi, pot semblar contradictòria la conjunció de frases següent:

(i) El Terri és un gos i no borda

Aquí la conjunció i no és emprada simplement per coordinar frases sinó que té una funció contrastiva equivalent a pe-rò.

(45). De la mateixa manera, només amb coneixement de la situació actual podrem reconèixer com a mal formada la frase següent:

(i) El Sr. Tarradellas viatja a Madrid i el President de la Generalitat Provisional parlarà amb els polítics madrilenys.

(46). R. Lakoff (1971) i van Dijk (1977a) afirmen que la relació temàtica entre les frases és imprescindible tant per a la coordinació com per a la subordinació.

(47). W.R. Cantrall (1974), View Point, Reflexives and the Nature of Noun Phrases, The Hague. Cantrall ha estat el primer en mostrar que aquest concepte és imprescindible per a l'anàlisi d'alguns fenòmens sintàctics, p.e., la reflexivització.

(48). El canvi constant d'angulació en un discurs és causa de mala formació. Vegem-ho a (i).

(i) \*En Pere conversava amb la seva muller. La dona

d'en Pere va preguntar al seu marit si el marit de la Maria volia acompanyar la muller d'en Pere.

(49). Aquests exemples són una adaptació dels presentats per Kuno i Kaburaki (1977).

(50). Sobre l'aportació d'informació coneguda per part dels sintagmes nominals definites i d'informació nova per part dels indefinits, vegeu el cap. 4.

(51). És normal donar prominència sintàctica al participi en l'acció descrita amb qui el parlant s'identifica, i una manera de fer prominent un element és anteposant-lo. No obstant això, no s'ha de confondre empatia amb tema oracional. Vegeu el cap. 5.

(52). Pickwick, p.328, Barcelona 1970. El subratllat és meu.

(53). Aquest exemple, com el (67), els manllevo de N.E. Enkvist (1967), "Topic, Focus and Linkage: Notes towards Intersentence Linguistics", AFTIL, 1, Abo., els quals exemples són citats per Heindricks (1976 p.70).

(54). El canvi de focus empàtic pot ésser un recurs literari. Vegem-ho a Pickwick, p.581.

Weller<sub>i</sub> fou arrencat pel seu<sub>i</sub> amo<sub>j</sub> a un son dolcíssim d'una hora de durada; i aquest<sub>j</sub> havent pres comiat de Lowten tornà al cor de Londres acompanyat pel seu<sub>j</sub> fidel servidor<sub>i</sub>.

(55). Una frase declarativa és una resposta possible a una pregunta si ambdues frases comparteixen la mateixa pressuposició (en el sentit que dóna Chomsky a aquest terme). Sovint, però, les respostes considerades "no naturals" a una

pregunta poden ser perfectament coherents en un discurs més ampli. Només una gramàtica del discurs pot donar compte de les transgressions aparents de la coherència discursiva mitjançant condicions especials, p.e., les implicacions conversacionals de Grice (veg. 3.2.2.1.1.).

La frase (ii) no és a primera vista una resposta "natural" a (i), però ho podrà ésser si acceptem determinades condicions contextuals (si, p.e., ambdós interlocutors saben que en Pere és l'amic de la Maria i que sempre van junts pertot arreu).

(i) - On passa les vacances en Pere?

(ii) - La Maria estiuueja a Lloret.

(56). La noció de pressuposició o informació coneguda de N. Chomsky crea confusió perquè precisament aquest terme ha estat emprat a la lògica i a la lingüística contemporània amb un altre sentit. Veg. cap. 3.

(57). Només en relació a les altres frases del discurs es poden explicar les frases clivellades com Allò que vull fer és marxar, El qui ho sap és en Pere, etc. Vegem seguidament un text on la frase clivellada juga un paper clau en l'estructura del text.

...A mi em sembla, només, que davant de la porta hi ha via una petita explanació que queia aplomada en un teraplè vertical. El que m'ho fa pensar és veure que totes les construccions immediates a aquesta façana són posades en un pla molt més baix. (J. Pla, Girona, Ed.

Selecta, Barcelona, 1956, p.180. El subratllat és meu).

El fet que aquest tipus de frases no puguin iniciar un discurs ni ser-ne l'única frase demostra que no poden ser explicades aïlladament.

(58). Considerem les frases següents:

(i) Has estat mai a Girona?

(ii) No has estat mai a Girona?

(iii) No has pas estat mai a Girona?

Només (i) i (iii) poden ser frases inicials d'un discurs, si bé (iii) deixa esperar que alguna conseqüència es desprendre de la resposta en cas que sigui afirmativa. Per exemple,

- No has pas estat mai a Girona?

- Sí, hi he estat

- Doncs, tu em podràs indicar quins llocs cal visitar.

La frase (ii) no pot ser frase inicial d'un discurs, ja que cal que abans en la conversa (tipus de discurs on apareixen aquestes frases) l'interlocutor hagi dit o insinuat que no ha estat mai a Girona. Tampoc no poden ser frases inicials de discurs les següents: En Pere no vindrà pas avui, Poc vindrà en Pere avui.

D'altra banda, la negació total o parcial de la frase només pot ser tractada en el marc del discurs. No pas a la resposta del diàleg següent nega parcialment el contingut de la frase anterior.

- En Pere va cada dia a Girona

- No pas quan plou.

(59). Alguns lingüistes -van Dijk (1972a, 1972b, 1972c, 1972d); Dressler (1972); Ihwe (1972,1973); Hendricks (1974,1976)- consideren que cal afègir a la llista d'arguments a favor de la lingüística textual el fet de la seva possible aplicació a dominis no estrictament lingüístics, principalment a la teoria de la literatura o poètica. Aquest fet pot ser, realment, un argument més a favor de la lingüística del discurs, si bé a la teoria de la ciència sempre es consideren de més pes els arguments que fan referència a l'adequació de la nova teoria.

### 3. VERS UNA GRAMÀTICA GENERATIVA DEL DISCURS

### 3.1. LA GRAMÀTICA GENERATIVA DEL DISCURS, AMPLIACIÓ O CANVI DE PARADIGMA?

L'assentiment pràcticament general, que anys endarrera acompanyava els lingüistes generativistes -encara que només consistís en una mena d'acord tàcit- entorn de quin havia de ser el domini de la teoria lingüística, en l'actualitat s'ha anat disgregant progressivament.

La limitació de la gramàtica a generar i explicar les frases de les llengües ha deixat de ser suficientment adequada per a molts estudiosos, com ho palesa el seu creixent interès per elaborar gramàtiques que, d'alguna manera, donin compte també del discurs.

Al present apartat examinarem les propostes més significatives en aquest sentit, i alhora tindrem ocasió de veure en els

estudis analitzats una diversa consideració subjacent: mentre per a alguns estudiosos l'atenció al discurs comporta un canvi estrictament revolucionari en la lingüística, per a altres reclama només una simple ampliació de la gramàtica oracional.<sup>1</sup> És a dir, els primers -per exemple van Dijk (1972a)<sup>2</sup> consideren que una gramàtica que atengui el discurs implica, en relació al model de gramàtica anterior, una veritable ruptura, allò que d'acord amb la terminologia de T. Kuhn (1970) anomenariem una revolució científica. En canvi, per als segons -per exemple els partidaris de la teoria de la semàntica generativa en la seva darrera versió, i igualment els defensors de la versió revisada de la teoria estàndard ampliada- l'atenció al discurs no suposa de cap manera l'abandó del paradigma científic vigent (sempre amb termes de Kuhn), i pot ser plausiblement integrada en una gramàtica oracional.

Una anàlisi adequada, que donés compte de les divergències radicals entre les dues posicions que es proposen d'explicar els fenòmens discursius, ens ha constret a introduir, de primer antuvi, conceptes d'història de la ciència com revolució científica i paradigma (manllevats del ja esmentat Kuhn) i, en segon lloc, a repassar l'evolució de la gramàtica generativa i transformacional des d'aquest punt de vista.

### 3.1.1. La noció de paradigma científic

L'historiador de la ciència Thomas Kuhn publicà el 1962 un estudi sobre la naturalesa de la ciència i el desenvolupament de les disciplines científiques titulat The Structure of Scientific Revolutions que va merèixer tantes crítiques com lloances.<sup>3</sup> Més endavant, el 1970 apareixia una versió revisada i ampliada d'aquesta obra, on Kuhn insisteix que la ciència no pot ser identificada amb l'acumulació de dades, teories i mètodes exposats en els llibres de text. La ciència no és una empresa cumulativa de generalitzacions progressives sobre la base de successius càlculs i estudis, sinó que progressa a còpia de salts,<sup>4</sup> que Kuhn anomena revolucions científiques. Cada revolució científica modifica la perspectiva històrica de la comunitat que l'experimenta.

Els períodes compresos entre dues revolucions científiques són períodes de ciència normal,<sup>5</sup> segons Kuhn. A cada període de ciència normal hi correspon un sistema metodològic i conceptual o paradigma, que a diferència de les revolucions científiques que en són causa, no poden ser provocats per individualitats. Un paradigma és un fenomen comunitari. Així defineix Kuhn (1970a) el concepte de paradigma o matriu disciplinària<sup>6</sup>:

Un paradigma es un modelo o patrón aceptado. (p.51)

Considero a éstos [els paradigmes] como realizaciones científicas universalmente reconocidas que, durante cierto tiempo, proporcionan modelos de problemas y soluciones a una comunidad científica. (p.13)

Un paradigma gobierna desde el principio, no un asunto

to, sino más bien un grupo de practicantes. (p.276)

Per tal que una teoria s'imposi com a paradigma ha de semblar millor que les altres teories existents. El pas d'un paradigma a un altre és una experiència de conversió que no es pot pas forçar. No obstant això i la normal i inevitable resistència que presenten alguns científics, les comunitats científiques es van mudant a nous paradigmes. "Estas conversiones -escriu Kuhn (1970a: p.236)- no ocurren a pesar del hecho de que los científicos sean humanos, sino debido a que lo son". Tot canvi de paradigma suposa una crisi del vell model.

La transició d'un paradigma a un altre de nou, del qual en pot sorgir una nova tradició de ciència normal, no és mai un procés d'acumulació al qual s'arribi mitjançant l'ampliació del vell paradigma. És més aviat, diu Kuhn, una reconstrucció del camp a partir de nous fonaments, és una reconstrucció que canvia algunes de les generalitzacions teòriques més elementals del camp, de la mateixa manera que canvia molts dels mètodes i aplicacions del paradigma.

Un historiador perspicaz -escriu Kuhn (1970a p.139) referint-se a H. Butterfield- al observar un caso clásico de cambio de paradigma, lo describió recientemente como "tomar el otro extremo del bastón", un proceso que involucra "manejar el mismo conjunto de datos anteriores, pero situándolos en un nuevo sistema de relaciones concomitantes al ubicarlos en un marco diferente".

Pel que fa a la concepció de ciència normal, T. Kuhn i K. Popper presenten posicions contràries. Kuhn concedeix molta importància a la ciència normal, presidida per un determinat para-

digma científic, perquè suposa una teoria ja organitzada, un programa d'investigació que la comunitat de científics necessita per poder discutir racionalment el seu treball. Karl Popper, en canvi, ha passat per alt aquesta qüestió i s'ha dedicat a descriure exclusivament allò que Kuhn anomena ciència extraordinària, és a dir, la caracteritzada per la crisi de l'antic paradigma i la substitució d'aquest per un de nou. Afirmar K. Popper (1970 p.152):

Creo, sin embargo, que Kuhn se equivoca cuando considera que lo que él llama ciencia normal es normal.

Lo que quiero indicar es que pocos, si es que hay alguno, de los científicos de los que la historia de la ciencia guarda memoria fueron "científicos normales" en el sentido de Kuhn. En otras palabras, estoy en desacuerdo con Kuhn acerca de algunos hechos históricos y acerca de lo característico de la ciencia.

I encara diu Sir Karl Popper (1970 p.151):

En mi opinión un "científico normal", tal como Kuhn lo describe, es una persona a la que habría que compadecer... En mi opinión a un científico normal se le ha enseñado mal, ..., ha llegado a ser lo que puede llamarse un científico aplicado, en contraposición con lo que yo llamaría un científico puro.

La visió que Kuhn té de la comunitat científica -com diu J. Watkins (1970 p.116)- és la d'una societat essencialment tancada, sotregada intermitentment per convulsions nervioses col·lectives seguides altre cop per una etapa d'equilibri. La visió de Popper de la comunitat científica és, en canvi, la d'una societat oberta on cap teoria, per dominant i plena d'èxit que sigui, no és sagrada. És a dir, per Popper cap paradigma no és sagrat. Així, doncs, com ja afirma Watkins (1970 p.119), "lo que Kuhn considera que es la condició normal y propia de la ciencia es

una condició que si se complia realment Popper consideraria no científica, un estat de coses en el que la ciència crítica se repliega para formar una metafísica defensiva. Popper ha suggerido -continua dient J. Watkins- que el rótulo de la ciència debería ser: ¡Revolución permanente! Para el profesor Kuhn una máxima más apropiada sería: ¡Nada de panaceas, sino normalidad!".

La història recent de la lingüística ens ofereix un interessant exemple de revolució científica que comporta un canvi paradigmàtic: la concepció de la teoria lingüística de Noam Chomsky.<sup>7</sup> En relació a aquest autor, escriu J. Searle (1972 p.2s):

His revolution followed fairly closely the general pattern described in Thomas Kuhn's The Structure of Scientific Revolutions: the accepted model or "paradigm" of linguistics was confronted, largely by Chomsky work, with increasing members of nagging counterexamples and recalcitrant data which the paradigm could not deal with. Eventually the counterexamples led Chomsky to break the old model altogether and to create a completely new one.

D'altra banda afirma un altre autor, H. Maclay (1971 p.163):

Chomsky work has led to a genuine scientific revolution in that his approach has redefined the goals and methods of linguistics and thereby delineated a set of relevant problems with which linguists may be properly concerned.

També R. Sklar<sup>8</sup> considera que els esforços de Chomsky per a dur a terme una anàlisi sintàctica rigorosa basada en els principis estructuralistes i la seva conclusió que molts fets lingüístics no poden ser explicats per procediments operacionals és una il·lustració de la descripció kuhniana del fet que un paradigma, durant un període de ciència normal, acumula contraexemples implícits que són fets explícits, cosa que causa el naixement d'un

nou paradigma.

Abans del 1957 els lingüistes nord-americans consideraven que la finalitat de la lingüística era classificar els elements de les llengües naturals. La lingüística era, com deia C. Hockett, una ciència classificatòria; és a dir, una espècie de botànica verbal. Ara bé, l'impacte traumàtic de la publicació de Syntactic Structures de N. Chomsky aquell any 1957 amb prou feines pot ser sospesat, com assenyala Maclay, pels que no vam viure directament la commoció. Efectivament, Chomsky enderroca les assumpcions fonamentals de l'estructuralisme, però aquest conflicte, en realitat, és només una mostra d'un conflicte molt més ample, és solament la punta de l'iceberg. Tal com sosté J. Searle (1972), Chomsky es serveix de les seves conclusions sobre el llenguatge per intentar de desenvolupar unes conclusions generals anticonductistes i antiempíricistes sobre la naturalesa de la ment humana que van més enllà de l'àmbit lingüístic.

La revolució chomskyana pot ser resumida dient que la lingüística passa d'una etapa taxonòmica a una etapa de construcció de teories deductives, d'una etapa en què la finalitat de la lingüística és la descripció i classificació de les unitats del corpus a una etapa en què la lingüística busca d'especificar les regles gramaticals subjacents a la construcció de les frases. Això té com a conseqüència el canvi de mètodes: calen procediments per avaluar hipòtesis rivals, no pas procediments per a descobrir teories veritables. Searle (1972 p.7) resumeix la revolució chomskyana en el següent gràfic:



	ESTRUCTURALISME	GENERATIVISME
Matèria d'estudi	Corpus d'expressions lingüístiques	Competència lingüística dels parlants
Finalitat	Classificació de les unitats del corpus	Especificació de les regles gramaticals subjacents a la construcció de les frases
Mètodes	Procediments de descoberta	Procediments avaluatius

No hi ha dubte, per tant, que l'obra lingüística de Chomsky va provocar i constitueix allò que, amb Kuhn, hem anomenat una revolució científica. En segon lloc, Sklar, Searle (1972), Maclay (1971), i tants d'altres, coincideixen a afirmar que la teoria de la gramàtica generativa transformacional reuneix tots els atributs que defineixen un paradigma. Les regles sintàctiques -tant les de formació o sintagmàtiques com les transformacionals-, les regles semàntiques i les fonològiques són expressades en forma lògica,<sup>9</sup> fet que les qualifica com a generalitzacions simbòliques en el sentit que Kuhn dona a aquest terme. D'altra banda, hi ha a la teoria de la gramàtica generativa un sistema de valors clarament establert: és preferible la simplicitat, la generalitat, el caràcter explícit, etc. I encara es compleix una altra de les condicions que assenyala Kuhn: l'existència de llibres de text amb problemes modèlics per a iniciació de principiants.<sup>10</sup> Hom troba, doncs, a la GGT totes les característiques internes que ha de tenir un paradigma en el sentit de Kuhn. No

obstant això, alguns estudiosos com W. Keith Percival (1976) consideren que la teoria de la gramàtica generativa i transformacional no assoleix la dimensió sociològica dels paradigmes. "Generative grammar does not command uniform assent among linguists all over the world: it is not a conceptual framework shared by all the members of the profession" -escriu Keith Percival (1976 p. 289). Tanmateix és evident que molts lingüistes continuen subscrits a teories que no són la GGT. Perdura encara l'estructuralisme, sobretot a Europa, i hi ha, d'altra banda, lingüistes que defensen la lingüística estratificacional, la tagmèmica, etc. etc. Ara bé, és innegable que cada vegada hi ha una comunitat més gran de lingüistes generativistes i aquest sol fet avala el caràcter comunitari o sociològic del paradigma.<sup>11</sup> D'altra banda, no hem pas d'esperar que tots els lingüistes del món siguin generativistes. El fet que el vell paradigma encara sigui vigent en algunes comunitats lingüístiques no priva que la GGT assoleixi la categoria de paradigma. Per K. Popper, el nou paradigma no cal pas que ho sigui de tots els científics.<sup>12</sup>

La GGT, sobretot a partir dels anys seixanta, s'imposa sobre els altres paradigmes encara que aquests no hagin estat abandonats del tot pels seus partidaris.<sup>13</sup> En aquest sentit és interessant el testimoni de P.H. Matthews (1974 p.216):

Before Syntactic Structures, linguists worked within a "structuralist" paradigm: this particular notion of "structuralism", referring in effect to the maximally atomistic theories of the Post-Bloomfieldians, is Chomsky's own. The science then underwent a "Chomskyan revolution", and ever since we are supposed to be working within the new paradigm of generative grammar. If not, we are simply clinging to old ways.

Per altra part, escriu Searle (1972 p.8):

The spread of Chomsky's revolution, like the spread of analytic philosophy during the same period, was a striking example of the Young Turk phenomenon in American academic life. The graduate students became generative grammarians even in departments that had traditionalist faculties. All of this also engendered a good deal of passion and animosity, much of which still survives. Many of the older generation still cling resentfully to the great traditions, regarding Chomsky and his "epigones" as philistines and vulgarians.

Però molt aviat sorgeix una nova crisi. Alguns dels deixebles de Chomsky intenten de dur a terme una nova revolució científica, protagonitzar un nou "salt" de la lingüística. D'aquesta manera es demostra que la comunitat dels lingüistes és una comunitat oberta on cap teoria, cap paradigma, no és definitiu. Així ho explica Searle (1970 p.8):

Meanwhile Chomsky's views have become the conventional wisdom, and as Chomsky and his disciples of the Sixties very quickly become Old Turks a new generation of Young Turks (many of them among Chomsky's best students) arise and challenge Chomsky's views with a new theory of "generative semantics".

Per a comprendre millor els nous intents revolucionaris, principalment el protagonitzat pels lingüistes defensors del discurs, és convenient que repassem l'evolució de la lingüística generativa on és constant la lluita entre els partidaris d'ampliar el vell paradigma i els que proposen d'abandonar-lo.

### 3.1.2. Ampliació de paradigma i revolució a la lingüística generativa

Allò que ha estat, i és encara, causa de controvèrsia entre els lingüistes generativistes és la qüestió de l'autonomia de la sintaxi, és a dir, l'expandiment de la semàntica.

A les Syntactic Structures (1957), la semàntica no hi era considerada com una part de la descripció lingüística. La gramàtica d'una llengua es considerava constituïda per dos components, el sintàctic o component central i el fonològic. El sintàctic era format pel subcomponent que contenia les regles de formació o sintagmàtiques i el subcomponent de les regles transformacionals. La gramàtica, per tant, no tenia un component semàntic. Ara bé, això no vol pas dir -encara que sovint s'hagi pogut interpretar així<sup>14</sup> que Chomsky dubtés si era legítim l'estudi de la significació i de si realment calia incorporar un estudi de la referència i de la significació a una teoria del llenguatge completa, només que la sintaxi era tractada independentment de la semàntica perquè, per descobrir o seleccionar una gramàtica la interpretació semàntica no semblava pas necessària.<sup>15</sup> En realitat, la postura de Chomsky davant la qüestió semàntica és heretada de la lingüística postbloomfieldiana; la seva concepció de la semàntica és la del seu mestre, Z. Harris.

Sovint s'ha acusat també a Bloomfield de pretendre excloure de la lingüística les consideracions sobre el sentit. Però aquesta acusació és del tot apressada i imprecisa. Com escriu G. Ferrater (veu Lingüística, Enciclopèdia Labor, Barcelona 1968), "Bloomfield no hace más que reafirmar, con distinto vocabulario,

las tesis de Saussure de que no pueden darse significados a no ser como correlatos de significantes, y que un signo no permite vaticinar la variedad de significaciones concretas en la que será usado. Por lo demás, Bloomfield decía expresamente que se dañará el progreso de nuestra ciencia al sentar un contraste ficticio entre estudiosos que consideran el sentido y estudiosos que lo desdeñan o ignoran. Esta última clase, por cuanto yo sé no existe". En realitat, Bloomfield i els seus seguidors identifiquen el significat amb l'ús lingüístic,<sup>16</sup> per això, Bloomfield (1934 p.64) defineix la semàntica com la part de la lingüística que estudia la relació entre els trets fonètics i els trets de sentit, "mostrant que un cert tipus de so verbal ha estat pronunciat en un cert tipus de situacions i ha incitat l'oient a realitzar un cert tipus de reaccions".<sup>17</sup> També a la investigació inicial de la GGT hi havia implícita una teoria del significat com a ús, afirma Chomsky (1975b p.51), tot i que no va ser mai formulada amb detall (veg. Chomsky (1957 p.123)). L'aspecte semàntic del llenguatge a Syntactic Structures era reservat per a una teoria general del llenguatge que inclogués una teoria de la forma lingüística (que incorporava la sintaxi i la fonologia) i una teoria de l'ús del llenguatge.

L'any 1963, J.J. Katz i J.A. Fodor intenten per primera vegada de formular la semàntica com una part sistemàtica de la descripció lingüística i proposen que les anomenades regles de projecció assignin representacions semàntiques a les frases. Al cap d'un any, Katz i Postal (1964) ja pretenien una teoria més potent que investigués alhora la sintaxi i la semàntica, ja que descriure sincrònicament una llengua natural en la seva totalitat

comporta caracteritzar-la gramaticalment i semànticament; dit en paraules de Katz i Fodor: la descripció lingüística sincrònica menys la gramàtica és igual a la semàntica. Una teoria semàntica així ha de descriure i explicar la capacitat interpretativa dels usuaris d'una llengua per: a) detectar les ambigüitats sintàctiques d'una frase i caracteritzar-ne les diverses lectures possibles; b) determinar el nombre de lectures d'una frase a través de les relacions semàntiques, de forma que en siguin eliminades les ambigüitats potencials; c) reconèixer les frases anòmals; i d) percebre si una frase és paràfrasi d'una altra (Katz-Fodor (1963 p.402s)).

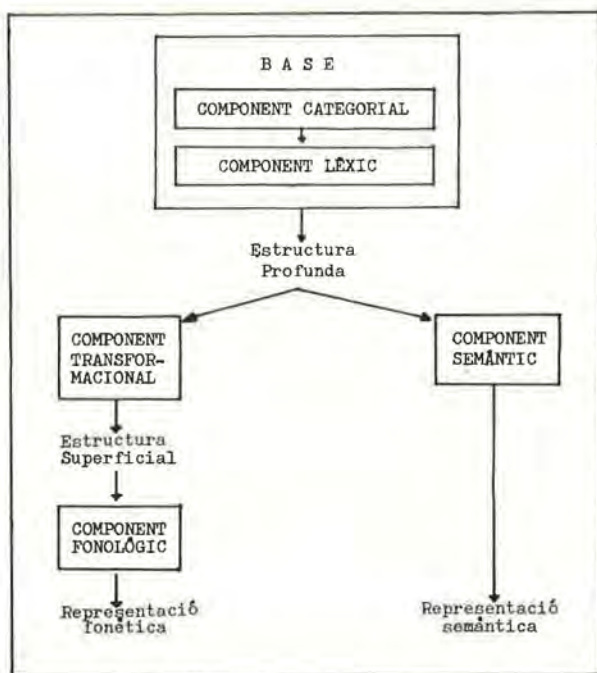
La teoria semàntica, que entra en acció després de les regles de la base, és integrada per: a) un "diccionari" o catàleg de tots els elements lèxics i de les seves lectures, expressades en termes d'un vocabulari semàntic universal; i b) un conjunt finit de "regles de projecció" que determinen la correcta interpretació semàntica de cada una de les frases engendrades per la gramàtica.<sup>19</sup> Aquestes regles són les encarregades de convertir les estructures profundes en representacions semàntiques.

Les conclusions de Katz i Postal (1964) foren assumides per N. Chomsky (1965) i van ser incorporades -i la van millorar- a la teoria sintàctica on el component semàntic hi va tenir un paper interpretatiu. La teoria exposada a l'obra chomskyana del 1965 és coneguda amb el nom de Teoria Estàndard (TE), paradigma científic que en els anys següents presideix la investigació dels lingüistes generativistes.

A la Teoria Estàndard una gramàtica consta de tres compo-

ments: el sintàctic, el component central i l'únic generatiu, i els components semàntic i fonològic, ambdós interpretatius. El component sintàctic està format per dos subcomponents: la base -que consta del component categorial<sup>20</sup> i del component lèxic<sup>21</sup> generadora de l'estructura profunda de les frases, i el component transformacional, que dóna com a sortida l'estructura superficial de les frases. El component semàntic interpreta semànticament l'estructura profunda, mentre el component fonològic interpreta fonològicament l'estructura superficial de les frases. L'organització de la T.E. pot ser esquemàticament representada com al Quadre 1, en el qual cada component és un conjunt de regles o processos que converteixen la representació d'entrada en la de sortida, segons indiquen les fletxes.

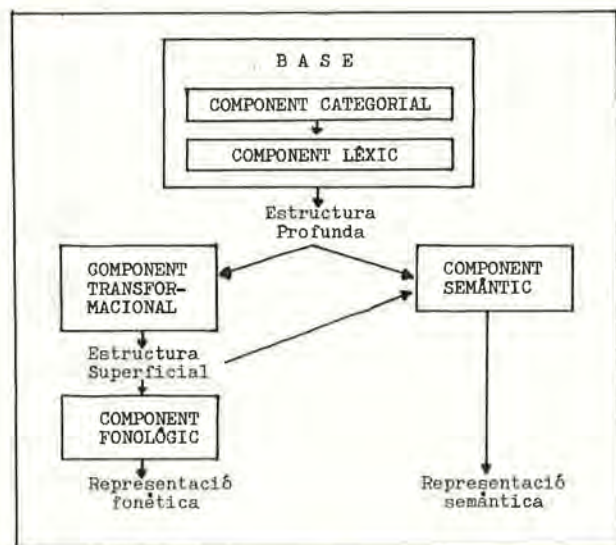
Quadre núm. 1



La T.E. comportava, però, alguns inconvenients, no permetia de donar compte satisfactòriament de la competència lingüística dels parlants. Les propostes presentades per resoldre aquests inconvenients aviat van palesar intencions radicalment diverses. Per alguns lingüistes -R.C. Dougherty, R. Jackendoff, J. Bresnan i el mateix Chomsky, entre altres- era suficient retocar i ampliar el paradigma vigent (la TE), en canvi, per altres -G. Lakoff, J.R. Ross, J.D. McCawley, etc.-, calia anar més enllà, calia reconstruir la teoria lingüística a partir de fonaments nous, és a dir, canviar de paradigma. La primera proposta rep el nom de Teoria Estàndard Ampliada (TEA), mentre que la segona és la Teoria de la Semàntica Generativa (SG), els defensors de la qual protagonitzen, segons molts estudiosos, una nova revolució científica.

Segons la Teoria Estàndard Ampliada, la representació semàntica no és pas determinada exclusivament a l'estructura profunda de la frase com a la Teoria Estàndard, sinó que, en certs aspectes (l'abast de la negació, la quantificació, les relacions anafòriques, l'èmfasi, etc.), és determinada per les regles que operen a l'estructura superficial. Això suposa que determinades informacions semàntiques només es poden explicar si hom té en compte la informació sintàctica proveïda per l'estructura superficial. Aquesta correcció de la TE quedaria visualitzada com segueix:

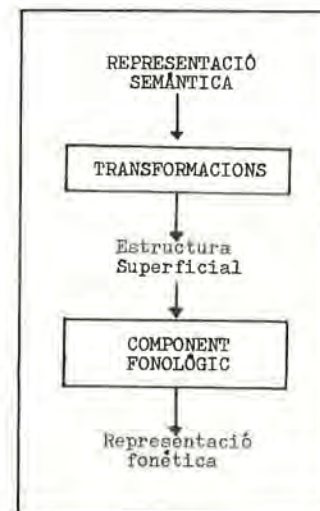
Quadre núm. 2



Observem, doncs, que a la TEA queden intactes molts dels postulats fonamentals de la TE,<sup>22</sup> com, p.e., la independència de la sintaxi i la semàntica, la naturalesa interpretativa de la semàntica, la noció d'estructura profunda, ...<sup>23</sup> No hi ha, per tant, canvi paradigmàtic per part de Chomsky i els seus seguidors. Però no tots els lingüistes generativistes hi estan d'acord. Una bona colla -si bé no podem pas parlar d'escola unificada- propugna una modificació de la TE molt més radical, tant que a parer de molts autors (Searle (1972), Lakoff (1971), H. Maclay (1971), Postal (1972)) comportaria un nou paradigma científic. Encapçalant els seus treballs i propostes amb el nom de Semàntica Generativa: G. Lakoff, J.D. McCawley, P.M. Postal, J.R. Ross, etc. Essencialment, la seva convicció comuna és la inseparabilitat de la sintaxi i la semàntica i, també, que el paper de les transformacions, així com les restriccions derivacionals en general, con

sisteix a relacionar les representacions semàntiques amb les estructures superficials. Pensem, amb totes les conseqüències teòriques conseqüents, que la semàntica és generativa (G. Lakoff (1971), G. Lakoff-J.R. Ross (1973)). La proposta primerenca de la teoria de la Semàntica Generativa podem representar-la esquemàticament al Quadre 3.<sup>24</sup>

Quadre núm. 3



Notem que el punt clau de divergència entre la TEA i la SG és l'autonomia de la sintaxi. (Cf. G. Lakoff (1972a) i Chomsky (1975b, 1972a)). A la SG la semàntica, que no és independent de la sintaxi, ha deixat de ser interpretativa. Per Chomsky (1972a), les diferències entre la TEA i la SG rau en tres dimensions essencials: a) la inserció lèxica, b) les restriccions derivacionals i c) l'ordre relatiu de les transformacions lèxiques i no lèxiques. En tot moment, Chomsky ha procurat donar a entendre que la diferència entre la TEA i la SG no és tan radical com as-

seguren els partidaris de la darrera teoria. Chomsky no considera -al revés de H. Maclay (1971), J. Searle (1972), i tants d'altres- que la teoria de la SG comporti cap canvi de paradigma ni cap revolució científica. Vegem què en diu a Chomsky (1972a p. 197):

It seems to me that in the few areas of substantive difference, generative semantics has been taking the wrong course. But to a certain extent, the differences between these two approaches are hardly more than notional, hence of no serious concern.

I també a Chomsky (1975a n.2 cap 3) escriu:

Proponents of Generative Semantics generally take the major bifurcation to be between "Standard Theory" (ST)-"Extended Standard Theory" (EST) and "Generative Semantics (GS), and argue that a great deal is at stake. But many proponents of ST and EST, myself included, have argued that the central substantive issue of theory is the one that divides ST from EST-SG, and that GS differs from EST primarily in that it relaxes some of the conditions on grammars imposed by EST.

La polèmica entre els generativistes interpretativistes i els qui propugnen la concepció de gramàtiques amb base semàntica ha fet publicar copiosament. Aquest treballs -on es defineixen les teories lingüístiques, se'n precisen els extrems, s'ataca els contrincants, s'aprofundeixen les pròpies argumentacions- caracteritzen els anys 1970-1975. Però l'esforç dels partidaris d'una i altra teoria per perfilar el seu punt de vista no ha passat, tot i que darrerament la polèmica ha perdut virulència i que a partir del 1972 els indecisos s'han decantat per la TEA.<sup>25</sup> Així, els defensors de la semàntica generativa han procurat donar compte dels aspectes pragmàtics del llenguatge<sup>26</sup> i d'incloure a la teoria lingüística la teoria dels actes de parla (veg.

l'apartat 3.2. del nostre treball). D'altra banda, els partidaris de la TEA, ara també oberts a les qüestions pragmàtiques però mantenint sempre l'autonomia de la sintaxi, han presentat una nova ampliació paradigmàtica que ells mateixos anomenen la Teoria Estàndard Ampliada Revisada (TEAR) o Teoria de les Traces. És en aquesta nova revisió de la teoria chomskyana on té cabuda el tractament del discurs.

Avui dia sembla els mateixos partidaris de la SG es consideren una subcomunitat de lingüistes generativistes i no pas els protagonistes d'un canvi paradigmàtic radical. Això es desprèn de les paraules de J.D. McCawley (1976 p.225) quan exposa la seva concepció, menys idíl·lica que la de Kuhn, de les comunitats científiques.

Note that a member of a scientific community can contradict claims to the community's paradigms and still remain a member on good standing of the community; however, to do so, he has to exert the effort of offering (rather than presupposing) justification. A paradigm need not even be consistent: several mutually inconsistent approaches may each have achieved sufficient status within a scientific community that any may be adopted without further ado.

Within any scientific community there are likely to be subcommunities which have different markedness principles than the whole community does. This will almost certainly be the case whenever the large community has an inconsistent paradigm, for example, within the community of physicists, among which several conceptions of atomic structure are "paradigmatic"; there are subcommunities whose paradigms include only one conception of atomic structure. A similar situation prevails in linguistics.

### 3.1.2.1. La teoria de les traces i la darrera versió de la semàntica generativa o la gramàtica del discurs concebuda com una ampliació de la gramàtica oracional

La Teoria Estàndard Ampliada Revisada, promoguda pels lingüistes que com N. Chomsky (1975a, 1975b) o R. Fiengo (1977) no creuen convenient ni accepten un canvi de paradigma a la lingüística, es caracteritza principalment per l'aparició de la teoria de les traces de les regles de moviment. Hi ha motivacions empíriques, segons aquests autors, que demostren que les transformacions de moviment deixen petges o traces que permeten de reconstruir des de l'estructura superficial els aspectes de l'estructura profunda pertinents per a la representació semàntica de les frases. Aquesta modificació, però, no consisteix només en una reformulació de les transformacions de moviment, sinó que provoca també en relació a la TEA una reestructuració i canvi de funcionament en els components gramaticals.<sup>27</sup>

Aquest model gramatical, com tots els avalats per Chomsky, continua considerant el component sintàctic com un component central, autònom i deslligat de la semàntica.<sup>28</sup> Aquest component consta, com a la TE, de la base (que conté un component categorial i un component lèxic i té com a sortida el marcador sintagmàtic inicial), i el component transformacional (que converteix el marcador sintagmàtic inicial en el marcador sintagmàtic final). A la T.E., al marcador sintagmàtic inicial, aleshores anomenat estructura profunda,<sup>29</sup> es recollia tota la informació que determinaria el significat de la frase. A la nova revisió no és l'estructura inicial el determinant decisiu de la interpretació semànti-

ca, sinó l'estructura superficial. En realitat, ja hem vist que a la TEA, a més de l'estructura profunda, també l'estructura superficial -si bé en un grau menor- contribuïa a la interpretació semàntica de la frase. Però a partir de la TEAR, aquesta és l'única entrada del component semàntic. L'estructura inicial, en aquest darrer model, col·labora només indirectament a la determinació semàntica. Així ho explica Chomsky (1975b p.78s):

Creo que existe buena evidencia de que uno de los elementos centrales de la interpretación semántica está determinado por las estructuras iniciales y las piezas léxicas que en ellas aparecen, a saber: el de las "relaciones temáticas" como las de Agente, Meta, Instrumento y demás (...) Aparte de las relaciones temáticas, me parece que la interpretación semántica guarda relación sólo con la estructura superficial, o quizás con lo que Postal ha llamado "estructura hueca". Si esto se da así, podemos asumir que las estructuras temáticas son "transportadas" por las transformaciones, de modo que la estructura superficial determina por completo la interpretación semántica.

Les transformacions de moviment a la TEAR actuen d'aquesta manera: Quan una transformació T mou un element de la seva posició X a la posició Y, deixa a la posició X una traça  $\bar{t}$  que és indicativa de l'estructura sintàctica prèvia a l'aplicació de T. Les traces es mantenen a l'estructura superficial, on les  $\bar{t}$  que registren la història de la derivació són semblants a variables lligades a la lògica. Així, doncs, en les transformacions de moviment de sintagma nominal, com la passiva, la transformació deixaria en el lloc del sintagma nominal un "pronomen difús" ("shadow pronoun") (és a dir, un element anafòric fonològicament no representable) normalment simbolitzat per una  $\bar{t}$ , el qual pronom o traça és marcat amb el mateix índex referencial que el sintagma nominal desplaçat. Traces com aquesta són una part de l'estructura superficial. Per tant, l'estructura superficial d'una frase pas-

siva seria com (1), on t és relacionat (o anàfora lligada, per servir-nos del terme emprat per Chomsky) amb en Pere.

(1) En Pere és admirat t per en Joan

La traça t ens indica que en Pere s'ha mogut de la posició de complement a la de subjecte. Les regles d'interpretació semàntica, l'entrada de les quals és l'estructura superficial, en interpretar (1) no tindran en compte la posició física del subjecte de la frase sinó la seva "posició mental". (Cf. Chomsky (1975a p.102). És a dir, interpretaran en Pere com a objecte "mental", ja que poden reconstruir mercès a la traça la posició que aquest element ocupava a l'estructura inicial. Aquesta concepció de les transformacions de moviment permet, doncs, que el component semàntic estableixi relació entre la posició que ocupaven els elements abans de la transformació i la que ocupen a l'estructura superficial transformada. D'aquesta manera la teoria de les traces explica com una persona que coneix bé la seva llengua opera detingudament amb estructures mentals abstractes, sigui quina sigui la forma física de la frase.

Les regles d'interpretació semàntica, el resultat de l'aplicació de les quals anomena Chomsky forma lògica, assignen l'a bast dels operadors lògics i en fixen el significat, a la vegada que també assignen antecedents a les expressions anafòriques. Per exemple, la regla d'interpretació de quantificador s'aplicaria a una estructura com (2a) i donaria la forma lògica (2b).<sup>30</sup>

- (2) a. En Pere mira quelcom  
b.  $\forall x$  (en Pere mira x)

Una altra regla d'interpretació semàntica és la que interpreta reflexius, la qual converteix un pronom reflexiu en una variable correferent a un sintagma nominal. En el cas que totes dues regles s'hagin d'aplicar a la mateixa estructura superficial això es du a terme a manera de derivació markoviana. Vegem-ne un exemple:

- (3) a. Estructura superficial: En Pere<sub>1</sub> es concedeix quelcom  
↓ Interpretació de quantificador  
b. Forma sublògica:  $\forall x_j$  (en Pere<sub>1</sub> es concedeix  $x_j$ )  
↓  
c. Forma lògica:  $\forall x_j$  (en Pere<sub>1</sub>  $x_1$  concedeix  $x_j$ )

La forma b) en ser intermèdia no és ni estructura superficial ni forma lògica.

La teoria de les traces unifica la teoria de la interpretació semàntica en restringir-la a l'estructura superficial.

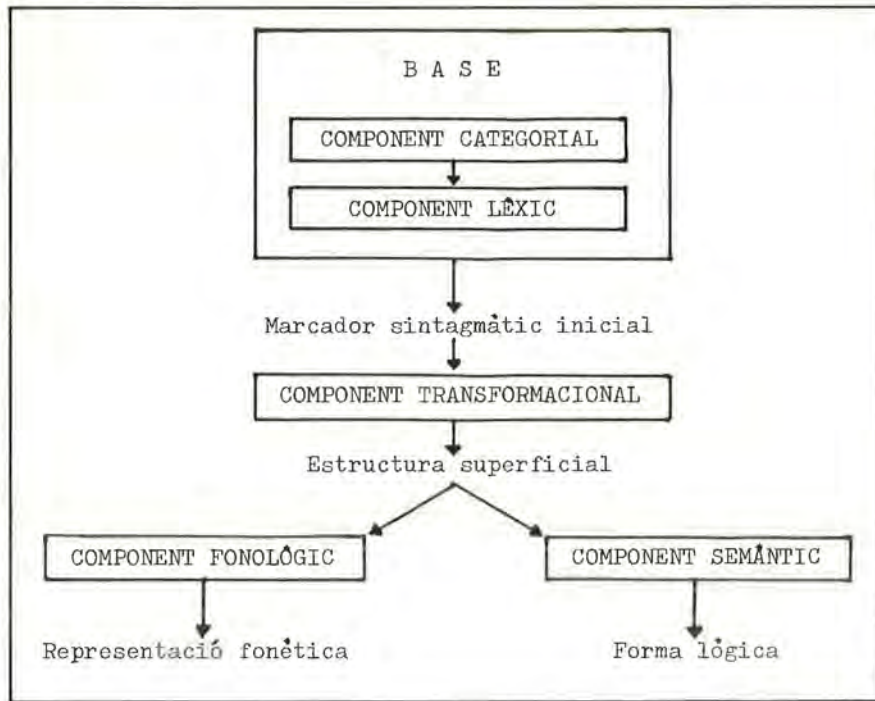
Representem esquemàticament l'organització de la TEAR al quadre núm. 4. Aquest esquema correspon en realitat a allò que Chomsky (1975a p.104) anomena la gramàtica de frase, la "gramàtica" per excel·lència, però, segons es desprèn de les seves paraules no pas l'única gramàtica possible.

It would be reasonable to say that the theory of grammar -or more precisely, "sentence grammar"- ends at this point (...) What we have been calling "grammar" is actually sentence grammar.

Ara bé, un cop assolida la forma lògica generada per la gramàtica oracional es poden aplicar encara altres regles -i aquesta qüestió té un interès especial per a nosaltres. Segons Chomsky, es tractaria d'unes altres regles semàntiques que acon



Quadre núm. 4



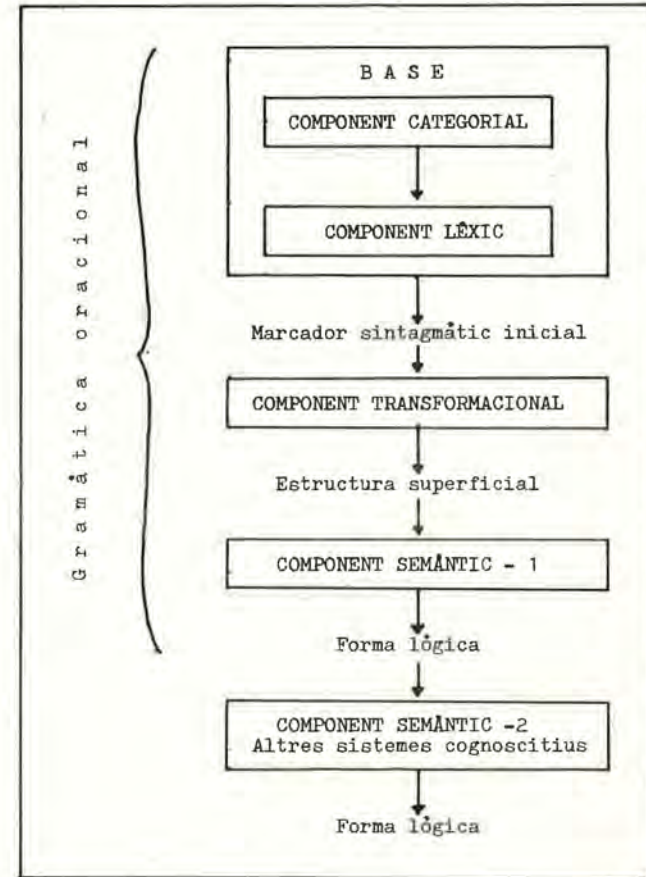
seguirien una major representació dels significats, ja que serien sensibles a la interferència amb altres sistemes cognoscitius. D'aquesta manera Chomsky pretén de donar compte per primera vegada dels aspectes pragmàtics i dels fenòmens lingüístics que sobrepassen el límit de la frase; és a dir, els propis del discurs. En aquest sentit ens sembla interessant reproduir literalment les seves paraules (Chomsky (1975a p.104)):

These further rules of reference determination may involve discourse properties as well, in some manner, and they interact with considerations relating to situation, communicative intention, and the like. (El subratllat és meu)

Un esquema de la TEAR més acabat que no pas el del quadre

núm. 4, però en el qual hem suprimit el component fonològic, podem representar-lo com al quadre 5.

Quadre núm. 5



N. Chomsky tan sols apunta la possibilitat de donar compte dels fenòmens discursius o textuals, però un dels seus deixebles, E.S. Williams (1977), ha suggerit que la gramàtica es compon de dues subgramàtiques, cada una regida per les seves pròpies lleis. Williams principalment ha tractat la qüestió de les relacions entre les dues gramàtiques, sense parar-se a discutir-ne l'elabora

ció.

Com a bon deixeble de Chomsky, Williams no atorga la mateixa importància a ambdues gramàtiques: la gramàtica del discurs queda supeditada a la gramàtica oracional, única que comprèn a més de la forma lògica altres nivells de representació sintàctica (estructura inicial, estructura superficial, etc.). Les regles de la gramàtica del discurs s'apliquen exclusivament a la forma lògica de la gramàtica oracional. Conseqüentment, les regles de la gramàtica del discurs s'apliquen quan ja han actuat totes les regles de la gramàtica de la frase. És evident, per tant, que segons aquest model les regles de la gramàtica del discurs són regles d'interpretació semàntica o, com a màxim, regles dels sistemes cognoscitius amb els quals aquells s'interfereixen. Ara bé, caracteritza les regles de la gramàtica del discurs el fet que no acostumin a ser aplicades a unitats d'una sola frase, ja que la seva funció és precisament especificar la relació entre una frase i el seu context lingüístic; és a dir, les altres frases del discurs. Observem-ho a (4).

- (4) a. Parlant A : - Qui admira en Pere?  
b. Parlant B : - ? La Maria és admirada per en Pere  
c. Parlant B : - En Pere admira la Maria

És evident que la resposta c) és més coherent en aquest diàleg que no pas la resposta b). No obstant això, la gramàtica oracional donaria per gramaticals tant b) com c). Seria la gramàtica del discurs la que assenyalaria la frase c) com a resposta adequada a la pregunta a), mitjançant alguna regla semàntica, com, p.e., la d'assignació de focus empàtic.

És esperançador comprovar que poc a poc els lingüistes es veuen constrets a cercar solucions que expliquin aspectes del llenguatge que fins ara havien estat simplement bandejats. Amb tot, però, ens sembla agosarat pretendre donar compte de tots els aspectes lingüístics del discurs mitjançant regles d'interpretació semàntica aplicables a l'estructura formal d'una frase. És clar que de moment comptem amb molts pocs treballs realitzats en aquesta direcció (jo només conec el de Williams (1977)), però no sembla factible explicar la característica que defineix tot discurs, la coherència global, amb una gramàtica del discurs tan limitada, una gramàtica concebuda com a pedaç de la gramàtica oracional.

En realitat, els partidaris de la TEAR pretenen de donar compte dels fenòmens discursius mitjançant un model -ara degudament ampliat i revisat- que des d'un principi fou concebut per generar i explicar les frases i només les frases de les llengües naturals. La reflexió sobre aquest fet ens mena a les conclusions següents: 1) l'interès creixent entre els lingüistes generativistes afavoreix l'aparició de propostes que advoquin a favor d'un canvi de paradigma per tal que el discurs pugui ser atès per la teoria lingüística. Però Chomsky i els seus seguidors no veuen cap raó que justifiqui l'abandó del paradigma vigent i procuren mostrar que tots els aspectes lingüístics tenen cabuda en el seu model convenientment revisat; i 2) la concepció del discurs per part dels defensors de la TEAR és extremadament pobre des del moment que el consideren poc més que una seqüència de frases ordenades linealment.

Els partidaris de la Trace Theory no són pas els únics que

creuen possible donar compte del discurs de d'una gramàtica oracional; també els defensors de la teoria de la semàntica generativa,<sup>31</sup> principalment en els darrers treballs, han propugnat semblant opinió. La diferència entre uns i altres resideix en el fet que els semantistes generativistes atribueixen a les regles pragmàtiques la responsabilitat de donar compte dels aspectes discursius pertinents per a l'explicació de les frases, mentre que els seguidors de Chomsky reserven aquesta missió a un segon component semàntic sensible a les interferències pragmàtiques. En resum: ambdues escoles parteixen de la base que l'estudi de les qüestions textuales o discursives comporta simplement una revisió del model que tan gelosament cadascuna defensa.

Hi ha un fet que ara m'interessa de remarcar, perquè ha estat una constant en l'evolució de la lingüística generativa. Es tracta del següent: els lingüistes, quan han sentit la necessitat d'incorporar a la teoria lingüística l'atenció a fenòmens que fins aleshores en quedaven exclosos, han procurat en un principi de trobar-hi explicació servint-se dels elements teòrics dels quals disposaven en aquell moment, i només quan s'han adonat que això no era factible han optat per introduir les regles adequades. Així, quan la gramàtica no disposa d'un component semàntic prou ampli, molts fenòmens que més endavant seran considerats semàntics en aquell moment són tractats com a sintàctics (pensem, per exemple, en les regles de selecció); quan la gramàtica no incorpora regles pragmàtiques, fenòmens com la deixi són considerats semàntics (veg. Fillmore (1966), Weinreich (1963)). I ara que la teoria de la semàntica generativa reconeix la necessitat d'un component pragmàtic, hom li atribueix tranquil·lament l'a-

tenció a fenòmens que no són exactament pragmàtics, p.e., els fenòmens discursius.

Un dels capdavanters de la semàntica generativa, G. Lakoff, declara a Parret (1974 p.156s) la dificultat de determinar la gramaticalitat de les frases aïllades del context, i conclou que una frase és ben formada si aparella una estructura lògica amb un context determinat. Segons Lakoff, una gramàtica ha de generar relacions entre frases, contextos i estructures lògiques. I per context entén Lakoff tant el context situacional com el psicològic o el context lingüístic o verbal; és a dir, qualsevol aspecte contextual que actui recíprocament amb les regles de la gramàtica. Així, doncs, Lakoff a Parret (1974) considera que el discurs previ a una frase (concretament parla de les respostes que no només requereixen un coneixement del significat de la pregunta, sinó també tenir en compte diversos aspectes de la seva estructura superficial<sup>32</sup>) pot ser atès per una gramàtica oracional que disposi de regles pragmàtiques. També altres autors, p.e., R.H. Thomason (1977) proposen explicacions pragmàtiques per a qüestions sintàctico-semàntiques que vénen determinades pel discurs (frases clivellades, tematització...). No obstant això, J.L. Morgan (1975) ja intueix que no és prou adequat recórrer a una anàlisi pragmàtica per explicar fets com els de (5), semblants als presentats per G. Lakoff (a Parret (1974)).

- (5) a. Parlant A : - Què menja en Pere per dinar?  
b. Parlant B : - Patates amb bacallà  
c. Parlant B : - En Pere menja patates amb bacallà per dinar

Hom pot explicar pragmàticament l'estructura lògica del fragment oracional (5b) i considerar que depèn del context en què ha estat pronunciat. Aleshores l'estructura lògica de (5b) seria la mateixa que la de la resposta completa (5c). Aquesta anàlisi, però, presenta l'inconvenient, com molt bé mostra Morgan, de no explicar la raó per la qual alguns fragments són respostes inapropiades, és a dir, no són equivalents a la frase plena. Vegem-ho en els exemples que segueixen.

- (6). a. Parlant A : - Ha vingut el jove que demana la mà de la Maria?  
b. Parlant B : - \*No, la Teresa  
c. Parlant B : - No, ha vingut el noi que demana la mà de la Teresa

No podem pas considerar que (6b) sigui equivalent a (6c). El fet de la inadequació de (6b) és degut a restriccions com les assignalades per J.R. Ross (1967a), per tant, a restriccions sintàctiques. Però per a una gramàtica oracional és difícil explicar-ho en aquests termes; en canvi, no ho serà gens per a una gramàtica del discurs.

Notem que una gramàtica oracional, encara que sigui el model proposat pels partidaris de la S.G., necessita complicar excessivament el seu component pragmàtic si vol donar compte de determinats fets indiscutiblement lingüístics com la relació entre frases (pregunta i resposta, per exemple). La gramàtica del discurs, en canvi, explicarà mitjançant regles sintàctiques i semàntiques aquests i molts altres fets.<sup>33</sup> D'altra banda, la gramàtica del discurs no es limitarà a explicar la relació d'una frase amb

la pronunciada anteriorment, sinó que considerarà el discurs com un tot, única manera de donar compte de la coherència textual, és a dir, de la bona formació del discurs.

Cal, doncs, distingir entre context lingüístic -o cotext, com prefereix J.S. Petöfi (1971)- i context "tout court". El context lingüístic o cotext és el conjunt de frases que precedeixen o segueixen una frase determinada en un text o discurs. Per context entenem, en canvi, el coneixement de factors no lingüístics que el parlant ha de posseir per a poder crear i entendre discursos de la seva llengua.

Hem presentat en aquest apartat dos intents de donar compte d'alguns aspectes del discurs mitjançant l'ampliació de models gramaticals concebuts per generar i explicar frases, i hem insistit en la impossibilitat que aquests intents puguin esclarir plenament la formació i comprensió de discursos. Per a tal fi, és convenient la construcció d'una gramàtica generativa del discurs.

### 3.1.2.2. Un intent revolucionari: una gramàtica textual de base semàntica

Els lingüistes centroeuropeus i els soviètics, que han estat els primers a assenyalar la necessitat de superar els límits oracionals que fins ara s'havien imposat els lingüistes generativistes, consideren que l'ampliació de la gramàtica de frase no és suficient per al fi que es proposen, ja que el discurs no pot ser reduït de cap manera a un conjunt de frases linealment ordenades. Aquests lingüistes, doncs, decideixen trencar amb la tradició ora

cional, tot i que la majoria dels quals es consideren generativistes. Es tracta, doncs, d'un altre dels brots a vegades breus però sempre viriosos de ciència extraordinària o revolucionària (en el sentit de Kuhn (1970)) que des del 1957 caracteritzen la lingüística generativa i que gairebé no permeten que els segueixin períodes massa llargs de ciència normal.<sup>34</sup> El que ens cal ara, però, és respondre dues preguntes claus per entendre el fenomen de la lingüística del discurs: 1) Constitueix la lingüística generativa textual una revolució científica?. i 2) Comporta realment un nou paradigma científic la teoria generativa del discurs o text?

En primer lloc és evident que la lingüística del discurs és un brot renovador que intenta fer progressar la lingüística per tal que esdevingui més adequada per a explicar la facultat del llenguatge humà i els seus secrets. Aquest fet d'alguna manera ha provocat una crisi encara que hagi estat protagonitzat per un grup minoritari de generativistes. Són paraules de Kuhn (1970 p. 277s):

Una revolución es para mí un tipo especial de cambio que entraña un determinado tipo de reestructuración de los acuerdos del grupo. Pero no es necesario que sea un gran cambio, ni se requiere que parezca revolucionario a aquellos que están fuera de una particular comunidad, consistente, tal vez, de menos de 25 personas

No hi ha dubte que la lingüística textual -tot i que es serveix dels aparells conceptuals de la gramàtica generativa oracional, degudament reformulats- comporta una reestructuració (i no només una simple ampliació) dels principis de la lingüística generativa.

Els qui han iniciat aquesta revolució científica són principalment els lingüistes alemanys (tot sovint de l'Alemanya de l'est); és a dir, generativistes allunyats del centre neuràlgic de la lingüística generativa i moltes vegades lingüistes novells. Aquest és un fet que segons Kuhn (1970 p.146) sol tenir lloc a totes les revolucions científiques:

Casi siempre, los hombres que realizan esos inventos fundamentales de un nuevo paradigma han sido muy jóvenes o muy noveles en el campo cuyo paradigma cambian.

Si bé és fàcilment admissible que la lingüística generativa textual constitueix una revolució científica, ja és molt més problemàtic acceptar que comporti també un canvi de paradigma. En primer lloc es podria objectar que la teoria lingüística del discurs no gaudeix del consentiment general, ja que no és ni de bon tros la teoria dominant. De la lectura de Kuhn (1970) se'n desprèn que és propi de la naturalesa del paradigma monopolitzar el pensament científic, ja que un paradigma no tolera rivals. És del tot evident que la lingüística del discurs no monopolitza el pensament lingüístic, però hom pot argüir en aquest punt que tampoc la TEA o la TEAR ni la teoria de la SG el monopolitzen. En realitat, alguns estudiosos de la història de la ciència, com Watkins, consideren que la tesi kuhniana del "monopoli del paradigma" ha de ser eliminada. La manca de consentiment general, per tant, per alguns estudiosos no impediria el caràcter de nou paradigma de la teoria lingüística del discurs. I més si empràvem el terme paradigma en el sentit de Sir K. Popper (1970 p.153s). Aquest autor usa aquest terme per indicar no pas la teoria dominant, com fa Kuhn, sinó més aviat un programa d'investigació, un mode d'explicació que alguns científics consideren tan satisfactori que n'e-

xigeixen l'acceptació general. En el sentit popperia, que és també el de Watkins, la lingüística del text o discurs pot ser considerada un paradigma.

D'altra banda, la causa que els treballs dels partidaris de la lingüística textual no siguin encara gaire coneguts i menys debatuts pot ser atribuïda al fet que la gramàtica oracional no ha entrat encara en una etapa de crisi profunda (si bé ja hem vist a l'apartat anterior que els caps visibles de lingüística actual es comencen a plantejar la necessitat de sobrepassar alguna vegada els límits oracionals).<sup>35</sup>

Ara bé, la lingüística generativa textual no és de moment una teoria ben constituïda, una teoria acabada, sinó una teoria que dia a dia es va construint. Els mateixos partidaris (veg. Peñafiel-Rieser (1977 p.12)) insisteixen en el fet que de moment no existeix encara la gramàtica del text o discurs, si bé existeix en molts lingüistes la voluntat de construir una teoria que permeti anar més enllà de la frase. Per aquesta raó, molts seguidors de Kuhn negarien a la lingüística textual el dret al títol de paradigma científic. No obstant això, els paradigmes no són pas sempre instantanis com el cafè instantani -explica Watkins (1970 p.126s)-, es solen fer de mica en mica com es fa pas a pas un "pudding".<sup>36</sup> Les teories no s'inventen d'una sola peça. "Lleva tiempo -cuestión de años más que de horas- desarrollar un paradigma potencialmente nuevo hasta un punto que le permita enfrentarse a un paradigma firmemente establecido" -escriu Watkins (1970 p.129).

Seguint Watkins, podem afirmar que la teoria lingüística

del text o discurs constitueix un nou paradigma encara no del tot perfilat ni tampoc sòlidament establert. Però és un paradigma nou, i no pas una ampliació del camp de treball, ja que a partir de nous fonaments en canvia i reconstrueix algunes de les generalitzacions teòriques i dels principis més elementals. La lingüística textual pren "el bastó per l'altre extrem", manipula el mateix conjunt de dades que les teories anteriors o contemporànies però les situa en un nou sistema de relacions, en un marc nou.

Seguidament exposarem les línies generals de la proposta defensada pels lingüistes textuais. Com que aquests lingüistes no formen, però, una escola unitària, ens veiem constrets a centrar la presentació en l'obra d'un dels seus partidaris. Amb aquesta finalitat, hem elegit T. van Dijk, i d'aquest autor l'obra del 1972, Some Aspects of Text Grammars, pel seu caràcter general i programàtic.

T. van Dijk (1972a) -com també W. Dressler (1970, 1972)- considera necessari postular una estructura subjacent per als textos o discursos de les llengües naturals. Raons de caràcter empíric i psicològic abonarien aquesta estructura: és difícil de concebre que el parlant pugui produir i entendre textos complexos com un tot coherent sense un programa o estratègia subjacent.<sup>37</sup> L'estructura subjacent textual o macroestructura -com en diu van Dijk-, que ha de donar compte de la coherència del discurs o text, és de caràcter lògic-semàntic. Per aquesta causa considera van Dijk que la teoria de la semàntica generativa pot ser en molts aspectes un model adequat per la teorització sobre les macroestructures textuais. És convenient, per tant, repassar els

punts de la teoria de la semàntica generativa (en la seva versió primerenca que és la seguida per van Dijk (1972a)) que hauran de ser integrats a la teoria lingüística del discurs.

Ja hem vist a 3.1.2. que la semàntica generativa intenta d'explicar la capacitat humana de relacionar determinades cadenes fòniques amb determinades representacions semàntiques d'una manera radicalment diferent de com la teoria estàndard pretén explicar-la. Els semantistes generativistes -Lakoff, Ross, McCawley, Postal, etc.- proclamen la inseparabilitat de la sintaxi i la semàntica, tot convertint així la semàntica en generativa. Ataquen, doncs, l'autonomia de la sintaxi tan defensada per Chomsky i els seus seguidors.<sup>38</sup> També neguen l'existència d'un nivell profund sintàctic, perquè consideren que les derivacions de les frases comencen en les seves representacions semàntiques, a les quals s'apliquen les transformacions (veg. Quadre núm. 3 H, 3.1.2.). Les representacions semàntiques i els marcadors sintagmàtics sintàctics són en aquesta teoria objectes formals del mateix tipus,<sup>39</sup> al contrari que a la teoria estàndard on les lectures semàntiques són objectes formals molt diversos dels marcadors sintagmàtics. Però, quina classe d'elements constitueixen l'estructura lògico-semàntica? Els addictes a la semàntica generativa, amb una terminologia manllevada a la lògica contemporània, sostenen que les estructures lògico-semàntiques són proposicions. Una proposició està constituïda per un predicat seguit d'una seqüència d'arguments.<sup>40</sup> Normalment hom interpreta els arguments com coses individuals (variables o constants), mentre que s'empra intuïtivament els predicats per referir-se a propietats, accions, relacions dels elements individuals. Els arguments poden dominar un índex

o bé una proposició, i s'ordenen en relació al predicat segons el seu rol semàntic o cas.

Quan una proposició no és simple, pot ser composta o complexa. Una proposició composta està formada per dues o més proposicions lligades per un connector (i, o, perquè, etc.). Una proposició és complexa si entre els seus arguments conté una proposició.

A les representacions semàntiques els únics elements terminals són els índexs i els predicats. El repertori de predicats és molt gran, però no es correspon biunívocament amb els elements lèxics. Això significa que determinats elements lèxics són semànticament complexos i que els elements lèxics han de ser considerats unitats de superfície, ja que les estructures subjacents no més contenen elements semàntics primitius (predicats i índexs). El material semàntic, doncs, no s'agrupa de la mateixa manera a la representació semàntica de la frase que en un element lèxic.<sup>41</sup> Aquesta hipòtesi, coneguda com la hipòtesi de la descomposició lèxica, permet a Postal (1970) d'afirmar que "l'estructura semàntica interna dels elements lèxics és l'estructura sintàctica".

La posició dels partidaris de la SG en relació a la inserció dels elements lèxics tira per terra la idea d'una estructura profunda que serveix d'entrada al component transformacional. La TE considerava que els elements lèxics d'una frase eren inserits tots en bloc en els nusos terminals del marcador sintagmàtic generat pel subcomponent de la base. Un cop inserits els elements lèxics el conjunt constituïa el nivell anomenat estructura profunda, entrada del component semàntic i del subcomponent trans-

formacional. A la SG, en canvi, els elements lèxics són inserits a diversos punts de la derivació i no necessàriament en bloc. L'aparició de les transformacions pot tenir lloc tant abans com després de la inserció lèxica. No és necessari, per tant, un nivell d'estructura profunda sintàctica. D'altra banda, acceptada la hipòtesi de la descomposició lèxica, els elements lèxics podran posar-se degudament en correspondència amb els elements semàntics primitius que els són subjacents si són admeses transformacions prelèxiques; és a dir, transformacions que operen sobre arbres amb elements terminals semàntics o primitius, per tant, no lèxics. Aquestes transformacions estableixen mitjançant les estructures derivades obtingudes les condicions d'inserció. (Cf. McCawley (1968c), Lakoff (1971), Postal (1970)). Les transformacions prelèxiques actuen sobre gran part d'allò que a la TE era domini de les regles de projecció. Intervenien, per tant, en aquelles estructures els nivells d'abstracció de les quals corresponia, a la TE, a les representacions semàntiques i a les estructures profundes.

Les transformacions a la SG són totes del mateix tipus, tant les que tenen lloc abans de la inserció lèxica com les que s'apliquen després. És un sol sistema de regles que relaciona la representació semàntica amb l'estructura superficial a través d'una sèrie d'estadis intermedis. Més tard els semantistes generativistes han mostrat gran interès per l'estudi dels aspectes pragmàtics del llenguatge i malden per tal que la lingüística en doni compte. Però d'aquesta qüestió ja en parlarem més endavant.

T. van Dijk (1972a) integra a la gramàtica textual, que de moment és més un projecte que una realitat, molts dels conceptes

que acabem de presentar com a definidors de la semàntica generativa. Segons aquest autor, doncs, la gramàtica generativa del text o discurs estarà constituïda en primer lloc per un component lògic-semàntic, les regles del qual serien semblants a les que generen les estructures lògiques de les frases a la teoria de la semàntica generativa. T. van Dijk (1972a p.139s) parteix de la base que els textos o discursos presenten una estructura superficial formada per frases i una estructura subjacent global de caràcter lògic-semàntic o macroestructura. Així, doncs, un text seria a nivell subjacent una proposició lògica.

Our main hypothesis was that these rules are similar, at this level of abstraction, to those describing the "logical form" of a sentence. One of the main differences lies in the character of the terminal categories of the derivation, and of course in the subsequent transformation -escriu van Dijk (1972a p.144).

Les regles lògic-semàntiques, expressades en termes de la lògica de predicats,<sup>42</sup> generaran l'estructura subjacent, la qual essencialment constarà de: 1) una proposició estructurada com un predicat de n-places i n arguments especificats en elements semàntics primitius;<sup>43</sup> i 2) una part modal que especifiqui els elements modals com la negació, la possibilitat i probabilitat, els quantificadors lligats a les variables de l'estructura proposicional, ... S'introduirien aquí també les categories performatives com Asserció, Interrogació, etc.; els operadors per temps, lloc, emissor, receptor...

Observem que van Dijk incorpora nous elements postulats també pels semantistes generativistes que permeten explicar alguns aspectes pragmàtics del discurs. Però potser allò que és més interessant subratllar és que les regles que especifiquen aspectes



pragmàtics -segons sembla deduir-se de les propostes de van Dijk (1972a)- es relacionarien estretament amb les regles del component lògic, bé que podria també existir un component gramatical que donés compte de l'adequació comunicativa dels textos (veg. van Dijk (1972a cap.9). Més endavant, van Dijk (1976, 1977a) ha aprofundit en l'estudi dels aspectes pragmàtics dels textos.

El nivell de representació lògico-semàntica del text o discurs presenta una clara analogia amb l'estructura subjacent de la frase a la teoria de la SG. La seva diversitat en relació a la del text apareix a partir d'aquí, més concretament a l'hora de les transformacions. Aquest component, no obstant això, no ha estat gens estudiat. "The nature of such transformations is still obscure", es limita a dir van Dijk (1972a p.156). Només se'ns diu que les esmentades regles, que actuaran tant abans com després de la inserció lèxica, són les responsables de l'estructura superficial del discurs.

D'altra banda, una gramàtica del text de base semàntica necessitarà ben segur una classe de filtres, la funció dels quals és marcar com a no gramaticals o mal formades aquelles estructures que en relació a les regles de la gramàtica serien ben formades, però com que no compleixen alguna condició estructural definida pel filtre pertinent han de ser evitades. La representació de les restriccions en filtres permet que les regles transformacionals presentin una forma més general, menys ad hoc. La classe de filtres pot ser molt variada però les seves propietats són en cara vagues i obscures.

La proposta de T. van Dijk (1972a) ha de ser contemplada

com un primer pas a la construcció d'una teoria lingüística que permeti generar els infinits discursos d'una llengua i descobrir els principis que regeixen la coherència lingüística. Resulta pales que el treball de van Dijk té molts punts foscos que cal completar, perfilar i, fins i tot, retocar, com també és obvi que deica moltes qüestions pendents. No obstant el seu estat embrionari, marca tanmateix el camí de la construcció d'una teoria lingüística més completa i satisfactòria.<sup>44</sup>

En un llibre més recent, Text and Context, van Dijk, molt menys ambiciós que a l'obra del 1972, du a terme una sèrie d'investigacions sobre aspectes molt importants per a la lingüística textual: la semàntica formal i les llengües naturals, la coherència lingüística (amb l'anàlisi de problemes concrets), la pragmàtica del discurs, etc. Estudis com el de van Dijk (1977a) són del tot convenients i necessaris per a l'assentament de la lingüística del discurs.

### 3.2. LA PRAGMÀTICA, LA PARENTA POBRA

El 1966, A.J. Greimas a Sémantique structurale es queixava que la semàntica era la parenta pobra de la lingüística. En aquell moment, però -almenys pel que fa a la lingüística generativa-, les qüestions semàntiques eren ateses per un dels components gramaticals (i fins i tot més endavant, a la teoria de la semàntica generativa, ho serien pel component central). Ara bé, un cop considerats els aspectes semàntics de la llengua, els lingüistes s'han adonat que tanmateix existia a la lingüística una altra parenta pobra i oblidada: la pragmàtica.<sup>45</sup>

Lògics (R.C. Stalnaker (1970), Y. Bar-Hillel (1971), R. Montague, etc.) i lingüistes (R. Lakoff (1972), D. Wunderlich (1971), etc.) amb els seus escrits es van proposar de despertar les con-

ciències adormides,<sup>46</sup> i podem afirmar que ho aconseguiren. No em sé estar de transcriure la recomanació de Y. Bar-Hillel (1971 p. 404) als generativistes arran d'una polèmica mantinguda principalment a la revista Linguistic Inquiry entorn de la descomposició lèxica del verb anglès remind.

Be more careful with forcing bits and pieces you find in the pragmatic wastebasket into your favorite syntactic-semantic theory. It would perhaps be preferable to first bring some order into the contents of this wastebasket as is, to clarify somewhat better the explicandum -to use Carnap's undeservedly neglected slogan- before embarking on the explication. My little exercise was certainly too short to force you to draw this moral. But, pending further arguments, keep reminding yourself of it!

Bar-Hillel, ho acabem de veure, ha remarcat insistentment que molts dels problemes plantejats a la lingüística són de naturalesa pragmàtica. D'ençà d'aleshores molts lingüistes s'han esforçat per posar ordre a la "paperera" de la pragmàtica. En aquest sentit els ha estat de gran ajut els treballs duts a terme pels lògics interessats per les llengües naturals -Reichenbach, Montague, Stalnaker, Van Fraassen, el mateix Bar-Hillel, etc.- i pels filòsofs del llenguatge ordinari -Austin, Searle, entre els més coneguts.

L'estudi de la pragmàtica havia ja estat reivindicat per C. Morris (1946 p.239s) quan assenyalava que una teoria semiòtica completa presenta tres parts: la sintaxi o estudi de les relacions formals entre els signes; la semàntica o estudi de les relacions entre signes i objectes als quals poden ser aplicats; i pragmàtica o estudi de la relació entre els signes i els seus usuaris o intèrprets. I precisa Morris (1946 p.241) que la pragmàtica és "la part de la semiòtica que tracta de l'origen, usos

i efectes dels signes en la conducta en què es fan presents".

També el lògic R. Carnap (1947) afirma que les consideracions pragmàtiques són essencials per a l'anàlisi del llenguatge, perquè entén que la pragmàtica o teoria de l'extensió -per dir-ho amb la seva pròpia terminologia- com una ampliació de la semàntica o teoria de la intensió. La idea de la complementarietat de la semàntica i la pragmàtica és compartida també per L. Wittgenstein (veg. V Camps (1976)) i en el camp de la lingüística per L. Bloomfield (1936) i, fins i tot, per Chomsky (1957), a les obres dels quals, com ja hem assenyalat a 3.1.2., hi ha implícita una teoria del significat com a ús. Més endavant, quan Katz i Fodor (1963) comencen a destriar del calaix de sastre que era la semàntica aquells aspectes que consideren propis d'una teoria del significat, no neguen pas la importància dels factors contextuals per a la interpretació de les emissions concretes, però insisteixen en el fet que el component semàntic de la gramàtica ha de descriure el significat de les frases independentment del context o situació en què poden ser pronunciades. L'estudi del context, per tant, no correspon a la semàntica, i, com que tampoc no pertoca a la sintaxi ni a la fonologia, resta exclòs de la teoria lingüística entesa com a model de la competència lingüística dels parlants i passa a ser considerat com a objecte d'estudi de la teoria de l'actuació.

Però lingüistes com U. Weinreich (1963) i C. Fillmore (1966) de mica en mica anaven incorporant a la teoria lingüística una pila de qüestions que en un principi n'havien estat bandejades, p.e., els trets deíctics, la referència, etc. I semblava que el component semàntic era el més adequat per a tractar-les. Així,

doncs, hi foren incloses fins tant els partidaris de la semàntica generativa<sup>47</sup> com Chomsky (1965a) i els seus seguidors s'adonen que la teoria lingüística ha de comprendre els factors pragmàtics de la llengua, és a dir, el context. Ara bé, per context no s'ha pas d'entendre els elements de l'entorn real de cada emissió lingüística, com molt bé explica J. Lyons (1977b p.572) en el fragment següent:

Context, it must be emphasized, is a theoretical construct, in the postulation of which the linguist abstracts from the actual situation and established as contextual all factors which, by virtue of their influence upon the participants in the language-event, systematically determine the form, the appropriateness or the meaning of utterances (...) The theoretical notion of the context-of-utterance is based of course upon a pre-theoretical notion of context -a pre-theoretical notion to which we constantly appeal in the everyday use of language.

### 3.2.1. Competència comunicativa?

Alguns dels lingüistes especialment interessats per l'estudi de les qüestions pragmàtiques, com D. Hymes,<sup>48</sup> J.W. Oller, D. Wunderlich<sup>49</sup> o S.J. Schmidt (1973), proposen una revisió de la distinció chomskyana competència vs. actuació i introdueixen la noció de competència comunicativa o capacitat dels parlants a comprendre's en situacions idealment concebudes. La diferència entre aquests autors resideix en el fet que mentre per Wunderlich, Oller i Schmidt la competència comunicativa és un aspecte de la competència lingüística (cf. Schmidt (1973 p.109)), per

Hymes la competència lingüística és part de la competència comunicativa. Cal subratllar que a la proposta de D. Hymes hi ha implícita la concepció de la llengua com un sistema de comunicació, concepció, que, d'altra banda, ha estat constantment criticada per N. Chomsky.

Chomsky explica a Parret (1974 p.53) que no s'oposa al projecte de desenvolupar una teoria de la competència comunicativa, però no creu que això beneficiï especialment la lingüística, entre altres motius perquè no considera que la llengua sigui un sistema de comunicació ni que el fi últim del llenguatge sigui comunicar.<sup>50</sup> Així també s'expressa en una entrevista recollida a J.M. Blecua (1973 p.28s), d'on reproduïm aquest fragment:

Por una vez, no creo que el lenguaje sea real, necesaria o primariamente, un sistema de comunicación (...) Es un buen medio de comunicación. Sin embargo, a menudo no lo es tanto, como sabe bien todo el mundo a partir de su experiencia personal. Que existen muchas posibilidades de que fracase la comunicación, es algo bien cierto; pero creo que el hecho más decisivo es que la característica esencial del lenguaje no es la de ser un medio de comunicación. Es decir, el empleo del lenguaje para la comunicación no es sino uno de sus usos. Utilizamos el lenguaje a pesar de que no nos preocupe lo que comunica. Supongamos que uno emplea el lenguaje para expresar honradamente sus ideas y que no se preocupa demasiado de que el auditorio entienda lo que dice o si realmente le está escuchando. Mucho me temo que tal situación sea más frecuente de lo que parece. Sin embargo, constituye un uso del lenguaje completamente normal y natural. A mi juicio no creo que sea una vulgaridad pensar que el lenguaje no es más que un instrumento, un medio para alcanzar un determinado fin, como, por ejemplo, conseguir que la gente crea lo que uno dice, lo que uno opina, etc.

El lenguaje es un medio destinado tanto a la creación como a la expresión del pensamiento en el sentido más amplio; y no me refiero únicamente a unos determinados conceptos de orden intelectual o cosa parecida.

Evidentment, Chomsky té tota la raó en dir que el llenguatge

ge si bé pot servir per establir comunicació, també pot ser emprat per a aconseguir exactament el contrari: per a no dir res tot parlant.<sup>51</sup> No hem d'identificar, doncs, competència comunicativa amb competència lingüística, ni tampoc, com Hymes, supeditar aquesta a aquella. No obstant això, les intencions del parlant, la seva capacitat de transmetre el seu pensament i les seves opinions als altres, i de fer que l'interlocutor cregui allò que ell li diu han de ser tingudes en compte per la teoria lingüística si pretén ser una teoria completa del llenguatge. Així ho ha afirmat diverses vegades G. Lakoff, el qual declara a Parret (1974 p.161) el següent:

I don't think one can describe, much less explain linguistic rules unless one studies the uses to which language can be put. Transformational grammar tried and failed. One thing that one might ask is whether, there is anything that does not enter into rules of grammar. For example, there are certain concepts from the study of social interaction that are part of grammar, e.g. relative social status, politeness, formality, etc.<sup>52</sup>

En realitat, com també ja assenyala Lakoff, les gramàtiques tradicionals han tingut sempre en compte qüestions com la cortesia, l'estatus social dels interlocutors, etc., en tant que aspectes que queden reflectits a les llengües. Pensem en l'existència a moltes llengües de pronoms de segona persona o de partícules honorífiques l'ús dels quals requereix conèixer les relacions socials.

### 3.2.2. L'àmbit de la pragmàtica

R.C. Stalnaker (1972), per a qui la pragmàtica és l'estudi dels actes de llenguatge i dels contextos en els quals aquests actes són duts a terme, puntualitza que hi ha dos grans grups de problemes que han de ser tractats per la pragmàtica: 1) la definició dels tipus d'actes de llenguatge, i 2) la caracterització dels trets contextuals que perfilen i determinen el sentit expressat per les frases. Un exemple del primer grup l'ofereix l'anàlisi dels actes il.locutius; l'estudi de les expressions deíctiques pertany, en canvi, al segon grup.

L'interès de les observacions de Stalnaker rau, sobretot, en la intuïció que les qüestions del primer grup són únicament pragmàtiques. "The problem -escriu Stalnaker (1972 p.384)- is a pragmatic one since these necessary and sufficient conditions will ordinarily involve the presence or absence of various properties of the context in which the act is performed, for example, the intentions of the speaker and his audience, (...), the time of utterance, the effects of utterance...". A les qüestions del segon grup, d'altra banda, involucren també la semàntica de la frase. "The context of utterance affects not only the force with which the proposition is expressed, but also the proposition itself. It may be that the semantical rules determine the proposition expressed by a sentence or clause only relative to some feature of the situation in which the sentence is used" (Stalnaker (1972 p.384)).

Segons G. Lakoff (Parret (1974 p.1975)), la pragmàtica ha de donar compte de la deixis, les connexions de la locució amb el con

text social, els actes de llenguatge, les implicacions conversacionals ("implicatures"), els significats sobreentesos i els tipus de discurs. D'altra banda, els lingüistes que consideren que la gramàtica ha d'atendre els aspectes pragmàtics del llenguatge coincideixen amb Lakoff a afirmar que aquestes qüestions, juntament amb altres com les pressuposicions (totes o només algunes), constitueixen l'objecte d'estudi de la pragmàtica.

La nostra intenció en aquest apartat és estudiar els principals fenòmens que els partidaris de la gramàtica generativa oracional han reconegut com a pragmàtics per tal de discutir-ne i analitzar-ne la naturalesa i determinar el tractament que han de rebre en una gramàtica generativa del discurs.

### 3.2.2.1. Els actes de llenguatge

Sovint el parlant fa ús de la llengua per influir en el comportament, les creences o actituds de l'interlocutor. En aquests casos parlar és realitzar un tipus d'acte social. Aquesta dimensió social del llenguatge ha estat estudiada principalment pels filòsofs del llenguatge, com J.L. Austin i J. Searle, els quals han desenvolupat una teoria dels speech-acts<sup>53</sup> que darrerament els lingüistes han fet seva. Molt abans i independentment dels filòsofs, K. Bühler (1934 cap.4) ja havia dedicat atenció als actes de llenguatge o Sprechakt, com ell els anomena.

A l'origen de la teoria dels actes de llenguatge cal situar l'estudi dels enunciats performatius d'Austin (1962). Els filòsofs fins a Austin sentien interès principalment per a les fra-

ses declaratives, les úniques de les quals es podia dir si eren veritables o falses. Només estudiaven, per tant, les frases que Austin anomena constatives o frases que constitueixen una afirmació en relació a determinats fets i, òbviament, admeten que se'ls assigni un determinat valor de veritat, com les següents:

- (7) a. Avui plou
- b. Els meus veïns jugaran a la botifarra
- c. Tu estudies massa

Aquestes frases són constatives ja que l'emissor afirma l'estat d'un fet, descriu, constata quelcom, i, per tant, hom pot preguntar-se sobre la veritat o la falsedat de l'afirmació. No obstant això, no tots els enunciats admeten que se'ls assigni un valor de veritat, ja que no són afirmacions sobre fets sinó que són emprats per fer quelcom. Aquests són els enunciats performatius i en són exemple els següents:

- (8) a. Et batejo en nom del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant
- b. T'ordeno que vinguis
- c. Jo juro dir la veritat

L'enunciació de les frases de (8) s'identifica amb l'acte mateix. Qui diu jo juro..., jo et batejo..., etc. realitza, pel sol fet de parlar, un jurament, un bateig, etc. L'execució de la frase és l'execució d'una acció (cf. Austin (1962) p.40). En aquests casos, doncs, "dir és fer".

Les frases performatives en no descriure ni constatar fets no poden ser ni veritables ni falses, només poden tenir èxit o fracassar en l'execució del fet. Per tal que les performatives

tinguin força il·locutiva, és a dir, per tal que l'enunciació de la frase sigui l'execució d'una acció, cal que hom tingui en compte les convencions. Les frases performatives han de ser enunciadades en determinades circumstàncies, per les persones adequades i acompanyades per la gesticulació que marqui la convenció social. Així, doncs, l'enunciació de (8a) serà l'execució d'un bateig si l'emissor és un capellà o persona autoritzada que tot pronunciant la frase realitza els gestos necessaris, si el receptor és una persona que no ha estat anteriorment batejada, etc. etc.

Tota enunciació performativa exigeix tenir en compte una sèrie de circumstàncies que en determinaran l'èxit o el fracàs. A més d'aquestes condicions que podem anomenar externes, s'han de complir altres condicions internes com la sinceritat de l'emissor, el qual s'ha de sentir compromès per les seves paraules, etc.

Les frases performatives, d'altra banda, presenten unos característiques gramaticals peculiars, que han estat estudiades per Austin (1962), Benveniste (1966), Ross (1970) i Vendler (1970), les més sobresortints de les quals són les següents:

1) El verb d'una frase performativa ha de ser de la classe de verbs performatius. Un verb V és performatiu si satisfà la condició següent: per a cada proposició p i per a cada persona x, si x diu en les circumstàncies apropiades Jo V que p, aleshores x V que p. Exemple: si en Joan diu Jo prometo de venir aviat, aleshores en Joan fa una promesa; mentre que si en Joan diu Jo crec que ets intel·ligent, no podem pas dir que en Joan creu que l'interlocutor és intel·ligent, sinó que diu que ho creu, la qual cosa és molt diferent.

2) El temps del verb ha de ser sempre present; és a dir, el temps expressat per la frase ha de coincidir amb el temps de l'enunciació de la frase. Així, doncs, les frases de (9) són constatives i no pas performatives.

(9) a. Jo dic sempre la veritat<sup>54</sup>

b. Jo et vaig prometre que vindria

c. T'ordenaré que facis la feina

3) Una frase performativa ha de dur el subjecte en primera persona. Aquestes frases comprometen qui les pronuncia; és lògic, per tant, que el subjecte sigui l'emissor. Jo ho juro és un compromís, un acte. Ell ho jura és una descripció, una informació<sup>55</sup>.

4) L'objecte indirecte d'aquestes frases ha de ser sempre un pronom de segona persona. La frase ha d'implicar el receptor.

Ara bé, Austin ha arribat a la conclusió que qualsevol frase constativa pot ser potencialment performativa. Una frase com (10) pot ser no només una descripció, sinó una promesa, una amenaça, etc.

(10) La Maria vindrà

La diferència entre (10) i les frases amb verb performatiu rau en el fet que en aquestes el verb fa explícit el tret implícit de la situació del discurs. (Veg. Austin (1962 p.85)). J.R. Ross (1970) ha treballat sobre els performatius implícits i ha presentat una hipòtesi segons la qual totes les frases són frases performatives: unes ho són explícitament i les altres implícitament.

J. Austin desenvolupa més endavant una teoria dels actes de llenguatge. Són tres els tipus d'acte que distingeix: acte locuti, acte il.locuti i acte perlocuti. Per acte locuti aquest filòsof entén la producció d'un enunciat, la formació de frases segons la gramàtica de la llengua. Un acte il.locuti és l'acte realitzat quan el parlant diu quelcom amb una determinada intenció: una promesa, una pregunta, etc. La força il.locutiva és la intenció amb la qual i per la qual el parlant produeix les frases. La força il.locutiva va lligada a les conversacions. Un acte perlocuti és l'efecte que provoca sobre les creences, actituds o comportament del receptor la frase enunciativa.

Un enunciat pot ser considerat, per tant, com un acte locuti, un acte il.locuti i un acte perlocuti. Per a això, cal que el parlant conegui, a més de les regles gramaticals, les convencions socials. Una frase com

(11) Vindràs demà?

té una força locutiva: la seva estructura sintàctica, semàntica, morfològica; una força il.locutiva: és una pregunta; i pot tenir diversos efectes perlocutius: interessar-se per l'activitat del receptor, donar a entendre l'interès o desinterès que tenim per la seva vinguda, etc.

J.R. Searle (1969) posa l'èmfasi en les intencions del parlant. Aleshores, significats, convencions i intencions s'interrelacionen. De fet, Searle (1969 p.52) entén el llenguatge com un comportament intencional regit per regles.

Parler une langue, c'est réaliser des actes de langage, des actes comme: poser des affirmations, donner des ordres, poser des questions, faire des promesses, et ainsi de suite, et, dans un domaine plus abstrait, des actes comme: référer, prédiquer; deuxièmement: les actes sont en général rendus possibles par l'évidence de certaines règles régissant l'emploi des éléments linguistiques, et c'est conformément à ces règles qu'ils se réalisent.

Searle distingeix entre acte d'enunciació (enunciar la frase), acte proposicional (referir i predicar) i acte il.locuti (jurar, amenaçar, etc.). Aquests darrers consisteixen per J. Searle (1962 p.62) a enunciar frases en determinats contextos i en determinades condicions. Notem que l'acte il.locuti té un estatus diferent del que tenia a Austin. Les condicions que s'han de donar per a tot acte il.locuti ("felicity conditions") són segons Searle (1969 p.107s) les següents:<sup>56</sup>

- 1) Condicions preparatòries: la persona que realitza l'acte ha de ser la persona justa, amb autoritat per afer-ho. Per exemple, un inferior no pot donar ordres a un superior.
- 2) Condicions de sinceritat: la persona que executa l'acte ha de ser sincera. Si hom dóna una ordre ha de desitjar que sigui complida. En cas contrari, l'acte no serà pas nul, però la situació serà d'abús, com assenyala Austin.
- 3) Condicions essencials: la persona que executa l'acte s'ha de sentir compromesa per la força il.locutiva de la seva enunciació. Quan hom dóna una ordre ha de tenir la intenció de procurar que el receptor la compleixi. La noció de "compromís" és independent de la de sinceritat i és condició sine qua non de l'acte il.locuti.



La violació d'alguna d'aquestes condicions fa desafortunada l'enunciació.

L'obra d'Austin i Searle és de gran interès per als lingüistes preocupats per determinar la relació entre una frase i la seva força il.locutiva, conèixer-ne els aspectes pragmàtics, etc. Sabem que la informació sintàctica i el contingut semàntic de la frase determinen la classe de l'acte il.locutiü. No obstant això, la força il.locutiva no ve només determinada pel significat de la frase, sinó també per determinats principis de conversació. Aquest fet es fa patent en frases com la següent:<sup>57</sup>

(12) Hem de permetre que ens rebaixin el sou?

La força il.locutiva de (12) sembla ser aparentment una pregunta, però l'interlocutor sap molt bé que l'emissor creu que la resposta ha de ser negativa. En realitat, la força il.locutiva de la frase és l'expressió d'una opinió i en aquest sentit és equivalent a (13).

(13) No hem de permetre que ens rebaixin el sou

Les frases que com (12) ofereixen discrepància entre l'estructura superficial i la força il.locutiva es coneixen amb el nom d'actes de llenguatge indirectes o il.locucions indirectes.

Ja que és clarament evident que els principis de conversació juguen un important paper a l'hora de determinar la força il.locutiva de les frases, el treball de H.P. Grice sobre aquests principis ofereix un ajut indispensable per a l'estudi de les qüestions pragmàtiques que, òbviament, una gramàtica del discurs ha d'incorporar.

### 3.2.2.1.1. Els principis que regeixen la conversació

H.P. Grice (1975) distingeix entre allò que la frase diu i allò que implica en determinats contextos. Observa que hi ha aspectes de la frase que són implicats per la conversa però que no formen part de la seva estructura lògica. Les frases com (13) resulten insulses si ens limitem al que literalment diuen, però són perfectament normals i significatives si són emprades com a advertència o rèplica.

(13) Jo només tinc dues mans

Amb aquesta frase podem donar a entendre que no podem fer tot el que ens estan ordenant o demanant. La intenció de l'emissor és protestar i aquest és realment el sentit de la frase encara que la protesta no sigui "dita" sinó "implicada".

La hipòtesi de Grice és que les implicacions o implicatures, com ell les anomena, no són arbitràries, sinó derivades del sentit de la frase, evidentment, però també d'uns principis que regeixen la conversació.<sup>58</sup> Les implicacions conversacionals, que segons Grice són un subconjunt de les implicacions no convencionals<sup>59</sup> que pot comportar l'enunciació d'una frase, estan directament relacionades amb els trets generals del discurs, ja que la conversació al cap i a la fi és un tipus de discurs i, per tant, ve definida pel principi de coherència.<sup>60</sup> Escriu Grice (1975 p.45):

Our talk exchanges do not normally consist of a succession of disconnected remarks, and would not be rational if they did. They are characteristically, to some degree at least, cooperative efforts; and each participant recognizes in them, to some extent, a common purpose or set of purposes, or at least a mutually accepted direction.

Grice estableix un principi general que és respectat pels interlocutors, és el Principi de Cooperació, que pot ser formulat de la següent manera: "Contribuïu a la conversació de la manera que requereixi el punt en què es troba i la direcció o la intenció de l'intercanvi lingüístic en què esteu compromès".

Subordinades al Principi de Cooperació, Grice distingeix quatre categories: Quantitat, Qualitat, Relació i Manera, a les quals van lligades les màximes següents:

Màximes de Quantitat: 1) Contribuïu aportant tota la informació que calgui; 2) No aporteu més informació de la necessària.

Màximes de Qualitat: Procureu que allò que aporteu sigui veritable. Per això, 1) No digueu una cosa si creieu que és falsa; 2) No parleu de quelcom si no disposeu de proves per a la seva adequada evidència.

Màximes de Relació: Sigueu pertinent.

Aquestes tres categories fan referència a allò de què hom parla, allò que és dit; en canvi, la categoria Manera es relaciona amb el mode com allò és tractat.

Màximes de Manera: Sigueu perspicu. Per tant, 1) Eviteu les expressions obscures; 2) Eviteu l'ambigüitat; 3) Sigueu breu, eviteu la prolixitat innecessària; 4) Sigueu ordenat.

Els participants en una conversa es regeixen pel Principi de Cooperació i les màximes més amunt exposades.

I would like to be able to show that observance of the Cooperative Principle and maxims is reasonable (ratio-

nal) along the following lines: that any one who cares about the goals that are central to conversation/communication (e.g., giving and receiving information, influencing and being influenced by others) must be expected to have an interest, given suitable circumstances, in participation in talk exchanges that will be profitable only on the assumption that they are conducted in general accordance with the Cooperative Principle and the maxims, -escriu Grice (1975 p.49).

La primera màxima de Quantitat és, segons Grice, la més important. Les de Manera, en canvi, són les que presenten un interès menor. No obstant això, seria convenient ressenyar l'existència d'altres màximes que els participants en un diàleg segueixen. Es tracta de màximes de caire estètic, social, moral..., com ara: "Sigueu educat".

Si un dels participants a la conversa transgredeix alguna màxima discretament, p.e., si no la compleix, pot induir a error els interlocutors, o bé pot voler indicar d'aquesta manera que no està disposat a cooperar. Però també és possible que el parlant es trobi en una situació conflictiva, p.e., que sigui incapaç de seguir la primera màxima de Quantitat ("Aporteu tota la informació que calgui") sense violar la segona màxima de Qualitat ("No digueu quelcom si no teniu proves de la seva evidència"). En aquests casos, segons Grice, del bandejament d'una de les màximes o condicions de conversació en deriven les implicacions conversacionals.

El parlant en dir p implica conversacionalment q si: a) es suposa que el parlant observa les màximes o almenys el principi de cooperació; b) es suposa que l'emissor creu que q ha de ser exigida per tal que p sigui consistent amb a); i c) l'emissor creu que és part de la competència del receptor intuir que la su

posició mencionada a b) era exigida per p.

La línia general de raonament per tal que es produeixi una implicació conversacional és la següent (veg. Grice (1975 p.50): "El parlant ha dit que p i no hi ha cap raó per pensar que no observa les màximes de la conversació o, almenys, el principi de cooperació. El parlant no diria això si no pensés que q. Ell sap (i sap que jo sé que ell ho sap) que jo veig que la suposició que ell pensa que q és requerida. D'altra banda, no tan sols no ha fet res per impedir que jo pensi que q, sinó que procura o permet que jo ho pensi. Aleshores el parlant ha implicat que q".

Considerem un exemple com els presentats per Grice (1975 p. 52). Suposem que hom ha escrit al cap del Departament d'anglès d'una universitat demanant informes sobre el professor X i que en la carta de resposta hi llegim el següent: "El professor X és una persona puntual, de tracte agradable i molt servicial". Inmediatament ens adonem que el cap del Departament d'anglès ha transgredit la primera màxima de Quantitat ("Sigueu tan informatiu com calgui"), ja que no ens parla del professor X com a professor d'anglès. Hem de concloure, però, que -ja que ell el coneix i que, com suposem, respecta el principi de cooperació- ens vol donar a entendre que el senyor X no és precisament un bon professor d'anglès. La carta implica, doncs, un informe negatiu.

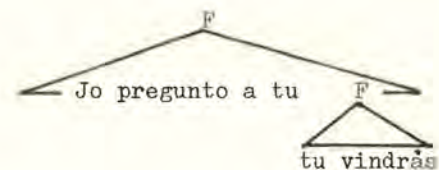
Més endavant insistirem en l'important paper que juguen els principis conversacionals assenyalats per Grice en una gramàtica del discurs.

### 3.2.2.1.2. Els actes de llenguatge directes i indirectes i la gramàtica del discurs

Els lingüistes partidaris d'una gramàtica oracional de base sintàctico-semàntica, com Ross (1970) i Sadock (1974), identifiquen la força il.locutiva de la frase amb aquella part del significat de la frase que correspon al nus F més alt en la seva representació semàntica. Així, les frases de (14) tenen la força il.locutiva d'una pregunta, ja que aquest és el significat de la frase més alta, tal com reflecteix (15).

- (14) a. Jo et pregunto si vindràs?  
b. Vindràs?

(15)



El verb de la frase més alta és sempre un verb performatiu de comunicació lingüística amb un subjecte que es refereix a l'emissor de la frase i un complement que es refereix al receptor. Una regla (o conjunt de regles) elideix en algun punt de la derivació i sota determinades circumstàncies la frase més alta.

En el marc del discurs, però, diversos actes de llenguatge poden ser considerats i tractats com un sol acte. T. van Dijk (1977a p.238s) anomena actes de llenguatge globals o macroactes aquestes seqüències d'actes que tenen la funció d'un de sol. Heus-ne aquí un exemple inspirat en el de van Dijk (1977a). És una conversa telefònica entre amics.

(16) Joan: - Digueu!

Pere: - Hola Joan! Sóc en Pere.

Joan: - Hola Pere! Què feu?

Pere: - Bé, gràcies... Escolta, no tens pas les obres completes de Torres i Bages?

Joan: - Sí, per què?

Pere: - Necessitaria consultar-les per a un treball que faig i no les trobo enlloc... Me les pots deixar uns dies?

Joan: - Ja ho crec que sí. Passa quan vulguis que te les tindrè a punt.

Pere: - Gràcies. Adéu!

Joan: - Adéu.

Aquesta conversa conté diversos actes de llenguatge: salutacions, preguntes, afirmacions, agraïments, etc. Però tots giren entorn d'un acte de llenguatge principal, al qual fan de coixí: una petició. Tots els altres actes són necessaris per establir contacte telefònic, per acabar la conversa, i per tal que tot això es dugui a terme cortesament, com reclamen les convencions socials. La gramàtica del discurs ofereix la possibilitat d'explicar un aspecte del llenguatge que escapa a la gramàtica oracional: els macroactes de llenguatge. Ara bé, tot el treball és per a fer, no es coneixen encara les condicions que permeten assignar a un macroacte una seqüència d'actes de llenguatge.

No obstant això, és en la qüestió dels actes de llenguatge indirectes on la gramàtica del discurs pot oferir l'explicació més senzilla i coherent amb la intuïció lingüística del parlant. Darrerament aquests tipus d'actes han estat molt estudiats pels

lingüistes generativistes de les diverses tendències, els quals a vegades han presentat explicacions ben sofisticades.

Considerem una frase com (17), que, d'una banda, té la força d'una pregunta, d'una sol·licitud, d'informació, però, de l'altra, té la força d'una petició, d'una sol·licitud d'ajut.

(17) Em pots ajudar?

Alguns lingüistes, com J.J. Katz (1972 cap. 4.3.), consideren que aquesta classe de frases té una sola estructura profunda i que un tipus de força deriva de l'altra, si bé pensen que l'estudi de les forces d'aquestes frases no ha de ser atès per la teoria lingüística, sinó per la pragmàtica, o el que és el mateix per a ells, per la teoria de l'actuació. En canvi, B. Fraser (1973) postula, si bé no del tot convençut, dues estructures profundes per a les frases com (17), cadascuna lligada a una de les forces: la força de pregunta s'associaria amb l'estructura profunda d'una frase interrogativa, i la força de petició amb l'estructura profunda d'una frase imperativa.<sup>62</sup> De tota manera, aquesta solució, com ja mostra el mateix Fraser, no és pas sempre justificable.

Des d'una altra perspectiva teòrica, G. Gordon i G. Lakoff (1971) tradueixen en termes de postulats lògics els principis de conversació presentats per Grice, per tal de poder-los incorporar a la teoria de la semàntica generativa i així donar compte dels actes de llenguatge indirectes. La seva intenció és mostrar que els mecanismes de què ja disposa la gramàtica, operant amb determinats paràmetres pragmàtics, poden canviar la força il·locutiva de l'enunciació d'una frase. Gordon i Lakoff, doncs, no

accepten que l'ambigüitat de (17) o de les frases com (18)

(18) Vols tancar la porta?

sigui deguda a l'existència de diverses estructures subjacents diferents per a la mateixa frase, sinó al fet que (17) o (18) puguin ser pronunciades en diversos contextos, en alguns dels quals s'obté el significat normal de les preguntes i en els altres determinats postulats de conversació<sup>63</sup> originen la transmissió d'un altre significat, el d'ordre i petició.

L'estratègia per a introduir la proposta de Grice a la teoria de la gramàtica es fonamenta en els conceptes de la lògica natural i en la noció de regla transderivacional.<sup>64</sup> La lògica natural, que defineix el concepte d'implicació (o "entailment"), caracteritzarà les implicacions de les frases quan es trobin en una classe determinada de contextos, la qual ve determinada per un conjunt finit coherent d'estructures lògiques. Per tal d'explicar les implicacions conversacionals Gordon i Lakoff només necessiten introduir la noció de postulat de conversació.<sup>65</sup> Vegeu les seves pròpies paraules:

What we have done is to take the notion of entailment relative to a class of contexts and add conversational postulates to get conversational implications relevant to a class of context. The notion of entailment is the same, the notion of a class of contexts is the same, all that is new is the addition of conversational postulates formulated in terms of ordinary logical structures.

Però Gordon i Lakoff proposen també un nou tipus de regla transderivacional: l'estructura lògica de la derivació de la frase implica conversacionalment l'estructura lògica de la derivació d'una altra frase.

La proposta de Gordon i Lakoff (1971) ha provocat tota mena de crítiques i comentaris. Els interpretativistes com R. Kempson (1976) són contraris a la integració d'implicacions conversacionals a la gramàtica. J.R. Ross (1975), en canvi, les considera necessàries i encara proposa d'ampliar més la teoria. P. Cole (1975) i J.R. Sadock (1974, 1975), entre altres, critiquen els recursos formals emprats per Gordon i Lakoff. I fins i tot el mateix G. Lakoff (1974) qüestiona els postulats de conversació i es demana si no són simples postulats de significació. Tampoc J. Searle (1975) no creu indispensables els postulats presentats per Gordon i Lakoff (1971).

Penso que es pot ben demostrar que les frases com (17) i (18) no són en realitat frases ambigües en el sentit que tinguin més d'una força il.locutiva, una associació al sentit literal de la frase i l'altra o les altres als sentit implicats. Per tal de palesar-ho, però, necessitem, a més dels principis de conversació de Grice, poder analitzar els actes de llenguatge indirectes en el marc del discurs, concretament a la conversa, tipus de discurs on aquesta classe de frases apareixen freqüentment (tot i que no està pas dit que no puguin aparèixer en altres tipus de discurs o que l'única frase constituent del discurs no pugui ser un acte de llenguatge indirecte). La conversa, com tot discurs, es caracteritza per la seva coherència; és a dir, una conversa per a ser ben formada ha de ser coherent. Ara bé, es pot donar el cas que un dels interlocutors eviti per cortesia, per por, o per les raons que siguin, determinades expressions com imperatius, negacions, etc. Aquest interlocutor sap, però, que ha de col·laborar a construir un discurs coherent, sinó corre el risc de no

ser comprès i de provocar la fi del diàleg. Per això, caldrà que respecti sempre que sigui possible les màximes de conversació.

Considerem ara les següents converses:

(19) Parlant A: - Tens foc?

Parlant B: - Sí, té.

Parlant A: - Gràcies.

(20) Parlant A: - Vindràs demà a la platja?

Parlant B: - Demà tinc torn.

La primera frase de (19) i la segona de (20) són clàssics exemples d'actes de llenguatge indirectes. La majoria dels lingüistes generativistes coincidirien a afirmar que la primera frase de (19) té la força d'una pregunta, pel seu sentit literal, i la força d'una petició, segons el context; de la mateixa manera defensarien que la segona frase de (20) té la força d'una afirmació, però també la d'un refús. Ara bé, segurament no es posarien d'acord en la manera que la teoria lingüística ha d'explicar aquests fets, ni tan sols sobre si realment n'ha de donar compte.

Compararem seguidament els diàlegs (19) i (20) amb els diàlegs (21) i (22), respectivament.

(21) Parlant A: - Tens foc?

Parlant B: - Sí.

Parlant A: - Dóna-me'n, si et plau.

Parlant B: - Té.

Parlant A: - Gràcies.

(22) Parlant A: - Vindràs demà a la platja?

Parlant B: - No hi puc pas venir.

Parlant A: - Per què?

Parlant B: - Haig d'anar a treballar. Demà tinc torn.

Els discursos (21) i (22) són coherents com també ho són (19) i (20), bé que estan formats per menys frases. D'altra banda, i això és l'important, (19) i (21) són converses sinònimes, com també ho són (20) i (22).

Recordem ara el que deïem suara sobre els macroactes de llenguatge o actes de llenguatge globals. Sovint una conversa gira entorn d'un acte de llenguatge (petició, afirmació, promesa, etc.), si bé podem reconèixer-n'hi diversos, com a (16); els quals, però, estan supeditats a l'acte de llenguatge central. Les màximes socials, així com les assenyalades per Grice, ens porten a construir converses llargues per tal de fer-nos més entenedors o de facilitar la comunicació.

Comentem la conversa (19). Una de les màximes de la categoria Qualitat recomana "no parlar de quelcom si no es disposa de proves per a la seva adequada evidència". És lògic, per tant, no demanar foc a algú sense saber si en té. El primer que fa el parlant A a (19) és precisament assabentar-se sobre aquesta qüestió encapçalant el diàleg amb preguntes com Tens foc? o Em podrieu oferir foc?, és a dir, amb frases destinades a obtenir proves per a l'evidència. Un cop ja sabem que l'interlocutor disposa de foc podem demanar-li'n. I encara en aquest punt de la conversa podem formular directament la petició, com a (21), mitjançant una frase imperativa (Dóna-me'n, si et plau) o bé podem informar nos, abans de dur a terme la petició, de la disposició del recep

tor a donar-nos foc. Podem, així, preguntar Me'n pots donar? o Me'n dones?, etc. Si la resposta és afirmativa el més probable és que ens estalviem de formular la petició mitjançant una frase imperativa. En respondre, el parlant haurà acompanyat les seves paraules amb l'acció de donar-nos foc.

Analitzades així les converses (19) i (21), no sembla massa escaient afirmar que la frase Tens foc? sigui en determinats contextos una demanda de foc i que, per tant, tingui la força il·locutiva d'una petició. Jo diria que la frase en qüestió té sempre la força il·locutiva d'una pregunta. Ara bé, sovint no és l'acte de llenguatge central de la conversa sinó un acte de llenguatge secundari, introductor i, per tant, previ a una petició. És un acte assignat al macroacte de llenguatge del discurs. Sol succeir, però, que l'interlocutor pel context situacional -perquè qui ha fet la pregunta du a la mà una cigarreta no encesa o bé perquè té la llenya a punt per fer una foguera, etc.- ja dedueix que la pregunta no és més que una manera d'iniciar el discurs o canviar de conversa, i per això, en cas que disposi de foc, és probable que sense esperar que l'altre li'n demani ja li n'ofereixi. L'interlocutor B s'avança a A i no espera que aquest formuli la frase central de l'acte de llenguatge, perquè per experiència, pel sol fet de parlar la seva llengua i conèixer els principis que regeixen la conversació, ja sap que la pregunta és prèvia a la petició. D'altra banda, l'interlocutor A també sap que el seu interlocutor sap que la pregunta Tens foc? és el principi d'un macroacte de llenguatge de petició de foc i, per això, sovint espera que el parlant B li estalviï de formular del tot la petició, confia que sigui suficient l'acte de llenguatge introductor. No

obstant això, si B respon afirmativament a la primera pregunta però no li ofereix foc, A haurà de realitzar l'acte de llenguatge de petició. Aquest és el cas de (21).

Altres vegades, però, la pregunta Tens foc?, com la pregunta Saps quina hora és? a (23), pot ser l'acte de llenguatge central de la conversa.

(23). Parlant A: - Saps quina hora és?

Parlant B: - Sí. Per què ho preguntes si aquí hi ha un re llotge?

Parlant A: - Per veure si saps interpretar-ne les broques.

Considerem ara l'acudit del Patufet on dos borratxos duen a terme la següent conversa:

(24). Parlant A: - Saps quina hora és?

Parlant B: - Sí.

Parlant A: - Gràcies.

L'acudit rau precisament en l'absurd d'establir una conversa sense macroacte de llenguatge, ja que no és ni implicat per B ni realitzat per A. I aquesta és la causa també que la conversa (24) no sigui coherent.

Considerem seguidament un altre cas dels que els lingüistes anomenen actes de llenguatge indirectes, ben diferent de l'analitzat fins ara. Reproduïm per a més comoditat la conversa (20).

(20). Parlant A: - Vindràs demà a la platja?

Parlant B: - Demà tinc torn.

Qualsevol catalanoparlant reconeix que aquest discurs (o frag-

ment de discurs) és coherent i ben format, tot i que d'antuvi sembla que la resposta no tingui cap relació amb la pregunta.<sup>65</sup> Ara bé, la bona formació de (20) no és deguda, com pensen els lingüistes partidaris de la gramàtica oracional, al fet que la frase Demà tinc torn sigui ambigua; és a dir, que tingui alhora la força il.locutiva d'una declaració i la força d'un refús. La realitat és que a (20) el parlant B s'estalvia la resposta negativa o acte de denegació, que és explícita, en canvi, a la conversa (22). A (20) no es realitza l'acte de llenguatge de denegació, que juntament amb la pregunta del parlant A forma l'acte de llenguatge global del discurs, sinó que es dona per sobreentès. El parlant B espera que A deduirà de la justificació la denegació. I A, com que no té motius per pensar que B no respecti el principi de cooperació o que transgredeixi la màxima de Relació ("Sigueu pertinent"), així ho deduirà. En cas de dubte, de tota manera, A podria continuar la conversa de (20) per tal d'assegurar-se que ha entès el que B volia que entengués. Per exemple, pot preguntar Així no podràs venir? o Treballes demà? La frase Demà tinc torn, doncs, no és ambigua, és sempre una frase declarativa, tant a (20) com a (25).

(25) Parlant A: - Tens torn demà?

Parlant B: - Sí. Demà tinc torn

A (20) el discurs -i no només una frase- deixa implícita la denegació de la qual només n'apareix la darrera part, la justificació.

R. Lakoff (1977) analitza els actes de llenguatge indirectes en termes de regles de cortesia. Jo no crec pas que tots els casos puguin ser analitzats des d'aquesta òptica. A la conversa

de (19) es pot interpretar que, tant el parlant A en iniciar la petició amb una pregunta sobre la possessió de foc com el parlant B que l'ofereix abans no li'n demanin explícitament, actuen segons les regles de cortesia, entre altres. Però ja és més difícil d'explicar en aquests termes respostes com les del parlant B a (20). Precisament són més corteses les respostes del parlant B a (22), on tot el macroacte de llenguatge és explícit, que no pas a (20). Més aviat creuria que els discursos amb frases implícites com (19) i (20) tenen com a finalitat evitar de formular peticions, ordres, negacions, de suavitzar qualsevol conflicte entre les intencions de l'emissor i la reacció del receptor, etc. En aquest sentit coincideixo amb A. Davison (1975 p.153) quan escriu:

Indirect speech acts seem to be associated most of the time with bad news, unfavorable opinions, and intrusive questions. They can be used for informing people of tragic events, at one end of the spectrum, and for talking about things that are only mildly disturbing or might have painful implications for the hearer, though what is actually said is not obviously unpleasant.

Precisament per això, no té sentit l'estudi d'aquestes frases anomenades actes de llenguatge indirectes isoladament, ja que és en el discurs, a la conversa on es poden estudiar adequadament les frases que resten implícites.

Les reflexions que acabem d'anotar ens permeten de concloure amb la triple puntualització següent:

1) Les frases com Saps quina hora és?, Em pots ajudar? o Fa fred aquí no són frases ambigües en el sentit que poden tenir més d'una força il.locutiva: una associada al sentit literal i l'altra (o les altres) implicada. Aquestes frases tenen sempre la força



il.locutiva literal. És el discurs al qual pertanyen aquestes frases el que pot contenir un acte de llenguatge indirecte, és a dir, implícit. Per tant, el discurs és el marc on han de ser tractades aquestes qüestions.

2) Per tal que el discurs (sovint conversacional) contingui un acte de llenguatge implícit cal que es donin determinades circumstàncies contextuals. El context, i principalment el context situacional, és un factor important per determinar la força illocutiva d'un discurs on l'acte de llenguatge central (o un dels actes de llenguatge centrals) no és explícit.<sup>67</sup>

3) Per explicar el fet que un discurs amb actes de llenguatge implícits no esdevingui incoherent, cal recórrer als principis de conversació establerts per H.P. Grice (1975), els quals permeten donar compte de l'actitud dels parlants envers l'acte, i a les implicacions que se'n deriven.

La gramàtica del discurs, doncs, pot oferir una explicació dels actes de llenguatge directes i indirectes homogènia i més simple que no pas les solucions presentades fins ara pels defensors de la gramàtica oracional.<sup>68</sup> En aquesta explicació entraran en joc les regles pragmàtiques, però també les regles sintàctico-semàntiques, i possiblement totes elles s'interrelacionin, com l'explicació d'altres fets lingüístics també sembla demanar.

### 3.2.2.2. Pressuposició, noció semàntica o pragmàtica?

La noció de pressuposició, tan imprescindible per a una gra

màtica del discurs com per a una gramàtica oracional, resulta esmunyidissa i difícil de definir. N'han estat fetes nombroses formulacions de diversa entitat i angulació, i, en l'estudi molts autors manipulen la noció indiscriminadament, amb diversos sentits alhora (que no especifiquen), o entenent-la en un sentit massa ampli, tant que, com diu G Leech (1974 p.332), ha passat a pertànyer a la categoria d'"objectes inclassificables". La pressuposició és, segons declara a Parret (1974 p.165) G. Lakoff, el taló d'Aquil·les de la lingüística.

Tot i que quedaran moltes qüestions per a resoldre donada la complexitat del tema, em proposo en aquest apartat de clarificar un xic la problemàtica pressuposicional, indagar-ne el caràcter semàntic i/o pragmàtic, i mostrar la importància d'aquesta noció per a la coherència o bona formació del discurs.

#### 3.2.2.2.1. Pressuposició, implicació, enclusió, expectativa

La primera feina que cal afrontar és la delimitació de la noció de pressuposició enfront de les nocions veïnes com ara la relació d'implicació, enclusió<sup>69</sup> i expectativa.

J.L. Austin (1962 p.75s) reserva els termes pressuposició, implicació i enclusió per als casos següents respectivament.

- (26) a. Els fills d'en Joan són calbs
- b. El gat és a la vora del foc
- c. Tots els hostes són fracesos

La frase (26a), segons Austin, com la frase Els fills d'en Joan

no són calbs, pressuposa que en Joan té fills. La (26b), diu Aug-  
tin, implica que el parlant creu que el gat és a la vora del foc,  
mentre que (26c) enclou que no es dona el cas que alguns hostes  
no siguin francesos.

Els lògics i lingüistes coincideixen amb Austin sobre la  
pressuposició de la frase (26a), però la implicació que assenya-  
la aquest autor a (26b) és més que discutible. En primer lloc  
l'asserció d'una frase com aquesta no comporta necessàriament  
que el parlant cregui en la veritat de la frase. Es pot donar  
perfectament el cas que el parlant no cregui el que està afir-  
mant. D'altra banda, l'ús que Austin fa del terme implicació no  
correspon -com mostra I. Bellert (1973)- ni amb allò que els lò-  
gics anomenen implicació material, ni tampoc amb la implicació  
lògica. En qualsevol cas, el consegüent d'una implicació consti-  
tueix la condició necessària de l'antecedent de la implicació.  
L'única diferència rau en el fet que en una implicació lògica el  
consegüent es desprèn lògicament de l'antecedent; és a dir, pot  
ser derivat per regles lògiques, en canvi això no succeeix en  
una implicació material. Així, doncs, una implicació  $p \longrightarrow q$   
del tipus que sigui equival per definició a la incompatibilitat  
de  $p$  i  $\sim q$ .

Podem distingir la pressuposició de la implicació de la ma-  
nera següent: Una frase  $P$  implica una frase  $Q$  quan si  $P$  és veri-  
table, aleshores  $Q$  és veritable, mentre que la frase  $P$  en pressu-  
posa una altra  $Q$  quan  $P$  pot ser només veritable o falsa si  $Q$  és  
veritable, és a dir, quan tant  $P$  com no- $P$  tenen com a conseqüèn-  
cia  $Q$ . Així, p.e., (27a) implica (27b), mentre que (27c) pressu-  
posa (27d).

- (27) a. En Pere es casa amb la Maria  
b. La Maria es casa amb en Pere  
c. El fill d'en Joan és calb  
d. En Joan té un fill

Si neguem (27a) i (27c), ens trobarem que mentre (28a) no impli-  
ca (27b), la negació de (27c), la frase (28b), continua pressupo-  
sant (27d).

- (28) a. En Pere no es casa amb la Maria  
b. El fill d'en Joan no és calb

La implicació és font de sinonímia: (27a) i (27b) tenen el mateix  
significat. Això permet de definir lògicament la sinonímia com  
la implicació mútua de dues o més expressions. Segons I. Bellert  
(1973), la relació de pressuposició pot ser descrita com un cas  
particular de la relació d'implicació.<sup>70</sup>

La diferència entre implicació i enclusió es correspon, se-  
gons I. Bellert (1973), amb la distinció entre implicació mate-  
rial i implicació lògica. A (26c) hi ha una enclusió, com també  
podem dir que (29a) enclou (29b).

- (29) a. La Maria festeja amb un vidu  
b. La Maria festeja amb un home

G. Leech (1974 cap.13) distingeix no només la pressuposició  
de l'enclusió, sinó també la pressuposició de la noció d'expecta-  
tiva. Aquesta és una relació més difícil de delimitar que les al-  
tres i sovint ha estat identificada amb la noció de pressuposici-  
ció. (Cf. G. Lakoff (1972)). Segons Leech, les expectatives són  
més febles que no pas l'enclusió i la pressuposició. Vegem-ne un

exemple:

- (30) a. Ben poca gent no ha estat mai malalta  
b. Algú no ha estat malalt

Direm que (30a) fa esperar (30b). Fixem-nos, però -i això és segons Leech el que caracteritza l'expectativa-, que (30a) admet al llarg del discurs un enunciat que anul·la la relació d'expectativa, com a (31a). La pressuposició, en canvi, no admet ser contradita, com mostra (31b).

- (31) a. Ben poca gent no ha estat mai malalta. Millor dit, és possible que no hi hagi ningú que no ho hagi estat mai.  
b. ?? La filla d'en Pere -si és que en Pere té una filla- es va casar ahir.

Leech (1974 p.355) considera que les nocions d'enclusió, pressuposició i expectativa són nocions de relació semàntica de dependència veritativa entre predicacions i que en molts casos aquestes relacions poden ser predites mitjançant regles semàntiques. Així, l'enclusió es podria predir a partir de les relacions d'hiponímia entre arguments i predicats. La pressuposició, en canvi, sol tenir origen en una relació de degradació entre predicacions.<sup>71</sup> L'expectativa s'explicaria pel principi segons el qual, quan es nega una asserció, quelcom del seu contingut continua essent afirmatiu.

Fixem-nos que Leech parteix de la base que la pressuposició és una noció de relació semàntica entre frases perfectament diferenciable de les altres nocions de relació semàntica. Ara bé, no tots els lingüistes coincideixen amb Leech, molts ni tan sols

no consideren que la noció de pressuposició sigui semàntica, sinó pragmàtica i, per tant, en estreta relació amb la noció d'implicació -o més exactament "implicature"- de Grice.<sup>72</sup> J. Lyons (1977b p.605s), de tota manera, ha procurat mostrar la diferència existent entre aquestes dues nocions.

Whereas what is presupposed is what the speaker takes for granted and assumes that the addressee will take for granted as part of the contextual background, what is implicated is what the addressee can reasonably infer, in the context in which the utterance occurs, from what is said or is not said.

A l'apartat següent discutirem la naturalesa i la classificació de les pressuposicions.

### 3.2.2.2. Tipus de pressuposició

G. Frege (1892) fou l'introduïdor de la noció de pressuposició a la filosofia,<sup>73</sup> bé que només va tractar de la pressuposició d'existència de referència a les descripcions definides o noms propis com ell les anomena.

Si se afirma "Kepler murió en la miseria", -escriu Frege (1892 p.69)- se presupone con ello que el nombre "Kepler" designa algo; pero por esto, sin embargo, en el sentido del enunciado "Kepler murió en la miseria" no está contenido el pensamiento de que el nombre "Kepler" designa algo. Si éste fuera el caso, la negación no podría ser "Kepler no murió en la miseria", o bien el nombre "Kepler" carece de referencia". Que el nombre "Kepler" designa algo es, por el contrario, presuposición tanto de la afirmación "Kepler murió en la miseria" como de la opuesta.

Frege mostra que les pressuposicions d'existència són invariables sota la negació.

Entorn de la noció de pressuposició sorgí una vasta polèmica protagonitzada per Russell, Strawson, Sellars, Black, Linsky i altres l'exposició de la qual ens allunyaria del nostre propòsit, que és l'estudi de la funció de la pressuposició a la teoria lingüística.<sup>74</sup>

Entre els lingüistes el terme pressuposició sol cobrir, en línies generals, dos conceptes: pressuposició lògica o semàntica i pressuposició pragmàtica. El primer cas respon a la definició lògica del concepte tal com va ser formulada per Frege i Strawson: Una frase P pressuposa una frase Q si i només si Q és necessària per a no-P, és a dir, si Q és veritable, sigui veritable o falsa P. (Observem que es tracta d'una relació entre estructures lògiques o, si es vol, entre frases). En el segon cas, segons R.S. Stalnaker (1972) pressuposar una cosa és considerar-la axiomàticament com a veritable i, alhora, presumir que això mateix és com partit per les altres persones implicades en el context. E.L. Keenan (1971) defineix aquest darrer tipus de pressuposició com una relació entre l'enunciació d'una frase i el context on ha estat produïda (incloent en el context l'emissor, el receptor, el medi ambient físic i el cultural).

Cal insistir, no obstant això, que els límits entre pressuposició pragmàtica i pressuposició semàntica són menys perfilats que no semblaria de primer antuvi i que són ben nombrosos els casos d'intersecció, per tant, susceptibles d'anàlisi indiferentment pragmàtica o semàntica.

Cal també assenyalar que alguns partidaris de la teoria de la semàntica interpretativa neguen el caràcter semàntic de les

pressuposicions, les quals són considerades pragmàtiques, és a dir, extralingüístiques, ja que per a aquests autors l'estudi de les qüestions pragmàtiques no forma part de les finalitats de la lingüística, sinó més aviat de la teoria dels actes lingüístics. Així ho insinua N. Chomsky (1972a apartat 7.1.3) i ho defensa explícitament R. Kempson (1976 p.3):<sup>75</sup>

The problems raised by presupposition are in fact pseudo-problems for semantics, since no concept of presupposition has any place within the semantics of natural language.

Val a dir, però, que no pas tots els interpretativistes deixen l'estudi de la pressuposició per a la pragmàtica. J.J. Katz (1972) i J.J. Katz-D.T. Langendoen (1976) argumenten contra aquest punt de vista i defensen justament l'oposat; és a dir, que és innecessari donar compte d'aquesta noció en termes contextuals i que, en canvi, és possible tractar-la en termes semàntics.

El tipus de pressuposició considerada de caràcter lògico-semàntic més estudiat ha estat la pressuposició existencial, única mena de pressuposició tractada per Frege. Darrerament, però, un altre tipus de pressuposició lògica ha despertat l'interès dels lingüistes. Són les pressuposicions factives o pressuposicions de frases amb predicats que expressen propietats o relacions que comporten fets.

Considerem les frases següents:

- (32) a. En Pere s'adonà que estava malalt  
b. En Pere no s'adonà que estava malalt

Les frases de (32) pressuposen que en Pere estava malalt, o sí-

gui, pressuposen la veritat de la subordinada.<sup>77</sup>

D'altra banda, hom ha considerat que les restriccions seccionals, controlades a la teoria estàndard per trets sintàctics, podrien ser reformulades en termes de pressuposicions lògiques o semàntiques, fet que simplificaria la representació semàntica dels elements lèxics. Encapçalen els treballs presentats en aquesta direcció C. Fillmore (1969) i J.D. McCawley (1968a, 1968b).<sup>78</sup> J. Allwood et al. (1977) anomena aquestes pressuposicions pressuposicions categorials. Observem les frases de (33).

(33) a. El mar encisa { el nen  
els vells  
\*la sinceritat  
\*la casa

b. El mar no encisa { el nen  
els vells  
\*la sinceritat  
\*la casa

El verb encisar pressuposa que el seu objecte és capaç d'experimentar estats d'ànim determinats, per això caldrà que sigui animat i humà. Quan la pressuposició no es verifica, la frase és mal formada.

Seguidament em referiré a les pressuposicions considerades pragmàtiques per tornar després a les lògiques i presentar la meua hipòtesi segons la qual els tres tipus assenyalats més amunt són reductibles a una sola classe: la de les pressuposicions existencials, les quals també poden ser estudiades des del punt de

vista pragmàtic, com ja veurem més endavant.

C. Fillmore (1969) definia les pressuposicions d'una frase com aquelles condicions que han de ser satisfetes abans la frase no sigui emprada. Així, (34) podrà ser pronunciada com un ordre sempre que el receptor sàpiga a quina porta l'emissor es refereix i sempre que en el moment de l'enunciació la porta no sigui oberta.

(34) Obre la porta!

E.L. Keenan (1971), en classificar les pressuposicions pragmàtiques, distingeix les pressuposicions que es refereixen a la situació dels interlocutors de les que fan referència a les relacions socials dels participants (les quals tenen en compte l'edat, el sexe, l'estatus...).

Segons R.C. Stalnaker (1970), les pressuposicions posen ser tractades com a disposicions complexes que es manifesten en el comportament lingüístic. Hom pressuposa en virtut de les afirmacions, les preguntes, les ordres que dona, etc. I afirma a Stalnaker (1970 p.388):

The set of all the presuppositions made by a person in a given context determinen a class of possible worlds, the ones consistent with all the presupposition. This class sets the boundaries of the linguistic situation.

La idea que les pressuposicions no són actituds mentals, com ara creences, sinó més aviat una disposició lingüística -una disposició per a emprar la llengua com si hom tingüés certes creences, o fes determinades suposicions-, la tornem a trobar a Stalnaker (1977), on es defineix la noció de pressuposició prag

màtica de la següent manera: Una pressuposició P és una pressuposició pragmàtica d'un parlant en un context determinat si el parlant creu o assumeix que P, i alhora assumeix o creu que el seu interlocutor assumeix o creu que P, i alhora assumeix o creu que el seu interlocutor reconeix que ell fa aquestes assumpcions o té aquestes creences. Són, doncs, els parlants, segons aquest autor, més que no pas les frases, proposicions o actes de llenguatge els que tenen o fan pressuposicions.

L. Karttunen (1974), contràriament al que havia mantingut a Karttunen (1973), defensa també que la pressuposició és una noció pragmàtica, bé que no acaba de coincidir amb Stalnaker, ja que no considera que sigui el parlant qui pressuposa, sinó que entén la pressuposició com una relació entre frases o, millor dit, entre una estructura superficial i una estructura lògica.

És curiós observar que els partidaris de la semàntica generativa darrerament semblen donar la raó a interpretativistes com R. Kempson (1974), en considerar les pressuposicions com a nocions pragmàtiques. És clar que només els semantistes generativistes consideren la pragmàtica com una part de la teoria lingüística. El procés cap a la unificació de les pressuposicions lògiques i pragmàtiques és força general entre els semantistes generativistes i ja fa temps que s'albirava. Ja Karttunen (1973 p.170) pensava que calia trobar "una via formal que unifiqués ambdues nocions".

Tot seguit mostrarem que les pressuposicions anomenades lògiques o semàntiques -les pressuposicions existencials, les factives i les categorials- són reductibles a la mateixa classe pres-

suposicionals, a la classe de les pressuposicions existencials.

Les frases de (35) pressuposen l'existència d'un referent per la presència d'un sintagma nominal definit en un context que els lògics anomenen transparent o no opac?<sup>79</sup>

- (35) a. Un comerciant ha comprat el piano d'en Pere  
b. Els comedians ja han arribat

A (36), però, tot i la presència d'un sintagma nominal definit, la frase no pressuposa l'existència d'un referent, ja que el context és opac.

- (36) En Pere es vol casar amb la noia que sigui italiana

(36) no pressuposa de cap manera l'existència d'una noia concreta de la qual es pugui dir que és la italiana amb qui en Pere es vol casar. Només quan el sintagma nominal és referencial hom pressuposa l'existència d'un referent. Segons G. Frege (1892), però, la referencialitat no és pas exclusiva de les expressions nominals. També és una característica dels enunciats o frases declaratives. Per Frege, la referència d'un enunciat és el seu valor de veritat (que cal considerar com un objecte). El valor de veritat d'un enunciat és la circumstància de ser veritable o fals. I, com que el valor de veritat és la seva referència, resultarà que tots els enunciats veritables tenen la mateixa referència, i igualment tots els falsos: en la referència d'un enunciat desapareix tot allò que és singular. La nostra intenció ara és comprovar el bon fonament de la intuïció de Frege.

Al seu conegut article del 1970, P. i C. Kiparsky apunten la possibilitat (i això confirmaria la constatació de Frege) de

l'existència d'una relació sintàctico-semàntica entre la veritat i la referència específica. Destaquen a les llengües naturals una classe de verbs que exigeixen del parlant la pressuposició de la veritat de la completiva, tant si el verb principal és negat com no: són els verbs anomenats factius, com lamentar, deplorar, sorprendre, tenir en compte, adonar-se, etc. Per exemple, tant (37a) com (37b) pressuposen que "jo he fet tard", i en ambdós casos la subordinada és tinguda com a veritable.

- (37) a. Lamento haver fet tard  
 b. No lamento haver fet tard

Els Kiparsky han observat, d'altra banda, que un sintagma nominal en la posició d'objecte d'un verb factiu resulta sempre referencialment específic, és a dir, pressuposa l'existència d'una entitat concreta. A les frases següents

- (38) a. En Pere va sorprendre el lladre { que hi havia a casa se  
 \*que hi hagués a casa  
 va }  
 seva }
- b. En Pere no va sorprende el lladre { que hi havia a casa  
 \*que hi hagués a ca  
 seva  
 sa seva<sup>80</sup> }

podem comprovar que els verbs factius, tant si són negats com no, admeten com a objecte només sintagmes nominals referencialment específics. Davant de fets com aquests els Kiparsky (1970 p.366) escriuen:

Perhaps this indicates that, at some sufficiently abstract level of semantics, truth and specific reference

are reducible to the same concept. (El subratllat és meu).

Penso que, efectivament, referència i veritat són un mateix fenomen, perquè tant a (37) com a (38) es pressuposa, en realitat, l'existència: a (37) l'existència d'un fet (que jo he arribat tard), i a (38) d'un referent (el lladre que hi havia a casa d'en Pere). Evidentment, allò que és pressuposat com existent és també pressuposat com veritable. Així, doncs, la veritat de la subordinada en les construccions amb verb factiu no és altra cosa que una conseqüència de l'existència del fet que es descriu. (Veg. F. Kiefer (1973 p.222)).

Després de veure la relació entre veritat i referència als contextos amb verb factiu, examinarem ara les classes de verbs no factius que en algunes ocasions impliquen o pressuposen la veritat de la subordinada. Caldrà esbrinar si, en els casos en què el parlant considera veritable la subordinada, el sintagma nominal que aparegui en la posició de la subordinada<sup>81</sup> serà referencialment específic i, per tant, si hi haurà implicació d'existència d'un referent. Deixaré de banda el temps de futur i condicional perquè creen opacitat, com ja constatarem al capítol 4 d'aquest treball. Cal comentar, d'altra part, els temps duratius, d'un comportament peculiar. Aquests temps, en no descriure l'estat o l'acció puntualment, ja que fan referència al seu desenvolupament (en el present, en el passat o en el futur), permeten de trencar les relacions lògiques, quan hi són, entre el verb principal i la subordinada. El verb impedir, per exemple, quan no és negat implica la veritat de la subordinada, com observem a (39)

(39) En Pere va impedir que en Pau entrés

on resultaria aberrant, per aquesta raó, continuar la frase així:

(40) \*però en Pau va entrar

Ara bé, la mateixa frase amb un temps duratiu (com l'imperfet d'indicatiu) pot trencar la implicació de falsedat, que a (39) resultava tan clara, com es desprèn de

(41) En Pere impedia que en Joan entrés però en Joan, que és molt forçut, va entrar.

Quan aquests temps podrien crear conflicte, per la mateixa raó que acabo de comentar, també n'he prescindit.

Examinem tot seguit la referencialitat dels sintagmes nominals que apareixen com objecte de verbs implicatius,<sup>82</sup> els quals he classificat d'acord amb els treballs de L.R. Horn (1972), L. Karttunen (1971b) i J.M. Nadal (1975a).<sup>82</sup>

a. Els verbs implicatius dobles, com aconseguir, obtenir, assolir, aventurar-se, atrevir-se, etc., reclamen per a la bona formació de la frase que, quan no són negats, el parlant cregui en la veritat de la subordinada, i, quan són negats, en la seva falsedat. Observem-ho a (42).

(42) a. El mestre aconseguí entrar

b. El mestre no aconseguí entrar

Resulta evident que per a la bona formació de (42a) el parlant ha de creure que el mestre va entrar, mentre que per a la de (42b) ha de creure que el mestre no va entrar.

Si l'objecte d'aconseguir és un sintagma nominal definit, com a

(43) a. En Pere aconseguí la plaça que havia sol·licitat (referencial)

b. \*En Pere aconseguí la plaça que hagués sol·licitat (no referencial)

c. En Pere no aconseguí la plaça que havia sol·licitat (referencial)

d. \*En Pere no aconseguí la plaça que hagués sol·licitat (no referencial)

veiem que quan el verb no és negat el sintagma nominal és interpretat com a referencialment específic; és a dir, designar un objecte i en pressuposa l'existència. Quan el verb és negat, també el sintagma nominal-objecte és referencialment específic si és definit. En resum: allà on la subordinada s'interpreta com a veritable el sintagma nominal-objecte és interpretat com a referencial, i allà on la subordinada s'entén com a falsa el sintagma nominal és referencial.

b. Els verbs implicatius dobles negatius, com evitar, negligir, etc., si són negats impliquen la veritat de la subordinada, i si no ho són n'impliquen la falsedat. Vegem-ho a (44).

(44) a. La policia evità que el gat morís

b. La policia no evità que el gat morís

(44a) implica que el gat no va morir, mentre que (44b) implica el contrari. Si en posició d'objecte hi ha un sintagma nominal el parlant creu en l'existència del referent només si la frase



és negativa, com a (45).

- (45) a. La policia evità l'accident que hauria estat mortal (no referencial)<sup>84</sup>  
b. \*La policia evità l'accident que fou mortal (referencial)  
c. \*La policia no evità l'accident que hauria estat mortal (no referencial)  
d. La policia no evità l'accident que fou mortal (referencial)

A (45a) el parlant no creu en l'existència de l'accident mortal, per això no admet una frase relativa amb temps verbal d'indicatiu modificant al sintagma nominal-objecte. En canvi, a (45d) el parlant creu que l'accident tingué lloc. Comprovem, doncs, que allà on la subordinada seria considerada veritable (a (45d)) el sintagma nominal és referencial.

c. Els verbs implicatius simples I, com causar, fer, motivar, persuadir, etc., si són emprats afirmativament exigeixen que el parlant cregui en la veritat de la subordinada, com s'observa a (46).

- (46) a. Els nens causaren que el mestre es desesperés  
b. Els nens no causaren que el mestre es desesperés,

on (46a) implica que el mestre es desesperà, i en canvi (46b) no necessàriament ho implica.

Quan aquests verbs són negats, el sintagma nominal-objecte (si n'admeten) serà referencialment específic i, per tant, presuposarà existència d'un referent.

- (47) a. El terratrèmol causà les destrosses (que foren) més greus (referencial)  
b. \*El terratrèmol causà les destrosses (que fossin) més greus (no referencial)  
c. El terratrèmol no causà les destrosses (que foren) més greus (referencial)  
d. \*El terratrèmol no causà les destrosses (que fossin) més greus (no referencial)

Observem a (47) que, quan hi hauria implicació de veritat de la subordinada, hi ha lectura referencial del sintagma nominal-objecte. Quan no hi ha ni implicació de veritat ni de falsedat, els sintagmes nominals definits són referencialment específics.

d. Els verbs implicatius simples negatius I, com impedir, impossibilitar, dissuadir, deturar, etc., exigeixen per a la bona formació de la frase que, quan no són negats, el parlant cregui en la falsedat de la completiva. Quan són negats, el parlant no està obligat a creure'n ni la falsedat ni la veritat. En l'exemple de (48a) el parlant creu que la processó no va sortir, mentre que a (48b) no necessàriament ho ha de creure.

- (48) a. La pluja va impossibilitar que la processó sortís  
b. La pluja no va impossibilitar que la processó sortís

Considerem ara les frases de (49).

- (49) a. \*La pluja impossibilità la cercavila (que fou) més animada de l'any (referencial)  
b. La pluja impossibilità la cercavila (que hauria estat) més animada de l'any (no referencial)

- c. La pluja no impossibilità la cercavila (que fou) més animada de l'any (referencial)
- d. La pluja no impossibilità la cercavila (que hauria estat) més animada de l'any (no referencial)

Observem que, quan no hi hauria implicació de veritat, el sintagma nominal no té lectura referencial.

e. Els verbs implicatius simples 2 negatius, com dubtar,<sup>85</sup> sospitar, maliciar, recelar, etc., si són negats impliquen la veritat de la subordinada; si no ho són, no impliquen o pressuposen ni la veritat ni la falsedat, com mostren les frases de (50).

- (50) a. En Pere no sospita que en Joan és un assassí
- b. En Pere sospita que en Joan és un assassí

A (50a) el parlant creu que en Joan és un assassí, però no necessàriament ho ha de creure a (50b). Quan la posició de l'objecte l'ocupa un sintagma nominal, aquest serà referencialment específic principalment si la frase és negada i no hi ha coincidència entre l'emissor i el subjecte de la frase:

- (51) a. En Pere no sospitava la puja de preus (que fou) imminent (referencial)
- b. \*En Pere no sospitava la puja de preus (que fos) imminent (no referencial)
- c. En Pere sospitava la puja de preus (que fou) imminent (referencial)
- d. \*En Pere sospitava la puja de preus (que fos) imminent (no referencial)

De l'anàlisi dels verbs factius i implicatius que acabem

d'exposar, se'n poden deduir les conclusions següents:

- 1) Existeix una relació sintàctico-semàntica entre la noció de pressuposició de veritat i la noció de pressuposició d'existència de referència específica, com ja havien intuït els Kiparsky (1970).
- 2) La veritat i la referència específica es podrien reduir a un sol concepte. Això confirma l'especulació de Frege segons la qual la referència d'una frase és el seu valor de veritat.
- 3) Tant la pressuposició o implicació<sup>86</sup> de veritat com la de referència poden ser considerades com a pressuposicions o implicacions d'existència. Pressuposar la veritat de la subordinada és pressuposar l'existència del fet que es descriu; considerar un sintagma nominal com a referencial és pressuposar l'existència d'un referent. Quan un verb pressuposa o implica la veritat de la subordinada, també pressuposa o implica la referencialitat del sintagma nominal-objecte.
- 4) La pressuposició o implicació de falsedat sembla estar relacionada amb la pressuposició o implicació de no referencialitat, per tal com la majoria de verbs que pressuposen o impliquen la falsedat de la seva subordinada també pressuposen o impliquen la no referencialitat del sintagma nominal-objecte.

Les pressuposicions que controlen les restriccions seleccionals o pressuposicions categorials no són bàsicament diferents de les analitzades fins ara.<sup>87</sup> Per demostrar-ho, seguirem J. Allwood et al. (1977, apartat 9.2).

Donades les frases de (52)

(52) a. En Joan admira la Maria

b. \*La prudència admira la Maria,

C. Fillmore i J.D. McCawley sostenen que el predicat admirar pressuposa que el seu subjecte és quelcom que té determinades qualitats, p.e., és animat, humà, intel·ligent, etc. En termes lògics hom pot parlar del domini d'un predicat. Planerament, el domini d'un predicat és el conjunt de tots els individus dels quals és significatiu afirmar-ne el predicat. Així, doncs, el domini d'admirar és el conjunt d'individus amb les qualitats que suara subratllàvem. Per tant, un predicat pressuposa sempre existència d'un determinat tipus d'individu o objecte en el món real o en un altre món. La condició sobre l'existència del subjecte pot ser considerada com una restricció sobre el domini del predicat, afirmen Allwood et al. (1977). És, doncs, possible considerar les pressuposicions categorials com una classe de pressuposicions existencials.

Acabem de comprovar que les pressuposicions lògico-semàntiques més importants poden ser considerades pressuposicions existencials, bé que no està pas dit que no hi hagi pressuposicions lògiques o semàntiques no existencials.

Ben sovint les pressuposicions d'existència de referent o referencials han estat considerades i tractades com a pressuposicions pragmàtiques i no pas com a pressuposicions semàntiques o lògiques per lingüistes i lògics, p.e., per K. Donnellan (1971), L. Linsky (1971), B. Hall-Partee (1972), J.D. McCawley (Parret (1974 p.272)), etc. En una anàlisi pragmàtica es considerarà adequada la frase que pressuposa existència d'un referent si aquest

pot ser reconegut per l'emissor i el receptor i si ambdós interlocutors, o almenys l'emissor, poden identificar l'objecte o individu a què es fa referència. El parlant ha de tenir evidència i fonament d'allò sobre què parla. Per això, quan hom empra un sintagma nominal definit referencial ha de ser capaç d'identificar-ne el referent. D'aquí se'n desprèn que els objectes o individus als quals es fa referència mitjançant un sintagma nominal referencial han d'existir (en el món real o en un món possible), sinó l'enunciació de la frase no és adequada.

No és pas difícil, d'altra banda, dur a terme una anàlisi pragmàtica de les altres pressuposicions considerades lògiques per molts autors, p.e., de les factives i les categorials. Caldria simplement considerar que aquestes pressuposicions determinen l'adequació de la frase. Així, ja que les frases complexes amb verb principal factiu pressuposen l'existència d'un fet (expressat per la completiva), aquest fet ha d'existir i ser identificable per tal que la frase esdevingui apropiada.

R.C. Stalnaker (1977) i L. Karttunen (1974)<sup>88</sup> independentment, reelaboren en termes pragmàtics el treball de L. Karttunen (1973) sobre les pressuposicions de determinades classes de verbs factius, així com sobre les pressuposicions de les frases complexes. Tot això ens mostra que moltes pressuposicions poden ser considerades tant de tipus semàntic com de caràcter pragmàtic. En realitat, les pressuposicions -com tanmateix tants altres fenòmens lingüístics- participen de totes dues característiques, semàntica i pragmàtica.

En realitat, no suposa cap problema d'introduir en l'anàlisi

si pressuposicional la noció d'adequació<sup>89</sup> al costat de la noció de valor de veritat.<sup>90</sup> Hom pot analitzar les pressuposicions semànticament i/o pragmàticament, perquè de la mateixa manera que la veritat relaciona les frases amb situacions que són veritables, és a dir, que existeixen en el món real o en un altre món, l'adequació relaciona les frases amb els contextos en què les frases són apropiades. Les condicions d'adequació d'una frase són les condicions necessàries per tal que la frase esdevingui apropiada en un context determinat.<sup>91</sup>

Segons Allwood et al. (1977 p.153), hi ha dues maneres de relacionar adequació i veritat: o bé es considera la veritat un tipus d'adequació, o bé es consideren veritat i adequació com dues dimensions independents. En aquest darrer cas, seria possible l'existència de factors que afectessin la veritat però que no afectessin l'adequació, i viceversa. Allwood et al. (1977 p. 153s) en donen un exemple: En francès o català, que són llengües que tenen tractament de cortesia per a la segona persona, dirigir-se a una persona d'edat a la qual no coneixem amb una frase com Tu tens raó, p.e., seria inadequat però veritable. És probable que la darrera opció sigui la més encertada, però en tot cas no ens podem pronunciar fins que no es disposi de profunds estudis sobre la relació entre veritat i adequació, perquè es donen molts casos on és difícil dilucidar si determinades condicions són condicions d'un tipus o de l'altre.<sup>92</sup>

La definició més general de pressuposició és probablement la que ofereix G. Berruto (sense data p.145), segons la qual les pressuposicions són les condicions necessàries per poder establir la veritat o la falsedat d'una frase, la bona formació semàntica

i l'adequació dels actes de llenguatge. Ara bé, és en el marc del discurs on podem explicitar millor els principis que regeixen aquestes condicions, perquè és allà on podem realment jutjar l'adequació dels enunciats.

### 3.2.2.3. Pressuposició i coherència textual

Les qüestions de pressuposició i implicació de les frases són una de tantes qüestions que només poden ser satisfactòriament discutides i tractades en un marc interoracional.

Darrerament alguns lingüistes tendeixen a relacionar les pressuposicions d'una frase amb les seves veïnes en el discurs. Així ho veiem a L. Karttunen (1974), el qual defineix la noció de pressuposició de la següent manera: Una estructura superficial A pressuposa pragmàticament una forma lògica L, si i només si A pot ser només adequadament emprada en els contextos que impliquin L. Segons aquesta definició, doncs, les pressuposicions d'una frase determinen els contextos en què la frase pot ser usada adequadament. I la noció de context aquí comprèn tant el context situacional com el context lingüístic, ja que, segons afirma Karttunen (1974 p.190), en un discurs les pressuposicions d'una frase nova són satisfetes pel context. I afegeix encara:

Once the new sentence has been uttered, the context will be incremented to include the new shared information viewed in this light, a theory of presuppositions amounts to a theory of a rational order of context from smaller to larger sets of shared information. At each step along the way that a fully explicit discourse proceeds, the current context satisfies the presuppositions of the next sentence that in turn increments it to a new context.

També R.C. Stalnaker (1977) relaciona la noció de pressuposició amb la noció de context lingüístic. Però ni Karttunen (1974), ni Stalnaker (1977) no es plantegen de tractar el problema de les pressuposicions de les frases en el marc del discurs, ni senten la necessitat d'una teoria del discurs, sinó que carreguen les regles pragmàtiques de la gramàtica oracional per tal que puguin donar compte del context lingüístic. Amb tot, jo no crec que sigui possible tractar satisfactòriament la teoria de les pressuposicions com una teoria de restriccions sobre diversos contextos lingüístics, com pretén Karttunen (1974 p.193), al marge d'una teoria del discurs o text.

I. Bellert (1970,1973) ha subratllat el paper capital que juguen les implicacions i pressuposicions per a la coherència i agilitat del discurs. Escriu Bellert (1973 p.93):

It appears that a text can be said to be coherent only if it is the case for any of its constituent sentences that its set of consequences<sup>93</sup> intersects with the set of consequences of remaining sentences.

Podríem parlar amb T. Vennemann (1973 p.2) de fons pressuposicional ("presupposition pool"), que no pertany a les frases individuals sinó a la totalitat del discurs (o almenys a fragments del discurs). Constitueixen la informació continguda en aquest fons el coneixement general, el context situacional del discurs i el discurs mateix a mesura que avança. Cada participant del discurs opera segons el propi fons pressuposicional, el qual creix mentre fa via el discurs. Això precisament permet l'economia discursiva, ja que evita la repetició fins al cansament.<sup>94</sup> Si algun dels participants observa que les seves pressuposicions

són infundades o bé que allò que l'emissor considera com a informació compartida en realitat no ho és procurarà de resoldre-ho, p.e., si es tracta d'una conversa, abandonarà l'assumpte principal del discurs per tal d'informar-se sobre el punt que queda fosc, per secundari que sigui; si això no és possible, l'interlocutor variarà sobre la marxa el seu fons pressuposicional. Però si això no fos tampoc possible, aleshores el discurs no reeixiria.

D'altra banda, si alguna pressuposició fos trepitjada per alguna de les frases del discurs, aleshores aquest quedarà col·lapsat per incoherent. El discurs no tolera contradiccions. Per tant, podem afirmar que les pressuposicions delimiten les possibles formes de continuar el discurs. És, doncs, evident que una teoria del discurs, més encara que una teoria de la frase, necessita donar compte de la noció de pressuposició, així com de les nocions que hi són veïnes (implicació, implicació conversacional, enclusió, etc.), ja que totes elles són condicions de coherència. No obstant això, queda encara molta feina per a fer abans no es resolgui la qüestió de la representació d'aquestes nocions a la teoria lingüística, i abans no poguem definitivament determinar-ne la naturalesa.

### 3.2.3. Tipologia del discurs

Els partidaris de la semàntica generativa han considerat

des d'un principi que la teoria lingüística havia d'oferir una tipologia dels discursos. Això és lògic si tenim en compte que la semàntica generativa se sent compromesa en l'anàlisi del discurs, que -redordem-ho- quedaria a càrrec de les regles pragmàtiques.

J.D. McCawley (Parret (1974 p.274s)) i G. Lakoff (Parret (1974 p.163s)) coincideixen a afirmar que un dels errors de la gramàtica transformacional és el de no haver distingit entre les diverses classes de discurs. Hi ha determinades expressions que són perfectament normals en un tipus de discurs i que, en canvi, no ho són en altres. I les regles de la gramàtica haurien de donar compte d'aquests fets. Considerem el fragment de discurs següent:

(53) L'Honorable Josep Tarradellas ha viatjat a Madrid per tal d'entrevistar-se amb el senyor A. Suárez... El president de la Generalitat Provisional ha declarat que la conversa amb el president del Govern ha estat molt fructífera.

Aquesta manera de construir el discurs és inadequada en una conversa normal, si bé esdevindria perfectament apropiada en un article periodístic. Cal, doncs, que la gramàtica doni compte d'aquest fet. Com declara G. Lakoff a Parret (1974 p.164): "One cannot view a grammar as merely generating sentences without any indication of the types of stylized discourses which they are restricted to". Ara bé, serien les regles pragmàtiques únicament les que, segons Lakoff i McCawley, donarien compte del tipus de discurs.<sup>95</sup> No obstant això, C. Fillmore (1974a p.V-9) remarca que els textos pragmàticament diferents també presenten propietats

sintàctiques diferents, per exemple, en el diàleg i el monòleg s'empren sovint expressions en primera i segona persona, mentre que aquests elements no solen aparèixer en el discurs impersonal. En tot cas és evident que el context situacional sovint encamina el parlant cap a un determinat tipus de discurs i que determina, d'altra banda, la bona formació i la interpretativitat dels discursos o textos; per exemple, hi ha expressions que només són adequades en una conversa telefònica. (Cf. Fillmore (1972)). Així, doncs, a l'hora d'establir una tipologia dels discursos caldrà recórrer als factors pragmàtics, bé que, a parer nostre sense la insistència amb què ho propugnen alguns partidaris de la gramàtica oracional.

La capacitat del parlant-oïdor de reconèixer els diversos tipus de discursos de la seva llengua neix precisament de la seva capacitat per generar-ne i entendre'n els infinits discursos. Per tant, només la construcció d'una teoria lingüística del discurs possibilitarà l'elaboració d'una tipologia textual o discursiva, en la qual col.laboraran tots els components gramaticals i no pas exclusivament el component pragmàtic.

Ara per ara són molt pocs els treballs realitzats sobre el tipus de discurs,<sup>96</sup> però val la pena de fer atenció -al marge dels treballs ja clàssics de C. Morris (1946 cap.5), R. Jakobson (1960,1963), o de R. Longacre<sup>97</sup> als estudis de T. van Dijk (1972a, 1972c), J. Simonin-Grumbach (1975), S.Y. Kuroda (1975), N. Ruwet (1975) i A. García Berrio (1978) realitzats en aquesta direcció.

### 3.3. ESBÓS D'UNA GRAMÀTICA GENERATIVA DEL DISCURS O TEXT

Tal com ja hem assenyalat al principi d'aquest capítol hi ha dues possibles vies de tractament del discurs en el marc de la gramàtica generativa transformacional. L'una es presenta com una ampliació del paradigma imperant (o dels paradigmes imperants), l'altra, contràriament, pretenia en algun moment un canvi de paradigma. Són partidaris de la primera via els defensors de la teoria estàndard ampliada revisada i de la darrera els seguidors de la teoria de la semàntica generativa tal com ha estat formulada en les darreres publicacions, els quals han vist la necessitat de sobrepassar els límits oracionals per explicar determinats fenòmens lingüístics. Els interpretativistes creuen que és possible donar-ne compte mitjançant regles semàntiques sensibles a la interferència amb altres sistemes cognoscitius que actuarien com

a regles d'una subgramàtica que tindria entrada un cop aplicades les regles de la gramàtica oracional (veg. l'apartat 3.1.2.1.). Els semantistes generativistes, en canvi, proposen d'explicar al alguns dels aspectes del discurs mitjançant regles pragmàtiques, és a dir, intenten analitzar el discurs en termes de condicions pragmàtiques (veg. Fillmore (1974a)). Com els interpretativistes, doncs, no consideren el discurs com una unitat amb propietats úniques ni essencialment diferent de la frase. Les paraules de C. Fillmore (1974a p.V-7) en són una mostra.

I am inclined to think that judgement of grammaticality and judgements of sequirity are intuitively different sorts of things, but I cannot believe that this difference imposes a boundary between different kinds of linguistic units.

La causa d'aquesta postura rau en el fet de considerar que l'única característica del discurs és la linealitat o continuïtat -que també es dóna a la frase- i no pas l'entretreixit de fenòmens propis que el fan coherent i ben format.

Els partidaris de la Textlinguistik, d'altra banda, parteixen de la base que per a estudiar adequadament el discurs i les seves propietats cal construir una teoria lingüística del text o discurs diferent de les teories lingüístiques oracionals imperants. I concretament a l'apartat 3.1.2.2. hem presentat el més interessant dels diferents intents de construcció d'una gramàtica generativa textual o del discurs.

Jo no crec que sigui suficient per a donar compte satisfactoriament de la capacitat humana de generar i entendre textos o discursos coherents la simple ampliació dels paradigmes lingüístics ara vigents. Caldrà construir una nova teoria lingüística.

No obstant això, penso que tant la TEAR com la darrera proposta de la semàntica generativa -i no pas la primera versió tal com proposava T. van Dijk (1972)- poden oferir atractives línies d'investigació, i en molts punts poden constituir un model apropiat per a la construcció d'una gramàtica generativa del discurs. Possiblement, ara per ara, siguin més temptadors per a qui s'interessa pel discurs els treballs de J.R. Röss (1972), G. Lakoff (1972b, 1973, i a Parret (1974)) i de la seva escola, principalment en allò que fa referència a la lògica de la fuzziness i la proposta d'interrelació entre la sintaxi, la semàntica i la pragmàtica. Si més no, alguns dels principis de la semàntica generativa són de més bon assumir en una gramàtica del discurs que els de la teoria estàndard ampliada revisada on les regles d'interpretació semàntica que donen compte del context lingüístic d'una frase determinada són considerades com de més a més, de luxe, gairebé superflues, i no han estat encara prou desenrotllades.

Veurem seguidament fins en quins punts els darrers treballs i les investigacions dels semantistes generativistes podrien beneficiar la gramàtica del discurs. Ha de quedar clar, però, que jo no dispo de cap teoria lingüística del discurs acabada i de finida per presentar o proposar; tot el que puc fer és suggerir noves vies d'investigació que han de permetre la construcció de la gramàtica discursiva i la comparació amb les altres teories conegudes.

En principi, no coincidim plenament amb van Dijk (1972a, 1977a) quan afirma que només una gramàtica de base lògico-semàntica pot donar compte de la coherència lingüística i que cal considerar que l'estructura lògica de cada discurs d'una llengua na



tural és idèntica a la seva estructura sintàctica. Però l'estudiós de la gramàtica del discurs ha d'estar atent a propostes com la que els semantistes generativistes anomenen lògica natural. McCawley (Parret (1974 p.162)) defineix així aquest concepte:

Natural logic is the study of reasoning in natural language. As such it differs from classical logic in many respects. First, its scope is much broader. Classical logic concerned itself with concepts like and, or, if-then, not, every, and some. More recently, logicians have attempted to deal with a handful of other concepts, such as logical necessity, obligation, belief, knowledge, tenses, certain adverbs, many, few, etc. mostly in isolation as minor extensions of classical logic. A complete natural logic would have to deal with all of these concepts together, plus hundreds and perhaps thousands more -depending on how many primitive concepts natural language can be reduced to. In short, it is the full study of the conceptual resources of natural language.

La tasca d'una lògica natural és oferir una semàntica adequada per a tots els conceptes de les llengües naturals. Els lògics i lingüistes sovint han basat la semàntica, principalment la semàntica formal, en la creença que les proposicions d'una llengua poden ser veritables o falses o, tirant llarg, no tenir valor de veritat. En realitat, però, els conceptes de les llengües naturals no tenen uns límits rígids sinó més aviat desdibuixats ("fuzzy"), fet que comporta que les proposicions sovint no siguin veritables o falses o sense sentit, sinó veritables en certa faísó i falses en una altra. Són molts els conceptes que tenen un caràcter desdibuixat, en la definició dels quals no coincidiriem pas tots els parlants, per exemple, el d'alt, de baix, de vell, etc. Quan es pot dir d'una persona que és alta? Quan ha d'amidar una persona per a ser considerada alta? Quan es pot dir que una persona és de mitja edat? Quan una persona és madura? Tots aquests

conceptes són relatius, tot depèn de si s'aplica, p.e., el concepte alt a un jugador de basquetbol, a un pigmeu, a un batussi o a un nen. Hi haurà, doncs, graus de veritat per a aquests conceptes desdibuixats. El que cal, però, és trobar una teoria lògica capaç de donar-ne compte, una fuzzy logic.

G. Lakoff, seguint Zadeh, proposa una teoria de conjunts que n'és capaç, la idea central de la qual és bàsicament la següent: En lloc de pertànyer a un conjunt o no pertànyer-hi, com a la teoria de conjunts clàssica, un element és en el conjunt en un determinat grau, entre 0 i 1. Això ha de permetre estudiar en una semàntica formal els problemes de desdibuixament, i principalment estudiar aquells mots els significats dels quals comporten implícitament desdibuixament. Aquests tipus de mots, G. Lakoff (1972b) els anomena límits semàntics ("hedges"). En són exemple expressions com una mena de, una llei de, estrictament parlant, literalment, molt, més aviat, mutatis mutandis, etc. Aquests elements són modificadors de diferents tipus; p.e., per excel.lència demana un alt grau de pertinença a un conjunt, fins al punt que si no es dóna aquest grau l'expressió esdevé mal formada. Vegem-ho a (54).

- (54) a. La truita és un peix de riu per excel.lència  
b. El salmó és un peix de riu per excel.lència  
c. El salmó és un peix de riu

La frase (54a) és veritable i en canvi no ho és (54b). Però (54c) en certa manera és veritable i en certa manera és falsa. D'altra banda, considerem les frases de (55).

- (55) a. Bibi Anderson és una mena de dona  
b. Silvana Mangano és una mena de dona

(55a) s'acosta molt a la veritat, en canvi, (55b) és falsa perquè Silvana Mangano és una dona sense pal·liatius. Una mena de, doncs, pot modificar elements que tinguin un grau de pertinença baix a una classe. L'anàlisi semàntica componencial no pot donar compte d'aquests fenòmens (cf. Leech (1974 p.145)), ni proposicions amb aquests elements poden ser descrites en un sistema de dos valors, on les proposicions han de ser veritables o falses i els elements han de pertànyer a un conjunt o no pertànyer-hi.

J.R. Ross (1972), d'altra banda, ha observat que és necessari parlar de graus de pertinença a les categories sintàctiques. Ross parla d'escampadissa ("squishes") de caràcter categorial. Una teoria que s'acomodi a aquests fets ha de ser una teoria de la gramàtica desdibuixada ("theory of fuzzy grammar"). I així ho proposa G. Lakoff (1973), bé que en aquest sentit els treballs no han superat el nivell purament programàtic.

La teoria de la lògica desdibuixada pot ser de gran ajut per a la construcció de la gramàtica del discurs, principalment si s'acceptés la hipòtesi defensada per T. van Dijk (1972a) segons la qual l'estructura lògico-semàntica o estructura subjacent del discurs és proposicional (veg. l'apartat 3.1.2.2.).

L'organització del component transformacional és el punt més fosc de la gramàtica del discurs. Abans de discutir l'elaboració d'una gramàtica d'aquest tipus, l'única cosa que podem suposar és que aquest component ben segur serà molt més complex que el de les gramàtiques oracionals.

Una gramàtica del discurs haurà també de donar compte dels fenòmens contextuais, ho hem ja discutit a 3.2. Ara bé, les regles que se n'encarregaran pertanyen a un component especial o són regles de naturalesa semàntico-pragmàtica? Sobre aquest punt no hi ha consens ni entre els partidaris de la gramàtica oracional. Són molts els treballs que insisteixen sobre la necessitat de tenir en compte consideracions estrictament pragmàtiques per a l'estudi complet del llenguatge, però ja són menys els que proposen la manera d'integrar-les a la gramàtica.

L'estudi dels factors pragmàtics pot ser considerat com la tasca específica d'un component pragmàtic independent del component central lògico-semàntic. Aquesta és la proposta de W. Dressler (1972) i en definitiva també la de van Dijk (1972a) per a la gramàtica generativa textual. G. Lakoff, en canvi, creu que no hi cap frontera entre la semàntica i la pragmàtica, segons afirma a Parret (1974 p.162):

I think Richard Montague was on the right track when he suggested that the apparatus of model-theoretical semantics could be adapted to handle various so-called pragmatic phenomena.

Given the fundamental notion of model-theoretical semantics, namely, satisfaction in a model, and the derived notion of logical consequence, one can deal with a great many phenomena that had previously been called "pragmatic".

I a Lakoff (1974), aquest autor afirma que no és necessària cap teoria pragmàtica addicional per donar compte dels fenòmens contextuais, com els actes de llenguatge, els elements deíctics, les implicacions conversacionals, sempre que s'acceptin, però, les gramàtiques desdibuixades i les regles transderivacionals. En pretendre que la semàntica doni compte de tots els conceptes

de les llengües naturals, inclòs el de cortesia, sinceritat, etc., Lakoff coincideix amb J. Lyons (1977b) i, tirant enrera, amb J.R. Firth.

Explícitament contrari a la postura de G. Lakoff (1974) és R.C. Stalnaker (1970,1977), el qual considera que determinats fenòmens lingüístics han de ser explicats en termes pragmàtics i no pas per principis semàntics. Del mateix parer és R.H. Thomason (1977), si bé l'enfocament de Stalnaker és més interessant perquè, tot i postular la separació entre semàntica i pragmàtica, admet que ambdós components sovint s'interrelacionen.

In recommending a separation of content and context I am not suggesting that there is no interaction between them. Far from it, -escriu Stalnaker (1977 p.144).

Aquesta interrelació és evident en fenòmens com la deixi, la referencialitat dels sintagmes nominals, les pressuposicions existencials, etc., i segurament en moltes altres qüestions que, de moment, només han estat tractades molt per sobre. Davant de fets com aquests hom es pot preguntar si la pruija de pretendre compartimentar i classificar sistemàticament totes les dades en la sintaxi, la semàntica o la pragmàtica, com si es tractés de compartiments estanc precisos i closos, no ens portarà a resultats poc rendables.

Com que cada dia són més patents els fenòmens lingüístics que indiquen la conveniència d'un tractament sintàctic, semàntic i pragmàtic, s'ha arribat a parlar de la convergència d'aquestes vessants en un component unificat, el component pragmantàctic.<sup>98</sup> Aquesta hipòtesi ha anat obrint-se camí progressivament entre els semantistes generativistes.

La gramàtica del discurs haurà de permetre l'estudi de la interrelació de les regles lògico-semàntiques i les regles pragmàtiques, perquè és evident -i ho demostrarem als capítols 4 i 5- que hi ha fenòmens discursius de caràcter lògico-semàntic que reclamen explicació pragmàtica. A aquest propòsit podríem dir amb G. Fillmore (1974 p.V-1) que els parlants sovint fan ús d'informació semàntica i pragmàtica per decidir l'estructura sintàctica d'un discurs i, altres vegades, de fets pragmàtics per a decisions semàntiques. Aquestes interferències han de ser assumides per la gramàtica del discurs, sense per això deixar d'afermar la diferenciació entre fets lògico-semàntics i pragmàtics. Ja és més discutible, però, si la gramàtica del discurs ha de tenir un component pragmantàctic o si és preferible aplicar la proposta de Lakoff (1974) que pretén que la semàntica doni compte de tots els fenòmens contextuais.

Una gramàtica del discurs, d'altra banda, necessitarà d'un aparell conceptual que fins ara semblava que no precisaven les gramàtiques oracionals, però sobre el qual els lingüistes de l'escola de Prga han cridat l'atenció. Em refereixo a conceptes com el de tema oracional, rema, assumpte del discurs, element del discurs, informació predictable, empatia, etc.<sup>99</sup>

Tot i que les propostes que al llarg d'aquest capítol hem esbossat, tanmateix fragmentàriament, no pretenen ser més que les línies generals dels primers passos d'un programa de recerca, poden suggerir una estratègia per explicar el fenomen lingüístic del discurs d'una manera no només intuïtivament natural, sinó també rigorosa. Però és molta la feina que queda per fer i molts els problemes difícils i suggestius que esperen l'estudiós, per-

què, si bé per a l'estudi de les estructures lògico-semàntiques es pot començar per considerar la conveniència de les propostes dels semantistes generativistes i dels partidaris de la TEAR, pel que fa al conjunt de regles que generaran les primeres estructures i les relacionaran amb les estructures superficials dels discursos, que s'endevinen molt complexes, no hi ha res fet, i, per tant, caldrà iniciar debats per determinar-ne la naturalesa i el domini. També caldrà treballar en la constitució del component fonològic per tal d'esbrinar si ha de ser molt divers del de les gramàtiques oracionals.

En una època i en una ciència on tanta importància es dona a la formalització potser sorprendrà que en aquest treball aquesta qüestió hagi estat deixada força de banda (més aparentment que realment). És cert que la formalització comporta grans avançatges, ja que obliga a ser explícit a qui l'empra i a enfrontar-se amb mil qüestions i detalls que d'altra manera restarien insospitats, en una paraula, permet la realització d'un treball rigorós. Ara bé, tal com assenyala McCawley a Parret (1974 p.262), el prurit de la formalització pot ser un greu inconvenient quan hom no disposa de vies de formalització prou adequades per representar el que vol dir, ja que si l'estudiós s'entesta a emprar el formalisme que té a mà per mor de ser rigorós, perdrà el temps, i -per dir-ho amb una expressió equivalent a la usada per McCawley- serà com si pousés aigua amb un sedàs.

A formalism -afirma McCawley- is valuable only if one at every step takes a critical attitude towards the formalism and is prepared to reject or modify the formalism whenever it ceases to be servant and becomes master.

La teoria del discurs ha de ser explícita, és a dir, formalitzable, per a ser una teoria lingüística satisfactòria. De moment, però, no disposem encara d'una via adequada de formalització. No obstant això, no hem de quedar-nos amb els braços plegats, cal avançar en la descripció i explicació del discurs des de diversos fronts. Nosaltres hem elegit començar per l'estudi d'algunes de les condicions que regeixen la bona formació i la coherència discursiva.

### 3.4. NOTES

- (1). N'és exemple el lingüista alemany E. Lang (1971 p.80), el qual afirma que la gramàtica del text "ne remplaceraït pas la grammaire de phrase, elle relèverait d'un secteur particulier de la linguistique où s'opère la jonction avec autres sciences sociales". Lang no considera que la gramàtica del text, tot i ser qualitativament diferent hagi d'arreconar el model anterior. Aquesta concepció la trobem implícita a J. Lyons (1977b cap.14.6), el qual distingeix entre "system-sentences" i "text-sentences". Les primeres són unitats abstractes generades pel model del sistema lingüístic que són posades en correspondència amb les expressions o segment de parla. Les frases textuais són sempre expressions dependents del context textual.

- (2). Evidentment, T. van Dijk no és pas l'únic lingüista que presenta una teoria lingüística del text -n'hi ha molts d'altres, p.e., Dressler, Petöfi, Rieser, dels quals ja hem parlat a 1.3.2.2.-, però sí que és el més representatiu i el més relacionat amb la gramàtica generativa americana.
- (3). Pel que fa a la resposta de Kuhn als seus crítics, és ben interessant la seva ponència presentada al Col·loqui de Filosofia de la Ciència, celebrat el 1965 a Londres, i més en davant publica a Lakatos i Musgrave (eds.) (1970) amb el títol "Consideración en torno a mis críticos".
- (4). K. Popper coincideix amb Kuhn a negar que la ciència progressi per acumulació de solucions dels problemes, ja que el que fa la ciència quan progressa és plantejar nous problemes. Per a un estudi comparatiu d'aquests dos autors, vegeu la introducció de I. Muguerza a la versió castellana de Lakatos i Musgrave (eds.) (1970).
- (5). Escriu Kuhn (1970 p.33): "Ciencia normal significa investigación basada firmemente en una o más realizaciones científicas pasadas, realizaciones que alguna comunidad particular reconoce durante cierto tiempo como fundamental para su práctica posterior".
- (6). Sobre les diverses definicions del terme paradigma o matriu disciplinària, com prefereix ara Kuhn, vegeu Masteman (1970).
- (7). Per a altres revolucions a la història de la lingüística, vegeu Hymes (ed) (1974).
- (8). R. Sklar (1968), "Chomsky's revolution in linguistics" Nation 9, p. 213-17. Desgraciadament, no he pogut consultar

aquesta obra.

- (9). Ens referim a la teoria estàndard de la gramàtica generativa, tal com queda exposada a Chomsky (1965).
- (10). Heus-ne aquí uns quants: J.P. Kimball (1973), The Formal Theory of Grammar, Engliwood Cliffs; J. Grinder-S.H. Elgin (1973), Guide to Transformational Grammar, History, Theory, Practice. Nova York; E. Bach (1964), An Introduction to Transformational Grammar Nova York; R. Langacker (1972), Fundamentals of linguistic analysis, Nova York; E. Bach (1974), Syntactic Theory, Nova York.
- (11). D'altra banda la creació de departaments de lingüística a moltes universitats americanes és una prova més de la comunió sociològica de la gramàtica generativa transformacional.
- (12). En relació a aquest punt, són interessant les paraules de Watkins (1970 p.119):
- Popper nunca ha negado que es deseable que una teoría sea defendida con cierto dogmatismo, de modo que no se la deje fuera de combate antes de que se hayan explorado sus recursos; pero ese dogmatismo sólo es saludable en tanto que haya otras personas que no estén inhibidas para criticar y contrastar la teoría tenazmente defendida. Si todo el mundo bajo alguna misteriosa obligación tuviese que defender las teorías científicas vigentes contra resultados inconvenientes, entonces esas teorías perderían, según Popper, su status científico y degenerarían en algo parecido a doctrinas metafísicas.
- (13). Un clar exemple de resistència al nou paradigma l'ofereixen les paraules d'A. Martinet en una entrevista amb B. Devismes a La Teoría, Barcelona, 1971, i reproduïdes a Schmidt (1973 p.11):

Dada la moda chomskyana, yo me hallo sometido a toda clase de presiones por parte de mis alumnos. "Entonces... ¿cuándo nos daña CHOMSKY?". Mi respuesta: "No os lo daré nunca! HJELMSLEV, BLOOMFIELD, sí, pero CHOMSKY, nunca, porque no es lingüística."

(14). Vegem el següent fragment de Chomsky (1957 p.113):

Una gran cantidad de esfuerzo ha sido dedicado al intento de responder a la pregunta: ¿Cómo se puede construir una gramática sin apelar en absoluto a la significación? Sin embargo, la pregunta misma está mal planteada, ya que la implicación de que es obvio que se puede construir una gramática apelando a la significación está totalmente insustanciada. Cabría preguntar con igual justificación: ¿Cómo se puede construir una gramática sin conocer el color del pelo de los hablantes? La cuestión que debe ser planteada es: ¿Cómo se puede construir una gramática?.

(15). Veg. el pròleg de Chomsky a l'edició castellana de Syntactic Structures.

(16). Recordem tanmateix el famós exemple de Jill i Jack de Bloomfield (1933 cap.2).

(17). I encara: "el sentit són les coses més importants amb què l'acte de parla es relaciona, o sigui els fets pràctics".

(18). És interessant remarcar que darrerament la semàntica torna a ser relacionada per part dels lingüistes amb la pragmàtica o teoria de l'ús del llenguatge. Veg. Lakoff (1971).

(19). Katz i Fodor (1963) distingeixen dos tipus de regles de projecció, segons si són aplicades a estructures que han sofert només transformacions singulars o bé a estructures producte de transformacions generalitzades. Katz i Fodor consideren essencials les regles del segon tipus, perquè, per a ells, les transformacions generalitzades tenen efecte semàntic. Per a Katz i Postal (1964), en canvi, les re-

gles de projecció del segon tipus no són necessàries ja que, com van mostrar, les regles de projecció operen exclusivament sobre marcadors sintagmàtics subjacents i, consegüentment, les transformacions no en canvien el significat; és a dir, tota la informació semàntica està representada a l'estructura subjacent.

(20). Sistema de regles de ramificació independent del context, que analitzen una categoria en una seqüència de categories, a la vegada que defineixen les relacions gramaticals bàsiques que funcionen a les estructures profundes de la llengua i que determinen l'ordenació dels elements a l'estructura profunda.

(21). Aquest component en una de les propostes de Chomsky (1965) conté les regles de subcategorització i un llexicó o conjunt d'elements lèxics especificats segons els seus trets fonològics, sintàctics i semàntics. Les regles de subcategorització poden ser independents del context, aleshores introdueixen trets sintàctics inherents a les categories lèxiques, p.e., a la categoria N, o dependents del context i aleshores introdueixen trets contextuals, és a dir, seleccionen determinats contextos en què podrà aparèixer un símbol. Aquest darrer tipus de regles es subdivideix en regles de subcategorització estricta, sensibles a les categories sintàctiques veïnes, i regles de selecció, que subcategoritzen una categoria lèxica en termes de trets sintàctics que apareixen en posicions especificades a la frase.

(22). La revisió fou apuntada a Aspects, cap.3 nota 9, i segons Chomsky (1970 n.20) abans de l'estiu del 1966 ja havia es-

tat presentada la versió revisada.

- (23). A la p.23 de la introducció de l'edició castellana de Syntactic Structures Chomsky acaba l'exposició amb aquestes paraules: "Sobre la base de lo que se conoce ahora, la teoría común extendida me parece la versión más prometedora de la teoría de la gramática generativa". I encara a Chomsky (1975b p.78) expressa la mateixa opinió.
- (24). A 3.1.2.2. ja tractarem més detalladament de l'organització de la teoria de la semàntica generativa.
- (25). Les paraules de McCawley (1979 p.viii) donen idea de l'estat actual de la polèmica:

The point of view that I take in the papers on syntax and semantics and on the lexicon is essentially the same as that which I took in most of the papers in Grammar and Meaning (...) However, whereas a large proportion of Grammar and Meaning consisted of arguments for that approach, here I do not present arguments for that approach, here I do not present arguments for it but merely assume it. I do not mean to suggest by this that I am so arrogant as to regard all the controversies over claims that I and other "generative semantics" have made about the unity of syntax and semantics as having been settled in our favor. Rather, I simply think that for further discussion of those questions to be productive, the disputants need a much broader and deeper understanding of the relevant factual areas than any of them (myself included) had around 1970.

- (26). Els partidaris de la semàntica generativa solen incloure entre les qüestions pragmàtiques els aspectes propis del discurs lingüístic. Veg. 3.1.2.1.
- (27). Per a una crítica recent per part dels partidaris de la semàntica generativa, veg. P.M. Postal - G.K. Pullum (1978), "Traces and the Description of English Complementizer Contraction", Linguistic Inquiry, 9,1.

- (28). "No podemos confiar en que la teoría lingüística ligue muy estrechamente las reglas sintácticas y las semánticas. Podrá haber quizás correlaciones interesantes entre las clases de las estructuras formales generadas y las expresiones de una 'lógica de grandes miras' adecuada, pero parece dudoso que estas correlaciones puedan reducirse a correlaciones punto por punto entre las reglas", escriu Chomsky (1975b p.67s).
- (29). Entre les racons que argüeix Chomsky per al canvi terminològic n'hi ha una que em sembla interessant de recollir. El terme estructura profunda, diu Chomsky (1975b p.82), es presta a interpretacions errònies i ha dut molta gent a creure que les estructures profundes i les seves propietats són les veritablement "profundes", mentre que tota la resta és superficial, entenent aquest terme com a sinònim de variable, poc important. Amb prou feines s'ha entès que la teoria fonològica inclou principis del llenguatge que són profunds, universals, rellevants, i el mateix es pot dir dels altres elements de la gramàtica, p.e., l'estructura superficial.
- (30). Segueixo E.S. Williams (1977 p.103).
- (31). Veurem detalladament en què consisteix aquesta teoria a l'apartat 3.3.
- (32). Posa Lakoff els següents exemples:
- (i) Did you give a present to someone?
- a. Yes, Zelda
- b. Yes, to Zelda



(ii) Did you give someone a present?

a. Yes, Zelda

b. \*Yes, to Zelda

Les preguntes de (i) i (ii) signifiquen el mateix, però condicionen diferentment les respostes a causa de les seves diferents estructures superficials.

(33). No vol pas dir això que la gramàtica del discurs prescindeix de regles pragmàtiques. Aquesta gramàtica també les necessita per explicar els aspectes del context situacional, psicològic... És evident que hi ha àrees de la competència lingüística que no poden ser explicades per una teoria que no permeti la integració d'informació sobre el context cultural, situacional, etc. del discurs.

(34). A vegades sembla que la màxima de la lingüística sigui: El paradigma ha mort! Visca el paradigma! Aquesta revolució constant pot ser un signe negatiu i d'anormalitat per alguns estudiosos de la ciència, com T. Kuhn, que infravaloren la ciència extraordinària i sobrevaloren la ciència normal, però per altres estudiosos com K. Popper (1970 p. 151), la ciència normal "es la actividad de los profesionales no revolucionarios, o, dicho con más precisión, no demasiado críticos; del estudioso de la ciencia que acepta el dogma dominante del momento; que no desea desafiarlo; y que acepta una teoría revolucionaria nueva sólo si casi todos los demás están dispuestos a aceptarla, si se pone de moda". Però afegeix Popper: "Resistir una nueva moda quizá requiere tanto coraje como se necesitó para imponerla".

(35). És Kuhn (1970 p.141) qui afirma que "con frecuencia, surge

un nuevo paradigma, al menos en embrión, antes de que la crisis haya avanzado mucho en su desarrollo o de que haya sido reconocida explícitamente. El trabajo de Lavoisier nos proporciona un ejemplo al respecto."

(36). Contràriament a Watkins, Kuhn parla del naixement sobtat del paradigma. "El nuevo paradigma o un indicio suficiente para permitir una articulación posterior surge repentinamente a veces en medio de la noche en la mente de un hombre sumergido profundamente en la crisis", escriu Kuhn (1970 p.146).

Watkins (1970 p.127) escriu: "La tesis del paradigma instantáneo me parece que presenta una escasa credibilidad sobre bases psicológicas. No sé cuanto puede conseguir un genio individual en mitad de la noche, pero sospecho que esta tesis espera demasiado de él. En todo caso, hay contra ejemplos históricos".

(37). Per als arguments empírics que demostren la necessitat d'una estructura subjacent textual, cf. Dressler (1970). Segons van Dijk (1972a p.133), l'habilitat de parafrasejar, resumir, comentar un text només pot ser entesa des d'aquesta perspectiva. Veg. també l'apartat 2.2. d'aquest treball.

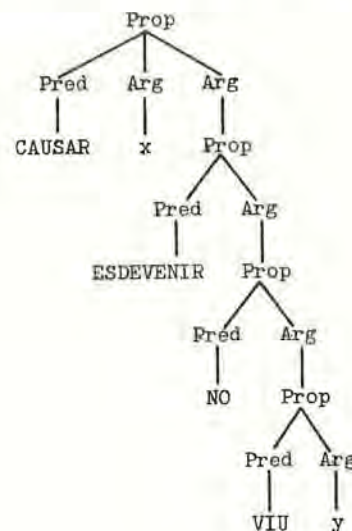
(38). Aquest trencament que fa de la semàntica generativa una teoria revolucionària no té pas un origen casual i sobtat. Un repàs a l'evolució de la lingüística generativa fa veure que l'expansió del domini de la teoria lingüística és l'expansió de la semàntica. El primer cop que va fer trontollar l'esquema teòric de Chomsky (1957) fou l'article de Katz i Fodor (1963), així com la publicació de Katz i Pos-

tal (1964). La noció d'interpretació semàntica introduïda per aquests dos autors atempta contra dos principis fonamentals de les Syntactic Structures: 1) les nocions de competència i actuació, i 2) l'autonomia de la sintaxi. A partir d'aleshores el concepte de gramàtica i el de sintaxi ja no són sinònims.

Més endavant, a McCawley (1968a) ja s'insinua una concepció de l'estructura subjacent més acostada a la representació semàntica de les frases. Per exemple, McCawley considera que les regles de selecció proposades per Chomsky (1965) són d'ordre estrictament semàntic, i que es pot donar compte de les restriccions de selecció en termes de pressuposició. Segons aquesta afirmació, les violacions de selecció no són altra cosa que contradiccions entre les assercions i les pressuposicions fetes a propòsit de les entitats a les quals la frase fa referència. Però potser un dels treballs que més han impulsat el naixement de la semàntica generativa ha estat el de Fillmore (1968), que retoca la noció d'estructura profunda i hi busca un aparell formal més adequat. Fillmore considera que cal representar la informació semàntica directament a l'estructura profunda. Així presenta la teoria dels casos o categories que representen els conceptes universals en l'ús de les llengües. Els sintagmes nominals van etiquetats semànticament com agent, objecte, instrument... Fillmore, doncs, no proposa altra cosa que una gramàtica de base sintàctico-semàntica. El projecte fillmorià respon, per tant, als principis essencials de la semàntica generativa: les representacions

semàntiques subjacents són només pertinents si permeten d'explicar les relacions que mantenen amb les estructures superficials, és a dir, si són capaces de donar compte de la relació so-sentit.

- (39). Els arbres etiquetats són de naturalesa sintàctico-semàntica, tant els que representen l'estructura subjacent com els de les estructures intermèdies o superficials. Per aquesta raó, Postal (1972) defensa que la teoria de la semàntica generativa és més homogènia que la teoria estàndard ampliada. Hi ha homogeneïtat entre les representacions semàntiques i les sintàctiques: són de la mateixa naturalesa formal, són arbres etiquetats.
- (40). Alguns lingüistes, com McCawley (1968b, 1970) prefereixen etiquetar els arguments com a SN i els predicats com a V.
- (41). Segons McCawley (1968c), el significat de x mata y exigiria una representació subjacent com aquesta:



(42). Sobre van Dijk es deixa sentir la influència del model de gramàtica de base semàntica presentat per E.L. Keenan i que més endavant ha estat resumit a Keenan (1972). Però, en realitat, la influència més decisiva la rep en aquest sentit de C. Rohrer (1971), Funktionelle Sprachwissenschaft und Transformationelle Grammatik, Munich.

(43). El símbol inicial T representa la proposició lògica  $T \rightarrow \text{Pred}(A)^n$ . Recordem que una proposició no simple pot ser complexa si conté una proposició com un dels seus arguments o pot ser composta si està formada per una o més proposicions lligades per connectives lògiques.

(44). En realitat, la proposta és molt més ambiciosa del que hem insinuat. Van Dijk, que està especialment interessat pel discurs literari, pretén que la gramàtica textual sigui la base d'una teoria de la literatura o poètica (i per poètica entén "the whole complex of empirical and theoretical study of literary texts and literary communication, both synchronical and diachronical" (veg. van Dijk (1972a p.169)). "The description of literatura is the description of the relevant properties of a specific subset of texts", escriu van Dijk (1972a p.166).

La teoria lingüística hauria de ser capaç d'establir una tipologia dels discursos o textos, com ja han assenyalat diverses vegades lingüistes com Fillmore (1974) i Lakoff (1974). Ara bé, costa d'imaginar que la gramàtica del discurs pugui donar compte totalment d'aquests tipus de discursos, ja que per a explicar-los no seria suficient una teoria, sinó més aviat caldria recórrer a la interacció de diverses

teories. Pensem en la dificultat que representaria per a una teoria lingüística donar compte dels criteris estètics, els quals són en el fons criteris sociològics i ideològics, que es modifiquen d'una cultura a una altra, d'una època a una altra.

- (45). I. Muguerza al pròleg de V. Camps (1976 p.11) afirma que es tracta més aviat de la colonització d'un nou territori per part dels lingüistes.
- (46). Ja existien, però, treballs sobre els aspectes pragmàtics del llenguatge, veg. K.F. Bühler (1934) i R.C. Reichenbach (1947), Elements of Symbolic Logic. Reichenbach fou el primer a formular una teoria general de la pragmàtica. Per a un estudi sobre la gramàtica de Reichenbach entesa com una teoria de la gramàtica i per a una comparació de l'obra d'aquest lògic amb la de N. Chomsky, vegeu W.E. McMahon (1976), Hans Reichenbach's Philosophy of Grammar, The Hague.
- (47). Les principals àrees de recerca de la semàntica generativa són últimament la lògica natural, la pragmàtica i l'anomenada "fuzzy grammar".
- (48). D. Hymes (1971), On Communicative Competence, Philadelphia, obra que no he pogut consultar directament, però que és extensament comentada a Lyons (1977b cap. 14.2) i reproduïda parcialment a J.B. Pride-J. Holmes (1972) Sociolinguistics, New York, p.269-294.
- (49). Tant l'obra de Wunderlich com la d'Oller són citades i glosades per Schmidt (1973 p.33).
- (50). En aquest punt Chomsky és en desacord amb Searle; vegeu-ho

a Parret (1974 p.52s) d'on són extreïtes les següents paraules:

Searle and other have suggested that is a common sense view that the purpose of language is communication, and that is paradoxical and perverse for me to deny this commonsense view (...) I see nothing in "common sense" to suggest that a person who spends years in his study writing a book, not caring particularly whether anyone will read or understand it, is not using language in some normal way.

Veg. també Searle (1972 p.29s).

(51). Pel que fa a les diferents funcions del llenguatge, veg. Bühler (1934) i Jakobson (1960).

(52). En aquest fragment el terme ús emprat per Lakoff ha de ser entès no pas com l'ús concret del llenguatge en una situació determinada, sinó com a coneixement de l'ús del llenguatge que té el parlant. Sobre aquest punt és molt clar McCawley (Parret (1974) p.276):

Treating competence as a system of rules for relating surface form of sentences to semantic representations and information about contexts and intentions doesn't put use into competence: rather language use and competence are impinging on each other.

(53). El terme anglès speech-acts, més emprat per Searle que per Austin, no es refereix als actes de parla com a realització o producció real del llenguatge, sinó que és emprat en un sentit més abstracte. Per això, el tradueixo al català segons el terme proposat pels traductors francesos d'acte de langage. Ducrot (1972), però, també parla d'acte lingüístic.

Alguns autors com Slakta (1974) opinen que la teoria dels speech-acts de Searle no és equivalent a la teoria

d'Austin.

(54). El temps d'aquesta frase és el present habitual i no pas el temps de les frases performatives ja que no hi ha coincidència entre el temps oracional i el temps de l'enunciació.

(55). A vegades per evitar el pronom de primera persona es construeix la frase en tercera persona, com a

(i) { La corona  
El president } us promet que vetllarà pels vostres interessos

Aquestes frases si han estat pronunciades respectivament pel rei i pel president són equivalents a un acte, a una promesa. Si l'emissor, en canvi, és un altre, p.e., un periodista, aleshores són frases constatives.

(56). Searle, diu B. Fraser (1973), caracteritza les condicions necessàries i suficients dels actes il.locutius i les tracta com un conjunt de proposicions que impliquen la proposició que el parlant du a terme un acte amb èxit.

(57). Inspirada en l'exemple de B. Fraser (1973 p.298s).

(58). Per conversació cal entendre tot discurs, verbal o escrit, compartit per dos o més parlants.

(59). Per Grice (1975 p.45) la informació transmesa en una frase pot ser dita o explícita o bé implícita. En aquest darrer cas les implicacions poden ser causades per l'estructura sintàctica o semàntica oracional, implicacions que ell considera convencionals (vegeu l'apartat 3.2.2.2.), o poden no tenir l'origen a l'estructura lingüística. Aleshores parla

d'implicacions no convencionals.

- (60). Tot i que en aquest tipus de discurs la coherència depèn de la contribució de dos o més parlants.
- (61). Podríem dir que la salutació i la pregunta sobre una cosa són condicions necessàries per a dur a terme la petició d'aquesta cosa. Així l'assignació de seqüències d'actes de llenguatge a un macroacte de llenguatge contribueix a la coherència del discurs.
- (62). Per Sadock (1972), "Speech Acts Idioms" a C.L.S., 8 Chicago, 1972, en canvi, la força implicada per la frase, com a (17), és un aspecte del seu significat.
- (63). Lakoff (1974 p.28) defineix els postulats de conversació com "culture specific principles of social interaction".
- (64). Regles que no s'apliquen a una derivació individual sinó a classes de derivacions.
- (65). Heus aquí un exemple de postulat de conversació  
ASSUMIR (x, NO PERTINENT (VOLER (x,Q))) DIR (x,y VOLER (x,Q)) DEMANAR (x,y,Q)  
"Si x assumeix que no és pertinent que el parlant vulgui Q i que digui a y que vol Q, aleshores el parlant demana que y faci Q". Aquest postulat de conversació juntament amb significat literal de (i) implica el significat no literal, equivalent al de la frase (ii).  
(i) Vull aigua  
(ii) Dóna'm aigua.
- (66). També reconeixeria que (20) i (22) són sinònims. L'única diferència entre (20) i (22) rau en el fet que en el primer

discurs s'ha seguit al peu de la lletra la màxima de Qualitat "No aporteis més informació de la necessària", mentre que a (22) s'ha accentuat l'altra màxima de Qualitat: "Contribueix aportant la informació que calgui".

- (67). La importància del context situacional es pot veure en el fet següent. Si algú que porta una cigarreta encesa pregunta Teniu foc?, ben segur que el seu interlocutor no passarà a l'acció de donar-li foc, perquè no pensarà que després de la pregunta li vulguin fer una petició.
- (68). Una gramàtica del discurs podrà explicar també la raó per la qual discursos on s'ha violat una màxima de conversació resulten, no obstant això, coherents. Observem les frases següents on hi ha hagut una transgressió de la primera màxima de Qualitat. Totes són frases que poden aparèixer en discursos coherents.
- La guerra és la guerra
  - Són gat i gos: s'estimen com germans
  - Ets la nina dels meus ulls
  - Això pesa com un burro mort
- La tautologia (a), la ironia (b), la metàfora (c), la hipèrbole (d), són, segons Grice, transgressions a la primera màxima de Qualitat que comporten determinades implicacions que fan coherent la conversació, el discurs. Podríem afegir a aquesta llista les preguntes retòriques o les preguntes com (e).
- (e) Em permets que et digui que ets inaguantable?  
Seria incoherent que l'interlocutor respongués a (e) amb

un "sí" o un "no", ja que tant la pregunta com l'afirmació han estat formulades alhora.

Altres vegades es transgredeix la màxima de Relació. "Sigueu pertinents" per donar a entendre que es vol canviar de conversa o posar-hi fi. Per exemple, a (f).

(f) Parlant A: Aleshores el pare de la noia, que és de Lleida, va dir al jove que pretén la seva filla que si volia...

Parlant B: Tens un diari d'avui?

Ara bé, no pas sempre que hom transgredeix aquesta màxima hi ha incoherència. L'ús de proverbis o dites en un diàleg aparentment no sembla una contribució directa al tema de conversació, però en realitat sí que ho pot ser. Vegem-ho a (g).

(g) Parlant A: Fa tres hores que faig cua per cobrar.

Parlant B: No et queixis. Un bon dinar fa sempre de bon esperar.

Altres vegades l'ambigüitat pot transgredir la màxima de Manera, per tal d'obtenir determinats efectes. Aquest és el cas de la famosa frase de l'oracle de Delfos:

(h) Ibis redibis non morieris in bello

Construïda així la frase, si el consultant tornava victoriós de la guerra, l'oracle havia predit encertadament, i si hi moria, l'oracle també havia tingut raó.

(69). Em permeto de traduir el terme anglès "entailment" -que els castellans tradueixen per "entrañe"- per enclusió, i "to entail" per encloure.

(70). Per a altres opinions sobre la relació entre pressuposició i implicació, veg. Kempson (1976 cap.3), Nerlich (1965).

(71). Leech (1974 p.326) dóna la següent regla de pressuposició: Si una predicació  $x$  conté, directament o indirectament, una predicació degradada  $y$ , aleshores  $x$  pressuposa  $y'$  (on  $y'$  és una asserció independent equivalent a  $y$ ). Leech (1974 p.170) anomena predicació degradada a un element semàntic que per la seva funció és equivalent a un tret, però que podria tenir l'estructura d'una predicació.

(72). Veg. Allwood et al. (1977), Thomason (1977).

(73). A la lògica clàssica la pressuposició no podia ser una relació lògica important, ja que se suposava que totes les frases tenien valor de veritat i, per això, fins que no es construïren lògiques que permetien frases sense valor de veritat o bé amb més de dos valors de veritat, la pressuposició no ha tingut un paper clau. (Veg. Allwood et al. (1977 p.149s).

(74). Per un resum dels punts claus d'aquesta polèmica, veg. Garner (1971) i Ducrot (1972 cap.1).

(75). Per a una crítica a aquesta opinió, vegeu la ressenya de Garner a l'obra de Kempson apareguda a Language, 53,1 (1977).

(76). Kiparsky (1970) anomena factius aquests tipus de predicats.

(77). No entro aquí en la discussió sobre la representació de les pressuposicions a l'estructura semàntica ni en els problemes que comporta el tractament de la pressuposició en les frases complexes. Veg. Morgan (1969), Karttunen (1973) per a una avaluació de les hipòtesis lèxica i acumulativa.

- (78). Per una crítica a aquesta posició, veg. Kuroda (1969).
- (79). Els lògics anomenen context opac aquell context que no permet que una expressió nominal sigui substituïda per una altra que es refereixi al mateix objecte o individu. Veg. 4.3.
- (80). Observem que els sintagmes nominals controlen el mode de la subordinada relativa restrictiva que els modifica. Si el sintagma nominal és referencial, el mode és sempre l'indicatiu. Veg. 4.3.
- (81). Sempre que es tracti de verbs que admetin sintagmes nominals en posició d'objecte.
- (82). Hi ha, però, una subclasse de verbs implicatius que no admeten un sintagma nominal en el lloc de la subordinada: ésser capaç, poder (en el sentit d'estar físicament capacitat per fer quelcom).
- (83). La terminologia de la classificació dels verbs implicatius és manllevada d'aquest article.
- (84). No afecta per res la nostra demostració l'aparició del condicional a la frase relativa, ja que el condicional és un mode diferent de l'indicatiu. D'altra banda, per a molts parlants és gramatical la frase La policia evità l'accident que hagués estat mortal.
- (85). En l'accepció que exigeix que el subjecte de la completiva coincideixi amb el subjecte de la principal i que significa "estar en dubte".
- (86). Recordem que segons Bellert (1973) la pressuposició és un subtipus d'implicació.

- (87). Comparteix aquesta opinió Leech (1974 p.349). Per a una posició contrària, segons la qual les restriccions de selecció són pressuposicions lèxiques no existencials, veg. Kiefer (1973).
- (88). Ambdós treballs van ser escrits el 1973.
- (89). Traduïm d'aquesta manera el terme anglès felicity introduït per Austin (1962).
- (90). El mateix Austin (1962 p.20) considera que la veritat o falsedat d'una frase també depèn de les circumstàncies.
- (91). Ducrot (1972) defineix la pressuposició com un acte de llenguatge particular.
- (92). Cf. el treball de Heringer, Jr. (1976) sobre el paral·lisme entre les pressuposicions i les condicions de veritat.
- (93). Bellert (1973) considera les pressuposicions com una subclasse de les conseqüències.
- (94). Si hom ha parlat del fill d'en Pere, ja no cal explicar més endavant que en Pere té un fill. Ho pressuposa l'expressió definida anterior.
- (95). Exactament, McCawley pensa que la diversitat estilística pot ser tractada en termes de pressuposició pragmàtica.
- (96). Si bé no es pot negar que la secreta il·lusió de molts lingüistes (a vegades confessada, cf. Fillmore (1974a), van Dijk (1972a,1977a)) és explicar o almenys acostar-se al discurs literari.
- (97). Longacre distingeix cinc grans tipus de discurs: narratiu,

que conté algun tipus d'història; de procediment, que indica com fer quelcom; d'exposició, p.e., un assaig; exhortatori, que pretén influir sobre algú; i drama o diàleg.

(98). Fillmore (1971), Towards a Theory of Deixis (mimeo), treball que no he pogut consultar i que només conec per referències indirectes, anomena irònicament pragmàtic la teoria dels components interrelacionats.

(99). Aquest darrer concepte ha estat definit a 2.2.1.6. Dels altres en parlarem llargament als capítol 4 i 5.

#### 4. LA QÜESTIÓ DE LA REFERÈNCIA EN EL DISCURS



Si hi ha una qüestió que fa evident la conveniència de refusar la hipòtesi que la gramàtica oracional podria tota sola furnir una adequada descripció i explicació de la competència lingüística dels parlants, aquesta és la qüestió de l'anàfora en general i, molt especialment, de l'anàfora de referència o correferència.

La gramàtica d'una llengua ha de donar compte de l'habilitat dels parlants a caracteritzar les designacions de nous individus, objectes o entitats introduïts en el discurs de manera que puguin ser identificats en les futures ocurrencies, les quals vindran expressades per sintagmes nominals amb determinant definit, noms propis, pronoms indefinits; etc. La llibertat de caracterització només existeix a la primera referència d'un individu, objecte o entitat; les eleccions següents depenen de les designa

cions prèvies i de les condicions que el desenvolupament del discurs imposa. La gramàtica oracional només s'interessa per algunes de les condicions en les quals pot aparèixer un pronom; a la gramàtica del discurs és tant o més important determinar les condicions en què no apareix un pronom i, en canvi, pot o ha d'aparèixer un sintagma nominal ple.

En aquest capítol exposaré els problemes que planteja la referencialitat dels sintagmes nominals en el discurs català. De la noció de referència segons els lògics, en parlo a l'apèndix d'aquest mateix capítol.

La lingüística, i més en concret en el marc de la gramàtica generativa transformacional, ha atès amb un cert retard les qüestions referencials. N. Chomsky introduí a Aspects of the Theory of Syntax la teoria dels índexs referencials perquè esdevenia impossible donar compte de la frase més senzilla sense topar amb problemes de referència. Les transformacions d'elisió i les de substitució, entre d'altres fenòmens, impliquen l'especificació de referència. Per això els lingüistes han anat progressivament considerant l'estudi de la referència com a propi de la teoria lingüística.<sup>1</sup> Més endavant McCawley (1968b, 1970), Bach (1968), entre altres, proposen de substituir els sintagmes nominals (SNs, d'ara endavant) amb índexs referencials per un sistema de variables lògiques. D'altra banda, G. Lakoff (1968) també mostra que la teoria dels índexs referencials en alguns aspectes és inadequada i proposa d'adoptar la teoria de les contraparts de D. Lewis, que proporciona el concepte de món possible, que ha de permetre explicar determinades contradiccions on fracassa estrepitosament la teoria dels índexs referencials. Alguns lògics, però,

Kripke (1972) entre ells, s'han pronunciat en contra de l'ús del concepte de món possible fora de la lògica.

Des de la seva posició interpretativista, també R. Jackendoff (1972 cap.5) ha abandonat la teoria dels índexs referencials i l'ha substituïda per les xarxes de correferència.

La despreocupació per la referència abans de Chomsky (1965) és malgrat tot explicable a causa del retard amb què la lingüística generativa acceptà la teoria semàntica (i encara pel fet que, un cop admesa, fou precàriament desplegada: les mateixes obres de Katz i Fodor i Katz i Postal deixen de tractar moltes nocions semàntiques). Contribueix també a explicar aquest retard la influència, principalment sobre J.J. Katz (veg. Katz (1966a, 1966b)), dels lògics intensionalistes<sup>2</sup> amb el seu rebuig de l'explicació del significat en termes de referència (en oposició als extensionalistes, els més radicals dels quals, per la seva banda, arriben a dubtar de la legitimitat de les propietats de les relacions semàntiques). Podem considerar excepció U. Weinreich (1963), un dels primers lingüistes que havia contemplat els elements amb capacitat referencial com a part integrant de l'estructura semàntica de les llengües. Segons ell, l'estudi de la referència és una més de les tasques (tanmateix no pas l'única ni la principal) de la semàntica lingüística.<sup>3</sup> Actualment l'estudi de la referència ha esdevingut una qüestió clau en el si dels diversos corrents generativistes, alhora que un cavall de batalla polèmic que constreu al compromís i a la presa de posició teòrica.

Filòsofs i lingüistes convergeixen, doncs, a l'estudi de la referència malgrat la diversitat tant dels seus mètodes de tre-

ball com de la seva mateixa finalitat. Pels lingüistes el problema fonamental de la referència, d'acord amb l'òptima formulació de J. Lyons (1977a), consisteix a dilucidar i descriure la manera com els parlants empen la llengua per tal de cridar l'atenció sobre l'objecte o individu del qual estan parlant.

Mentre que la majoria dels lògics coincideixen a considerar la referència com una qüestió semàntica,<sup>4</sup> els lingüistes estan molt lluny d'aquesta quasi-unanimitat. Quan N. Chomsky, a Aspects, inclou d'una manera força informal a les representacions sintàctiques un índex o punt de referència per als noms (o almenys per a alguns noms), sembla donar a entendre que la referència (o pot ser millor, la igualtat de referència) ha de ser marcada a l'estructura profunda. Però Chomsky mateix, a Chomsky (1970), s'afanya a dir que al seu escrit del 1965 no pretenia pas d'incloure la referència a la sintaxi, sinó que només havia volgut assignar un índex a les expressions referencials per tal de justificar el funcionament de determinades regles sintàctiques i per tal que les regles semàntiques es servissin de la identitat d'índexs per determinar la igualtat de referència. Això deixa clar que per Chomsky la referència és una qüestió semàntica. Són del mateix parer els primers lingüistes que s'ocuparen del problema, J. Lyons (1968), U. Weinreich (1963), i els partidaris actuals, amb Chomsky, de la teoria estàndard ampliada: R.C. Jackendoff (1972), entre altres. En canvi, P.M. Postal (1971) argumenta a favor d'una representació de la referència a l'estructura sintàctica i, encara, J.D. McCawley (1970), C. Baker (1973) i L. Karttunen (1971) consideren que la referència afecta directament la relació entre sintaxi i semàntica. L. Linsky (1971), K. Donnellan

(1971) i J. Searle (1969), en canvi, la consideren una qüestió pragmàtica. Són els parlants més que no pas les mateixes expressions lingüístiques aquells qui fan referència -diu Linsky. J. Searle (1969 p.123) tracta la referència com un acte de llenguatge.<sup>5</sup>

Tradicionalment (cf. Ducrot (1972 p.221), Searle (1969 p.66)), es consideren expressions referencials -pressuposadores d'existència d'un referent a l'univers del discurs- les següents categories: 1) els noms propis; 2) els sintagmes nominals precedits d'article definit; 3) els demostratius;<sup>6</sup> 4) els pronoms personals. Hom sol afegir-hi encara els possessius, però aquests, com els reflexius, no són altra cosa que pronoms personals i aquest és el tractament que els dona P. Fabra (1956).<sup>7</sup> Ara bé, en aquesta llista d'una banda hi manquen elements, i d'altra, n'hi sobren. Així, els pronoms relatius, que mantenen relació de correferència amb un sintagma nominal de la frase, han de ser contemplats com a referencials, també poden ser referencials, bé que no ho són pas sempre, els sintagmes nominals precedits d'article indefinit, com més endavant ja demostrarem.<sup>8</sup> Els demostratius, en canvi, són elements deíctics per excel·lència i no pas simplement referencials. Tampoc els pronoms definits no són sempre emprats referencialment; sovint es comporten com a deíctics. I no cal dir que els pronoms no definits, com els pronoms catalans anomenats adverbials i neutre, no estableixen mai relació anafòrica de referència sinó de sentit.

Per tal de dur a terme un estudi adequat de les expressions referencials del català, s'imposa abans diferenciar la noció de referència de la noció de deïxi, i això farem a l'apartat següent.

#### 4.1. DEÏXI *VERSUS* REFERÈNCIA

La deïxi, com la referència, és un dels factors responsables de la coherència textual. A tots els discursos (principalment a la conversa) hi apareixen poc o molt elements deïctics.

La referència és, segons G. Frege (1892), l'objecte designat per una expressió lingüística, mentre que la manera peculiar de referir-se a l'objecte és el seu sentit. El concepte d'objecte és d'abast molt ampli a la terminologia fregeana. "Desde un punto de vista lógico, los lugares, instantes e intervalos son objetos" -escriu Frege (1892 p.51).

Les expressions de (1), segons Frege, tindrien idèntica referència però distint sentit.

(1) a. El bisbe de Roma

b. El cap visible de l'església catòlica

La referència, doncs, és un determinat tipus de relació entre de terminades expressions lingüístiques i objectes, entitats, fets del món real o dels mons possibles, o dit en altres termes, objectes de l'univers del discurs. La noció de referència d'un SN també ha estat entesa intensionalment, principalment pels semantistes generativistes (veg., McCawley (1968b)): els SNs referencials no es referirien a entitats reals sinó a la representació mental de l'univers pròpia del parlant.<sup>9</sup>

La deïxi (del grec δείκνυμι i/o δεικνύω, indicar, assenyalar, mostrar, apuntar, etc.), en canvi, és una designació intensa, molt més forta que la simple referència, és la designació ostensiva d'un element que es troba present a la situació enunciativa.<sup>10</sup> Podem definir la deïxi, doncs, com el fenomen que cobreix aquells aspectes de la llengua la comprensió íntegra dels quals només es devé possible quan són coneguts tant el context de l'enunciació com tots els altres factors.<sup>11</sup> Si, per exemple, recollim de terra dos fulls que tenen escrites aquestes dues frases:

(2) a. Català a l'escola

b. Ja sóc aquí,

comprendrem sense problemes (2a) perquè manté inalterable la seva lectura al marge del context de l'enunciació. Per a la interpretació plena de (2b), en canvi, caldria conèixer les coordenades deíctiques, és a dir, caldria saber d'antuvi qui l'ha escrita, quan i on, ha estat escrita.

És necessari, per tant, no confondre la noció de deïxi amb la de referència. L'expressió deíctica assenyala un objecte (en el sentit que dóna Frege a aquest terme) de la situació enunciativa; en canvi, una expressió referencial designa objectes de l'univers del discurs.<sup>12</sup>

Jo, vostè, ahir, això, demà, ara, aquí... més d'un 90% de les expressions que produïm en el curs de la nostra vida són deíctiques, diu Y. Bar-Hillel (1954). La limitació del nostre coneixement i de la nostra memòria converteix el recurs als mots deíctics no només en molt convenient sinó sovint en indispensable.

B. Russell anomena els elements deíctics o "shifters", segons Jakobson (1957), elements egocèntrics, ja que són exposats sempre des de la perspectiva del qui parla. El mode habitual com es presenten les relacions de persona a la nostra llengua (i a les llengües veïnes a la nostra) pot crear la il·lusió de l'existència de tres persones idènticament motivades, equidistants i simètriques. La realitat, però, és molt altra, com assenyala É. Benveniste (1956). La primera persona juga un paper que no juguen les altres. Així, el llenguatge esdevé necessàriament egocèntric, subjectiu. Benveniste (1958) afirma que és en el llenguatge i pel llenguatge que l'home es constitueix com a subjecte. El llenguatge crea el concepte de l'ego i s'organitza entorn d'aquest concepte.

Quan es classifiquen els elements deíctics, es parla de deïxi de persona (jo, tu...) per entendre la identitat dels interlocutors de l'enunciació, de deïxi de lloc i deïxi de temps

(ara, ahir, aquest, aquí...) per a referir-se a les coordenades espacio-temporals de l'acte lingüístic, i darrerament s'hi afegeix la deïxi social, és a dir, la relació social que els interlocutors reflecteixen a l'enunciat (tractament honorífic, cortès, irrespectuós, insultant, etc.). (Veg. Fillmore (1966,1971); R. Lakoff (1972)). Tradicionalment es parla també de deïxi discursiva, indirecta o "deïxi-dins-del-discurs", com l'anomena U. Weinreich (1963 p.157). Constitueixen aquest grup els elements que assenyalen aquells mots que ja han estat esmentats en el discurs o bé ho seran més endavant. Considerem el fragment de discurs de (3).

(3) La Maria vindrà avui, en Pere demà. Aquest ve en cotxe, aquella en tren.

Els elements aquest, que designa en Pere, i aquesta, que designa la Maria, no són realment deíctics, ja que no apunten ni indiquen cap element del context enunciatiu, sinó elements de l'enunciat. Poden ser considerats, doncs, elements anafòrics.<sup>13</sup>

La noció de deïxi, tot i els relativament primerencs advertiments d'U. Weinreich (1963), no és incorporada a la gramàtica, exactament a la semàntica, fins amb C. Fillmore (1966), que hi centra l'atenció per tal de poder explicar els trets orientatius de la llengua en relació a les coordenades espàcio-temporals de l'expressió lingüística.<sup>14</sup> La negligència per les qüestions deíctiques, així com per les referencials, els primers anys de la gramàtica generativa transformacional tenia una explicació ben clara, almenys per tres motius: a) si la deïxi havia de ser atesa per una teoria lingüística com la teoria estàndard, calia que

ho fos en tractar el component semàntic; ara bé, ja hem dit i repetit que el component semàntic introduït com a complement del model chomskyà per Katz-Fodor (1963) i Katz i Postal (1964) era molt restringit; b) Fodor i sobretot Katz (1966a, 1966b) molt difícilment haguessin dedicat gaire atenció a l'estudi de la referència i dels elements deíctics des del moment que en la controvèrsia intensionalisme versus extensionalisme es van manifestar tan clarament partidaris de l'intensionalisme; c) donada la dicotomia chomskyana competència/actuació i entesa la teoria lingüística com una teoria de la competència dels parlants, els lingüistes consideraven pròpia de l'àmbit de l'actuació (i per tant sense cabuda a la teoria lingüística) la deïxi i tota una pila d'altres qüestions de les que ara centren la seva atenció (naturalment incorporades a la teoria lingüística).

Aleshores, la deïxi és un problema semàntic o pragmàtic? La pregunta no és de cap manera retòrica, ni tan òbvia com aparentment podria semblar; té, al contrari, una certa densitat, per l'abast que es pot desprendre de la resposta. Per Fillmore (1966), com abans per Weinreich (1963), resulta evident que la teoria semàntica, si es pretén que incorpori observacions i regles sobre allò que ara en diríem força il.locutiva de les frases, ha d'assumir en el seu àmbit les indicacions als participants, al lloc, temps, etc., de l'acte lingüístic. Finalment, doncs, els trets deíctics eren considerats com a part integrant d'una teoria lingüística completa. I semblava que el component semàntic era el més adequat per a tractar-hi les qüestions de la deïxi.

No obstant això, si la teoria lingüística ha de respondre

dels aspectes pragmàtics de la llengua (a més dels sintàctics, semàntics i fonològics), aleshores ha arribat el moment de reconèixer la naturalesa pragmàtica, o millor dit, semàntico-pragmàtica dels trets deíctics. (Veg. Fillmore (1974 p.V-3)).

Donada la característica intrínseca de "gest lingüístic" dels elements deíctics, aquests sovint escapen a definicions precises i fixes encara que pels parlants tenen sempre una significació clara i inequívoca totalment lligada a l'acte lingüístic. No és estrany, doncs, que la definició d'aquests elements hagi preocupat els lingüistes des de temps ha. O. Jespersen (1924), així com Katz i Postal (1974), presenten una via sintàctica per definir la deïxi de persona en el marc del discurs.<sup>15</sup> D'altra banda l'anàlisi dels verbs de moviment del català anar i venir ofereixen una altra via de definició de la deïxi de persona, temps i lloc (veg. Rigau (1976)). Però potser la millor via de definició d'aquests elements l'ofereix l'anàlisi performativa, com han assenyalat J.R. Ross (1970), J.D. McCawley (1968) i J. Morgan (1969).<sup>16</sup>

Cap d'aquestes vies de definició dels elements deíctics no permet, però, de tractar la deïxi social. El tipus de tractament més estudiat és el de cortesia. R. Lakoff (1972) afirma que es pot considerar que hi ha una definició universal d'allò que constitueix la cortesia lingüística. Part d'aquesta definició implica que el parlant actua considerant que el seu "status" és inferior al del seu interlocutor.<sup>17</sup>

Cada dia es fa més necessària una anàlisi de la deïxi social en el seu sentit més ampli: tractament de cortesia, tractament

insultant,<sup>18</sup> satíric, etc., ja que la relació social és un factor del context enunciatiu que l'emissor té en compte a l'hora de dirigir-se al seu interlocutor; és, doncs, un important factor per a la bona formació del discurs.

## 4.2. ELS SINTAGMES NOMINALS GENÈRICS

Els SNs referencials han de ser diferenciats dels SNs genèrics, com ja els gramàtics tradicionals han assenyalat. Escriu Fabra (1956 p.29):

Notem El faig és un arbre o El rossinyol canta molt bé en què els noms faig i rossinyol són emprats designant, no un o més individus determinats, sinó la totalitat dels individus pertanyents a una mateixa espècie.

També els sintagmes nominals definits en plural poden tenir valor genèric, com a (4).

(4) Els filòsofs al capdavant no són sinó homes

on el sintagma nominal els filòsofs designa tota la classe dels filòsofs. Ara bé, no són pas els SNs definits els únics que po-



den assolir valor genèric,<sup>19</sup> com mostra (5) on un home és emprat genèricament.

(5) Un home és un animal amb sentit del ridícul

Els SNs genèrics poden aparèixer en frases no genèriques, com (6), però són constituents necessaris de les frases genèriques, per exemple (4).

(6) M'agraden les papallones

Són diferents les frases genèriques de les no genèriques? Necessiten un tractament especial? C.S. Smith (1964) creu que no divergeixen de les altres frases i que a tot estirar poden ser tractades com a frases ambigües que poden ser interpretades específicament o genèricament. R.B. Lees (1961) considera, en canvi, que hi ha d'haver unes regles especials de la gramàtica que dominin compte de les frases genèriques. També ho creu així G. Lakoff (1974), el qual considera que aquestes frases, que són una petita proporció a les llengües naturals, són les úniques que no contenen cap element deíctic i, per tant, les úniques que no contenen cap predicat lògic performatiu a l'estructura subjacent<sup>20</sup> ja que no van lligades a cap situació enunciativa.

Les frases genèriques, diu M. Bréal (1877 p.394), ens permeten de parlar globalment d'una espècie o classe sense la intervenció de mots quantificadors com tots, qualsevol, cada, etc. Bréal empra per referir-se a aquest fenomen la noció d'omnial, noció paral·lela a la de dual i plural. El català, però, no té cap marca específica per a aquest nombre; és més, O. Jespersen (1924) pensa que cap llengua no en té.

Les frases genèriques inclouen determinades frases de les matemàtiques, de les ciències físiques, així com definicions en general de les ciències i de la saviesa popular. El subjecte d'aquestes frases és un SN definit o indefinit en singular o plural. El seu temps és el present,<sup>21</sup> si bé en aquestes frases el temps oracional no té cap relació amb el temps de l'enunciació de la frase. Vegem-ne una mostra a (7).

- (7). a. El moixernó és un bolet  
b. Les balenes són mamífers  
c. Una desgràcia no ve mai sola  
d. Força és igual a massa per temps per acceleració<sup>22</sup>

Aquestes frases són veritables o falses independentment de qui les diu, per això, el temps oracional no és deíctic com ho és a les frases de (8), la veritat de les quals depèn de qui les diu, on i quan són dites.

- (8) a. El meu oncle ve demà  
b. Les balenes són en extinció  
c. Això és el Palau de la Música.

#### 4.3. ELS SINTAGMES NOMINALS REFERENCIALS EN CATALÀ

La majoria dels lògics i lingüistes consideren que els sintagmes nominals definits -deixant ara a part el valor genèric que poden assolir- són SNs referencials, és a dir, que pressuposen (o afirmen, segons B. Russell) existència d'un referent i unicitat. Aquest és també el parer implícit d'alguns representants de la pragmàtica tradicional, com A. Bello (1874 p.102), A. Par (1923 p.65) i P. Fabra (1956 p.17), del qual reproduïm un fragment.

Pot esdevenir-se que, donades les circumstàncies en què fem la designació, no hi pugui haver cap dubte sobre quin és o quins són els individus designats. En aquest darrer cas el nom és dit determinat i la manera com generalment es marca que, en el moment de dir un nom, el donem com a determinat és anteposar-li un mot anomenat article definit. Per exemple, d'un tal Pere del qual dos interlocutors saben que no té sinó un ca-

vall, en dir l'un a l'altre En Pere es vol vendre el cavall, no hi pot haver cap dubte sobre quin és el cavall designat; en aquesta frase el nom cavall és un nom determinat.

No obstant això, demostrarem a aquest apartat que el caràcter definit d'un sintagma nominal no és condició ni necessària ni suficient per a la referencialitat.<sup>23</sup> El primer tipus de SN definit que estudiarem és el nom propi.

#### 4.3.1. Els noms propis

Els lingüistes solen coincidir a afirmar que tot nom propi representa l'objecte al qual fa referència, és a dir, que el nom propi és sempre un SN definit referencial.<sup>24</sup> Ara bé, aquesta afirmació, tot i que s'acosta molt a la veritat ja que normalment els noms propis solen ser referencials, no acaba de ser del tot exacta. Un nom propi pot ser introduït per un article indefinit -si bé aquest no és pas l'ús més freqüent- i aleshores deixa de presuposar unicitat tot i que pot presuposar, però, existència de referent, com a (9)

(9) La Maria es casarà amb un Rius

on un Rius vol dir un membre de la família Rius. D'altra banda, un nom propi pot ser emprat no referencialment si apareix en posició predicativa, p.e., a (10).

(10) Vindrà un home anomenat en Paella

Una de les qüestions que ha preocupat i preocupa (perquè la discussió és encara oberta) els lògics és dilucidar si els noms propis a més de tenir normalment capacitat referencial tenen també capacitat descriptiva, això és, si tenen significat com les descripcions definides. G. Frege (1892), que entén per nom propi tota expressió lingüística que designi un determinat objecte, ja sia un nom propi en sentit estricte ja sia una descripció definida, afirma que un nom propi té sempre un sentit que és conegut pels usuaris de la llengua pel sol fet de parlar-la. B. Russell, però, considera els noms propis com a simples substituïts de les descripcions definides. "The name Romulus is not really a name (that is, in the "narrow logical sense") but a sort of truncated description. It stands for a person who did such-and-such things, who killed Remus, and founded Rome, and so on", afirma Russell.<sup>25</sup>

Altres filòsofs, en canvi, no creuen que els noms propis siguin descripcions definides per la raó que, si bé fan referència a un objecte, no tenen tot i això significat. Aquesta és l'opinió de L. Wittgenstein expressada al Tractatus i la de J. Stuart Mill<sup>26</sup> en aquella famosa afirmació segons la qual els noms propis no "connoten", simplement "denoten" els individus designats.

O. Jespersen (1924), que es planteja aquesta qüestió des de l'òptica del lingüista, arriba a la conclusió que no existeix una barrera definida entre els noms propis i els comuns, ja que entre ells només hi ha diferència quantitativa, però no pas qualitativa. Un nom, segons Jespersen, connota sempre la o les propietats de l'objecte que designa.

D'altra banda, J. Searle (1969) presenta tres objeccions a

l'afirmació que els noms propis no tenen significat, les quals objeccions porten a la mateixa conclusió: els noms propis són descripcions definides taquigràfiques. La més interessant d'aquestes objeccions es basa en la possibilitat d'emprar un nom propi amb la finalitat d'identificar i no només per a una informació merament lingüística (veg. Searle (1969 p.164s), p.e., a (11).

- (11) a. L'Everest és el Xomolungma  
b. En Joan Oliver és en Pere Quart.

Deixem aquí la discussió sobre el significat dels noms propis ja que en aquest moment ens n'interessa principalment la capacitat referencial, de la qual anirem parlant al llarg d'aquest capítol.

#### 4.3.2. Sintagmes nominals precedits per article definit versus sintagmes precedits per article indefinit

L'existència de la categoria definit enfront d'indefinit, en català, es manifesta de diversa manera. N'és una l'aparició de l'article definit o indefinit davant del nom.<sup>27</sup> Aquesta categoria sembla ser universal, si bé no sempre s'expressa superficialment igual. Escriu J. Krámský (1972 p.52):

From the lack of formal expression of this category in some language one cannot infer the non-existence of this category in those languages. The category of determinedness vs. indeterminedness is, in our opinion a ca

tegory of thinking which is given in mind to all people. We know that it is expressed in very different ways such as no other grammatical category.

I adverteix N. Trubetzkoy (1939 p.78s):

La notion d'article défini est bien connue au monde de civilisation européenne. Mais les linguistes avertis savent que la même nuance de sens qui en grec, en français, en allemand ou en anglais est exprimée par l'addition de l'article défini s'exprime dans d'autres langues par d'autres moyens.

Segons J. Krámský (1972) es pot establir una tipologia de les llengües basada en l'existència de la categoria determinat/indeterminat:

- 1) Llengües que l'expressen mitjançant mots independents: a) llengües que tenen article definit i indefinit; b) llengües que superficialment només tenen article definit; c) llengües que superficialment només tenen article indefinit; etc.
- 2) Llengües on la categoria és expressada per flexió: a) dels noms; b) dels adjectius; c) de les formes verbals.
- 3) Llengües on la categoria és expressada per l'accent, l'entonació, etc.

##### 4.3.2.1. La referencialitat dels sintagmes nominals definits i indefinits

Dèiem suara que els lògics i lingüistes consideren majoritàriament que els sintagmes nominals definits pressuposen unicitat i existència d'un referent concret (del món real o d'un món pos-

sible). No obstant això, la pressuposició d'existència d'un referent i la d'unicitat són fenòmens independents. Observem les frases següents:

- (12) a. Menjaré la costella que és més cuita  
b. Menjaré la costella que sigui més cuita

La frase (12a) pressuposa unicitat i existència de referent concret, mentre que a (12b) hi ha pressuposada unicitat tot i que no és segura l'existència d'un referent que respongui a la descripció la costella (que sigui) més cuita. A propòsit d'aquesta qüestió L. Linsky (1971 p.77) escriu:

...can I not refer to someone as "the old madman", even though he is not mad and more that one man is? Does my phrase not have "application" to the one to whom I am referring? Certainly, I was speaking of him. What is usually said here is that uniqueness of reference is secured by making the description more determinate, e. g., by saying, "the old man who lives next door". But this attempt to secure uniqueness of reference through increased determination of the "referring expression" is otiose, for what secures uniqueness is the user of the expression and the context in which it is used together with the expression.

L'emissor emprà un SN definit quan creu que la pressuposició d'unicitat és compartida pel seu receptor. El concepte d'unicitat no ha de ser confós amb el d'unitat numèrica. Els SNs en plural a les llengües naturals també pressuposen unicitat, tanmateix coextensiva a un conjunt d'elements (veg. Bierwisch (1971)). Però ja ens estendrem sobre aquesta qüestió a 4.3.3.3.

D'altra banda, cal insistir en el fet que quan hom emprà referencialment un SN definit no vol pas dir que hagi de creure necessàriament en l'existència d'un referent, sinó simplement pot aparentar que així ho creu. Vegem-ho en un fragment extret de

Pickwick.<sup>28</sup>

- (13) - Tupman no vol sinó el vostre diner... -idigué Jingle!  
- Infame! -exclamà la tia fadrina, amb enèrgica indignació.  
(Els dubtes del senyor Jingle s'esvaïren. Tenia diners).

L'astut Jingle construeix la frase amb un SN definit, el vostre diner, que pressuposa l'existència d'uns diners que pertanyen a la seva interlocutora quan, en realitat, ell no en sap del cert l'existència i precisament el que vol és indagar-ho.

Pel que fa als SNs indefinits, els gramàtics (i alguns lògics) solen sostenir que no comporten existència d'un referent: ja que no necessàriament pressuposen unicitat, tampoc no són considerats expressions referencials. En el marc de la gramàtica generativa han estat amplament estudiats per C. Fillmore, J. Dean Fodor (1976), L. Karttunen (1971), B. Hall Partee (1972), entre d'altres, i tots coincideixen a assenyalar l'existència de dos tipus de SNs indefinits: específics i no específics.<sup>29</sup> Aquests tipus es donen també en català, com s'observa a (14).

- (14) La Maria es vol casar amb un conseller de la Generalitat

Es tracta d'una frase ambigua, perquè el SN indefinit pot ser interpretat com a específic (la Maria es vol casar amb un home que és conseller de la Generalitat) o bé com a no específic (la Maria es vol casar amb un home que sigui conseller de la Generalitat). A la primera interpretació el SN indefinit pressuposa l'existència d'un individu concret que reuneix les condicions de conseller de la Generalitat i d'individu amb qui la Maria es vol casar. A la segona interpretació, en canvi, el SN indefinit no pre

suposa l'existència d'aquest individu concret. Els lògics consideren que l'ambigüitat de frases com (14) és provocada per l'abast del quantificador existencial, que ens permetria de parafrasejar-ne les dues interpretacions així:

- (15) a. Hi ha un conseller de la Generalitat amb qui la Maria es vol casar  
b. La Maria es vol casar amb qualsevol que sigui conseller de la Generalitat

Ara bé, l'ambigüitat no es presenta pas sempre que en una frase hi apareix un SN indefinit: depèn del context, com ja veurem més endavant.

La distinció entre SNs específics o referencials i no específics o no referencials és també vàlida, a parer d'alguns lingüistes (Heringer (1969), Hall Partee (1972), Rivero (1973)), pels SNs definits. Però cal recordar que els noms propis (sigui per la seva naturalesa no descriptiva, sigui pel que sigui) tenen gairebé sempre un ús referencial.

Considerem ara la frase següent:

- (16) Vull l'edició més antiga de Solitud

La frase és ambigua, perquè el parlant pot pensar en una edició concreta que es caracteritza per se l'edició més antiga que es troba al mercat llibreter, o bé pot no pressuposar l'existència d'aquesta edició concreta, i aleshores es tractaria d'una referència potencial. En el primer cas el parlant s'ha servit del SN definit per referir-se a un objecte precís, i en el segon cas el parlant no fa referència a cap objecte concret justament perquè

no sap a quin objecte de la realitat correspon la descripció l'edició més antiga de Solitud.

El paral·lelisme indicat entre els SNs definits i els indefinits, quant a la possibilitat de distingir entre específics o referencials i no específics, es pot avalar amb uns fets que ara exposarem:

a) En català (però el fet és comú a altres llengües, com el castellà, el francès, l'italià, etc.) els SNs definits i els indefinits coincideixen a l'hora de controlar el mode de les frases de relatiu restrictives que el modifiquen. A les frases de (17)

- (17) a. Llogaré un pis que té dos balcons  
b. Llogaré un pis que tingui dos balcons  
c. Llogaré el pis que té dos balcons  
d. Llogaré el pis que tingui dos balcons,

quan el SN, definit o no, té lectura referencial o específica, com a (17a) i (17c), el mode del verb de la subordinada relativa és l'indicatiu. D'altra banda, quan els SNs són emprats no específicament, com a (17b) i (17d), el mode verbal de la frase relativa és el subjuntiu.<sup>30</sup> I evidentment, si els SNs de (17) no fossin modificats per una frase relativa, aleshores l'expressió esdevindria ambigua:

- (18) a. Llogaré un pis amb dos balcons  
b. Llogaré el pis amb dos balcons

Reforça l'argumentació el fet, ja esmentat per M.L. Rivero (1973), que un SN no pugui anar modificat alhora per la conjunció de relatives en subjuntiu i indicatiu, ja que un SN modificat per una

relativa restrictiva només pot ser usat i interpretat en un sol sentit:

- (19) a. \*Llogaré un pis que té dos balcons i mesuri 300 m<sup>2</sup>  
b. \*Llogaré el pis que tingui dos balcons i mesura 300 m<sup>2</sup>

La referencialitat apareix com un fenomen que involucra la pragmàtica, la sintaxi i la semàntica perquè el sentit de la frase es perfila d'acord amb l'ús que el parlant fa de les expressions nominals, i aquest fet imposa molt sovint trets sintàctics (mode indicatiu o subjuntiu de les subordinades de relatiu restrictives).

b) D'altra banda, les restriccions de correferència produïdes en català quan el SN antecedent és no específic ens forneix una altra prova del paral·lelisme entre els SNs definits i els indefinits. Observem-ho a (20).

- (20) a. En Pere es vol comprar un cotxe que és de la casa Ford.  
La Maria l'ha vist i li ha agradat molt.  
b. En Pere es vol comprar un cotxe que sigui de la casa Ford.  
\*La Maria l'ha vist i li ha agradat molt.  
c. En Pere es vol comprar el cotxe que és de la casa Ford.  
La Maria l'ha vist i li ha agradat molt.  
d. En Pere es vol comprar el cotxe que sigui de la casa Ford.  
\*La Maria l'ha vist i li ha agradat molt.

Podem adonar-nos que quan el SN (definit o indefinit) és referencialment específic, hom pot establir un element correferent al llarg del discurs. En canvi, quan el SN és no específic, aleshores resulta impossible l'aparició d'un element correferent, i,

per tant, el discurs esdevé aberrant.<sup>31</sup> Amb tot, l'anàfora és aparentment possible entre SNs que es troben a l'abast del mateix verb (o de verbs de la mateixa classe, intentar, voler, desitjar, etc.). Vegeu, però, l'apartat 4.3.2.2.

- (21) a. En Pere vol matar una llebre que sigui grossa i la vol regalar a la seva mare  
b. En Pere vol matar la llebre que sigui més grossa i la vol regalar a la seva mare

c) Els lògics han observat que un SN referencialment específic es pot substituir sempre per un altre SN que designi el mateix objecte i sense que això alteri el valor de veritat de la frase. En canvi, si el SN no és referencial, aleshores esdevé impossible la substitució sense alterar el valor de veritat. Es tracta de l'anomenat principi de substituïbilitat d'identics. (Veg. Quiñe (1960 cap.4)).

Donada una frase com (22)

- (22) En Pere desitja ballar amb una noia rossa,

si una noia rossa és un SN específic, designatiu d'una noia concreta, per exemple la Maria, aquesta frase tindrà el mateix valor de veritat que (23), ja que una noia rossa i la Maria són dos tipus de referiment possibles a una mateixa persona:

- (23) En Pere desitja ballar amb la Maria

Tanmateix, si el SN indefinit de (22) no és usat específicament, p.e. si en Pere desitgés ballar amb qualsevol noia amb l'única condició que fos rossa, aleshores la substitució de una noia ros-

sa per la Maria alteraria el valor de veritat de la frase, i en aquest cas (22) no seria sinònima de (23).

El principi de la substituïbilitat d'idèntics pot ser enunciat en termes d'implicació (veg. Keenan (1972) p.429): la frase (22) amb el SN indefinit emprat específicament, juntament amb la frase (24)

(24) La Maria és la noia amb qui en Pere desitja ballar

implica la frase (23).

Abans de la nostra aplicació del principi de substituïbilitat entre SNs definit, caldria de primer antuvi consignar el treball d'un lògic, K. Donnellan (1971), per l'interès lingüístic de la seva reflexió. Donnellan considera dues vessants en l'ús dels SNs definitos que no són nom propi: un ús "referencial" i un d'"atributiu"; tots dos usos pressuposen l'existència d'un objecte o individu que s'ajusta a la descripció. Escriu Donnellan (1971 p.106):

A speaker who uses a definite description attributively in an assertion states something about whoever or whatever is the-so-and-so. A speaker who uses a definite description referentially in an assertion, on the other hand, uses the description to enable his audience to pick out whom or what he is talking about and states something about that person or things.

Un exemple dels dos usos els tenim a (25).

(25) Vull parlar amb la dona que viu a l'àtic

La descripció definida la dona que viu a l'àtic és específica, com mostra el verb de la frase de relatiu. Amb tot, l'expressió pot ser usada "referencialment" (seguint la terminologia donne-

llaniana) si la descripció definida esdevé una eina per cridar l'atenció de l'interlocutor sobre la persona referida per l'expressió. En aquest cas el parlant podia haver elegit una altra via de designació, p.e., la senyora Paula Pi, en el lloc de la descripció la dona que viu a l'àtic. Però el parlant potser havia considerat l'expressió la dona que viu a l'àtic com la més eficaç, per tal que el seu interlocutor reconegués la persona designada. També, el parlant pot saber que a l'àtic hi viu una dona (perquè hi ha vist roba de dona estesa, p.e.) però ignorar-ne el nom i tota altra consideració; i en aquest cas no sap que vol parlar amb la senyora Paula Pi: sap només que la persona amb qui vol parlar té la condició de ser la dona que viu a l'àtic. Així, doncs, l'ús que fa de la descripció definida és "atributiu". Observem, però, que a totes dues lectures es dona la pressuposició de l'existència d'un referent, pressuposició que no es dona a (26), on la descripció definida és utilitzada no específicament:

(26) Vull parlar amb la dona que visqui a l'àtic

A Pickwick (p.300- hi hem trobat un passatge on es veu clara la distinció de Donnellan:

(27) - Senyores? -braolà el senyor Pickwick, reduït a la desesperança pel risc de la seva situació-. Escolteu-me. No só cap lladre. Vull la senyora de la casa.

- Oh quin monstre feroç! -féu en un esgarip una altra mestressa.- Vol la senyoreta Tomkins. (El subratllat és meu).

El senyor Pickwick es troba en una molt delicada i compromesa situació. Demana per parlar amb la senyora de la casa per tal que



no el prenguin pel que no és. Ell en emprar la descripció la senyora de la casa pressuposa l'existència de la directora de la residència de senyoretetes, on es troba, però no en sap el nom ni cap altre detall. Així, doncs, el senyor Pickwick utilitza atributivament la descripció definida. Contràriament, el SN la senyora Tomkins és emprat referencialment (en el sentit de Donnellan).

Heus aquí encara un altre exemple d'ús atributiu d'un SN definit referencialment específic, també extret de Pickwick (cap. XXII):

(28) ... entrà a la cambra una persona amb un llum, la qual, després de tancar la porta, avançà cap a la taula de toilette i hi posà la bugia al damunt. La persona, fos qui fos, havia entrat tant de cop i volta i amb tan poca fressa...

El SN definit la persona pressuposa l'existència d'un referent concret, fa referència a la persona que entrà a la cambra amb un llum, però el narrador no disposa (o ho simula, això no importa ara) de cap més via descriptiva per a referir-s'hi.

Per a Donnellan, aquests diferents usos de les descripcions definides han de ser estudiats al component pragmàtic de la gramàtica.

Alguns lingüistes, com B. Hall Partee (1972) i M.L. Rivero (1973) i (1975), consideren que es pot establir un paral·lelisme entre els SNs definits "referencials" (en el sentit de Donnellan) i els SNs indefinits específics, d'una banda, i entre els definits "atributius" i els indefinits no específics, de l'altra, però penso que aquest paral·lelisme no té fonament, perquè els SNs

no específics no poden pressuposar existència de referent, mentre que els definits atributius sí. Vegeu, en aquest sentit, la indicació del propi Donnellan (1971 p.106):

Both the attributive and the referential use of definite descriptions seem to carry a presupposition or implication that there is something which fits the description.

A l'àmbit de l'aplicació del principi de substituïbilitat d'identics, cal assenyalar en primer lloc que la substituïbilitat no és possible quan el SN definit no és específic. A la frase (29)

(29) El noi que parlí serà castigat

resulta evident que l'emissor no podia emprar el nom propi en Pere, per exemple, en comptes de la descripció definida, justament perquè en Pere és un terme referencialment específic i la descripció definida de (29) no ho és; en aquest cas, doncs, la substitució hauria canviat el valor de veritat de la frase. Si la descripció definida fos específica i emprada "referencialment" en el sentit de Donnellan, com a (30a), esdevindria possible la substitució de la descripció per una altra d'igualmente referencial, com (30b).<sup>32</sup> Però si ho fos "atributivament", això ja no seria possible, perquè hom hauria emprat precisament la descripció com a únic recurs de fer referència.

(30) a. El noi que ha parlat serà castigat

b. En Pere serà castigat

Acabem de presentar alguns fets que mostren un cert paral·lelisme entre els SNs definits i els indefinits, el qual matisarem més endavant constatant comportaments diferents, segons el

seu context, entre els esmentats SNs.

Examinarem seguidament els SNs catalans en els contextos que els lògics anomenen d'opacitat referencial.<sup>33</sup> Un context és referencialment transparent quan una expressió nominal es pot substituir per una altra que es refereixi al mateix objecte o individu sense alterar la veritat o la falsedat de la frase. Així, a (31)

- (31) a. En Pere estima la seva xicoteta  
b. La xicoteta d'en Pere és la Maria  
c. En Pere estima la Maria,

el context en el qual apareix l'expressió la seva xicoteta, a (31a), és transparent, ja que, donada la identitat (31b), podem substituir l'expressió per la Maria, com a (31c).<sup>34</sup>

Un context és opac si no és transparent, és a dir, si no és sempre possible la substituïbilitat d'identics. Donada la frase (32)

- (32) En Pere es vol casar amb una noia que sigui francesa,

l'expressió indefinida no pot ser substituïda per cap altra perquè no fa referència a cap individu concret i, per tant, no podem trobar altres vies de descripció d'un element del qual no en presem l'existència.<sup>35</sup> Molt sovint els contextos opacs són causa d'ambigüitat. Observem-ho a (33).

- (33) En Pere es vol casar amb una francesa

Una francesa pot voler indicar específicament una noia concreta, p.e. Sylvie, o bé pot ser emprat de manera no específica, com a

(32).<sup>36</sup>

Els lògics han consignat que les construccions amb verbs com voler, suposar, esperar, intentar, desitjar, etc. causen a moltes llengües opacitat referencial. B. Russell anomenà aquestes construccions actituds proposicionals,<sup>37</sup> perquè poden denotar l'actitud del parlant cap a l'esdeveniment descrit o l'estat de fets expressats per la frase.<sup>38</sup> Això pot succeir quan el subjecte d'aquests verbs no és l'emissor de la frase, és a dir, quan els verbs no van en primera persona. Considerem la frase següent:

- (34) En Pere intenta flirtejar amb una esfinx.<sup>39</sup>

La responsabilitat de la descripció que permet de referir-se a una noia concreta pot ser o bé de l'emissor o bé del subjecte de la frase. La responsabilitat de la descripció una esfinx serà de l'emissor si, p.e., aquest considera que la noia amb qui en Pere mira de flirtejar és una persona enigmàtica, i per això la descriu així en comptes de referir-s'hi pel nom (p.e., la Maria). En aquest sentit, la frase (34) és comparable amb la (35)

- (35) En Pere flirteja amb una esfinx,

en la qual, com que el context no és opac, la responsabilitat de la descripció és de l'emissor. Si, en canvi, la responsabilitat de la descripció fos del subjecte de la frase i no pas de l'emissor, això voldria dir que el subjecte intentava realment de flirtejar amb una esfinx.

A la frase (36)

- (36) Èdip es volia casar amb la seva mare,

on el SN en context opac és definit, la responsabilitat de la descripció definida és aquí de l'emissor de la frase i no pas del subjecte. Èdip, el qual pretenia casar-se amb Jocasta però no amb la seva mare. Així, doncs, la seva mare és la descripció de Jocasta que fa l'emissor de la frase.<sup>40</sup>

Amb tot, quan en una construcció d'actitud proposicional el SN és referencialment específic, l'existència del referent (sia en el món real, sia en el món de les creences) ha de ser pressuposada pel subjecte de la frase encara que ell no sigui responsable de la descripció. Així, la frase (37) pot ser continuada de manera que en resultin clarificades totes les seves possibles lectures.

- (37) En Pere vol parlar amb  $\left\{ \begin{array}{l} \text{la} \\ \text{una} \end{array} \right\}$  princesa que va conèixer ahir
- a. però jo no crec que existeixi
  - b. però jo no crec que sigui princesa (si bé crec que existeix)
  - c. però ell no creu que sigui princesa (en canvi, jo ho crec)
  - d. \*però ell no creu que existeixi

Observem a (37d) que la frase és agramatical si el seu subjecte no pressuposa l'existència del referent. A (37a) el responsable de la descripció és el subjecte, mentre que a (37c) és l'emissor. A (37b) tant l'un com l'altre pressuposen l'existència de referent, si bé el responsable de la descripció és el subjecte de la frase.

Segons els lògics són creadors d'opacitat referencial, a més dels verbs d'actitud proposicional, els temps verbals de futur i

i condicional, i, caldria afegir encara, la modalitat imperativa i interrogativa. Vegem-ho a (38).

- (38) a. En Pere ballarà amb una noia francesa  
b. En Pere es casaria amb una noia del grat del seu pare

Una noia francesa pot ser interpretat específicament o no. Igualment, (38b) pot significar que en Pere estaria disposat a casar-se amb una noia, fos qui fos i com fos, mentre agradés al seu pare, o bé que estaria disposat a casar-se amb aquella noia concreta que agrada al seu pare.

Els lògics consideren també creadors d'opacitat els verbs modals. Observem (39).

- (39) L'espia ha de robar una gemma de deu quirats

Aquesta frase té dues possibles lectures: una gemma que sigui de deu quirats i una gemma que és de deu quirats. Observem que si la frase fos en present i sense el verb modal, p.e., l'única lectura possible seria la darrera i l'ambigüitat no es produiria.

- (40) L'espia roba una gemma de deu quirats

Cal remarcar que contràriament a allò que succeeix amb els verbs d'actitud proposicional, també el SN en posició de subjecte pot quedar a l'abast dels verbs modals, així com del futur i del condicional.

- (41) a. El polític intel·ligent ha de tenir en compte aquests fets  
b. El polític intel·ligent tindrà en compte aquests fets

Les frases de (41) són ambigües perquè el subjecte pot ser interpretat com a referencialment específic (el polític que és intel·ligent) o com a no referencial (el polític que sigui intel·ligent) i, fins i tot (principalment quan hi ha un verb modal), el SN pot tenir un sentit genèric (tot polític intel·ligent). Succeeix el mateix quan el subjecte d'aquestes frases és un SN indefinit, com a (42).

- (42) a. Un polític intel·ligent ha de tenir en compte aquests fets  
b. Un polític intel·ligent tindrà en compte aquests fets

Hem vist que un SN definit, si no és un nom propi, pot presentar ambigüitat quan es troba en context opac. Amb tot, no en presenta pas en les mateixes circumstàncies que els SNs indefinits. Podem veure-ho a (43). La causa d'aquesta diversitat de comportament resideix en el fet que els SNs definits pressuposen unicitat. Però aquesta qüestió serà extensament tractada a 4.3.2.2.

- (43) a. En Pere vol matar el diputat  
b. En Pere vol matar un diputat  
c. En Pere vol matar el diputat més jove  
d. En Pere vol matar un diputat jove

L'expressió el diputat de (43a), tot i ser a l'abast d'un verb d'actitud proposicional, només es pot interpretar referencialment. Ara bé, si el SN definit va modificat per un adjectiu (sobretot en grau superlatiu), aleshores admet la doble interpretació, referencial i no referencial, si bé en tots dos casos continua pressuposant unicitat. En canvi, el SN indefinit és ambigu, tant si va acompanyat d'adjectiu (43d) com si no hi va (43b).

Un altre fet que mostra la diferència entre els SNs definits i els indefinits ha estat l'observat pels lògics en relació a la negació, la qual pot igualment comportar opacitat referencial quan el SN que es troba al seu abast és indefinit.<sup>41</sup>

- (44) a. L'espia va robar un diamant de la corona reial  
b. L'espia no va robar cap diamant de la corona reial<sup>42</sup>

El SN indefinit de (44a) és interpretat com a específic, mentre que a (44b) esdevé no específic, fet que en català causa l'aparició del determinant cap.<sup>43</sup>

Després del que acabem d'exposar en aquest apartat, cau pel seu propi pes tota identificació dels trets [+definit] amb els trets [+referencial] que tradicionalment els gramàtics han acceptat. Ara cal, però, trobar una explicació satisfactòria del perquè els SNs definits i indefinits poden ser referencials o no ser-ho, ja que, si bé s'han efectuat moltes temptatives, són tants els problemes lògico-semàntics i pragmàtics que entren en joc que de moment no s'ha arribat encara a cap resultat definitiu i l'explicació queda pendent.

Una proposta digna de ser considerada vàlida, bé que no prou convincent en alguns punts (com veurem a 4.3.2.2. i al capítol 5), és la defensada per molts dels partidaris de la teoria de la semàntica generativa. Segons McCawley, Lakoff, Bach, etc., els índexs referencials són variables lligades per quantificadors de la lògica simbòlica. D'altra part, Bellert (1970, 1973), Bierwisch (1970), Keenan (1972) coincideixen gairebé a l'hora de representar a l'estructura lògica els SNs definits com una variable limitada per l'operador iota.<sup>44</sup> Aquesta proposta, deixant ara a part

el problema que planteja pels SNs definits plurals i del qual ja parlarem a 4.3.2.2., presenta l'inconvenient de no tenir en compte l'existència de SNs definits no referencials, ja que en lògica l'operador iota caracteritza precisament individus específics.

Alguns lingüistes com J.D. McCawley (1970) i P. Cole (1975) s'han preocupat per representar l'estructura subjacent dels SNs definits que presenten a la vegada lectura atributiva i referencial, en el sentit que dóna Donnellan al terme, però, en canvi, no parlen dels SNs definits no específics.<sup>45</sup> Això pot ser degut al fet que en anglès, en no ser la distinció entre els SNs definits referencialment específics i no específics tan patent com en català, identifiquin els SNs atributius amb els SNs no referencialment específics, és a dir, els que es troben en context opac. No obstant això, la distinció entre SNs indefinits específics i no específics ha rebut molta atenció per part dels lingüistes de parla anglesa. Bach (1968) i Karttunen (1971) expliquen aquesta distinció segons sigui l'abast d'un quantificador existencial.<sup>46</sup> Així, la frase ambigua (45) tindria segons aquesta proposta les dues estructures subjacents de (46).

(45) La Maria vol comprar un cotxe

(46) a. ( x ) ( x = un cotxe, i la Maria vol comprar x )

b. La Maria vol ( x ) ( x = un cotxe, i la Maria comprar x )

I. Bellert (1970 p.354), d'altra banda, introdueix un operador especial l'operador referencial per donar compte dels SNs indefinits referencialment específics, i manté l'operador eta pels SNs indefinits no específics. Semblantment obra M. Bierwisch (1970).

#### 4.3.2.2. La unicitat dels sintagmes nominals definits o sintagmes nominals d'informació predictable

La propietat d'unicitat dels SNs definits només pot trobar explicació satisfactòria en una gramàtica que doni compte alhora del discurs i del context situacional. La definitització, procés mitjançant el qual un SN esdevé definit, és a dir, pressuposa unicitat, com la pronominalització, són processos sintàctico-semàntics que han de ser tractats en un àmbit superior al de la frase. Abans, però, ens cal introduir algunes nocions noves, que com ja hem assenyalat a 3.3. han de ser incloses en tota gramàtica que aspiri a explicar el discurs.

Entenem per element del discurs aquella entitat, individu o procés que ve determinat en relació al discurs, o dit en mots de T. Venneman (1973 p.5), els elements dels quals tracta el discurs. Aquests elements pressuposen unicitat ja que són unívocament identificables, sia pel discurs precedent, sia pel context situacional o sia pel coneixement que comparteixen emissor i receptor o receptors. Exemple d'aquest darrer cas en són els noms propis. Quan l'emissor empra un nom propi és perquè creu que el receptor sap a quin individu o objecte designa.<sup>47</sup> Si l'element del discurs és identificable pel context situacional pot tractar-se d'una expressió deíctica o d'una descripció definida, en ambdós casos l'element del discurs pressuposarà unicitat. Si, en canvi, l'element del discurs és introduït discursivament, la seva primera aparició serà en forma de SN indefinit. En totes les altres aparicions l'element del discurs serà un SN definit i, per tant, pressuposarà unicitat.

Allò que caracteritza un SN definit i que el fa unívocament recuperable, és a dir, pressuposador d'unicitat, és el seu caràcter de descripció que aporta informació previsible o coneguda. Heus aquí una altra noció que cal definir.

La informació previsible, també anomenada vella, és, segons S. Kuno (1972b, 1975), la informació recuperable en un grau de seguretat elevat en el context lingüístic (discurs precedent) o bé en el context situacional. D'altra banda, els SNs indefinits aporten informació nova, és a dir, no previsible en el discurs, no pressuposen, per tant, unicitat.<sup>48</sup> Aquest fet explica la impossibilitat d'establir relació anafòrica entre dos SNs indefinits o entre un SN definit i un SN indefinit que aparegui més tard en el discurs, com a (47).

- (47) a. Un vell penetrava en el pòrtic en arribar-hi ell  
... Un vell alçà els ulls i li donà el Déu-vos-guard.  
b. El vell penetrava en el pòrtic en arribar-hi ell  
... Un vell alçà els ulls i li donà el Déu-vos-guard.

A (47a) ambdós SNs indefinits introdueixen nova informació, per això, no poden ser, en un discurs ben format i coherent, interpretats anafòricament, com si ambdós referissin a la mateixa persona. A (47b) el SN definit el vell manté relació anafòrica amb un SN definit que ha aparegut anteriorment en el discurs, mentre que el SN indefinit introdueix un nou element, és a dir, una nova informació. Ara bé, un cop un element ha estat introduït en el discurs, ja forma part del coneixement que comparteixen els interlocutors, i, per tant, esdevé sempre més representat per un SN definit, el qual pressuposa unicitat. Per això, a (48), con-

tràriament que a (47), ambdós SNs subratllats són anafòrics: refereixen al mateix individu, ara ja conegut.

(48) Un vell penetrava en el pòrtic en arribar-hi ell

... El vell alçà els ulls i li donà el Déu-vos-guard.

De fet, tot això ha estat ja observat per la gramàtica tradicional, com recorda F. Lázaro Carreter (1975). Vegem-ho en el següent fragment d'A. Bello (1847 p.102):

El artículo (con esta palabra usada absolutamente se designa el definido), el artículo, pues, señala ideas; ideas determinadas, consabidas del oyente o lector; ideas que se suponen y se señalan en el entendimiento de la persona a quien dirigimos la palabra.

Els lògics, per la seva banda, formulen la idea que el SN definit sempre expressa informació coneguda mitjançant la noció de pressuposició (o afirmació) d'unicitat.<sup>49</sup>

Hom emprà un SN indefinit quan l'objecte, individu o entitat que introdueix o designa, en cas que sigui referencial, és desconegut pel receptor (o així ho creu l'emissor), però no ho ha pas de ser necessàriament per l'emissor. Observem (49).

(49) M'he casat amb una noia de Falgons

L'emissor de (49) sap molt bé amb qui s'ha casat, però emprà un SN indefinit perquè ha d'introduir informació no previsible, no va, per al seu receptor.

Un recurs estilístic molt emprat pels escriptors consisteix a començar el discurs literari, una narració, p.e., fent aparèixer directament el SN definit. L'autor assumeix com a procediment literari que el lector ja coneix els elements del discurs. Cap

altre tipus de discurs que no sigui el literari no permet aquesta transgressió de la màxima de relació de Grice (1975) que, recordem-ho, diu així: "Sigueu rellevant". (Veg. apartat 3.2.2.1.1.).

Seguidament estudiarem les condicions discursives i pragmàtiques necessàries per a l'aparició d'un SN definit (deixem de banda ara els noms propis)<sup>50</sup>

I. Considerarem en primer lloc l'ús anafòric dels SN definits,<sup>51</sup> és a dir, els casos en què un SN definit pot aparèixer en un discurs perquè manté algun tipus de relació anafòrica amb un SN indefinit prèviament introduït.

a) Un cop presentat un element en el discurs mitjançant un SN indefinit, l'emissor -o el seu interlocutor, en el cas del diàleg- emprarà un SN definit per a designar aquell element el coneixement del qual comparteixen ara els interlocutors. Aquest SN definit pot ser constituït pels mateixos (o gairebé els mateixos) constituents que el seu antecedent indefinit. Parlarem, en aquest cas, de relació anafòrica patent o transparent entre el SN indefinit i el definit. Vegem-ho seguidament en un fragment de discurs extret de Pickwick (p.414) en què el SN subratllat esdevé unívocament recuperable per una relació anafòrica patent.

(50) Estava dreta davant el mirall una senyora de mitja edat, amb papillotes grogues, tota atrafegada a raspallar el que les senyores anomenen llur "cua". Fos com fos que la inconscient senyora de mitja edat hagués penetrat en aquella cambra, era claríssim que es proposava de romandre-hi tota la nit; perquè havia dut una candela vimetera, que, amb lloable precaució contra el foc, posà en una ribella d'aigua, en terra, on resplendia com un far gegantí en un estanyol tot petit.

b) A vegades, però, l'aparició d'un SN definit en el discurs no és deguda a una relació anafòrica tant patent amb un SN indefinit

com a (50). Es pot donar el cas que el SN definit mantingui amb un SN indefinit previ en el discurs una relació anafòrica fonamentada en una relació d'hiponímia, sinonímia, etc. El següent fragment d'una crònica apareguda a El Correo Catalán el mes de març de 1878<sup>52</sup> ens n'ofereix un exemple.

(51) Pels nostres carrers es troba a cada pas un piano de maneta que fa ballar una mona, un ós, un titellaire o un clown, al compàs de les melodies de Bellini o de Gounod, que surten de mala gana de l'instrument, com si el manubri les arrossegues.

A (51) el nucli del SN definit el manubri és anafòric perquè manté relació de sinonímia amb el SN indefinit maneta... que ha aparegut en el discurs precedent. El nucli del SN l'instrument, en canvi, és coherentment anafòric per la seva relació hiponímica amb un piano de maneta, i per tant, aporta informació coneguda. Parlarem en aquests casos de relació anafòrica hiponímica, ja que la noció de sinonímia es fonamenta en la noció d'hiponímia.

c) Sovint un SN definit apareix en el discurs sense que abans hagi estat introduït per un SN idèntic bé que amb article indefinit en lloc del definit o per un SN indefinit amb el nucli del qual el nucli del SN definit mantingui relació d'hiponímia o sinonímia. No obstant això, el SN definit és un element que aporta informació coneguda i compartida per l'emissor i el receptor. Observem el fragment de discurs de (52) on col·labora a la bona formació discursiva la relació associativa existent entre el nucli del SN indefinit i els dels SNs definits. J.A. Hawkins (1977a p.21) anomena a aquesta relació anáfora associativa.

(52) Passaren a una llarga cambra, de teginat obscur, amb una llar altívola, d'esbarjosa campana. La catifa havia estat llevada, les bugies brillaven amb tot esclat, el foc flamejava i espetegava a la llar.

Havent mencionat una llarga cambra el parlant pot passar a parlar de les seves parts, de la catifa, de les bugies, ...; de la mateixa manera que havent introduït la menció a una llar pot parlar del foc que n'és part. En realitat, la segona part del discurs de (52) és sinònima a (53), fragment de discurs tanmateix més feixuc que el fragment de (52) però no pas per això menys coherent.

(53) ... La catifa de la cambra havia estat llevada, les bugies de la cambra brillaven amb tot esclat, el foc de la llar flamejava i espetegava a la llar.

L'única diferència entre (52) i (53) resideix en el fet que a (52) els lligams dels SNs definits amb els seus antecedents indefinits són implícits, perduts, per dir-ho amb la terminologia de van Dijk (1977 cap.1.5). Cal suposar, doncs, que a l'estructura lògic-semàntica del discurs (52) són presents els lligams que a l'estructura superficial no apareixen. La noció part de permet gran nombre d'associacions anafòriques, bé que haurà de ser precisada. Observem sinó que -encara que el SN la taula podria aparèixer a la segona part de (52) com a informació coneguda, ja que forma part del concepte cambra- el SN la taula rodona necessitaria per a la coherència textual haver estat introduït prèviament per un SN indefinit. "Thus, the use of the definite article -in such cases- reflects not just a relationship of a certain kind

between two things, but in addition: knowledge of that relationship as shared by speaker and hearer", escriu Hawkins (1977a p.3).

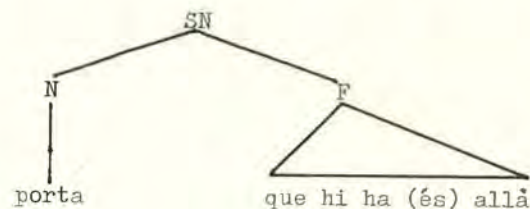
A més de la noció que expressa la relació d'ésser part de, d'altres nocions, com propietat de, atribut de, permeten també l'anàfora associativa.<sup>53</sup>

II. Hi ha un tipus de SN definit que apareix en el discurs sense que hom pugui sostenir que manté alguna mena de relació anafòrica amb un SN indefinit prèviament introduït. Aquest és el cas dels SNs subratllats de (54).

- (54) a. Em pots donar les ulleres?  
b. Tanqueu la porta, si us plau.

El context situacional en què té lloc l'enunciació de les frases de (54) fa dels SNs les ulleres, la porta SNs que aporten informació coneguda, recuperable, amb pressuposició d'unicitat. Sovint, p.e., quan els objectes que designen les expressions definides són visibles, aleshores són equivalents a expressions deíctiques (aquestes/aquelles ulleres; aquesta/aquella porta). Basant-se en aquest fet, J.P. Thorne (1972) proposa una teoria localista de tots els SNs definits que consisteix a considerar l'expressió que és allà com el significat de l'article definit. Així, el SN la porta de (54b) tindria la següent estructura subjacent:

(55)





Aquesta proposta, però, presenta força dificultats. Per exemple, no es veu gens clar com haurien de ser les regles o la regla que convertissin l'expressió locativa allà en l'article definit. D'altra banda, aquesta proposta no explica satisfactòriament l'aparició de sintagmes nominals anafòrics.

En el context situacional trobem la raó per la qual, a Barcelona, els SNs la catedral, el port, la Rambla aporten informació coneguda, tot i no haver estat introduïts prèviament en el discurs per un SN indefinit. Però el context situacional pot ser entès de manera molt més ampla, i aleshores ens permet parlar de el rei, el Parlament, i, encara, de la lluna, les estrelles, el cel, el sol, etc.<sup>54</sup> El context fa que aquests SNs introdueixin in formació previsible, que pressuposin unicitat.

III. En altres ocasions el modificador del SN definit adopta la funció o el paper del discurs previ i capacita el receptor per a identificar el referent (en el cas que el SN sigui referencial). Mitjançant aquest procediment l'emissor apel·la al coneixement de les circumstàncies que té -o creu que té- el seu interlocutor. Observem el discurs següent:

(56) Parlant A : - Qui ha dut aquesta coca?

Parlant B : - Ens l'ha regalada la noia que va venir ahir amb en Joan.

La frase del parlant B pot ser parafrasejada com segueix: Ahir va venir una noia amb en Joan. La noia / ella ens l'ha regalada. A la parafrasi apareix un SN indefinit que introdueix l'element del discurs per primera vegada i un segon SN ja definit que aporta informació ja coneguda pel receptor. El modificador de (56)

que va venir ahir amb en Joan permet de refrescar la memòria de l'interlocutor sobre quelcom que ja coneix però que potser en aquest moment no té prou present. Fixem-nos que en el discurs (57), força semblant a (56), caldrà per a la bona formació i coherència del discurs un antecedent previ que introdueixi l'element del discurs la noia, o bé que aquest SN pugui ser identificat pel context situacional (en el sentit de la noia de la casa), condicions que, en canvi, no són necessàries a (56).

(57) Parlant A : - Qui ha dut aquesta coca?

Parlant B : - Ens l'ha regalada la noia.

Els noms modificats per un adjectiu superlatiu o per adjectius com primer, darrer, etc. (el pitjor vi possible, la casa més gran, la primera persona que descobrí la sopa d'all, etc.) no admeten altre article que el definit i pressuposen necessàriament unicitat encara que el SN no sigui referencial (la primera persona que descobrís la sopa d'all). Aquests SNs són elements del discurs previsible, és a dir, que aporten informació coneguda, perquè és evident que si hi ha diversos tipus de vi, p.e., sempre n'hi haurà un que serà el pitjor del conjunt; del conjunt de cases d'un carrer, d'un poble, sempre n'hi haurà una que serà la més gran, etc. etc.<sup>55</sup> I aquest coneixement és compartit per tots els parlants.

Els SNs del tipus el número tres, el color mangra, o els SNs abstractes (l'amor, el perdó, la pobresa...) no necessiten ser introduïts en el discurs mitjançant un SN indefinit, ja que, d'altra banda, no admeten article indefinit (\*un número tres, \*una pobresa...) per causa del seu significat o dels seus trets de sub

categorització.

Un altre tipus encara de SN definit que no necessita ser introduït prèviament per un SN indefinit és el que apareix a (58).

(58) Em va sorprendre el fet que la Cristina Onassis es casés

Aquesta frase, segons una proposta ja tradicional a la teoria estàndard, procediria d'una estructura profunda (que aquí hem simplificat molt) com la següent:

(59) ((que la Cristina Onassis es casés) fos un fet) em va sorprendre

El SN un fet en passar a ser modificat per la frase subordinada i esdevenir el tema de la frase adquireix el tret definit, és a dir, es definititza. Aleshores la subordinada modificadora capacita el receptor per identificar el fet de què es parla. D'aquí ve que (60a) sigui incoherent i no ho sigui, en canvi (60b).

(60) a. Parlant A : - T'ha sorprès el fet que el rei hagi abdicat?

Parlant B : - ??A quin fet et refereixes?

b. Parlant A : - T'ha sorprès el fet?

Parlant B : - A quin fet et refereixes?

Observem ara els discursos de (61).

(61) a. En Pere comprarà una casa de planta baixa... En canvi, el seu germà comprarà una casa que tindrà tres pisos.

b. En Pere comprarà una casa de planta baixa... En canvi, la casa que comprarà el seu germà tindrà tres pisos.

A (61b) el SN la casa... de la segona oració ha passat a ser el tema oracional, d'aquí ve la seva prominència sintàctica, és a dir, la seva funció ara de subjecte. El punt de vista del parlant (veg. l'apartat 2.2.1.6.) es centra a (61a) en el germà d'en Pere, mentre que a (61b) es centra en la casa que comprarà el germà d'en Pere. Aquest fet explica que el SN de la segona frase que té per nucli el nom casa sigui indefinit a (61a) i definit a (61b). És evident, per tant, que la tematització d'un element del discurs afavoreix la seva definitització. Ho hem vist a (61b) i també a (58).

Fins aquí hem parlat de les condicions pragmàtiques i discursives sota les quals apareix un SN definit en el discurs. Hem insistit també en el fet que els SNs definites comporten informació que és compartida per l'emissor i el receptor (o així ho creu l'emissor), és a dir, comporten unicitat. Cal, però, trobar la clau desllorigadora de la unicitat dels SNs definites, principalment dels anafòrics. I a això dedicarem les reflexions que segueixen.

Als primers treballs de la GGT es troba entre les categories lèxiques la categoria Article, la qual pot ser subcategoritzada amb els trets [+definit]. Ara bé, ja hem vist que l'elecció entre el tret definit i l'indefinit no és pas tant lliure ni simple com en un principi hom podia pensar, i que són grans les dificultats que tenen els lingüistes per explicar les propietats caracteritzadores dels SNs definites i indefinites.

E. Bach (1968) defensa la hipòtesi que els noms són introduïts a les frases mitjançant una frase de relatiu. Es basa Bach en la sinonímia de les frases com les (62) i (63).

- (62) a. He vist quelcom que era horrible  
 b. He parlat amb algú que és un testimoni de Jehovà  
 c. He descobert quelcom que és irregular

- (63) a. He vist quelcom horrible  
 b. He parlat amb un testimoni de Jehovà  
 c. He descobert una irregularitat

Aquestes dades, segons Bach, demostren l'existència de regles que deriven noms a partir de frases relatives subjacents que contenen adjectius o verbs i que estan basades en elements com algú, quelcom, etc. Aquestes regles representarien una simplificació i major adequació per a la gramàtica. Així, doncs, Bach (1968 p.92s) proposa que tots els noms (almenys els comuns) siguin derivats de la mateixa manera, és a dir, a partir d'estructures com (64).

(64) Det + quelcom/algú + F,

i al llarg de l'article presenta una sèrie d'arguments de l'anglès que donen suport a la seva hipòtesi. No obstant això, Bach s'adona que l'estructura subjacent, més que no pas elements com quelcom/algú (o one com ell proposa per a l'anglès), exigeix elements de major abstracció. És així com Bach recorre a la següent estratègia: els elements algú, quelcom, etc. aniran equipats d'uns índexs referencials i, per tant, podran ser representats per un sistema de variables (x,y,z,...) semblants a les de la lògica simbòlica. I proposa també d'adoptar com en la lògica un sistema d'operadors o quantificadors que funcionin juntament amb les variables a les estructures subjacents de les frases. La classe d'operadors inclourà els elements més abstractes subjacents als articles i altres elements de l'estructura superficial. Si una varia

ble x segueix un operador Q, hom dirà que x és lligada a Q, que es troba al seu abast.<sup>56</sup> Els operadors són de diversa mena: genèric, existencial, universal, etc.

Ja hem vist que també I. Bellert (1970) i M. Bierwisch (1970) representen els SNs com variables lligades a operadors lògics. El tret definit que es realitza superficialment mitjançant l'article definit en llengües com el català indica que l'objecte el qual descriu és identificable unívocament amb trets de predicació. En la lògica modal l'operador iota forma caracteritzacions definides. Així, doncs, el tret definit seria exclusivament comparable a l'operador iota, com proposa Bellert (1970), si no fos que aquest operador està vinculat a individus o objectes únics, mentre que els SNs definits poden especificar unívocament conjunts d'individus o objectes (p.e., els nois). Davant d'això, M. Bierwisch (1970 p.112), així com J. Allwood et al. (1977 p.155s), considera que en determinats aspectes el tret definit subsumeix també l'operador lambda, el qual forma la classe d'elements que tenen la propietat representada per un determinat predicat. Així, si l'operador iota correspon a l'article definit en singular, l'operador lambda correspon a l'article definit en plural. D'altra banda, l'operador eta, que forma caracteritzacions indefinides, és comparat amb el tret indefinit.

El fet d'explicar la unicitat dels SNs definits mitjançant la inclusió de dos operadors lògics diferents a la teoria lingüística (l'operador iota i l'operador lambda) va contra la intuïció del parlant, ja que així s'assumeix que els SNs definits són fonamentalment diferents segons si són singulars o plurals. En català, en canvi, tots els SNs definits, independentment del nombre

(singular o plural), pressuposen unicitat i poden ser referencialment específics o no ser-ho. Això vol dir, d'altra banda, que a les llengües naturals la delimitació o unicitat dels SNs definits i la referencialitat han de ser tractades a part. Recórrer a operadors lògics, per tant, no permetrà d'explicar-ho perquè en la lògica aquestes dues característiques es presenten sempre juntes.

G. Baker (1973) presenta una proposta per donar compte dels SNs definits i indefinits que en alguns aspectes conflueix amb la de Bach. La principal diferència rau en el fet que Bach deriva de frase relativa subjacent tant els SNs definits com els indefinits, mentre que Baker només en deriva els definits, ja que els indefinits procediran de frases existencials. La distinció entre SNs indefinits específics i no específics, l'explica Baker per un mecanisme associat a determinades regles d'incrustació que elideix per a la interpretació no específica el marcador de referent prèviament existent. L'article definit, en canvi, apareix quan una frase existencial és incrustada en el Determinant d'un SN. Baker s'inspira en S.Y. Kuroda (1968), el qual proposa que les frases relatives incrustades en un SN definit continguin un article amb el nom idèntic incrustat. Així, l'home que portava sabates noves derivaria de el # un home portava sabates noves # home. Així hom explicaria que (65a) sigui parafrasejable per les dues frases de (65b).

(65) a. L'home que portava sabates noves va relliscar

b. Un home portava sabates noves. L'home va relliscar

L'inconvenient més gran de la proposta de Baker (1973) és el fet

de no tenir en compte l'existència de dos tipus de SNs definits: els referencials i els no referencials. Per Baker, tots els SNs definits són referencials.<sup>58</sup>

Z. Vendler (1967 cap.2) apunta una línia d'investigació pel tractament dels SNs definits que en el punt d'origen coincideix amb la de Baker (1973): l'article definit reclama sempre una frase relativa restrictiva que pot ésser superficialment present o elidida.<sup>59</sup> Escriu Vendler (1967 p.46):

The definite article in front of a noun is always and infallibly the sign of a restrictive adjunct, present or recoverable, attached to the noun.

Aquesta proposta d'explicació dels SNs definits no sembla pas desencaminada, sobretot quan hem vist més amunt que sovint el modificador del SN resumeix el discurs previ capacitant així el receptor per identificar unívocament l'objecte designat pel SN definit. Vegem-ho de nou a (66).

(66) Parlant A : - Qui t'ho ha dit?

Parlant B : - La dona de la qual parlàvem aquest matí

En realitat, la resposta del parlant B podia haver estat la de (67).

(67) Parlant A : - Qui t'ho ha dit?

Parlant B : - Aquest matí nosaltres parlàvem d'una dona.  
Doncs bé, la dona de la qual parlàvem m'ho ha dit.

La resposta de (66) presenta l'avantatge enfront de la de (67) de fer més àgil el discurs, ja que evita la redundància de (67).

El fet que el modificador del nom definit sigui un complement en genitiu o un adjectiu no comporta cap problema a la hipòtesi de Vendler, ja que es pot considerar que aquests tipus de modificadors deriven d'una frase de relatiu subjacent<sup>61</sup> (Cf. C. Smith (1964)). Únicament els SNs definits que expressen possessió inalienable (la cara, les mans, etc.) tindrien un origen diferent segons la proposta de C. Fillmore (1968) (veg. Argente (1976) i la nota 53). Pel que fa als SNs definits com la lluna, el president, etc., que el context situacional fa portadors d'informació previsible, podrien ser explicats segons la proposta de Thorne (1972), si bé ell l'havia defensat per a tots els SNs definits. La frase relativa restrictiva contindria elements deíctics i seria del tipus que hi ha allà o, segons proposta de Vendler (1967 p.55s), que hi ha al nostre país/món, etc. I podria ser elidida perquè el context situacional la faria recuperable.

Observem ara els fragments de discurs (68) i (69); aquest darrer, extret de Pickwick (p.414), és una versió abreviada del fragment (50).

(68) Estava dreta davant del mirall una senyora de mitja edat, amb papillotes grogues, ... Fos com fos que la inconscient senyora de mitja edat que estava dreta davant del mirall, amb papillotes grogues, hagués penetrat en aquella cambra...

(69) Estava dreta davant del mirall una senyora de mitja edat, amb papillotes grogues, ... Fos com fos que la inconscient senyora de mitja edat hagués penetrat en aquella cambra...

Els fragments de discurs (68) i (69) són sinònims tot i que a (69) no apareix la subordinada de relatiu que modifica el SN de-

finit la inconscient senyora ... de (68). I és que a (69) ha pogut ser elidida per redundància a causa de la presència pròxima en el discurs de la frase de la qual la relativa procedeix. Així, doncs, segons Vendler, fins i tot els SNs definits anafòrics són subjacentment modificats per una relativa restrictiva, la qual justifica l'aportació d'informació coneguda dels SNs definits, ja que està formada per elements del discurs previ.

Així, doncs, el context situacional i el context discursiu poden fer possible l'elisió en un discurs coherent de la relativa restrictiva que justifica el SN definit.

Segons Vendler, la relativa modificadora del SN definit ha d'estar formada pels mateixos elements de la frase que en el discurs previ introdueix l'element del discurs. Considerem els fragments de discurs següents:

(70) Estava dreta davant del mirall una senyora de mitja edat, amb papillotes grogues, ... Fos com fos que la senyora inconscient hagués penetrat en aquella cambra...

(71) Estava dreta davant del mirall una senyora de mitja edat, amb papillotes grogues, ... Fos com fos que la senyora que tenia els ulls negres hagués penetrat en aquella cambra...

Tant a (70) com a (71) hom interpreta que hi ha més d'una senyora perquè ni a (70) ni a (71) el SN definit no és anafòric amb el SN indefinit de la frase prèvia. Dit en altres mots, el SN definit no és un element del discurs que hagi estat introduït pel SN indefinit una senyora de mitja..., per tant, hauria de tenir un altre antecedent en el discurs a fi de preservar-ne la coherèn-

cia. La causa que no s'estableixi relació anafòrica entre el SN definit i l'indefinit a (70) i (71) és deguda a la presència de modificadors restrictius (inconscient, que tenia els ulls negres) formats per elements que no repeteixen la informació aportada per la frase que introdueix per primera vegada l'element del discurs, és a dir, el SN indefinit. Molt diferentment succeeix quan el modificador del SN definit és una relativa explicativa o un adjectiu explicatiu. Aquest és el cas de (69), on observem que la presència de l'adjectiu inconscient, era interpretat no restrictivament,<sup>61</sup> no impedeix la relació anafòrica entre el SN definit i el SN indefinit de la frase prèvia. Això pot tenir la causa en el fet que és el parlant qui respon del valor de veritat de les frases relatives explicatives, el qual valor és independent del context on apareix. (Veg. Bach (1968 secció I)).

No obstant això, si considerem encara el fragment de discurs (72)

(72) Estava dreta davant del mirall una senyora de mitja edat, amb papillotes grogues, ... Fos com fos que la senyora de mitja edat i grossos ulls negres hagués penetrat en aquella cambra...

veurem que l'addició per coordinació a la descripció definida d'un modificador nou als ja existents en el SN antecedent no trenca mai la relació anafòrica.

Els fets de (72) ens portem a reformular la restricció de Vendler, ja que és evident que una descripció definida anafòrica pot ser modificada també per relatives restrictives coordinades amb la relativa formada per la frase prèvia en el discurs que

introdueix l'antecedent. Però caldrà matisar, d'altra banda, que l'elisió de la relativa que justifica l'article definit i la unicitat del SN és possible només quan cap nova relativa o modificador no s'afegeix a la descripció.<sup>62</sup> Observem que si a (72) eliminem els modificadors procedents de les relatives que estableixen el lligam amb el SN indefinit antecedent (que era de mitja edat i que estava dreta davant del mirall), obtenim el discurs (71), on el SN definit i l'indefinit no són interpretats com a anafòrics.

A (72), d'altra banda, la presència per coordinació del nou modificador (de grossos ulls negres) possibilitarà noves vies d'identificació del referent. Hom podrà parlar de la senyora de grossos ulls negres, de la senyora de mitja edat, de la senyora que estava dreta davant del mirall..., i totes seran expressions anafòriques, que no només permetran la identificació del referent, sinó que també el descriuran (aquest fet fonamenta el nom de descripcions definides que els lògics donen als SNs definits). I, així, s'aniran teixint els fils que donaran per resultat un discurs coherent. Crec, doncs, que la proposta de Vendler, Baker o Kuroda -segons la qual una frase relativa modifica els SNs definits a l'estructura subjacent-, convenientment formulada per una gramàtica del discurs, pot oferir la clau desllorigadora de la unicitat, és a dir, de la recuperabilitat de tot SN definit (sigui pronominal o no ho sigui).

Fins aquí els SNs definits anafòrics que hem examinat per tal d'estudiar-ne la raó de la unicitat han estat SNs definits que mantenien relació de correferència amb el SN indefinit antecedent. Cal, doncs, que ara centrem l'atenció en primer lloc en

cia. La causa que no s'estableixi relació anafòrica entre el SN definit i l'indefinit a (70) i (71) és deguda a la presència de modificadors restrictius (inconscient, que tenia els ulls negres) formats per elements que no repeteixen la informació aportada per la frase que introdueix per primera vegada l'element del discurs, és a dir, el SN indefinit. Molt diferentment succeeix quan el modificador del SN definit és una relativa explicativa o un adjectiu explicatiu. Aquest és el cas de (69), on observem que la presència de l'adjectiu inconscient, era interpretat no restrictivament,<sup>61</sup> no impedeix la relació anafòrica entre el SN definit i el SN indefinit de la frase prèvia. Això pot tenir la causa en el fet que és el parlant qui respon del valor de veritat de les frases relatives explicatives, el qual valor és independent del context on apareix. (Veg. Bach (1968 secció I)).

No obstant això, si considerem encara el fragment de discurs (72)

(72) Estava dreta davant del mirall una senyora de mitja edat, amb papillotes grogues, ... Fos com fos que la senyora de mitja edat i grossos ulls negres hagués penetrat en aquella cambra...

veurem que l'addició per coordinació a la descripció definida d'un modificador nou als ja existents en el SN antecedent no trenca mai la relació anafòrica.

Els fets de (72) ens portem a reformular la restricció de Vendler, ja que és evident que una descripció definida anafòrica pot ser modificada també per relatives restrictives coordinades amb la relativa formada per la frase prèvia en el discurs que

introdueix l'antecedent. Però caldrà matisar, d'altra banda, que l'elisió de la relativa que justifica l'article definit i la unicitat del SN és possible només quan cap nova relativa o modificador no s'afegeix a la descripció.<sup>62</sup> Observem que si a (72) eliminem els modificadors procedents de les relatives que estableixen el lligam amb el SN indefinit antecedent (que era de mitja edat i que estava dreta davant del mirall), obtenim el discurs (71), on el SN definit i l'indefinit no són interpretats com a anafòrics.

A (72), d'altra banda, la presència per coordinació del nou modificador (de grossos ulls negres) possibilitarà noves vies d'identificació del referent. Hom podrà parlar de la senyora de grossos ulls negres, de la senyora de mitja edat, de la senyora que estava dreta davant del mirall..., i totes seran expressions anafòriques, que no només permetran la identificació del referent, sinó que també el descriuran (aquest fet fonamenta el nom de descripcions definides que els lògics donen als SNs definites). I, així, s'aniran teixint els fils que donaran per resultat un discurs coherent. Crec, doncs, que la proposta de Vendler, Baker o Kuroda -segons la qual una frase relativa modifica els SNs definites a l'estructura subjacent-, convenientment formulada per una gramàtica del discurs, pot oferir la clau desllorigadora de la unicitat, és a dir, de la recuperabilitat de tot SN definit (sigui pronominal o no ho sigui).

Fins aquí els SNs definites anafòrics que hem examinat per tal d'estudiar-ne la raó de la unicitat han estat SNs definites que mantenen relació de correferència amb el SN indefinit antecedent. Cal, doncs, que ara centrem l'atenció en primer lloc en

les relacions entre els SNs definites i els SNs indefinits no referencials i, segonament, en els SNs definites no referencials.

Considerem els fragments de discurs següents:

(73) La Maria va seduir un diputat socialista. Però tots coneixem prou bé la Maria: abans no passà l'any ja va voler abandonar-lo.

(74) La Maria vol seduir un diputat que sigui socialista. Però tots coneixem prou bé la Maria i segurament abans no passi un any voldrà abandonar-lo.

El pronom lo de (73), correferent amb el SN indefinit un diputat socialista, és parafrasejable pel SN definit el diputat socialista que la Maria va seduir. La frase relativa justifica precisament la pressuposició d'unicitat del pronom definit, el qual és un SN definit anafòric com tots els que fins ara hem examinat. A (74), en canvi, apareix des de la primera frase un verb d'actitud proposicional, el verb voler. Aquests verbs descriuen l'actitud del subjecte davant l'estat de fets descrits per la frase, fets que encara no s'han realitzat, per això la seva realització pot ser desitjada, volguda, intentada, etc. Així, doncs, la primera part de (74) expressa un desig per part del subjecte oracional de seduir un home que reuneixi la condició de ser un diputat socialista. La darrera part, però, descriu el que succeirà quan la Maria haurà aconseguit el seu propòsit. El SN indefinit un diputat que sigui socialista és no referencial, com mostra el mode de la relativa restrictiva, i, en canvi, el SN definit pronominal és interpretat referencialment, ja que pressuposa d'alguna manera l'existència d'un diputat concret.

El pronom lo de (74), ben mirat, no pot ser parafrasejat pel SN definit el diputat que sigui socialista i que la Maria vol seduir (aquesta darrera relativa formada pels elements de la frase que introdueix el SN indefinit). La Maria no podrà desitjar d'abandonar el diputat que vol seduir fins que no l'hagi seduït realment. La Maria, doncs, voldrà abandonar el diputat que haurà aconseguit de seduir i que serà socialista. I així cal parafrasejar el pronom lo, ja que, de fet, a (74) hi ha expressats dos mons, el del voler i el de la hipotètica consecució d'aquest voler. A aquest propòsit, (74) és parafrasejable per (75).

(75) La Maria vol seduir un diputat que sigui socialista. Però tots coneixem la Maria: { si aconsegueix de seduir un diputat socialista,  
un cop aconsegueixi de seduir un diputat socialista, } segurament abans no passi un any voldrà abandonar-lo

La diferència entre (74) i (75) resideix en el fet que a (74) el SN definit manté relació anafòrica amb un element que no queda expressat a cap lloc del discurs, mentre que a (75) la relació anafòrica s'estableix entre un diputat socialista que apareix a la frase el verb de la qual és aconseguir<sup>63</sup> i el pronom definit de la darrera frase del discurs. Així, doncs, la relació entre el SN-pronom definit i el SN indefinit a (74) no és una relació directa i ho és, en canvi, a (75). Això permet d'explicar la raó per la qual a (74) el pronom lo presenta lectura referencial tot i trobar-se a l'abast de voler i tenir aparentment un antecedent no referencial.

Observem ara el fragment de discurs (76), molt semblant als



exemples presentats per B. Hall-Partee (1972 2.2.2.), on és molt més patent la presència de dos mons diversos.

(76) En Pere no vol comprar cap armari, perquè no sabia on encaber-lo

No podem pas afirmar que l'antecedent de lo sigui cap armari ni que el pronom definit pugui ser parafrasejat per l'armari que en Pere no vol comprar. El SN definit ha de mantenir relació anafòrica amb un SN indefinit un armari no negat. Vegem-ho, si no, a (77), fragment de discurs sinònim de 76:

(77) En Pere no vol comprar cap armari perquè, si comprava un armari, no sabia on encaber-lo.

El SN definit manté relació, en realitat, amb el SN indefinit que apareix a la frase condicional, la qual és patent a (77) però latent a (76).

Recordem ara que ja a (43a) de 4.3.2.1. -que reproduïm aquí- havíem fet notar que quan un SN definit sense element modificador a l'estructura superficial apareix en context opac, a diferència dels SNs indefinits, sol ser interpretat referencialment.

(43) a. En Pere vol matar el diputat

Aleshores deixàvem la qüestió pendent d'explicació; ara, en canvi, sabem que la raó de la referencialitat d'aquests SNs rau en la relativa subjacent que els modifica, la qual, en ser formada -si són SNs anafòrics- per la frase que prèviament introdueix l'antecedent en el discurs, sol ser-ho en mode indicatiu i, per tant, provoca la lectura referencial del SN encara que es trobi

en context opac.<sup>64</sup>

No obstant el que acabem de dir, existeixen SNs definit no referencialment específics (com hem mostrat a 4.3.2.1.) les condicions d'aparició al discurs dels quals encara no han estat estudiades. Tractarem d'aquesta qüestió tot seguit. Considerem el fragment de discurs (78), on apareix un SN definit no referencial.

(78) En Pere intenta d'escriure unes quantes novel·les  
... Dedicarà la novel·la que sigui més original a la seva mare.

La primera cosa que observem a (78) és que la relativa restrictiva que modifica el SN definit no depèn del context anterior, sinó que aporta informació nova i, per tant, no pot ser elidida. No obstant això, el SN definit pressuposa unicitat perquè manté relació amb el SN indefinit de la primera frase. Aquesta relació és d'inclusió. Si l'intent d'en Pere es fa realitat i aconsegueix d'escriure unes quantes novel·les, ben segur que una d'elles serà la més original, com també n'hi haurà una que serà la primera, una altra que serà la més llarga, etc. Així, doncs, el SN definit la novel·la que sigui més original queda establert com a element discursiu no pas perquè sigui unívocament identificable amb un element anteriorment introduït en el discurs, sinó pel coneixement general que comparteixen l'emissor i el receptor. Aquest coneixement i el fet que el SN indefinit delimiti un conjunt d'elements justifiquen la pressuposició d'unicitat del SN definit. Considerem encara el discurs (79), on també apareix un SN definit no referencial.

(79) Parlant A : - Deixa'm un cotxe dels que tu tens!

Parlant B : - Quin vols?

Parlant A : - Vull el que tingui el dipòsit ple de benzina

El SN indefinit de la primera frase és referencialment específic i fa referència a un element que pertany a un conjunt (el conjunt de cotxes que pertanyen al parlant B). El coneixement general que tenen els parlants els permet la descripció d'un dels elements de la pluralitat mitjançant un SN definit. Ara bé, a (79) aquest SN definit tant podria ser referencial com no ser-ho, ja que el context on apareix és opac. Si el SN fos referencial, aleshores la resposta del parlant A seria la de (80).

(80) Vull el cotxe que té el dipòsit ple de benzina

I en aquest cas l'emissor pressuposaria que el receptor sap com ell mateix que hi ha un cotxe concret que té el dipòsit ple, i empraria l'expressió de (80) per referir-s'hi. A (79), en canvi, l'emissor l'única cosa que dóna per suposat és que dels diversos cotxes del conjunt sempre n'hi haurà un, almenys, que tindrà el dipòsit més ple que els altres, però no sap en concret a quin cotxe escau la descripció definida. Per això direm que el SN definit de (79) no pressuposa existència d'un referent concret, però que, en canvi, pressuposa unicitat.

Aquesta SNs definites no són anafòrics com els que fins ara havíem analitzat. Això es veu clarament si comparem els discursos següents:

(81) Parlant A : - Quina costella vols?

Parlant B : - Vull la costella {  $\begin{matrix} \text{que sigui} \\ \text{que és} \end{matrix}$  } més cuita

(82) (Davant una plata curulla de costelles el parlant A diu:)

- Vull la costella {  $\begin{matrix} \text{que sigui} \\ \text{que és} \end{matrix}$  } més cuita

Ni a (78), (79), (81) ni a (82) no podem prescindir de la frase relativa restrictiva que modifica el SN definit, ja que no procedeix del context previ i, per tant, esdevé imprescindible per a la descripció. D'altra banda, hem observat que o bé el context situacional, com a (82), o bé el context discursiu han d'establir un conjunt, una pluralitat d'elements. Així, a (78) apareix un SN indefinit plural i a (79) i (81) la frase interrogativa dóna a entendre l'existència d'un conjunt d'elements.<sup>65</sup> Seguidament el parlant apel·la al coneixement general de l'interlocutor per descriure unívocament un dels elements d'aquesta pluralitat, del conjunt establert pel context situacional o discursiu, i, per això, s'empra una descripció definida. Així, doncs, el coneixement general dels parlants fa recuperable i, per tant, unívoc el SN definit.

Resumint el que hem tractat en aquest apartat podem afirmar que els SNs definites pressuposen unicitat perquè aporten informació predictable, és a dir, recuperable des del context discursiu, des del context situacional o des del coneixement general que comparteixen els parlants. Una gramàtica del discurs podrà donar compte de la unicitat d'aquests SNs si els deriva de SNs modificats per una relativa restrictiva, que en determinades circumstàncies que aquí hem assenyalat podrà ser superficialment elidida. No obstant això, no sabem encara la manera de formalitzar i expressar en regles d'una gramàtica generativa del discurs el que hem expressat planerament. Fins que no hagin avançat més els tre

balls en aquest sentit no podem determinar si realment un sistema de variables lògiques lligades a determinats operadors pot donar compte adequadament de la procedència dels SNs definits i de la seva unicitat. De moment ja hem vist que els intents que hi ha hagut en aquesta direcció no han estat plenament satisfactoris.

#### 4.3.3. Els pronoms definits no deíctics o anafòrics<sup>66</sup>

Hem vist a 4.1. que els pronoms definits en català poden ser emprats deícticament, és a dir, per mostrar les persones de l'acte enunciatiu. Jo, em, a mi, nosaltres, assenyalen l'emissor del discurs. Tu, vosaltres, et assenyalen el receptor del discurs. Els pronoms de tercera persona, segons E. Benveniste (1956), trameten a una situació objectiva i no pas a si mateixos. Si bé és veritat, però, que els pronoms de tercera persona solen ser anafòrics, que mantenen relació amb altres elements del discurs, també és cert que ocasionalment poden ser emprats deícticament, com un gest lingüístic.

La gramàtica tradicional sovint ha atorgat als personals necessàriament una funció anafòrica que no tots tenen. Es sol afirmar que la seva característica és la de ser usats per a substituir els substantius en qualsevol de les seves funcions dins l'oració. (Veg. Marvà (1934), Badia (1962)). Però no tots els representants de la gramàtica tradicional han negat la capacitat deíct

tica dels pronoms, com podem comprovar a les paraules del Brocense (1587 p.51) i de P. Fabra (1956 p.34) que tot seguit reproduïm.

¿Cómo pueden [los pronombres] colocarse en lugar del nombre, si con ello aludimos a cosas que no tienen nombre o a aquellas cuyo nombre ignoramos? (...) Así, pues, estos pronombres son más antiguos que los nombres ¿Cómo, entonces, se llamarán pro-nombres? Porque la sustancia indivisible (por decirlo como físico) se explica mejor y más particularmente por estos pronombres que por los nombres propios, pues cuando digo ego no se puede entender a ningún otro, pero cuando digo Franciscus se puede referir a otro Franciscus, de donde resulta que Franciscus puede colocarse en lugar de ego más bien que al revés.

Hi ha una classe de mots que serveixen per a designar els éssers o les coses sense, però, anomenar-los: aquests mots són els pronoms.

Els pronoms definits quan no són emprats deícticament són equivalents als SNs definits plens.<sup>67</sup> Així, un pronom pot definir un element del discurs, és a dir, establir-lo com a tal. Vegem-ho a (83).

- (83) a. Jo he vist un OVNI. Tu també has vist un OVNI  
b. Jo he vist un OVNI. Tu també n'has vist un  
c. Jo he vist un OVNI ... Tu també has vist l'OVNI  
d. Jo he vist un OVNI ... Tu també l'has vist

A (83a) i (83b) el segon SN indefinit i el pronom en introdueixen, respectivament, un nou referent en el discurs, mentre que a (83c) i (83d) la segona frase no introdueix cap element del discurs nou; contràriament, estableix l'element que el SN indefinit de la primera frase ha introduït al discurs.

Els pronoms definits no deíctics com a SNs definits que són

pressuposen unicitat, a la vegada que poden ser referencials o no ser-ho; és a dir, poden pressuposar existència d'un referent concret, com a (83d) on el pronom és correferencial amb el SN in definit de la frase anterior. Un pronom definit anafòric és, doncs, una descripció definida abreujada. La seva presència fa més àgil i coherent el discurs. No obstant això, seria ingenu pensar que aquests pronoms, com els no definits, poden aparèixer en qualsevol posició anafòrica i moment del discurs. Els lingüistes han estat tan preocupats per l'estudi de les condicions que permeten l'aparició dels pronoms en el marc oracional que han descurat l'estudi de les condicions que regeixen l'aparició dels pronoms en el discurs. Més endavant, a 5.2. estudiarem l'aparició dels pronoms referencials al discurs català.

#### 4.4. CONDICIONS PER A L'ESTABLIMENT D'UN REFERENT DISCURSIU

E.V. Padučeva (1970), en tractar els SN correferencials, anomena SN inicial el SN corresponent a la primera referència de l'objecte o individu en el text o discurs i SNs derivats els corresponents a les altres referències. Aquests SNs, que fins ara nosaltres hem anomenat elements del discurs establerts, tenen una funció distinta del SN inicial amb el qual mantenen relació anafòrica. Els SNs inicials solen ser SN indefinits, si bé també un nom propi pot fer aquesta funció. Els SNs derivats, en canvi, seran sempre SNs definits, siguin pronominals, noms propis o descripcions definides pròpiament dites. L'anàfora de referència és la gran responsable de la coherència discursiva i és regulada, segons Padučeva (1970), per tres tendències generals: 1) la tendència a desambigüitzar el discurs, 2) l'economia lingüística, i

3) la diversitat d'expressió. En els diferents tipus de discurs dominarà una o altra tendència, que poden arribar a ser contradictòries.

Seguidament estudiarem la capacitat dels SNs indefinits per establir un referent discursiu, és a dir, per ser SNs inicials que possibiliten l'establiment d'un element del discurs. Per a aquest estudi hem tingut en compte el realitzat per L. Karttunen (1971a) sobre el discurs anglès.

La possibilitat d'establir un referent en el discurs dependrà del context lingüístic en què aparegui el SN inicial que introdueix l'element del discurs. Si el context és transparent podrà aparèixer més endavant en el discurs un SN definit correferencial, però si el SN indefinit es troba en context opac ja no podrà establir relacions correferencials amb un SN definit. Vegem ho a (84) i (85) on el SN indefinit apareix en context transparent i opac, respectivament.

(84) Hi havia un home de nas vermell assegut tot enravenat en una cadira... Tot semblava indicar que l'home del nas vermell, fos qui fos, no tenia cap intenció d'anar-se'n a corre-cuita.

(85) No hi havia cap home de nas vermell assegut tot enravenat en una cadira... \*Tot semblava indicar que l'home del nas vermell, fos qui fos, no tenia cap intenció d'anar-se'n a corre-cuita.

A (85) no es pressuposa l'existència d'un home de nas vermell, per tant, és inapropiat continuar el discurs amb un SN definit

que pressuposa l'existència de quelcom que no existeix. (85) és incoherent i mal format perquè l'estructura subjacent del SN definit seria \*l'home del nas vermell que no hi havia assegut... No obstant això, no pas cada vegada que la frase on apareix el SN indefinit és negada, aquest és no específic. Tot depèn del tipus de verb i de la posició sintàctica del SN indefinit. Analtzarem en primer lloc la capacitat d'establir un referent discursiu dels SNs indefinits que apareixen en completives que, sempre o en algunes circumstàncies, són pressuposades com a veritables pel verb principal de la frase.

Quan el verb principal de la frase és un verb factiu (lamentar, adonar-se, deplorar...), verb que pressuposa la veritat de la subordinada tant si és negat com si no ho és, el SN indefinit que aparegui a la seva completiva podrà establir un referent discursiu, sempre, és clar, que la completiva no constitueixi ella mateixa un context opac.<sup>68</sup>

(86) Sam no s'adonà que una senyora bastant cepada li dirigia la paraula. La senyora seia vora l'escalfapanxes de darrera el taulell...

Observem seguidament el comportament d'un SN indefinit en una completiva dominada per un verb implicatiu doble, com aconseguir, obtenir, aventurar-se, etc. Recordem que aquests verbs pressuposen o impliquen la veritat de la seva subordinada quan no són negats, i la seva falsedat si ho són.

(87) En Pere es va atrevir a treure a ballar una noia... Al cap de tres minuts la noia ja l'havia plantat.

(88) En Pere no es va atrevir a treure a ballar cap noia... \*Al cap de tres minuts la noia ja l'havia plantat

(89) En Pere no es va atrevir a treure a ballar una noia que estava sola... Al cap de tres minuts la noia ja ballava amb un altre...

Quan el verb no és negat el SN indefinit de la completiva estableix un referent discursiu; per això, pot mantenir relació de correferència amb un SN definit que aparegui al llarg del discurs. Si el verb és negat, en canvi, pot ser que el SN indefinit no estableixi cap referent discursiu, com a (88), i aleshores és impossible que existeixi en el discurs un SN definit que hi sigui correferent.<sup>69</sup> No obstant això, encara que el verb sigui negat i, per tant, que el parlant pressuposi la falsedat de la completiva, hi pot aparèixer un SN indefinit referencial que introdueixi un element del discurs. És el cas de (89).

Els verbs d'implicació doble negativa, com evitar, negligir ..., pressuposen la falsedat de la subordinada quan no són negats, i, quan ho són, en pressuposen o impliquen la veritat. Observem a (90)

(90) El visitant no evità d'admirar de prop una vedette del Paral·lel... Aquella nit va anar al Molino per veure-la ballar,

que, quan el verb és negat i, per tant, hom creu que la completiva és veritable, el SN indefinit estableix un referent discursiu. El pronom la és un SN derivat, doncs, en el sentit de Padučeva (1970) del SN indefinit del discurs previ o SN inicial. D'altra banda, quan la completiva és pressuposada com a falsa perquè el

verb no és negat, resulta incoherent continuar el discurs com a (91), però no pas perquè el SN indefinit no sigui referencial, sinó perquè la nova frase expandeix com si fos veritable la informació que hom ha donat com a falsa a la frase anterior.

(91) El visitant evità d'admirar de prop una vedette del Paral·lel... ??Aquella nit va anar al Molino per veure-la ballar des de la primera fila

La prova del que acabem de dir la tenim en el fet que un SN indefinit, tot i aparèixer en una completiva el verb principal de la qual sigui un verb d'implicació doble negativa no negat, pot establir un element (o referent) del discurs sempre que aquest esdevingui l'assumpte del discurs, és a dir, allò de què parla un discurs o text. Vegem-ho a (92).

(92) El visitant evità d'admirar de prop una vedette del Paral·lel... La vedette, que era molt famosa, actuava cada nit al Molino.

Examinem ara el comportament dels verbs implicatius simples i dels implicatius simples negatius 1. Recordem que els primers impliquen o pressuposen la veritat de la completiva si no són negats, mentre que si ho són no n'impliquen ni la veritat ni la falsedat. Pertanyen a aquesta classe els verbs fer, causar, persuadir, ..., en canvi, impliquen la falsedat de la subordinada quan són negats, i, quan no ho són, no n'impliquen ni la veritat ni la falsedat.

El SN indefinit que apareix a la completiva d'aquests verbs pot establir un referent discursiu tant si el verb principal és

negat com si no ho és?<sup>70</sup> Vegem-ho a (93) i (94).

(93) Sam { va persuadir } el seu pare d'emmetzinar un pastor  
          { no va persuadir }  
protestant... El pastor, que era amic de la madrastra de Sam,  
els visitava sovint.

(94) Sam { va dissuadir } el seu pare d'emmetzinar un pastor  
          { no va dissuadir }  
protestant... El pastor, que era amic de la madrastra de Sam,  
els visitava sovint.

Els verbs implicatius simples 2, com ser capaç, tenir coratge, ..., són verbs que no pressuposen o impliquen ni la veritat ni la falsedat de la seva completiva quan no són negats, però si ho són, aleshores n'impliquen o pressuposen la falsedat. Un SN indefinit que aparegui a la completiva quan el verb principal és negat pot establir un referent discursiu o no establir-lo sempre que l'aspecte verbal sigui perfectiu. (Més endavant detallarem aquesta qüestió).

(95) En Pere no fou capaç de matar un conill... El conill que en Pere no va matar pesava tres quilos.

(96) En Pere no fou capaç de matar cap conill... \*El conill que en Pere no va matar pesava tres quilos.

Si el verb no és negat el SN indefinit de la completiva establirà relació de correferència amb SNs derivats del discurs. Vegem-ho a (97).

(97) En Pere fou capaç de matar un conill... El conill pesava tres quilos.

Els verbs implicatius simples 2 negatius, com sospitar, presumir..., no pressuposen ni impliquen ni la veritat ni la falsedat de la subordinada en frase afirmativa, però en pressuposen la veritat en frase negativa. Ara bé, el SN indefinit que aparegui a la completiva establirà sempre un referent discursiu (excepte, és clar, en aquells casos que la subordinada constitueixi un context opac).<sup>71</sup>

(98) En Pere { sospita } que en Joan es casa amb una pubilla  
              { no sospita }  
... La pubilla és grassoneta i simpàtica.

Davant de les mostres adduïdes podem afirmar que el SN indefinit que apareix en una completiva pressuposada o implicada com a veritable -al marge de si el verb principal és negat o no ho és- pot molt bé establir un referent discursiu, si bé a vegades caldrà que el referent esdevingui, mal sigui momentàniament, assumpte del discurs, com mostra (92).<sup>72</sup> D'altra banda, quan la completiva és pressuposada o implicada com a falsa, no necessàriament el SN indefinit ha de ser no referencialment específic.

Ara bé, els verbs que hem examinat aquí canvien el comportament en relació a la subordinada si el temps de la principal és el futur o condicional, els quals són creadors de context opac, com ja hem pogut comprovar a 4.3.2.1. Tot el que hem dit no és vàlid, doncs, per a aquests temps verbals.

També els temps d'aspecte duratiu presenten un comportament peculiar, com ja hem assenyalat a 3.2.2.2.2., quan el verb de la frase és implicatiu. Aquests temps, en no descriure puntualment l'estat o acció i fer, en canvi, atenció al seu desenvolupament,

permeten de trencar les relacions lògiques, quan hi són, entre la principal i la subordinada. Comparem els dos fragments de discurs que segueixen:

- (99) a. En Pere fou capaç de plantar cara a un general...  
b. En Pere era capaç de plantar cara a un general...

A (99a) el SN indefinit que apareix a la completiva només pot ser interpretat referencialment. És, doncs, un SN que introdueix un element del discurs. A (99b), en canvi, el SN indefinit un general pot ser molt bé interpretat no referencialment, com el SN un sant de (100).

- (100) En Pere és capaç d'acabar la paciència d'un sant.

Hi ha una classe verbal que permet establir un referent discursiu, si bé el referent no és del món real. Són els verbs anomenats creadors de noms: somiar, suposar, afigurar-se... Considerem els fragments de discurs (101) i (102).

- (101) He somiat que se m'apareixia un follet... \*Demà el presentaré als meus pares...

- (102) Imagina't que et telefona una senyora... Tu no la coneixes de res...

Un SN que es refereixi a un objecte o individu del món dels somnis, de les suposicions, etc. pot mantenir relació anafòrica de referència amb un o més SNs definits sempre que aquests SNs es trobin també a l'abast del verb creador de noms. A la segona part de (101) tal cosa no succeeix, per això el discurs esdevé incoherent i mal format. A (102), en canvi, la segona frase ens manté encara al món de la imaginació, fet que justifica la bona forma-

ció del discurs.<sup>73</sup>

Les restriccions de correferència entre un SN indefinit que introdueix un element del discurs i els SNs definits que l'estableixen com a tal, presentades en aquest apartat, posen en evidència que el fenomen de la correferència és un dels pilars fonamentals de la coherència discursiva. Dissortadament, com que es tracta d'una qüestió que -tot i la seva importància- encara no ha cridat prou l'atenció dels estudiosos, no hem pogut fer gaire res més que començar a esbossar el camí que ha de menar a l'estudi de les condicions de correferència.



#### 4.5. APÈNDIX: LA REFERÈNCIA I EL SEU ENQUADRAMENT LÒGIC

Encara que només ens sigui possible de fer-ho a un nivell d'aproximació, creiem que val la pena de repassar el tractament que donen al problema de la referència els principals representants de la semàntica lògica, per tal de poder sospesar fins a quin punt les seves teories s'han introduït i han tingut ressò a la lingüística. La projecció que han tingut els seus estudis concretament entre els lingüistes generativistes pensem que no ens estalvia d'aturar-nos-hi.

#### 4.5.1. Sentit / referència a G. Frege

El lògic Glottlob Frege creu convenient, ultra distingir entre signe o expressió lingüística i contingut significatiu del signe o expressió, de considerar separadament la referència<sup>74</sup> i el sentit del signe o expressió. I així ho exposa en el seu article Über Sinn und Bedeutung publicat el 1892.

L'objecte designat per una expressió és la seva referència, i la peculiar manera de referir-se a l'objecte és el seu sentit. Així, segons Frege, les expressions de (103) tenen idèntica referència però divers sentit.

- (103) a. L'estrella del matí  
b. L'estrella de la nit

Ambdues designen el segon dels planetes del sistema solar, Venus. Ara bé, a (103a) subratllem que és Venus la darrera estrella que els nostres ulls perceben abans de la sortida del sol, mentre que a (103b) remarquem que és Venus la primera estrella que apareix tan bon punt el sol es pon. Donem diferents sentits però idèntica referència a aquestes expressions. El mateix podríem dir de les de (104).

- (104) a. El crucificat  
b. El ressuscitat

Ambdues fan referència a la mateixa persona, Crist. A (104a) expressem que fou crucificat, a (104b) diem que ressuscità.

En principi, Frege es preocupa només del sentit i la referència del que ell anomena noms propis, i entén per això tota ex

pressió lingüística que designi un determinat objecte (en el sentit més ampli de la paraula). "La designación de un único objeto puede estar compuesta de varias palabras u otro tipo de signos. Para abreviar, llamaremos nombre propio a cada una de tales designaciones", escriu Frege (1892 p.51). Un nom propi tindria sempre un sentit, que seria conegut pels usuaris de la llengua pel sol fet de parlar-la. El coneixement de la referència d'un nom propi, en canvi, no ve donat pel sol fet de parlar la llengua, sinó que cal acudir a la realitat. Afirmar Frege (1892 p.51s):

El sentido de un nombre propio lo comprende todo aquel que conoce el lenguaje o el conjunto de designaciones al que pertenece; pero con ello, la referencia, caso de que exista, queda sólo parcialmente iluminada. Un conocimiento completo de la referencia implicaría que, de cada sentido dado, pudiéramos indicar inmediatamente si le pertenece o no. Esto no lo logramos nunca.

Això fa que, a vegades, a certs noms propis els manqui la referència. És a dir, l'existència d'un sentit de cap manera no implica amb certesa l'existència d'una referència. L'expressió de (105), per exemple, té un sentit però, en canvi, té una referència dubtosa.

- (105) El cos celeste més allunyat de la Terra

D'altra banda, (106), segons Frege, té un sentit, però no tindrà mai referència, ja que per a cada sèrie convergent pot trobar-se'n una altra menys convergent, però que, no obstant això, sigui convergent.

- (106) La sèrie menys convergent

Interessant és també el cas de l'expressió (107)

- (107) La voluntat del poble,

en la qual és fàcil d'establir que no hi ha una referència universalment acceptada per a aquesta expressió. La ciència ha de procurar -diu Frege- que els noms propis que emprin tinguin una referència clara, ja que la seva absència ha estat fruit de molts errors.

Frege, però, no es limita pas a distingir el sentit i la referència de les expressions nominals. La major part del seu article està dedicada a analitzar les dificultats que aquesta teoria del sentit i de la referència presenta quan es pretén d'estendre-la i aplicar-la als enunciats o frases, a les citacions, a l'estil indirecte, a les frases subordinades, als contextos oblics, etc.

Pot passar que en lloc d'usar les paraules en el sentit habitual es vulgui parlar, en realitat, de la seva referència o del seu sentit. Entren en el primer cas les citacions en estil directe, on les paraules pròpies de l'emissor fan referència a les pronunciades per altri. Només aquestes últimes tenen la referència normal; quan les repeteix un altre emissor són, segons Frege, signes de signes. D'altra banda, quan es parla del sentit d'una expressió, les paraules s'empren indirectament i la referència és també indirecta. "La referencia indirecta de una palabra es, pues, su sentido usual", diu Frege (1892 p.53).

Frege té molta cura a no carregar massa les nocions de referència i sentit, i per això les distingeix d'allò que ell anomena la representació, que va associada a tot signe. Aquesta distinció és molt interessant i, com ja veurem més endavant, també la lingüística l'ha tinguda en compte: l'objecte denotat, el concepte

definit per la intensió i els "valors afectius" o connotacions corresponen, grosso modo, a la divisió fregeana.

La referència d'un signe és un objecte perceptible, és quelcom com objectiu. La representació associada al signe, en canvi, ve a ser una imatge feta per l'acumulació de records, d'impressions sensibles, internes o externes, que han deixat rastre a l'esperit. En resum: enfront de l'objectivitat del sentit i, principalment, de la referència, hi trobem la subjectivitat de la representació que és diferent a cada esperit, a cada persona usuària de la llengua, a cada punt espàcio-temporal.<sup>75</sup> El sentit d'un signe és el mateix per a tothom, és un tresor col·lectiu tramès de generació en generació.

Suara dèiem que segons Frege també pels enunciats declaratius és vàlida la distinció entre sentit i referència. La referència d'un enunciat serà el seu valor de veritat. Per valor de veritat cal entendre la circumstància que sigui veritable o fals, i s'ha de considerar aquest valor de veritat com un objecte.<sup>76</sup> El sentit d'un enunciat serà el pensament o contingut objectiu que expressa, i que cal no confondre amb la representació subjectiva que es forma en la ment del parlant.

Si la referència d'un enunciat és el seu valor de veritat, aquest no ha de canviar quan una part de l'enunciat sigui substituïda per una expressió (que pot ser un nom propi o un enunciat) d'igual referència però de divers sentit. Ara bé, hi ha clares excepcions on la substitució no és possible. Per exemple, quan tot l'enunciat o l'enunciat incrustat està en estil directe o indirecte, la referència aleshores no és la normal. Un enunciat en

estil directe es refereix a un altre enunciat; i un enunciat en estil indirecte, a un pensament o contingut.

Ja que el valor de veritat d'un enunciat és la seva referència, resulta que tots els enunciats veritables tenen la mateixa referència, així com tots els enunciats falsos. En la referència d'un enunciat tot el que sigui singular desapareix.

Hem dit que el valor de veritat no canvia quan hi substituïm una expressió singular per una altra d'igual referència. Ara bé, què passa quan l'expressió que hem de substituir és ella mateixa un enunciat? Segons G. Frege, el valor de veritat de l'enunciat total no es modifica si hi substituïm un enunciat component per un altre d'idèntic valor de veritat. Quant als enunciats subordinats, se'ns plantegen dues qüestions: tenen també els enunciats subordinats un valor de veritat per referència?, i, en cas afirmatiu, és sempre possible de substituir una subordinada per una altra d'idèntic valor de veritat, sense que això perjudiqui la veritat de l'estructura enunciativa entera?

Ja sabem que hi ha uns tipus de subordinades que no tenen una referència normal i, per tant, la seva referència no és un valor de veritat. Aquest és el cas dels enunciats en estil directe i en estil indirecte. Però no són aquestes les úniques excepcions, segons Frege. Hi ha altres enunciats subordinats que no tenen per referència un valor de veritat:

1. Els enunciats subordinats en estil indirecte. Pertanyen a aquesta classe les frases catalanes introduïdes per la conjunció que dominades per un verb de dicció o locució, com dir, opinar... També les dominades per verbs del tipus saber, conèixer, etc.

Les paraules d'aquestes subordinades tenen referència indirecta que coincideix amb el seu sentit habitual. Aquí, doncs, la subordinada té per referència un pensament, no un valor de veritat; per sentit no té un pensament, sinó el sentit de les paraules "el pensament que...", el qual forma part del pensament de l'estructura enunciativa. L'enunciat principal juntament amb el subordinat presenten un únic pensament per sentit. La veritat del tot no implica la veritat o la falsedat de la subordinada.

2. Existeixen altres enunciats subordinats que tenen sentit però que no tenen una referència, millor dit, la tenen indirecta. Pertanyen a aquest grup les subordinades encapçalades per que que depenen de verbs com manar, demanar, prohibir... Aquestes frases equivalen a una ordre, un prec, etc??

3. Ultra aquells enunciats subordinats que no tenen per referència un valor de veritat sinó una referència indirecta, Frege ens parla d'uns altres que, tot i tenir les paraules la referència normal, la subordinada no té ni un valor de veritat com a referència ni un pensament com a sentit. Observem (108).

(108) El qui va descobrir la forma el·líptica de les òrbites planetàries va morir en la misèria

La frase (108) depèn de la veritat de l'enunciat que pressuposa, l'enunciat (109).

(109) Hi va haver algú que va descobrir la forma el·líptica de les òrbites planetàries

Si (109) és veritable, aleshores (108) designa realment un objecte, altrament només ho semblarà, però la seva referència serà

zero. En el primer cas, doncs, la referència de l'enunciat subordinat no és pas un valor de veritat, sinó Kepler. Tampoc no té com a sentit un pensament, ja que si així fos aquest pensament s'hauria de poder expressar en un enunciat principal. El qui va descobrir la forma el·líptica de les òrbites planetàries i Kepler són, segons Frege, noms propis que pressuposen l'existència d'un objecte. Així a (110) es pressuposa que el nom Kepler designa quelcom.

(110) Kepler va morir en la misèria

Ara bé, a (110) no hi trobem de forma explícita el pensament que el nom Kepler designa quelcom. Si així fos, la negació de (110) no seria (111), sinó (112).

(111) Kepler no va morir en la misèria

(112) Kepler no va morir en la misèria o bé el nom Kepler està mancat de referència

D'altra banda, la pressuposició que el nom Kepler designa quelcom la trobem tant a l'enunciat afirmatiu (110) com al negatiu (111).

Frege (1892) és el primer que introdueix la noció de pressuposició, si bé només tracta de la pressuposició d'existència de referència. L'ús d'un nom propi, sigui una descripció definida o un nom propi "sensu stricto", pressuposa una referència per a aquest nom propi. Frege atribueix a la imperfecció de les llengües naturals el fet que a vegades falli la pressuposició, és a dir, que expressions que estan destinades a designar un objecte, en casos especials no aconseguixin el seu objectiu.

4. Hi ha enunciats compostos els components dels quals s'al·lu-deixen mútuament. Ambdós junts expressen un sol pensament. Pertanyen a aquest grup certes condicionals i altres enunciats que pel sentit poden ser considerats condicionals, com (114).

(113) Si un número és menor que 1 i major que 0, també el seu quadrat és menor que 1 i major que 0

(114) El quadrat del número que és menor que 1 i major que 0 és menor que 1 i major que 0

En aquest tipus d'enunciat no és possible, per tant, la substitució de l'enunciat subordinat.

5. Un cas contrari a l'anterior és el d'aquells enunciats que contenen més pensaments que enunciats components. Considerem la frase següent:

(115) Ja que el gel és menys dens que l'aigua, sura dins l'aigua

A (115) Frege hi troba els següents pensaments:

- a) el gel és menys dens que l'aigua
- b) si quelcom és menys dens que l'aigua hi sura
- c) el gel sura dins l'aigua

A la subordinada de (115) hi són expressats el primer i part del segon pensament. Això explica la impossibilitat de substituir la subordinada per una altra d'idèntic valor de veritat, ja que en quedaria ressentit el segon pensament, i en conseqüència el seu valor de veritat. Anàlogament, l'enunciat subordinat de (116), gràcies a la connexió amb l'enunciat principal expressa més del que expressaria per si mateix.

(116) El ministre es pensa que la nova llei solucionarà tots els problemes

Segons Frege, (116) conté dos pensaments. No obstant això, no podem pas dir que l'un pertanyi a l'enunciat principal i l'altre al subordinat. Els pensaments són els següents: a) el ministre creu que la nova llei solucionarà tots els problemes; b) la nova llei no solucionarà tots els problemes. En l'expressió del primer pensament, la subordinada té una referència indirecta, en canvi, en la del segon pensament té la referència normal. Així, doncs, la subordinada ha de ser considerada doble, i amb dues referències: una és un pensament, l'altra un valor de veritat.

En resum: no sempre és possible substituir un enunciat subordinat per un altre d'identíc valor de veritat sense que això perjudiqui la veritat de l'estructura enunciativa global. Les raons que Frege (1892) dona són les següents:

1. La subordinada, en expressar només una part d'un pensament, no fa referència a cap valor veritatiu;
2. La subordinada fa referència certament a un valor de veritat, però no es limita només a això, ja que el seu sentit comprèn, a més d'un pensament, una part d'un altre pensament.

El primer cas el trobem quan les paraules tenen referència indirecta i quan una part de l'enunciat al·ludeix només indeterminadament, en lloc de ser un nom propi. En el segon cas, la subordinada té a la vegada referència normal i referència indirecta; o bé, pot passar també que el sentit d'una part de la subordinada sigui, al mateix temps, component d'un altre pensament,

el qual juntament amb el sentit expressat directament en la subordinada formi el sentit global de l'enunciat principal i de la subordinada.

Aquells casos on la subordinada no és substituïble per una altra d'igual valor de veritat, insisteix Frege (1892 p.83), res no demostren contra la idea que el valor de veritat és la referència de l'enunciat i que el seu sentit és un pensament.

L'anàlisi fregeana de la referència i el sentit en les llengües naturals interessa especialment els lingüistes sobretot perquè els palesa aspectes lingüístics, potser intuïts, però tanmateix mai no explicitats fins aleshores.

#### 4.5.2. La posició de B. Russell. Crítiques que ha suscitat

La teoria de Frege (1892) sobre la referència i el sentit fou revisada per B. Russell tretze anys més tard a l'article On denoting. Aquest fet converteix Russell en el primer crític de Frege. En realitat, la teoria del significat russelliana havia estat ja expressada a Principia Mathematica (1903) i es manifestava diversa a la de Frege. Per Russell, des del punt de vista de la lògica, són interessants únicament els conceptes que denoten quelcom, i a aquests només reserva el dret de tenir significat. És a dir, posseir significat és equivalent a tenir la propietat de denotar o referir. Per això, el filòsof anglès troba in-

necessari el sentit de Frege: allò que és fonamental és la referència, la relació de denominació. Més encara: el problema de la denotació o referència és d'interès capital no només per a la lògica, la lingüística i les matemàtiques, sinó també per a la teoria del coneixement, ja que els homes, si bé tenim coneixement directe de determinades coses, també tenim coneixement de coses de les quals únicament tenim notícia mitjançant expressions denotatives. Aquest coneixement és, per tant, referencial ("knowledge about").

Russell (1905) presenta una formulació primerenca de la teoria de les descripcions.<sup>78</sup> Vegem-ne uns quants aspectes.

Una expressió denotativa ("denoting phrases"), segons Russell, ho és exclusivament en virtut de la seva "forma". En són exemples les següents expressions: tots els homes, un home qual-sevol, l'actual rei de França, el centre de massa del sistema solar al primer instant del segle vint, etc. Aquestes expressions poden ser agrupades en tres classes:

1. La classe de les expressions denotatives que no denoten res, p. e., l'actual rei de França.
2. La classe de les expressions denotatives que denoten un objecte determinat, p. e., l'actual rei d'Espanya.
3. La classe de les expressions denotatives que denoten quelcom però amb una certa vaguetat o ambigüitat, p. e., un home.

Russell empra l'expressió "C(x)" per significar una proposició, millor dit, una funció proposicional, on x és un constituent i on aquesta variable x és essencialment i totalment indeter-

minada. Pot succeir que "C(x)" sigui sempre veritable o que ho sigui només alguna vegada. El principi primordial de la teoria russelliana és el següent: les expressions denotatives considerades en si mateixes no tenen cap significat; en canvi, és la proposició de la qual forma part l'expressió verbal que té un significat. Així a (117) l'expressió verbal un home queda desposseïda de significat, però contribueix al significat de cada una de les proposicions en les quals apareix, (118).

(117) Jo vaig veure un home

(118) Jo vaig veure x, i x és humà no és sempre fals

Si definim la classe d'homes com la classe d'objectes que té el predicat humà, aleshores podem dir que "C (un home)" significa "C (x)" i x és humà.

Les expressions que més complicacions presenten són les que contenen l'article definit. Segons Russell, l'article el de (119)

(119) El pare de Carles II fou executat

implica exclusivitat, unicitat, ja que, en dir "x era el pare de Carles II", no només afirmem que x està relacionat d'una determinada manera amb Carles II, sinó també que ningú més no hi està relacionat d'aquesta manera. Aquesta relació pot ser expressada com segueix: "x engendrà Carles II". No obstant això, per tenir l'equivalent a "x era el pare de Carles II" cal afegir encara "si y engendrà Carles II, y és idèntic a x". Per tant, "x és el pare de Carles II" esdevé "x engendrà Carles II", i "si y engendrà Carles II, y és idèntic a x" és veritable de y. Així, doncs, la proposició originària queda de la manera següent:

"No és sempre fals de  $x$  que  $x$  engendrís Carles II i que  $x$  fos executat i que "si  $y$  engendrà Carles II,  $y$  és idèntic a  $x$ " és sempre veritable de  $y$ ".

Si falla aquesta condició per a "C (el pare de Carles II)" -condició que en el llenguatge ordinari s'expressa dient que Carles II tenia un pare i només un-, llavors l'expressió seria falsa. Així, p. e., tota proposició de la forma "C (l'actual rei de França)" és falsa.

Diu Russell que el gran avantatge de la seva teoria és precisament que no atempta contra el principi de contradicció,<sup>79</sup> i critica aquelles teories que, com la de Meinong,<sup>80</sup> consideren que tota expressió denotativa gramaticalment correcta representa un objecte; així, l'actual rei de França, el quadrat rodó, etc. són enteses com a autèntics objectes amb la particularitat que presenten carència d'existència. Aquestes teories infringirien el principi de contradicció, ja que haurien d'admetre simultàniament que l'actual rei de França existeix i a la vegada no existeix; que el quadrat rodó és rodó i no ho és; etc. Vegem com s'ho fa Russell per evitar les contradiccions que, segons diu, provoca la teoria fregeana. En primer lloc parteix de dos supòsits explícits: 1) Quan ens referim al sentit d'una expressió denotativa ho fem tancant l'expressió entre cometes; 2) La relació entre significat i denotació no és una relació únicament lingüística a través d'una expressió, sinó que també implica una relació lògica que es pot formular dient que el sentit d'una expressió referencial o denotativa denota la denotació (o es refereix al referent). Així, doncs, alguns sentits tenen denotacions.

D'altra banda, defineix una figuració secundària d'una expressió denotativa com aquella en la qual l'expressió figura en una proposició  $p$  que és un simple component de la proposició que es considera, i la substitució de l'expressió denotativa ha de dur-se a terme a  $p$ , i no pas a la proposició total de la qual  $p$  és part. Quan una expressió denotativa no té una figuració secundària es diu que la té primària. La distinció entre figuració primària i figuració secundària permet a Russell enfrontar-se amb la qüestió de si l'actual rei de França és o no és calb. Si la figuració d'aquesta expressió és secundària, la proposició serà veritable, altrament no ho serà. Per exemple, (120) és veritable en el sentit de (121b), però és falsa en el sentit de (121a).

(120) L'actual rei de França és calb

- (121) a. Existeix una entitat que és el rei de França i és calba  
b. És fals que existeixi una entitat que ara sigui el rei de França i sigui calba

Russell no accepta la hipòtesi que (120) pugui ser veritable en un món possible en el qual existeixi quelcom que sigui el rei de França. Justifica aquest refús afirmant que "el sentit de la realitat s'ha de conservar fins i tot en els estudis més abstractes". En resum: Russell considera que només hi ha un món, el món real, i res d'irreal no ha de ser admès a les anàlisis de les proposicions.<sup>81</sup>

La teoria de les descripcions russelliana ha estat directament criticada per J. Searle (1957-58; 1969) i per P.F. Strawson (1950). El primer filòsof, concretament, afirma que Russell ha volgut reduir a l'absurd, sense aconseguir-ho, la tesi de Frege



sobre la relació entre sentit i referència. Els arguments de Russell es basen, com ja hem vist, en el supòsit que el sentit d'una expressió referencial o denotativa es refereix al referent. I presenta aquest supòsit com si es tractés de la tesi fregeana. Escriu Searle (1957-58 p.50):

La reductio ad absurdum de la teoria de Frege que intenta efectuar Russell toma la forma de un dilema para la teoría: o bien la relación entre sentido y referencia es una relación lógica o bien no es una relación lógica. Pero en el primer caso se hace imposible referirnos al sentido de una expresión referencial y en el segundo, aunque podríamos sostener que podemos referirnos al sentido de una expresión referencial, la relación entre el sentido y la referencia de una expresión "queda totalmente en el misterio" y la teoría carece de valor explicativo. En consecuencia, si la teoría es explicativa se derrumba, y si no es explicativa es filosóficamente inútil.

Russell hauria de provar que el supòsit que el sentit d'una expressió referencial es refereix al referent és veritable, que és impossible referir-se al sentit d'una expressió referencial. I això és el que -segons Searle- no aconsegueix de fer.

P.F. Strawson (1950) assenyala que l'origen de tots els defectes de la teoria de les descripcions de Russell rau en la identificació de significar i fer referència. Però potser el punt més interessant de l'article sigui quan insisteix que no són les expressions les que refereixen sinó la persona que empra l'expressió. Més endavant L. Linsky (1951) reprèn aquesta idea. Quan diem que les expressions "fan referència" volem dir en realitat que els parlants es refereixen a uns objectes, afirma Linsky.

#### 4.5.3. R. Carnap i la teoria de la intensió i l'extensió

R. Carnap, lògic del Cercle de Viena, fou deixeble de G. Frege, del qual hom el considera un continuador. A nosaltres ens n'interessa la teoria de la intensió i l'extensió que presenta a Carnap (1947).

La diferència entre el mètode de referència i sentit de Frege i el d'extensió i intensió -assenyala Carnap- no és només una diferència d'opinió, sinó que es tracta de dues respostes a dues qüestions diferents, si bé molt relacionades. Tampoc no es tracta de dues qüestions teòriques, sinó simplement d'objeccions pràctiques. El parell de conceptes extensió/intensió té el seu origen en la relació de denominació. A totes les llengües hom empra noms propis, hom diu, p. e., que Walter Scott és un nom de l'home Walter Scott. Els lògics han ampliat l'aplicació d'aquesta relació en considerar les descripcions individuals com a noms; així, l'expressió l'autor de Waverley és també un nom del mateix home Walter Scott. De tota manera, no existeix entre els lògics un acord general sobre la qüestió dels tipus d'expressions que poden ser considerades com a noms.

Carnap (1947 p.97) defineix d'aquesta manera la relació de denominació:

The name-relation is customarily conceived as holding between an expression in a language and a concret or abstract entity (object), of which that expression is a name. Thus this relation is, in our terminology, a semantical relation.

A l'entitat nombrada l'anomena Carnap el nominatum.<sup>82</sup>

Carnap (1947 p.98s) assenyala tres principis de la relació de denominació. Si un autor aconpleix aquests tres principis direm que es serveix del mètode de la relació de denominació, independentment dels termes que empri. Els principis són els següents:

1. Principi d'univocitat: cada expressió emprada com a nom en un determinat context és el nom d'una entitat, la qual serà el nominatum de l'expressió.

2. Principi de la matèria tractada: una frase versa sobre els nominata dels noms que la formen.

3. Principi de substituïbilitat o intercanviabilitat. Aquest principi té dues formes:

a. Si dues expressions designen la mateixa entitat, aleshores una frase veritable conserva el seu valor de veritat quan substituïm una de les expressions per l'altra.

b. Si una frase d'identitat, del tipus "... = ----", és veritable, llavors les dues expressions d'argument "... " i "----" són intercanviables.

El principi d'univocitat s'aplica només als llenguatges ben construïts, sense ambigüitats.

El mètode de Frege compliria, segons Carnap, els principis apuntats. Aquesta afirmació permet d'entendre el mètode d'anàlisi fregeana com una forma particular de l'anomenat mètode de la relació de denominació.

El concepte carnapià d'extensió és en alguns aspectes similar al nominatum o referència de Frege. La diferència rau en el

fet que, si bé per a l'extensió existeixen dos principis anàlegs als principis 1) i 2) de la relació de denominació, no passa el mateix amb el principi 3). En lloc de l'anàleg al principi 3a), es dóna un principi restringit segons el qual dues expressions que tinguin la mateixa extensió són intercanviables en contextos extensionals. D'altra banda, en lloc del principi únic 3b) per a la identitat, hi ha dos principis, l'un per a l'equivalència (identitat d'extensió) i l'altre per a la identitat d'intensió (l'equivalència).

Carnap (1947 cap.29), en comparar el parell de conceptes de Frege (sentit/referència) amb el seu propi parell (intensió/extensió), arriba a la conclusió que ambdós parells coincideixen en contextos ordinaris (extensionals), però no pas en contextos oblics. En aquest últim cas, els conceptes de Carnap menen a les mateixes entitats que per a les aparicions ordinàries de les mateixes expressions, mentre que els conceptes del seu mestre menen a entitats diferents. Aquesta complicació no fou pas introduïda per Frege de forma arbitrària; és una conseqüència inevitable dels seus principis generals.

Ambdós parells de conceptes, subratlla Carnap (1956 p.125) han estat pensats per servir els propòsits de l'anàlisi semàntica del significat. Ambdós poden ser considerats com a representants de dos components del significat. Els conceptes sentit i intensió apunten al significat, en un sentit estricte, tal com és captat quan entenem una expressió sense conèixer-ne els fets; els conceptes referència i extensió es refereixen a l'aplicació de l'expressió i, per tant, depenen dels fets. La diferència decisiva entre aquests dos parells de conceptes rau precisament en

el fet que els de Carnap són independents del context, mentre que els de Frege en depenen. Ara bé, a la teoria de Carnap també es plantegen problemes amb els contextos oblics o no extensionals. D'aquest fet, en resulta la no validesa, en contextos oblics, del tercer principi de la relació de denominació, que permet de substituir un nom per un altre nom de la mateixa entitat. La contradicció nascuda de la substitució d'un nom per un altre en un context no extensional és el que Carnap anomena l'antinòmia de la relació de denominació. Aquest és, a parer de Carnap, un dels inconvenients més seriosos que presenta el seu mètode. Aquest problema ha estat tractat per Frege (1892), Russell (1905) i per Quine (1960), entre altres.

Frege fou el primer a notar que el principi de la substituïbilitat no té aplicació en contextos oblics. Per això, tot i que no exposa d'una manera explícita la necessitat d'evitar una contradicció, dóna raons per distingir entre la referència ordinària d'un nom propi i la referència indirecta o obliqua. No obstant això, aquesta distinció no és una solució prou bona per a l'antinòmia de denominació, ja que les aparicions d'un mateix nom poden tenir diferents referències o nominata, o ja que en determinats contextos la mateixa aparició d'un nom pot arribar a tenir simultàniament diversos nominata.

La solució presentada per Quine (1960) s'assembla, fins a cert punt, a la de Frege. L'aparició d'una expressió en un context no extensional no és purament designativa o referencial, ja que no es refereix a l'objecte designat (nominatum). La diferència resideix en el fet que Frege parla de referència distinta per als contextos oblics; en canvi, Quine parla d'absència de re

ferència per a aquests casos. El principi de substituïbilitat, segons Quine, no s'aplicaria als casos esmentats i així quedaria eliminada l'antinòmia. En realitat, aquest mètode és més avantatjós que no pas el de Frege; no obstant això, Carnap creu que el preu que paga Quine és massa alt: la restricció de la designació (així anomena Quine la relació de denominació) en contextos extensionals i l'agrupació conjunta de tots aquests contextos.

Russell (1905) va buscar una solució personal a aquest problema. Parteix del fet següent: si substituïm la descripció l'autor de Waverley pel nom propi Scott a (122), la frase resulta versemblantment falsa.

(122) Jordi IV volia saber si Scott era l'autor de Waverley

D'aquest fet en dedueix Russell que les descripcions per si mateixes no tenen significat, si bé una frase que contingui una expressió tindrà significat. Els noms propis, d'altra banda, són descripcions abreviades i, per tant, tampoc no tenen significat. D'això se'n desprèn que el principi de substituïbilitat no serà aplicable a les expressions individuals, la qual cosa eliminarà l'antinòmia de denominació per a aquestes expressions. Aquest tractament pot fer-se extensiu a les expressions de classe, les quals tampoc no signifiquen per si mateixes, i, per tant, no els serà aplicable el principi de substituïbilitat. Russell soluciona el problema de l'antinòmia amb l'exclusió de les extensions de Carnap (les expressions individuals i de classe) de l'àrea dels nominata.

L'inconvenient del mètode de Russell és que, en negar el significat de les expressions individuals i de classe, queda con

siderablement reduïda l'aplicació del mètode de denominació i, per tant, de l'anàlisi semàntica del significat de les expressions.

Després de sospesar les solucions abans exposades a l'antinòmia de relació, Carnap (1947) proposa d'abandonar el mètode de la relació de denominació perquè genera antinòmies. Al seu lloc proposa per a l'anàlisi semàntica el mètode d'extensió i intensió, nou mètode que modifica i amplia certs conceptes ben coneguts, principalment els de classe i propietat. A diferència dels mètodes semàntics utilitzats per la filosofia tradicional o pels autors contemporanis, el nou mètode de Carnap no tracta les expressions d'un llenguatge com a noms d'entitats concretes o abstractes, les tracta com a elements que posseeixen una intensió i una extensió. El seu principal avantatge consisteix a no tenir en compte el concepte de nominatum, cosa que fa impossible l'antinòmia de relació de denominació en la seva forma originària. Ara bé, com que en molts aspectes el concepte d'extensió és semblant i coincideix parcialment amb el de nominatum, pot presentar-se una antinòmia de la identitat d'extensió anàloga a la de la identitat de nominatum. L'antinòmia sorgiria si per al concepte d'extensió es formulés un principi com el d'intercanviabilitat de noms. La formulació que ha escollit Carnap pel mètode de l'extensió i la intensió exclou l'antinòmia ja que prescriu per a les expressions equivalents un principi d'intercanviabilitat que es limita a contextos extensionals.

C.I. Lewis (1943-44) a la seva anàlisi del significat empra els conceptes d'extensió i intensió similarment a Carnap, i considera que tots els termes tenen significat en el sentit de deno-

tació o extensió i també en el sentit d'intensió o connotació. Lewis defineix la denotació o referència d'un terme com la classe de totes les coses existents a les quals un terme és aplicat normalment. La connotació o intensió d'un terme, en canvi, ve de limitada per la seva definició correcta.

Tant Carnap com Lewis entenen la referència com un component essencial del significat. Existeixen, no obstant això, termes que no nombren cap objecte (centaure, sirena, etc). Són termes que si bé no tenen referència tenen, amb tot, un significat, i poden formar part de frases significatives (Les sirenes tenen mig cos de dona i mig de peix). Ambdós lògics han de recórrer a un procediment rebuscat per tal d'explicar aquests fets. Lewis dirà que sirena té referència zero, és a dir, denota una classe buida. Carnap afirma que el terme sirena és F-buit. Aquesta solució, en cara que no comporti cap error lògic, de fet tampoc no facilita una anàlisi rigorosa de la qüestió.

Als conceptes d'extensió i intensió, Lewis n'hi afegeix un altre no reconegut per Carnap: la comprehensió. La comprensió d'un terme és la classificació de totes les coses imaginables a les quals el terme seria normalment aplicat. Així, la comprensió de quadrat inclou tots els quadrats existents i imaginables, però no inclou el quadrat rodó, ja que és quelcom impossible. Observem, doncs, que per Lewis les coses es divideixen en possibles i impossibles. Les possibles es dividrien en coses possibles reals, fetes realitat (Plató) i coses possibles no reals (l'unicorni). L'ús del concepte de comprensió no és del grat de Carnap (1947 p.64-68), el qual considera que un concepte d'aquesta mena és més susceptible de ser aplicat a la intensió d'un significat

que a les coses pròpiament dites.

#### 4.5.4. W. van O. Quine i les extravagàncies de la referència

Pels volts dels anys quaranta Willard van Orman Quine es re planteja els problemes que trenta anys abans havien preocupat Russell i anteriorment Frege. En realitat, Quine els tracta des de perspectives noves. S'interessa pels mecanismes de la referència i, especialment, per allò que ell anomena les extravagàncies de la referència: ambigüitat dels termes, opacitat referencial, l'opacitat de determinats verbs, la correferència, etc. Per a nosaltres són especialment interessants els seus treballs sobre l'opacitat referencial i la correferència.

Quine distingeix entre termes generals i termes singulars.<sup>83</sup> Si un terme lingüístic admet l'article definit i l'indefinit, així com la desinència de plural, serà per Quine (1960 p.102s) un terme general, p. e., poma. Aquests termes presenten la peculiaritat de dividir la seva referència.<sup>84</sup> Els termes singulars no més admeten el singular gramatical i a moltes llengües no solen portar article. Són membres d'aquesta classe mama, papa, un ús determinat de mare, etc.<sup>85</sup> Puntualitza Quine (1960 p.90s):

Semantically the distinction between singular and general terms is vaguely that a singular term names or purports to name just one object, though as complex or diffuse as you please, while a general term is true of each, severally, of any number of objects.

Ara bé, els termes generals poden funcionar en determinades circumstàncies com a termes singulars. Aquest és el cas dels termes singulars demostratius, els quals es formen amb termes generals i les partícules demostratives aquest, aquella, etc. Altres vegades la partícula és un article definit. D'altra banda, els termes singulars poden canviar de referència a les diverses ocasions del seu ús, sigui per ambigüitat, sigui per les peculiars funcions de les partícules el, aquell, etc.

Un terme singular tindrà una referència pura o transparent si és emprat en un enunciat únicament per especificar l'objecte, i si l'enunciat o frase denota l'objecte (o en termes de Quine si l'enunciat és "vertader de l'objecte"). La frase continuarà essent veritable quan es substitueixi aquell terme per un altre terme que també sigui singular i designi el mateix objecte. És a dir, si les premisses de (123) són veritables poden inferir la veritat de (124).

- (123) (a)  $a = b$   
(b)  $X \text{ _____ } Y$  és transparent  
(c)  $XaY$

- (124)  $XbY$

És evident que el principi fonamental que governa la identitat és el de substituïbilitat, també anomenat d'indiscernibilitat d'idèntics.

It provides that, given a true statement of identity, one of its two terms may be substituted for the other in any true statement and the result will be true, -escriu Quine (1953 p.17).

Coneixem, doncs, el criteri que regeix la "posició purament referencial": la posició ha de set sormesa a la substituïbilitat de la identitat.<sup>86</sup> La referència d'un terme dependrà també de la posició que ocupi dins la frase.

A (125) la posició del terme singular Tul.li és purament referencial perquè el terme hi és emprat simplement per especificar l'objecte sobre el qual diu quelcom la resta de la frase.

(125) Tul.li era un romà

Donada la igualtat (126), tot el que direm en referència a Tul.li serà veritat per a Ciceró, és a dir, en substituir el primer terme pel segon obtindrem la frase veritable (127).

(126) Tul.li = Ciceró

(127) Ciceró era un romà

No obstant això, si a (128) substituïm Tul.li per Ciceró obtenim una frase falsa.

(128) "Tul.li" està format per cinc lletres

Això és degut al fet que (128) no és una afirmació sobre la persona de Tul.li, sinó simplement sobre el mot "Tul.li". Direm, doncs, que la posició de Tul.li a (128) no és purament referencial, sinó de referència opaca.

Un context és opac quan no permet l'aplicació del principi de substituïbilitat d'identics. És a dir, un context X----Y és referencialment opac en el cas que, donada una afirmació d'identica veritat,  $a = b$ , els enunciat  $XaY$  i  $XbY$  puguin tenir valors de veritat oposats.

Una mateixa posició pot ser considerada purament referencial i referencialment opaca. (Cf. Quine (1960 p.153s)). Donades les frases (129) i (130).

(129) L'apoderat busca el president de la junta de l'hospital

(130) L'apoderat busca el degà,

si, a més, resulta que per un nomenament recent que l'apoderat desconeix tenim la identitat (131)

(131) el degà = el president de la junta de l'hospital,

podrem afirmar -assenyala Quine- que (130) és veritable si considerem purament referencial la posició situada a la dreta de busca; en canvi, (130) serà falsa si no considerem aquella posició purament referencial.

Cal tenir en compte -afirma Quine<sup>87</sup> que qualsevol expressió entre cometes, com a (128), queda convertida en un terme singular que nombra l'expressió continguda entre cometes. Així, doncs, en trecometar produeix posicions no referencials, no subjectes al principi de substituïbilitat. L'ús metalingüístic d'un terme trenca, per tant, la seva força referencial.

Dins una mateixa frase podem trobar dues aparicions de la mateixa expressió, l'una referencial i l'altra no referencial. Vegem-ho a (132).

(132) En Ramonàs era anomenat "Ramonàs" a causa del seu embalum

La primera aparició de Ramonàs és purament referencial i pot ser substituïda per Picamal si es dona la identitat (133).

(133) Ramonàs = Picamal

La segona aparició, en canvi, perd la transparència pel sol fet de trobar-se entre cometes, pel fet de ser emprat metalingüísticament.<sup>88</sup>

Hi ha altres tipus de frases on els mots no intervenen referencialment, com tot seguit veurem.

#### 4.5.4.1. La posició dels termes indeterminats

Ja hem assenyalat que Quine a l'hora d'estudiar la referència de les expressions o frases té en compte, d'una banda, el caràcter determinat o indeterminat dels termes, i, de l'altra, les posicions ocupades pels termes.

En principi, només són referencials els termes determinats. Els indeterminats, en canvi, no designen objectes. Ara bé, si es tenen en compte les posicions referencials observarem, diu Quine, que sovint són ocupades per termes singulars indeterminats. Les conseqüències que se'n deriven, aleshores, són diverses de les que deriven de la substitució d'un terme determinat per un altre també determinat.

Ja hem vist que la posició situada després de buscar a (130) podia ser considerada purament referencial o no ser-ho i que els efectes eren diferents en un i altre cas. No obstant això, si en aquesta posició hi tenim un terme singular indeterminat, com algú, perdem la possibilitat d'elegir entre dues interpretacions, ja que la posició ha de ser concebuda com a purament referencial per

tal que tingui sentit. Vegem-ho a (134).

(134) L'apoderat busca algú

(134) no presenta la doble possibilitat de (130), ja que la persona objecte de la recerca no és designada. Això provoca una paradoxa: els termes singulars indeterminats tenen una situació referencial precisament perquè no refereixen (cf. Quine (1960 p. 147). Així, a (135) el terme algú té una posició referencial.<sup>89</sup>

(135) En Tomàs creu que algú va denunciar Catilina

Aquesta frase, però, presenta un problema d'ambigüïtat precisament causat per l'abast del terme singular determinat. Segons si l'abast és curt o llarg la frase serà interpretada d'aquestes dues maneres:

(136) En Tomàs creu que algú és tal que va denunciar Catilina

(137) Algú és tal que en Tomàs creu que va denunciar Catilina

A (136) algú pot ser referencial o no referencial, ja que a la frase subordinada, considerada isoladament, aquest element hi té una posició referencial. La creença, doncs, pot ser construïda transparentment o opaca, perquè (136) té tant un sentit com l'altre.

La transparència dels termes singulars indeterminats és una qüestió important, ja que no hi pot haver correferència ("cross-reference") des de l'interior d'una construcció opaca cap a un terme indeterminat situat fora de la construcció en qüestió.

Per regla general, assenyala Quine (1960), no és possible

canviar en una construcció opaca un terme singular indeterminat per un terme codesignatiu (que es refereixi al mateix objecte) sense perturbar el valor de veritat de la frase. Normalment, tampoc no pot ser substituït un terme general en una construcció opaca per un altre terme que li sigui coextensiu (que sigui veritable dels mateixos objectes) sense que se'n ressenti el valor de veritat de la frase. Aquestes falles s'anomenen falles d'extensibilitat.

#### 4.5.4.2. L'opacitat d'alguns verbs

Determinades construccions causen a moltes llengües contextos opacs (cf. Quine (1960,1956); Hintikka (1969)). B. Russell les anomena actituds proposicionals. Aquestes construccions són del tipus següent:

a	}	creu que tem que vol que suposa que espera que .....	}	p
---	---	---	---	---

La construcció a creu que p és la més representativa del grup. Tot el que és vàlid per a aquesta construcció, per tant, ho és també per a les altres construccions d'actituds proposicional. Tal com hem observat a (138) aquesta construcció és ambigua, ja que té un sentit transparent i un altre d'opac.

In general what is wanted is not a doctrine of transparency or opacity of belief, but a way of indicating, selectively and changeably, just what positions in the contained sentence are to shine through as referential on any particular occasion, -escriu Quine (1960.p.149).

Un procediment per a aconseguir una indicació de les posicions de p que han de funcionar referencialment amb transparència a cada cas particular consisteix a convenir que l'absència o la falla de transparència quedi localitzada regularment a l'element que de la construcció creu que i no pas a creu. Aquesta és la solució que aconsella Quine (1960 cap.31). Així, doncs, quan no sigui motiu de preocupació que les expressions apareguin com a no referencials, hom emprarà la construcció amb que, com a (138). En canvi, quan hom vulgui donar una posició referencial a un element de p, p.e., a Ciceró caldrà que ho expressi com a (139).

(138) En Tomàs creu que Ciceró va denunciar Catilina

(139) En Tomàs creu Ciceró com el denunciador de Catilina

Anàlogament, quan es vulgui donar una posició referencial a Catilina caldrà expressar la frase com a (140).

(140) En Tomàs creu Catilina com a denunciat per Ciceró

Si volem posar tots dos termes en posició referencial caldrà recórrer a una construcció com (141).

(141) En Tomàs creu Ciceró i Catilina en relació de denunciador i denunciat

O millor encara (142)

(142) En Tomàs creu x y (x va denunciar y) de Ciceró i Catilina.



D'altra banda, una frase com (129) que no contingui cap actitud proposicional pot passar a contenir-ne si es desenvolupa la forma verbal busca en la forma intenta de trobar -assenyala Quine (1960 p.152)-, amb la qual cosa s'obté (143).

(129) L'apoderat busca el president de la junta de l'hospital

(143) L'apoderat intenta trobar el president de la junta de l'hospital

A (143) el president de la junta de l'hospital té una posició no referencial. Per tal de tornar aquesta expressió a una posició referencial cal treure-la del context opac intenta que.<sup>90</sup>

Determinats adverbis presenten una gran semblança de comportament amb les actituds proposicionals, p.e., necessàriament i possiblement, quan són emprats en el sentit de la modalitat lògica de C.I. Lewis, és a dir, quan necessàriament afirma necessitat incondicionalment i impersonal, com a mode absolut de veritat, i possiblement nega necessitat a la negació. Els contextos opacs creats per aquests adverbis són referencialment opacs perquè no permeten la substituïbilitat d'identics. El fenomen de l'opacitat referencial es manifesta també en connexió amb la quantificació. (Veg. Quine (1953,1960)). Aquesta darrera qüestió ha estat sovint replantejada pels lògics, els treballs dels quals han estat seguits amb molt d'interès per part dels lingüistes, si bé no es pot parlar encara d'una solució universalment acceptada.

Les investigacions dutes a cap per lògics que han estat assumides o que d'alguna manera han deixat la seva petja entre els

lingüistes compondrien encara una llista inacabable. Però, d'altra banda, el fet d'ampliar quantitativament l'aproximació que hem obrat fins aquí entorn dels principals treballs de la semàntica lògica sobre la qüestió de la referència no comportaria pas un contrapès prou consistent d'obertura qualitativa en l'horitzó dels problemes que ens afectaven. Per això, i també perquè els autors de més relleu ja han estat comentats o recordats, ara mateix o en altres llocs d'aquest treball (com Donnellan, Stalnaker, Linsky, Searle, etc.), quan l'ocasió ho reclamava, donem per suficient l'enquadrament lògic de la referència que hem esbossat fins aquí.

#### 4.6. NOTES

- (1). G. Lakoff (1968a) mostra que la teoria dels índexs referencials en alguns aspectes és inadequada.
- (2). Els termes intensionalisme / extensionalisme provenen de dos conceptes introduïts per R. Carnap, intensió i extensió, i pensats per a servir els propòsits de l'anàlisi semàntica. Aquests conceptes són comparables en contextos ordinaris als de sentit i referència de Frege. Veg. l'apartat 4.5.3.
- (3). En el mateix sentit s'expressa Benveniste (1966).
- (4). Però Linsky (1971), com Strawson (1950), considera que són els usuaris de la llengua, més que no pas les mateixes expressions lingüístiques, els qui fan referència als objectes.
- (5). Escriu Searle: "On expliquera donc l'acte de langage qu'est

la référence en donnant des exemples caractéristiques d'expressions référencielles, en rendant compte de la fonction que remplit l'emploi de les expressions dans l'acte de langage complet (acte illocutionnaire), et en comparant l'emploi de les expressions par opposition à d'autres" (Searle 1969 p.66).

- (6). Searle (1969) no els inclou entre les expressions referencials.
- (7). Ta mare equivalent a l'expressió "la mare de tu"; el seu cotxe equival a l'expressió "el cotxe d'ell". Els sintagmes nominals amb determinant possessiu en algunes llengües són sintagmes nominals definits, però en català, com en altres llengües, tant poden ser definits com indefinits (el meu amic; un amic meu). Veg. N. Trubetzkoy (1939).
- (8). Són també considerats referencialment anafòrics els pronoms relatius i els adjectius tal, aital, etc.
- (9). "I will use refer in connection with the "intended referent" of a noun phrase rather than its "actual referent", that is, indices will correspond to items in the speaker's mental picture of the universe rather than to real things in the universe", escriu McCawley (1968b p.138).
- (10). Benveniste (1970) defineix l'enunciació com la posta en funcionament de la llengua per un acte individual d'utilització. És l'acte de produir un enunciat i no pas l'enunciat en si.
- (11). Cf. Frei (1944); Benveniste (1946); Bühler (1934); Bar-Hillel (1954); Weinreich (1963); Lyons (1968, 1977b cap.7.2.); Fillmore (1966).
- (12). Una expressió referencial i una expressió deíctica poden ser

equivalents en determinades circumstàncies, ja que hom pot designar entitats de la situació enunciativa mitjançant expressions referencials.

- (i) Porta'm el llibre de lingüística!  
(ii) Porta'm aquell llibre!

El SN de (ii) designa amb molta més força, en realitat, agsenyala.

- (13). Per a la distinció deïxi / anàfora vegeu Bühler (1934 p. 531s).

Algunes de les expressions que sovint són considerades com exemples de deïxi indirecta són característiques del llenguatge escrit (com hem vist més amunt / més endavant, etc.).

- (14). També Lyons (1968) dedica atenció a les qüestions deíctiques.
- (15). Jespersen (1924 cap.XXI) assenyala que el pas del discurs directe al discurs indirecte permet definir la deïxi de persona. La primera persona del discurs directe canvia a segona persona i tercera en el discurs indirecte; la segona persona a primera i tercera; i la tercera del discurs directe es manté en el discurs indirecte. Observem-ho a les frases següents:
- (i) a. Vull estudiar (diu A a B)  
b. Dius que vols estudiar (diu B a A)  
c. Ell diu que vol estudiar (diu B a C)
- (ii) a. Vine! (diu A a B)  
b. Tu ordenes que jo vingui (diu B a A)

c. Jo ordeno que ell vingui (diu A a C)

(iii) a. En Pere canta (diu A a B)

d. Dius que en Pere canta (diu B a A)

c. Ell diu que en Pere canta (diu B a C)

Podem definir jo com la persona que en català apareix a frases de discurs directe com a (i(a)), i a la subordinada del discurs indirecte (ii(b)) quan el discurs directe és (i(a)). Tu seria la persona del discurs directe (ii(a)) i la de la subordinada de frases com (i(b)). Ell/ella seria la persona de les frases com (iii(a)), que es mantindria a la subordinada quan (iii(a)) fos expressada en estil indirecte.

Katz i Postal (1964 p.114s) proposen una altra via de definir la deïxi de persona, després d'observar l'alternança automàtica de les dues primeres persones gramaticals en les preguntes (no retòriques) i les seves possibles respostes, en contrast amb la tercera persona que no canvia, sinó que, si apareix a la pregunta, es conserva a la resposta. Així ho podem veure a (i)

(i) Has menjat bé? Sí, he menjat molt bé

He de menjar? Sí, has de menjar

Estudia ella? Sí, ella estudia

Aquests fets permeten, com els observats per Jespersen, de definir la deïxi de persona en català.

(16). Partint de les frases performatives podem definir els elements deïctics com jo, tu, aquest, aquí... Jo i tu poden ser definits en relació al subjecte i l'objecte de les fra-

ses performatives en català, respectivament. Ell pot ser definit en relació a les altres persones i, per tant, pot ser considerada la no persona (com assenyala Benveniste (1946)). Només la tercera persona, ja que no és persona, admet un veritable plural. La tercera persona és la que no és present a l'enunciació, la que no intervé en l'acte lingüístic. Això li permet combinar-se amb altres categories, com definit. Les dues primeres persones, en canvi, són sempre definides.

Quant a la deïxi de lloc, podem definir aquí com "aquest lloc", és a dir, el lloc del subjecte de la frase performativa. Allà serà, en canvi, el lloc no immediat al subjecte de la frase performativa.

El temps present és el temps de l'enunciació de les frases performatives; és a dir, el present té com a referència temporal la coincidència de l'esdeveniment descrit amb l'enunciació del discurs. En relació al temps de present es poden definir els altres temps.

(17). En català trobem moltes construccions i girs que són, en realitat, elements de la deïxi social. Així, l'ús de la segona persona anomenada pels gramàtics de cortesía: vosté/vós en lloc de la forma tu; el tractament de padrí/padrina que reben les persones de certa edat als pobles (no pas a ciutat); el tractament de senyor/senyora, etc.; l'ús de servidor/servidora en lloc del pronom de primera persona jo; etc.

En general podem considerar que a les llengües hi ha dos tipus de tractament de cortesía o honorífics: l'un con-

sisteix en el tractament respectuós que rep l'interlocutor de l'acte lingüístic per part de l'emissor, i l'altre resideix en la humiliació de l'emissor. Són exemples del darrer tipus les frases següents:

(i) -Qui és l'última?

-Una servidora (de vostè)

(ii) Accepteu aquest humil present

D'expressions com aquestes en sentim moltes d'un cap de dia a l'altre, tot i que en català aquesta segona via de cortesia lingüística no és tal usual com a les llengües asiàtiques.

Cal no oblidar, però, que el tractament de cortesia, en totes les seves formes, va lligat a la relació social existent entre l'emissor i el receptor. Segons R. Brown i A. Gilman (1960), la relació social té dues dimensions: de poder i de solidaritat. Hom diu que una persona té poder sobre les altres quan és capaç de controlar-ne la conducta. La relació de poder es dona almenys entre dues persones i no és recíproca (en el sentit que cap de les dues no pot tenir poder en la mateixa àrea de conducta). Les relacions anomenades "més gran que", "empleat de", "més noble que", "més ric que", etc. són totes asimètriques. Si A és major d'edat que B, per norma general quan B es dirigeixi a A emprará formes de cortesia com el pronom vós o vostè, mentre que quan A parli a B emprará el pronom tu.

La relació de solidaritat és una relació recíproca i engloba les relacions "tenir els mateixos pares"; "tenir la mateixa professió"; "tenir la mateixa edat"; etc. Si A

té els mateixos pares que B, per norma general quan A es dirigeixi a B emprará el pronom tu i el mateix farà B quan es dirigeixi a A.

- (18). L'insult pot néixer del canvi de tractament, p. e., deixar de tractar a una persona de vós i començar a tractar-la de tu, sense que ella ens ho hagi indicat, o al revés, tractar de vós a qui sempre havíem tractat de tu. El primer cas pot indicar que l'emissor ha perdut el respecte al seu interlocutor, que li nega poder social. El segon cas pot indicar que l'emissor ja no és solidari amb el seu interlocutor, que se'n distancia. (És el cas d'aquell matrimoni català que quan s'enfadaven es parlaven en castellà i es tractaven de vostè).
- (19). Amb tot, Z. Vendler (1967 p.58) considera que l'article de finit genèric no és una simple variant de les altres formes genèriques, sinó que té el seu propi origen.
- (21). Per a la hipòtesi segons la qual totes les frases tindrien un verb performatiu a l'estructura subjacent, vegeu J.R. Ross (1970).
- (21). Hi ha alguna excepció fàcilment explicable, p. e., Els diplococus eren animals prehistòrics.
- (22). També és possible de trobar alguna frase genèrica on el sintagma nominal és plural i va sense article, p. e., Gats i dones, a casa, però no són gaire usuals en català.
- (23). Per a l'opinió contrària, vegeu Kiefer (1973), Dik (1978), entre molts d'altres.
- (24). Precisament perquè se sol identificar el nom d'una persona

amb la persona mateixa, en algunes comunitats lingüístiques, es considera perillós que els enemics coneguin el nom de l'adversari ja que això els dona poder sobre aquest. A la bruixeria els noms propis tenen també una força màgica.

- (25). A "Lectures on Logical Atomism" dins Logic and Knowledge, editat per R.C. Marsh (1956), Londres, p.243, segons cita Donnellan (1972 p.357).
- (26). A A system of Logic, Londres, 1949, llibre I cap.2 paràgraf 5; citat per J. Searle (1969 p.138s).
- (27). En el nostre estudi ens centrarem en aquestes construccions. Sobre els noms que apareixen sense article en castellà, vegeu Sánchez de Zavala (1976) i A. Alonso (1957).
- (28). C. Dickens, Pickwick. Traducció de Josep Carner, Barcelona, 1970, vol.I p.145. D'ara endavant s'indicarà només la pàgina.
- (29). El primer a parlar de sintagmes nominals específics fou C. Smith (1964).
- (30). Hi ha, però, excepcions. Als adagis i a la traducció catalana de moltes de les frases bíbliques apareix el mode indicatiu encara que l'expressió sigui interpretada com a no referencial o no específica. P. e., Qui no plora no mama; El qui és fidel en el poc, també és fidel en el molt (Lluc, 16,10).
- (31). No obstant això, és possible l'anàfora de sentit: En Pere volia matar un conill. Al cap de dues hores en va matar un.
- (32). Tal com hem vist a (22), on el SN específic és indefinit.

(33). Veg. Frege (1892) i Quine (1960). Veg. especialment l'apèndix del capítol 4, apartat 4.5.

(34). Heus aquí un exemple de context transparent en el discurs, extret de Pickwick p.948:

- Espero -va dir el senyor Pickwick- que el nostre voluble company no fa cap cosa absurda, de la saga estant.

- Oh, ca! -va respondre Ben Allen.- Fora de quan està una mica alegre, Bob és el més quiet dels mortals.

En aquell moment esclatà a llurs orelles una prolongada imitació d'una corneta de claus, seguida d'acclamacions i d'esgarips; i tot plegat evidentment procedia de la gola i dels pulmons del més quiet dels mortals, o sigui, amb més senzilla designació, del mateix Bob Sawyer. (El subratllat és meu).

(35). Millor dit: En Pere sap que hi ha noies amb la característica de ser franceses, però no té en ment cap francesa concreta.

(36). Si el SN fos un nom propi, com a En Pere es vol casar amb Sylvie, el context no seria opac, ja que els noms propis són sempre referencialment específics.

(37). El terme actitud proposicional fou introduït per B. Russell (1940), Inquiry into Meaning and Truth, New York.

(38). No són pas els únics verbs que poden causar opacitat referencial, ja que els verbs implicatius, en determinades condicions, també en poden causar. Vegeu-ho a l'apartat 4.4.

- (39). El fet que al nostre món les esfinxs no existeixin i que siguin només éssers del món de les creences no comporta cap problema referencial greu.
- (40). Els filòsofs medievals distingien entre la interpretació de dicto i la interpretació de re. Si les paraules d'Èdip han estat alguna vegada les següents: "Em vull casar amb la meva mare", la repetició que en fa l'emissor a (36) és de dicto. Si, en canvi, l'emissor identifica Jocasta amb la mare d'Èdip, aleshores la repetició és de re. Veg. nota 13 del cap.5.
- (41). També poden comportar opacitat referencial els creuaments de correferència, així com l'autoincrustació d'elements correferents. Ho veurem al capítol 5.
- (42). La frase L'espia no va robar un diamant que fos de la corona reial seria ben formada en cas que el discurs continués, p. e., amb la frase sinó un diamant que era del tresor catedralici, és a dir, en cas de contrast.
- (43). Segons Fabra, D.G.L.C., cap davant d'un nom significa que no existeix cap referent per fer-lo objecte d'una negació, interrogació, etc.
- (44). L'operador iota fou primerament emprat per Peano, després per Russell, Reichenbach, Quine i altres lògics.
- (45). A On Semantically Based Grammar, mimeo, Cambridge, 1971, obra que no he pogut consultar, E.L. Keenan presenta la formulació d'una lògica per representar la diferència entre els SNs en context transparent i els SNs en context opac.

- (46). Per a una crítica de l'ús del quantificador existencial per a donar compte de l'ambigüitat dels SNs indefinits, vegeu R. Jackendoff (1972 p.290s).
- (47). En cas que el nom propi no formi part del coneixement que comparteixen emissor i receptor, aleshores haurà de ser introduït en el discurs. Vegem-ne un exemple extret de Girona de J. Pla, Barcelona, 1956, p.80.
- El veí més acostat del col·legi era un home que anome nàvem En Pilotes. No sabérem mai com realment es deia. L'anomenàvem així perquè s'esdevenia que en jugar a pilota totes anaven a parar, un dia o altre, al seu hort estretíssim...
- (48). Si bé sovint coincideix la noció informació nova/informació predictable amb la noció no anafòric / anafòric, ja veurem que no són pas sempre nocions equivalents.
- (49). Alguns lògics creuen que la pressuposició d'unicitat és no més pròpia dels SNs definits singulars, però no pas dels SNs definits plurals.
- (50). Aquesta qüestió ha estat estudiada recentment per Hawkins (1977a; 1977b), els treballs del qual m'han estat de gran ajut per a la confecció d'aquest apartat, tot i que no comparteixo el seu enfocament.
- (51). C.L. Baker (1973 p.11) explica planerament l'ús anafòric del SN definit:

An anaphoric use of definite article is one which, when it occurs in a sentence in isolation, leads the hearer to believe that he has missed the beginning of the conversation.

(52). Fragments d'aquesta crònica van ser reproduïts per J.M. Es pinàs a Avui, 31 de març del 1978, p.24.

(53). Si hem parlat d'un caçador podem més endavant en el discurs introduir SNs com l'escopeta del caçador o la seva escopeta, o, simplement, l'escopeta.

És molt important per a la investigació de la coherència discursiva l'estudi dels SNs que designen aquells objectes que Bally (1926) considera compresos a l'esfera personal. Bally anomena esfera personal tot allò associable a una persona de forma habitual, íntima i orgànica: el cos i les seves parts, els vestits, els parents, etc. Aquests elements no són considerats com una simple possessió, sinó com a part integrant de la persona. Són elements de possessió inalienable, per dir-ho amb paraules de M. Lévy-Bruhl. Els límits de l'esfera personal canviarien d'una llengua a l'altra.

En funció de l'esfera personal, Bally defineix la noció de solidaritat o participació: tot fenomen, acció, estat o qualitat que afecta una part qualsevol de l'esfera personal repercuteix sobre la persona entera, afecta l'organisme en la seva totalitat. L'expressió de solidaritat es du a terme mitjançant procediments gramaticals, que a les llengües romàniques són el genitiu, els possessius, el datiu de participació, adnominal o també anomenat de possessió, i els pronoms reflexius.

En català, el reflexiu en funció de datiu és un bon mitjà per a l'expressió de solidaritat. Designa la part interressada directament, fent així innecessària la presència

del possessiu. Observem les frases següents:

- (i) a. La Maria es renta les mans
- b. \*La Maria renta les seves mans
- c. La Maria es renta la roba
- d. La Maria renta la seva roba
- e. \*La Maria es renta els vidres
- f. La Maria renta els seus vidres

És evident que l'objecte directe és l'element que fa possible o impossible l'aparició del reflexiu. Si es tracta d'un SN que designa objectes indiscutibles de l'esfera personal, és a dir, de possessió inalienable, és possible la forma reflexiva, com a (ia), on, en canvi, no és possible l'aparició del possessiu, com mostra (ib). Observem, però, que hi ha SNs que admeten ambdues construccions, la reflexiva i la possessiva, com es veu a (ic) i (id). Això fa pensar que en català a l'esfera personal (per continuar amb la terminologia de Bally) hi hauria uns elements indiscutibles (cap, braç, pare...) i uns elements fronterers (roba, brusa...). Quan l'objecte directe no designa un objecte de l'esfera personal, aleshores és agramatical la construcció reflexiva, com a (ie). Un altre fet que és digne de ser observat és la impossibilitat que els SNs de possessió inalienable apareguin en una construcció reflexiva amb determinant indefinit, excepte en el cas dels noms d'objectes dels quals hom en posseeix més d'un (braços, peus...). En aquest darrer cas, no és gramatical l'aparició d'un determinant indefinit en plural, però sí en singular.



- (ii) a. La Maria es va rascar el nas
- b. \*La Maria es va rascar un nas
- c. La Maria es va embenar un braç
- d. \*La Maria es va embenar uns braços

El datiu de participació o adnominal (veg. Fabra (1956 p.70)) sol manifestar-se en català en forma pronominal. Segons Bally (1926), una de les característiques de les llengües romàniques és el que ell anomena "l'horror del substantiu per al datiu de participació". Observem les frases següents:

- (iii) a. Li coneixes els fills?
- b. Coneixes els fills de la Maria?
- c. ??Coneixes els fills a la Maria?
- d. He vist el Decameró de Pasolini
- e. \*He vist el Decameró a Pasolini
- f. Li he vist el Decameró

La frase (iiib) apareix més estretament relacionada amb (iiia) que no pas (iic), tot i que la construcció és també dativa. Amb tot, (iiib) i (iic) per molts parlants serien sinònimes amb (iiia). Ja, és més difícil d'acceptar, en canvi, la forma dativa no pronominal a (iiie). D'altra banda, tot i el lligam entre (iiia) i (iiib), si disloquem a l'esquerra el SN preposicional d'aquestes frases, ens trobem que només apareix el pronom de datiu quan l'element dislocat és un a-SN:

- (iv) a. A la Maria, li coneixes els fills?
- b. \*De la Maria, li coneixes els fills?

Fillmore (1968), per tal de donar compte de tots aquests fets, deriva el genitiu inalienable, com el de (iiib), els reflexius de possessió i els datius adnominals del cas subjacent de datiu que aniria incrustat al SN que designa l'objecte de l'esfera personal. Segons si s'aplica la transformació de genitiu, la de pronominalització o la de reflexiu apareixeran les distintes manifestacions superficials de la possessió inalienable. Per a una aplicació de la proposta de Fillmore al datiu adnominal en català, vegeu Argente (1976). Aquest autor, però, troba agosarat intentar de relacionar la construcció de datiu adnominal amb la gramàtica de la possessió inalienable, ja que en català poden aparèixer en aquesta construcció SNs-objecte que no designen elements de l'esfera personal. Les frases de (v) en són exemple:

- (v) a. Li he perdut les claus
- b. Li he vist la casa

Jo crec, en canvi, que aquesta construcció està relacionada amb la gramàtica de la possessió inalienable. El fet que qualsevol SN (com les claus, la casa...) pugui aparèixer en una frase on hi ha un datiu adnominal no vol dir sinó que en determinats tipus de discurs aquesta construcció permet al parlant d'apropar a la seva esfera personal o a la dels altres qualsevol objecte o entitat.

- (54). Halliday anomena aquests termes noms homofòrics; Chafe, en canvi, parla de noms únics. Altres lingüistes, com Ducrot (1972), els consideren noms propis.
- (55). En realitat, en determinats contextos l'expressió superla-

tiva pot tenir un sentit quantificacional, que nosaltres hem deixat de banda. La frase El més petit entrebanc enfonsava en Joan pot significar que qualsevol entrebanc enfonsava en Joan. Per a aquesta qüestió, veg. G. Fauconnier (1975), "Polarity and the Scale Principle", C.L.S. 11, p. 188-199.

- (56). Per abast d'un operador s'entén la cadena dependent del nus F més alt amb el qual Q es relaciona.
- (57). L'operador lambda fou introduït pel lògic A. Church.
- (58). Altres propostes de caràcter transformacional per explicar l'origen dels SNs definits han estat formulades per Sommerstein (1972) i Thorne (1972), mentre que Perlmutter (1970) ha estudiat els SNs indefinits.
- (59). Això sense perjudici que els SNs indefinits puguin aparèixer també modificats per una relativa restrictiva. La diferència entre els SNs definits i els indefinits residiria en l'origen de la relativa, que en cas dels SNs definits seria normalment o bé una frase precedent del discurs o una frase amb elements deíctics. Així, doncs, la relativa dels SNs definits aportarà sempre informació predictable, coneguda pel context lingüístic o pel situacional o cultural; en canvi, la relativa d'un SN indefinit aportarà sempre informació nova. Precisament per aquesta raó, la proposta de Bach (1968) que acabem d'examinar sembla més adequada pels SNs indefinits que no pas pels definits.
- (60). En realitat, alguns adjectius atributius no poden tenir aquesta procedència, p. e., un gran fumador no és igual a

un fumador que és gran. Aquests adjectius, segons Bach (1968 secció IV), derivarien d'una estructura subjacent on l'adjectiu seria representat per un adverbí.

- (61). Els adjectius anteposats al nom en català tenen valor explicatiu i igualment que els posposats al nom però aïllats per un canvi entonacional, p. e., la senyora de mitja edat, inconscient,..., procedeixen d'una frase relativa explicativa.
- (62). Per exemple, a (i).
- (i) Estava dreta davant del mirall una senyora de mitja edat, amb papillotes grogues... Fos com fos que la senyora hagués penetrat en aquella cambra...
- (63). La gramàtica del discurs haurà de donar compte de la possibilitat d'elidir aquesta frase a (74).
- (64). En el cas que el SN definit no sigui anafòric sinó pragmàticament determinat, la frase relativa subjacent que en justifica la unicitat també du el verb en mode indicatiu quan apareix superficialment.
- En Pere vol matar el diputat que hi ha 

{	aquí
	allà
	al nostre món
- (65). Sovint és el context lingüístic el que dóna la idea de pluralitat, com a (i).
- (i) El príncep farà una gran festa per elegir esposa... La noia que el príncep elegeixi farà molta sort.
- (66). Deixo de banda els pronoms relatius i em limito als anome-

nats pronoms personals.

(67). Segons Postal (1966), els pronoms personals presenten les mateixes característiques que l'article definit.

(68). Per exemple a (i) on el context opac no el crea la frase principal, sinó la subordinada.

(i) Sam s'adonà que cap senyora no li dirigia la paraula.

(69). Apareixerà un SN indefinit no referencial no introduït per cap en frase negada només en el cas d'èmfasi contrastiu, p. e., En Pere no es va atrevir a treure a ballar una noia que no hagués vist mai, sinó que no es va atrevir a treure a ballar una noia que coneixia molt bé.

(70). També pot aparèixer-hi, però, un SN indefinit no específic.

(i) Sam { va persuadir } el seu amic de casar-se amb una  
          { no persuadí }  
dona que fos rica... \*La dona, que era molt alta,...

(ii) Sam { no dissuadí } el seu amic de casar-se amb una  
          { dissuadí }  
dona que fos rica... \*La dona, que era molt alta,...

(71). Per exemple a (i) i (ii).

(i) En Pere sospita que en Joan es casarà amb una pubilla (que sigui) rica... \*La pubilla...

(ii) En Pere sospita que en Joan es vol casar amb una publi-  
lla (que sigui) rica... \*La pubilla...

El temps de futur de la subordinada de (i) i el verb voler de (ii) fan de la subordinada un context opac.

(72). Per a la relació entre pressuposició de veritat i pressupo-  
sicció d'existència de referent, vegeu l'apartat 3.3.2.2.2.  
del capítol 3.

(73). L'aparició d'expressions quantificades pot causar l'ambi-  
güitat dels SNs definits. Vegem-ho en l'acudit reproduït a  
(i).

(i) Parlant A: - A Nova York cada hora atropellen un home.

Parlant B: - Pobre home!

Realment, la primera frase de (i) pot significar que a  
Nova York hi ha un home que cada hora és atropellat, o bé  
que cada hora hi ha algun home que és atropellat. A la pri-  
mera interpretació el SN indefinit seria emprat específicament,  
segons afirma Karttunen (1971), mentre que a la segon-  
a interpretació ho seria no específicament. Si la frase  
del parlant A hagués estat la de (ii), no hi hauria ambi-  
güitat, ja que només la primera interpretació és possible.

(ii) A Nova York cada hora atropellen un home, però ell no  
protesta ni s'immuta.

No obstant això, considerem el text següent:

(iii) A Nova York atropellen un home cada hora. General-  
ment, però, el traslladen a un hospital i el guareixen  
immediatament.

L'ambigüitat de la primera frase s'ha estès a tot el dis-  
curs, ja que les expressions com generalment, sempre, etc.  
prolonguen l'efecte de l'expressió quantificadora.

(74). Els francesos tradueixen aquest terme per denotació.

- (75). En realitat, la representació és un calaix de sastre on van a parar conceptes ben diversos. De bell antuvi, seria convenient distingir entre les representacions individuals i les representacions col·lectives, pròpies no ja d'un individu, sinó d'una comunitat lingüística, les quals formen part del bagatge històrico-cultural de les comunitats humanes.
- (76). Escriu Frege (1892 p.72): "Desde un punto de vista lógico, los lugares, instantes e intervalos son objetos".
- (77). Cal reconèixer que Frege ja va intuir el característic funcionament dels enunciats que Austin (1962) anomena enunciats performatius.
- (78). Els termes d'una llengua són emprats per descriure un referent, ja sigui definidament amb un article definit (el nen), ja sigui indefinidament amb un article indefinit (un nen). Així, doncs, el mot descripció és usat per Russell per significar aquells termes generals complexos que són introduïts per un article definit o indefinit, si bé alguns autors reserven el terme descripció únicament per a les descripcions definides. Les descripcions poden classificar (bonica a la nena és bonica) o caracteritzar (cabell ros a la nena té el cabell ros). Alguns termes, però, no són ni noms ni descripcions, sinó relacions (el germà de a En Pere és el germà de l'Esteve), ja que fan referència a una relació entre individus.
- (79). El problema que Russell planteja i resol aquí recorda l'argumentació de Frege en relació a la proposició Qui va descobrir la forma el·líptica de les òrbites planetàries va

morir en la misèria, la qual requereix, per tenir una referència, que sigui certa la proposició Hi va haver algú que va descobrir la forma el·líptica de les òrbites planetàries. La solució, doncs, ja havia estat apuntada per Frege. Russell la va formalitzar.

- (80). Meinong (1904), Untersuchungen zur Gegenstands-Theorie und Psychologie, Leipzig; citat per Russell (1905 p.303).
- (81). "En general, Russell mantiene la explicación denotativa del significado a fuerza de reducir al mínimo los términos cuyo significado ha de entenderse en sentido denotativo" -afirma J. Blasco (1973), Lenguaje, filosofía y conocimiento, Barcelona, p.51.
- (82). Aquest terme és equivalent a la vegada a la referència de Frege i al denotatum de Morris, segons el qual tots els signes posseeixen designatum, encara que no pas tots facin referència a quelcom que realment existeixi. Si allò a què hom es refereix existeix com a designat en la referència, aleshores l'objecte de la referència és un denotatum. És a dir, si tot signe té un designatum, segons Morris, no té pas necessàriament un denotatum.
- (83). A la lògica, un terme és, segons Lewis, l'expressió que nombra o s'aplica a una cosa o coses d'alguna classe, real o pensada. Això vol dir que no totes les paraules són termes, no tots els termes són paraules. Els termes presenten gran varietat de funcions i formes en una llengua.
- (84). Per a la qüestió de la referència dividida, vegeu Quine (1958), "Speaking of objects", a Fodor i Katz (eds.) (1964).

- (85). Aquests termes només admeten el singular gramatical i, a moltes llengües, no admeten article. En català o italià en porten a vegades, però només l'article definit, p. e., en Rius, il Manetti, il da Vinci, etc.
- (86). Aquest criteri, que ja es troba a Frege (1892), segueix el principi de Leibniz segons el qual "eadem sunt quorum unum potest substitui alteri, salva veritate".
- (87). Segons C. Imbert, "Introduction à Frege" a G. Frege (1971), Écrits logiques et philosophiques, Paris, fou Frege el primer a emprar les cometes per indicar que l'expressió entre cometada no podia ser presa en la seva referència normal, és a dir, per distingir l'esment d'una expressió i el seu ús.
- (88). Ara bé, l'aparició d'un nom, tot i les cometes, no ha de quedar forçosament exclosa de la posició referencial si es troba en un context més ampli, com a (i).
- (i) a. "Tul.li era un romà" és veritat  
 b. "Tul.li" és el nom d'un romà
- Els noms de persona que apareixen a (i) es poden sotmetre al principi de substituïbilitat d'identics, mercès a les peculiaritats dels verbs principals que intervenen a les frases.
- (89). Quine entén aquí el verb creure transparentment. Cf. Quine (1960 p.147).
- (90). J.J. Katz (1972) distingeix entre els contextos creats per verbs com dubtar i els creats per verbs com creure. A fi de deixar clara la distinció, Katz anomena aquells contex-

tos translúcids i els verbs que els creen verbs translúcids. La diferència entre les frases amb contextos translúcids i les frases amb contextos opacs no translúcids rau en el fet que a les primeres l'estructura semàntica del verb translúcid contribueix essencialment amb l'objecte de l'actitud proposicional a la determinació de les inferències que són vàlides per a la substitució. Cf. Katz (1972 p.276s).

## 5. L'ANÀFORA DE REFERÈNCIA

Si ens hem de creure els càlculs de Sánchez de Zavala (ed.) (1976 p.203), la qüestió de la pronominalització (més exactament la dels processos anafòrics en general, d'entre els quals el procés de pronominalització ha esdevingut l'exponent més persistent atès) porta ocupades fins avui als lingüistes generativistes tan-  
tes hores de treball i tantes pàgines impreses com les que els han ocupat tota la resta de problemes en el seu conjunt. I tanmateix caldria només fullejar sumàriament les publicacions lingüístiques amb òptica generativista per treure'n aquesta idèntica impressió.

És talment complex el nombre de problemes suscitats, i talment atapeïda i variada la quantitat d'intervencions entorn de la quantitat d'intervencions entorn de la pronominalització, que comentar-les "hic et nunc" específicament, o bé intentar explicar en la seva totalitat els processos anafòrics del català esdevindria una pretensió, més que agosarada o impracticable, literal-

ment absurda.

La finalitat del present apartat es circumscriu, primer, a constatar l'artificiositat i insuficiència de la majoria de les propostes generativistes d'explicació hipotitzades per a la pronominalització i altres fenòmens implicats, com l'el.lipsi, i, segonament, a mostrar que una explicació satisfactòria dels fenòmens suscitats en l'anàfora de referència només es pot atènyer des d'una teoria lingüística el domini de la qual sigui el discurs. De primer antuvi, enumerarem els principals fenòmens anafòrics que tota teoria lingüística hauria de raonar, i tot seguit comprovarem com en donen raó o pretenen de donar-ne les diverses propostes adduïdes per les teories generativistes oracionals.

Per a tota teoria lingüística és tan important explicar l'aparició de pronoms a les frases d'un discurs com explicar-ne la no aparició (causada perquè hi consta un SN ple o bé per el.lipsi). Dit d'una altra manera, tota teoria lingüística adequada ha de tractar -i resoldre- les qüestions següents:

- 1) La pronominalització intraoracional de referència i de sentit.
- 2) La pronominalització interoracional de referència i de sentit.
- 3) L'elisió per anàfora (de referència i de sentit).
- 4) Les condicions d'aparició dels SNs plens anafòrics a l'estructura superficial del discurs.

I, evidentment, 5) els pronoms no anafòrics o deíctics (veg. l'apartat 4.1.).

## 5.1. LES DIVERSES EXPLICACIONS DE L'ANÀFORA DE REFERÈNCIA PROPOSADES PELS GENERATIVISTES

Resultaria un malabarisme impossible referir-se al tractament de l'anàfora de referència en la gramàtica generativa oracional -als nombrosos tractaments dels processos anafòrics enfocats, com ja hem dit, des de diverses perspectives- com si hi hagués un sol criteri d'enfocament, tranquil, assumit per unanimitat entre els lingüistes. L'amplitud i la diversificació de les intervencions ens constreu a desbrossar i delimitar les grans línies de les principals teories sobre l'anàfora més que no pas a presentar-les detalladament. En aquest sentit, en primer lloc distingirem les teories monolítiques de les teories mixtes, d'acord amb J. Hankamer i I. Sag (1976).



### 5.1.1. Teories monolítiques de l'anàfora

Són teories monolítiques aquelles que consideren formalment idèntics tots els processos anafòrics. El tractament unificat d'aquests processos pot ser dut a terme des de dues posicions diametralment oposades: la posició estrictament transformacional i la posició estrictament interpretativa. Ambdues seran presentades seguidament.

#### 5.1.1.1. La posició estrictament transformacional

Els lingüistes generativistes que prenen aquesta posició consideren que tant els processos anafòrics de pronominalització com l'elisió per anàfora són de caràcter transformacional. En els processos anafòrics operaran transformacions que elidiran o convertiran en proforma un constituent o part d'un constituent subjacent oracional sota determinades condicions.

Els primers treballs generativistes sobre la pronominalització -alguns apareguts abans de la publicació dels Aspects- en defensen el caràcter transformacional. La formulació clàssica de la transformació de pronominalització és la de R.B. Lees i E.S. Klima (1963), els quals postulen una sola regla vàlida alhora per a la reflexivització i per a la pronominalització no reflexiva (en el primer cas s'adjunta el tret [+REFLEXIU] a l'element 4 del canvi estructural d'(1), mentre en el segon cas s'hi adjunta el tret [+PRONOM]).<sup>1</sup> Heus-ne aquí la formulació:

(1)	A.E.	X	SN	Y	SN'	Z													
			1	2	3	4	5												
	C.E.	1	2	3	4	5	⇒	1	2	3	4	[+PRO]	5						

És condició necessària per a l'aplicació d'aquesta transformació que 2 sigui estructuralment idèntic a 4. Aviat però hom s'adona que aquesta condició no era plenament satisfactòria, ja que es pot donar el cas de dos SNs estructuralment idèntics però que no refereixin al mateix objecte o individu. Suposem que hi ha dos nois anomenats Joan a la mateixa sala i que un d'ells mira l'altre. Per descriure aquest fet podem emprar (2)

(2) En Joan mira en Joan,

però mai no podem emprar (3)

(3) En Joan es mira,

ja que el pronom reflexiu es refereix sempre a la mateixa persona que el subjecte oracional. Les frases (2) i (3) no poden tenir, per tant, la mateixa estructura subjacent des del moment que el seu significat és distint. S'imposava urgentment trobar una solució. I així fou com N. Chomsky (1965) proposà d'introduir a la gramàtica la noció de correferència o identitat de referència. Segons aquesta proposta els SNs engendrats per les regles de la base anirien proveïts d'índexs de referència, els quals justificarien, per exemple, la diferència entre (2) i (3).

L'aplicació d'aquesta regla transformacional, no obstant això, exigia encara altres condicions, segons Lees i Klima (1963). Per a l'aplicació de la transformació de reflexiu ambdós SNs ha-

vien de ser dominats pel mateix nus F, és a dir, ambdós SNs havien de pertànyer a la mateixa frase, mentre que per a l'aplicació de la transformació de pronominalització el primer SN havia d'aparèixer a la frase matriu d'una frase composta i el segon SN a la frase subordinada. Però aquesta condició sobre la transformació de pronominalització només permetia la pronominalització del segon SN, no pas la del primer. Així, si bé explicava, a partir de l'estructura (4a), la gramaticalitat de (4b) i la agramaticalitat de (4c), no permetia, en canvi, donar compte de la gramaticalitat de (5b).

(4) a. [En Pere promet a la Maria<sub>i</sub> que en Pere besarà la Maria<sub>i</sub>]

b. En Pere promet a la Maria<sub>i</sub> que la<sub>i</sub> besarà

c. \*En Pere li<sub>i</sub> promet que besarà la Maria<sub>i</sub>

(5) a. Quan van donar el premi a en Joan<sub>i</sub>, tothom el<sub>i</sub> va felicitar

b. Quan li<sub>i</sub> van donar el premi, tothom va felicitar en Joan<sub>i</sub>

La frase (5b) mostra que la pronominalització en llengües com el català es pot donar cap enrera (de dreta a esquerra), si bé (4c) ens fa patent que això no és pas sempre possible.

Per tal de caracteritzar els contextos que permeten la pronominalització enrera, l'estiu del 1966, tres lingüistes, R. Langacker, J.R. Ross i P.M. Postal, cadascú pel seu compte -segons relata Postal (1971 p.19s)-, van estudiar les condicions que regeixen la pronominalització cap enrera. Així fou com descobriren que es pot produir aquest tipus de pronominalització si el SN de l'esquerra de la frase no es troba en un nivell d'incrustació més alt que el del SN de la dreta o segon SN.

J.R. Ross (1967b) va veure que era possible definir aquesta condició tot servint-se de la noció de frase subordinada: la transformació de pronominalització podrà actuar cap enrera si el SN per pronominalitzar es troba en la frase subordinada i el SN antecedent (o millor, consegüent) és a la frase matriu (com succeeix a (5b)). Però també observà que aquesta definició no podia pas ser definitiva, ja que ambdós SNs poden pertànyer a frases subordinades a una frase matriu sense que això impedeixi la pronominalització enrera. Vegem-ho a (6).

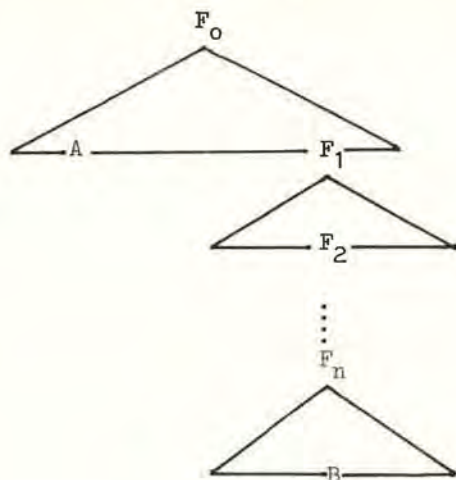
(6) El policia que li<sub>i</sub> donà pas no va veure que en Pere<sub>i</sub> estava borrarxo

Fou R. Langacker (1969a) qui va formular de manera més precisa la condició que governa la pronominalització enrera. Per a això, va introduir a la teoria lingüística la noció de comandament ("command"). Aquesta noció ha resultat d'un gran ajut, ja que és apropiada no solament per a explicar el fenomen de la pronominalització, sinó que ho és també per a molts altres fenòmens lingüístics. Fins i tot s'ha demostrat que és més encertada que no pas la noció de "bounding" (veg. Ross (1967a cap.5) i que la noció de construcció amb de Klima (1964)<sup>2</sup>.

Segons Langacker (1969), el nus A d'un marcador sintagmàtic comanda el nus B si el nus F que domina més directament A domina B i si, a més, A no domina B ni B no domina A.

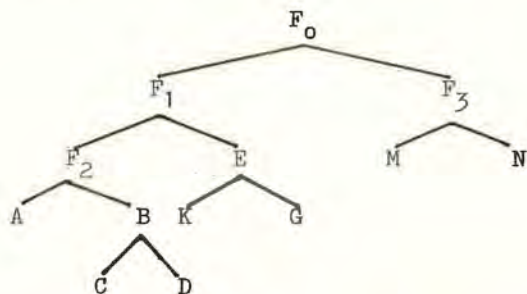
Al marcador sintagmàtic (?), A comanda B perquè el nus F que domina directament A domina també B, si bé el domina de manera mediata.

(7)



Observem ara el marcador sintagmàtic (8).

(8)



A comanda i és comandat per B, C i D. D'altra banda, C i D es comanden l'un a l'altre. E, K i G comanden  $F_2$ , A, B, C i D. A la vegada,  $F_2$  i G es comanden mútuament, com també  $F_2$  i E. En canvi, M i N, que també es comanden mútuament, només són comandats per  $F_1$ . Els nusos A, B, C, D, E, K, G i  $F_2$  ni comanden ni són comandats per M i N.

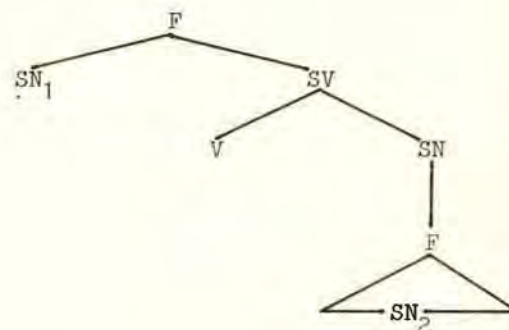
La noció de comandament permet a Langacker formular la se-

güent restricció essencial que governa les posicions del pronom en relació al seu antecedent:

Un pronom no pot a la vegada comandar i precedir el seu antecedent.

A (9) és possible pronominalitzar el  $SN_2$  ja que no precedeix el seu antecedent ( $SN_1$ ) no el comanda. En canvi, no serà possible pronominalitzar el primer SN ( $SN_1$ ) perquè comanda i precedeix el segon SN ( $SN_2$ ).

(9)



Aquest és justament el cas de les frases de (4), on hem vist que només era gramatical la pronominalització endavant. La restricció de Langacker, per tant, permet donar compte de la gramaticalitat de (4b), (5a) i (5b) i de la agramaticalitat de (4c).<sup>3</sup>

La regla de pronominalització tal com la concep Langacker seria una regla transformacional que, contra totes les previsions de Chomsky (1965), actuaria en dues direccions.<sup>4</sup> Langacker (1969b) justifica aquest tipus de regla "de mirall" i insisteix en la conveniència de la seva introducció a la gramàtica.

Fins aquí hem parlat només del procés de pronominalització,

però per J.R. Ross (1967b), P.M. Postal (1970b, 1972b), J.T. Grinder i P.M. Postal (1971), J.T. Grinder (1976), etc., el fenomen de la pronominalització va estretament relacionat amb el d'elisió per identitat estructural i/o referencial. Concretament, Postal (1970b) i Grinder (1976 p.87s) han mostrat que són moltes les semblances formals entre la transformació de pronominalització, la transformació de reflexiu i les transformacions d'elisió per identitat entre dos o més elements; concretament, la transformació d'elisió del subjecte de la subordinada o transformació d'elisió de SNs superequivalents.<sup>5</sup>

P.M. Postal (1970b) suggereix que la transformació de SNs equivalents (transformació d'EQUI) no opera com havia descrit P. Rosenbaum (1967), The Grammar of English Predicate Complement Constructions, sinó que la regla elideix elements ja pronominalitzats. Postal basa aquesta afirmació en el fet que determinades restriccions sobre l'aplicació de la regla d'EQUI provenen de les restriccions sobre la pronominalització. Així, per exemple, de la mateixa manera que no és possible la pronominalització encara quan el consegüent és un SN indefinit, segons mostrà S.Y. Kuroda (1968), en aquestes estructures la transformació d'EQUI queda bloquejada quan el SN control<sup>6</sup> és indefinit (o indefinit quantificat). Vegem-ho a (10) i (11).

- (10) a. Molestava cada candidat<sub>i</sub>, el fet que no l<sub>i</sub>!haguessin elegit  
 b. \*El fet que no l<sub>i</sub>!haguessin elegit molestava cada candidat<sub>i</sub>  
 c. L'home que va ajudar uns excursionistes<sub>i</sub>, els<sub>i</sub> va convidar a dinar  
 d. \*L'home que els<sub>i</sub> va ajudar va convidar a dinar uns excursionistes<sub>i</sub>

- (11) a. Descobrir que la Maria era testimoni de Jehovà va preocupar en Pere  
 b. ?? Descobrir que la Maria era testimoni de Jehovà va preocupar algú?<sup>7</sup>

Hom pot explicar planerament la agramaticalitat de (11b) si s'accepta la hipòtesi que la transformació d'EQUI s'aplica sobre elements pronominalitzats i que aquesta regla els elideix. Aleshores, la impossibilitat de l'aplicació de la transformació d'EQUI a (11b) s'explicaria per la impossibilitat de pronominalitzar en rera en aquest tipus d'estructures.

Postal (1970b) concep la transformació d'EQUI com a una transformació que té dues parts. La primera marca el subjecte de la completiva amb el tret "DOOM" (és a dir, CONDEMNAT) en tant que element que ha de ser elidit. A la segona part, s'elideix el subjecte de la completiva, ja que un element marcat "DOOM" i pronominalitzat no pot aparèixer a l'estructura superficial sense causar agramaticalitat. La primera part, doncs, precedeix l'aplicació de la transformació de pronominalització, mentre que la segona part la segueix. Això permet a Postal de concloure que la transformació de pronominalització ha de ser postcíclica i no pas cíclica com argumentava Ross (1967b), i que la transformació d'EQUI és el resultat de dues operacions, l'una cíclica i l'altra postcíclica i ordenada després de la pronominalització.

Allò que és més interessant de l'estudi de Postal (1970b) és que la nova versió de la transformació d'EQUI permet arribar a la conclusió que el procés de pronominalització juga un paper fonamental en el procés de l'elisió nominal basada en la identi-

tat de referència.

### 5.1.1.2. La posició estrictament interpretativa

Els lingüistes que a partir de l'any 1970 són coneguts amb el nom de interpretativistes consideren que els elements anafòrics, siguin pronoms o siguin elements nuls, no han de ser obtinguts per transformació. Aquests lingüistes, no obstant mantenir una posició radicalment diferent a la dels lingüistes que hem presentat a l'apartat anterior, hi coincideixen en una qüestió: consideren també que la pronominalització i l'elisió nominal per identitat són fenòmens relacionats.

Segons R.C. Dougherty (1969), R.S. Jackendoff (1972) i d'altres partidaris de la TEA o teoria de la semàntica interpretativa, la relació entre un element anafòric i el seu antecedent és establerta per una regla d'interpretació semàntica. El fenomen de l'anàfora pronominal és, per aquests lingüistes, un fenomen semàntic i no pas un fenomen sintàctic. No hi ha, doncs, transformació de pronominalització. Els pronoms són generats directament per les regles de la base en posició de SN. Seguint R.S. Jackendoff (1972), les regles semàntiques que donen compte de les relacions entre un pronom no reflexiu i un SN ple són les següents:

1) Regla d'assignació de correferència: Es marcaran correferencialment  $SN_1$  i  $SN_2$ , si  $SN_2$  és un pronom que no precedeix ni comanda  $SN_1$ . Aquesta regla és opcional.

2) Regla d'assignació de referència distinta: Si  $SN_1$  i  $SN_2$  no han estat marcats com a correferencials, aleshores es marcaran amb un índex de referència diferent, ja que fan referència a objectes de l'univers distints. Aquesta regla és considerada obligatòria.

La informació referencial es representa en taules de correferència fruit de l'aplicació de les regles semàntiques 1) i 2). Així, sobre una estructura com la de (12)

(12) En Pere explica a en Joan que la Maria li regalarà un llibre,

l'actuació de les regles semàntiques 1) i 2) produirà, entre altres, les següents taules de correferència, on cada parell de SNs constitueix una entrada de la taula i la relació de correferència o no correferència.

(13) En Pere i li són correferencials

En Joan i li tenen diferent referència

La Maria i li tenen diferent referència

.....

(14) En Pere i li tenen diferent referència

En Joan i li són correferents

La Maria i li tenen diferent referència

.....

(15) En Pere i li tenen diferent referència

En Joan i li tenen diferent referència

La Maria i li tenen diferent referència

.....

Les taules de correferència estan sotmeses a una condició general de no contradicció: La condició de consistència. Segons aquest principi, si la taula de correferència relaciona correferencialment dos SNs, aquests SNs han de poder designar el mateix individu o objecte de l'univers.<sup>8</sup> La gramàtica donarà, doncs, com a mal formada la taula (16) per a l'estructura (12).<sup>9</sup>

(16) En Pere i li són correferents

En Joan i li són correferents

La Maria i li tenen diferent referència

.....

H. Lasnik (1976) presenta una sola regla semàntica per donar compte de les possibilitats referencials dels SNs. Aquesta regla, que és obligatòria, és una regla d'assignació de referència distinta.

D'altra banda, les transformacions que a la TE elideixen un element per identitat anafòrica amb altres elements de la frase, com la transformació d'EQUI, són substituïdes a les propostes interpretatives per una regla d'interpretació semàntica. La regla semàntica d'EQUI, per exemple, estableix la correferència entre un SN de la frase matriu i el subjecte de la completiva que és un constituent buit (representat per  $\Delta$ ) present ja a l'estructura profunda de la frase. (Cf. Jackendoff (1972 cap.5)).

### 5.1.1.3. Arguments en contra de la posició interpretativa

El treball dels interpretativistes ha estat amplament criti

cat per J.R. Ross, J. Hankamer, J.T. Grinder i P.M. Postal (1971), etc. Els esforços dels crítics han anat encaminats a demostrar que per a molts processos anafòrics -principalment han estat estudiats els basats en l'anàfora de sentit com l'elisió de SV, Gapping, Sluicing, etc.- és correcta l'anàlisi basada en l'elisió dels elements. Veurem seguidament alguns dels arguments presentats per Grinder i Postal (1971) basats en els antecedents perduts.

Sovint es dóna el cas, en llengües com l'anglès, el català, etc., que l'element anafòric no té el seu antecedent a l'estructura superficial. Postal i Grinder entenen que la relació entre l'antecedent i l'element anafòric és una relació sintàctica, en el sentit que és present en algun punt de la derivació de la frase o del discurs, excepte a l'estructura superficial. És a dir, no és aquest un fenomen de sintaxi superficial. Observem la frase següent:

(17) En Pere no té dona, però en Joan sí i l'estima molt

L'antecedent del pronom la a (17) no pot ser el SN dona, que es troba a l'abast de la negació, ja que una frase com (18) seria agramatical en català.

(18) \*En Pere no té dona, però l'estima molt

Aquest fet ens demostra que a la frase (17) no hi ha SN antecedent a l'estructura superficial per al pronom la. J.T. Grinder i P.M. Postal (1971) consideren que (17) ha estat derivada d'una estructura com la de (19) i que al llarg de la derivació ha tingut lloc una operació d'elisió del segon SN dona.

(19) En Pere no té dona, però en Joan sí que té dona i en Joan estima molt la dona

No obstant això, per als interpretativistes, el problema que planteja (17) no és un problema sintàctic sinó una qüestió únicament semàntica. L'antecedent, segons aquests lingüistes, no apareixeria a l'estructura subjacent de la frase, altrament serien les regles del component semàntic les que interpretarien amb el significat "té una dona" el fragment buit de la segona frase de (17). Així, doncs, per als partidaris de la semàntica interpretativa l'element anafòric no té un antecedent sintàctic a cap nivell estructural sintàctic; per aquesta raó l'antecedent ha de ser reconstruït per les regles interpretatives que assignen representacions semàntiques als elements anafòrics.

A vegades les frases amb antecedent perdut presenten més complexitat que (17), com la frase (20a).

(20) a. La meva cosina no té consort, però el meu cosí sí. De tota manera, ell sempre la maltracta.

b. La meva cosina no té consort, però el meu cosí sí. \*De tota manera, ell sempre el maltracta.

Observem a (20b) que el pronom el converteix en agramatical la segona frase del discurs, ja que el seu antecedent és la consort del meu cosí i, per tant, és un SN femení. L'element correferent té el mateix gènere que el seu antecedent perdut, elidit en aquest cas per la presència al discurs d'un altre SN idèntic. Els lingüistes interpretativistes atribueixen la agramaticalitat de (20b) al fet que "la consort del meu cosí" és una dona -i això té repercussió semàntica- mentre que l'element anafòric no

té una lectura que inclogui una representació de l'element semàntic representat a "la consort del meu cosí". Segons aquests autors, la concordança es basaria en les propietats semàntiques.

En català, però, on els noms tenen sempre especificació de gènere, ben sovint semànticament arbitrari, es fa més difícil d'explicar des del punt de vista interpretatiu la concordança entre l'element anafòric i el seu antecedent a frases com (21).

(21) La Maria no ha comprat cap armari, però jo sí i ja el tinc ple.

Aquesta frase, en canvi, no comportaria cap mena de problema als lingüistes que consideren que la qüestió dels antecedents perduts és una qüestió sintàctica.

Hi ha encara altres arguments relacionats amb el fenomen dels antecedents perduts que en mostren la naturalesa sintàctica. Considerem les frases següents:

(22) a. En Pere té un canari<sub>i</sub> i jo també tinc un canari<sub>j</sub>. Cada dia els donem mill.

b. En Pere té un canari i jo també. Cada dia els donem mill.

A (22a) el pronom els és correferent amb el SN un canari<sub>i</sub> i un canari<sub>j</sub>. És, doncs, un cas de relació anafòrica de pronom amb antecedent dividit o partit. A (22b) la segona part de l'antecedent de els no és present a la frase; no obstant això, el parlant interpreta el pronom en tant que referent al parell de canaris. Segons els partidaris de l'anàlisi transformacional, el pronom tindria dos antecedents, ambdós sintàctics, mentre que segons partidaris de la semàntica interpretativa el pronom plural els

tindria un antecedent sintàctic, el SN un canari de la primera frase de (22b) i un altre antecedent de naturalesa no sintàctica produït per les regles interpretatives del component semàntic. (Cf. Grinder i Postal (1971)). Aquesta darrera explicació va contra la intuïció del parlant català, mentre que la primera explicació que hem presentat no hi va.

#### 5.1.1.4. Crítiques a la posició estrictament transformacional

Tal com diuen J. Hankamer i I. Sag (1976 p.395), la posició transformacional, que hem presentat a 5.1.1.1., bé que en un principi fou amplament (sinó universalment) acceptada entre els generativistes, ara té ben pocs seguidors. Aquella explicació dels processos anafòrics sovint ha resultat pecar d'ingènua, com han demostrat molts treballs centrats principalment en el tractament dels pronoms definits a vegades presentats pels partidaris de la semàntica generativa, altres vegades presentats pels partidaris de la semàntica interpretativa. Seguidament exposaré algunes de les crítiques més interessants.

5.1.1.4.1. G. Lakoff (1968b) reinterpreta la restricció de R. Langacker, la qual deixa de ser considerada com una restricció sobre la transformació de pronominalització per passar a ser formulada com una restricció sobre les posicions del pronom i l'antecedent a l'estructura superficial. La transformació de pronominalització, segons Lakoff, s'aplicaria lliurement endavant i enrera i seria la restricció o filtre sobre l'estructura superfi-

cial el que al final de la derivació rebutjaria les estructures en les quals el pronom precedís i comandés l'antecedent.<sup>10</sup>

Lakoff basa la seva proposta en un colla de fets lingüístics. Així, mostra que en anglès la relació de correferència entre un pronom i un SN ple depèn dels aspectes fonètics de la frase. La caracterització fonètica, però, es realitza un cop ja han actuat totes les regles sintàctiques. Per tant, la restricció de Langacker entesa com una restricció sobre la transformació de pronominalització no podrà tenir en compte les dades fonètiques. Si, en canvi, hom interpreta la condició de Langacker com una restricció sobre l'estructura superficial de la frase, aquesta podrà imposar als elements correferents les condicions fonètiques necessàries per a la gramaticalitat de la frase.

Però Lakoff aporta un argument especialment interessant i aplicable a altres llengües, a més de l'anglès, en mostrar que sovint quan els SNs plens són emprats anafòricament obeeixen també la condició de Langacker, tot i no ser elements pronominals. Vegem-ho a (23).

- (23) a. Vaig trobar en Pere<sub>i</sub> quan els diaris deien que ell<sub>i</sub> era l'assassí
- b. \*Vaig trobar-lo<sub>i</sub> quan els diaris deien que en Pere<sub>i</sub> era l'assassí
- c. Vaig trobar en Pere<sub>i</sub> quan els diaris deien que el pobri-  
só<sub>i</sub> era l'assassí
- d. \*Vaig trobar el pobri-  
só<sub>i</sub> quan els diaris deien que en  
Pere<sub>i</sub> era l'assassí.

El pobri-só actua com el pronom ell, no només perquè no pot ac-



tuar d'antecedent del SN en Pere, sinó perquè obeeix la condició de Langacker. No obstant això, el pobrissó no pot pas ser obtingut per transformació. Aquest fet comporta, segons Lakoff, que aquella condició forçosament ha d'actuar com un filtre sobre l'es estructura superficial. Sobretot quan hom pot observar que no són pas només els SNs que actuen com a epítets (el bastard, l'animal, etc.) els únics que es comporten com els pronoms. Lakoff mostra que qualsevol descripció definida anafòrica actua de semblant manera. Podem observar-ho a (24).

- (24) a. Els periodistes van entrevistar durant dues hores el senyor Tarradellas quan el president de la Generalitat va tornar de Madrid
- b. ? Els periodistes van entrevistar durant dues hores el president de la Generalitat quan el senyor Tarradellas va tornar de Madrid

La generalització de la condició sota la qual un SN pot servir com a expressió anafòrica implica, segona Lakoff (1968b p.17s), distingir quatre tipus de SNs.

- (25) 1. Noms propis  
 2. Descripcions definides  
 3. Epítets  
 4. Pronoms

Aquests tipus de SNs mantenen una relació jeràrquica tal com es troba expressat a (25). En general, un SN de número baix a (25) pot ser l'antecedent d'un SN de número més alt, però no pas a la inversa. D'altra banda, un SN no pot ser l'antecedent d'un SN del mateix número, excepte si un és una repetició de l'altre. Lakoff,

és clar, parla sempre d'antecedents i elements anafòrics que es troben en una mateixa frase i no pas en un mateix discurs, on aquestes relacions esdevenen molt més complexes.

Les frases de (26) exemplifiquen el que acabem de dir.

- (26) a. Napoleó entrà i tothom saludà l'emperador  
 b. ? L'emperador entrà i tothom saludà Napoleó  
 c. Napoleó entrà i tothom saludà el bastard  
 d. ?? El bastard entrà i tothom saludà Napoleó  
 e. Napoleó entrà i tothom el saludà  
 f. \*Eli entrà i tothom saludà Napoleó

5.1.1.4.2. La crítica més seriosa que ha rebut l'explicació transformacional de la pronominalització es fonamenta en el fet que la transformació de pronominalització inclou la condició segons la qual cal operar sobre dos SNs estructuralment idèntics o correlacionals, en el cas de l'anàfora pronominal de referència. E. Bach i R. Peters i, independentment, S. Kuno han trobat una classe de frases que no poden ser explicades mentre prevalgui la condició sobre la identitat dels SNs. Considerem la frase (27) trèta de E. Bach (1968).

- (27) Una persona sovint ha de dir no als seus fills

Segons els lingüistes que prenen una posició transformacionalista davant la qüestió de la pronominalització el SN els seus fills té a l'estructura profunda una repetició del SN subjacent una persona i aquesta segona aparició del SN es pronominalitza per a donar pas a l'element seus. Sembla, doncs, que no hi ha d'haver cap

problema amb la condició que exigeix que els SNs siguin idèntics. No obstant això, mirem què passa quan hom incrusta una frase modificadora al SN una persona, concretament una frase que contingui l'estructura subjacent de els seus fills. Les frases que obtindrem seran les següents:

- (28) a. Una persona que no vulgui malcriar els seus fills sovint ha de dir-los no  
 b. Una persona que no vulgui malcriar-los sovint ha de dir no als seus fills

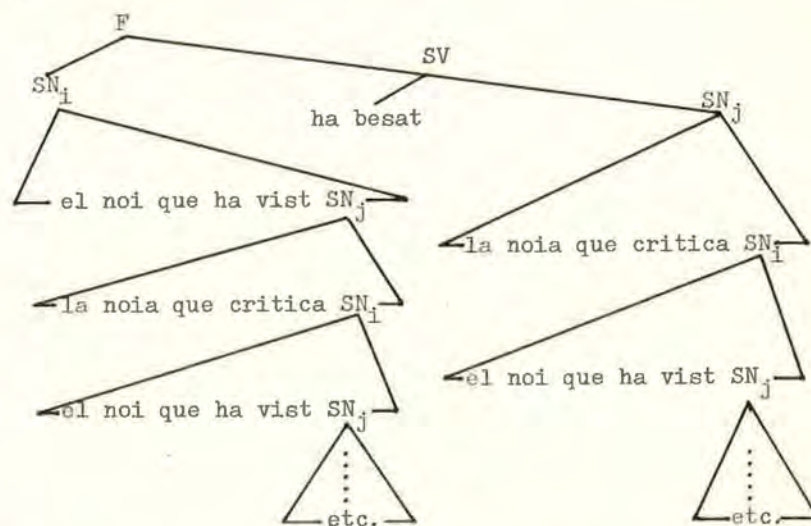
Tal com assenyala Bach (1968,1970) l'estructura subjacent d'aquestes frases és "desconcertantment profunda". A (28b) la restricció de Langacker permet la pronominalització enrera. Los és la pronominalització del sintagma nominal els seus fills, SN que ja conté una repetició de una persona que..., que a la vegada conté l'estructura subjacent de els seus fills i així ad infinitum.

A (29) trobem un altre exemple de correferència creuada.

- (29) [El noi que l<sub>j</sub>ha vista]<sub>i</sub> ha besat [la noia que el<sub>i</sub> critica]<sub>j</sub>

L'estructura a la qual arribaríem substituint perpètuament els pronoms per SNs plens seria infinita.

(30)



En aquest tipus de frase es fa patent que la condició sobre la transformació de pronominalització (que exigeix que ambdós SNs implicats siguin idèntics a l'estructura subjacent) porta inevitablement a la contradicció que un SN sigui igual a una part de si mateix. Aquests exemples de correferència creuada han obligat a molts lingüistes a abandonar la transformació de pronominalització tal com fou concebuda per Lees i Klima (1963).

E. Bach (1968), G. Lakoff (1968b), J.D. McCawley (1970), entre altres, han buscat un procediment que permetés de representar les oracions com (29) i que a la vegada no presentés les dificultats que acabem d'exposar. Aquests lingüistes han decidit de tractar els pronoms com a variables del càlcul de predicats. Val a dir que contribuï fortament a donar aquest tractament als pronoms la creença general entre els lingüistes que les estructures subjacents de les frases havien de ser més abstractes del

que hom havia imaginat, i la nova concepció de les relacions entre la sintaxi i la semàntica per part dels lingüistes partidaris de la semàntica generativa.

Les estructures subjacents de les frases són concebudes com a formes lògiques, de la "lògica natural". McCawley (1970) proposà que els SNs o arguments del verb d'una proposició fossin representats per variables. Els SNs compleixen, així, una funció comparable -segons McCawley (1970 p.244)- als postulats i definicions de les matemàtiques, ja que estableixen les propietats que el parlant considera que pertanyen a les entitats referides pels SNs. Aquestes propietats aporten informació suficient per a la identificació, per part de l'interlocutor, de les entitats a les quals l'estructura fa referència. De tot això, en conclou McCawley que la representació semàntica d'un enunciat ha de ser dividida en una proposició i un conjunt de SNs que permetran d'identificar els índexs de la proposició. Així, les descripcions definides de variables, com els operadors (quantificadors) que les lliguen, són generats fora de la proposició, sota el nus F. Vegem, p.e., a (32) la representació subjacent de la frase (31).

(31) En Pere mira la Maria

(32)

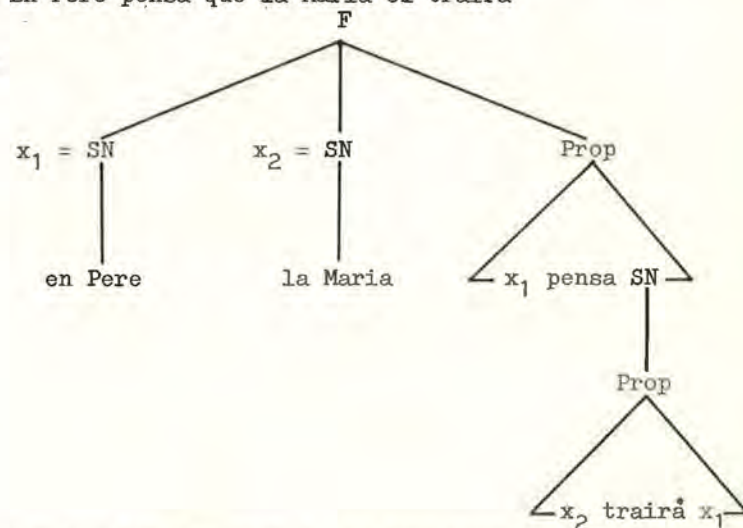


L'estructura subjacent, de caràcter lògico-semàntic, ha de presentar tants SNs com variables tingui la proposició. Una transformació col·locarà els SNs en la posició de les variables corresponents.

Observem ara la representació d'una frase que conté pronoms.

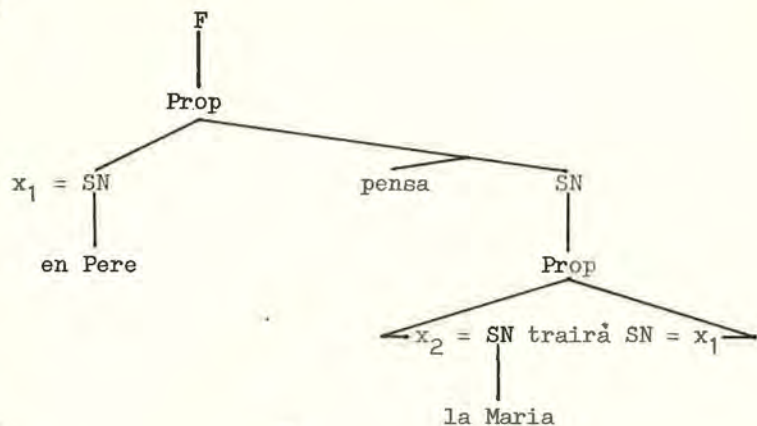
(33) En Pere pensa que la Maria el trairà

(34)

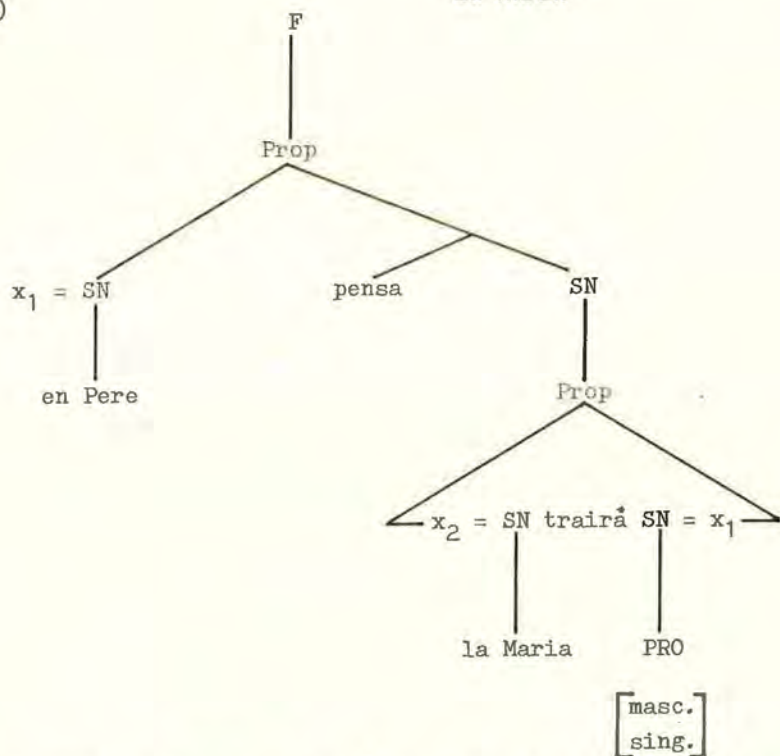


Quan els SNs han davallat a les posicions que en la proposició ocupen les variables, queden evidentment ocurrences de variables no lexicalitzades. La pronominalització consisteix aleshores a substituir aquestes ocurrences per pronoms que tinguin els trets de nombre i gènere dels SNs corresponents. Vegem a (35) el davallament dels SNs i a (36) la pronominalització.

(35)



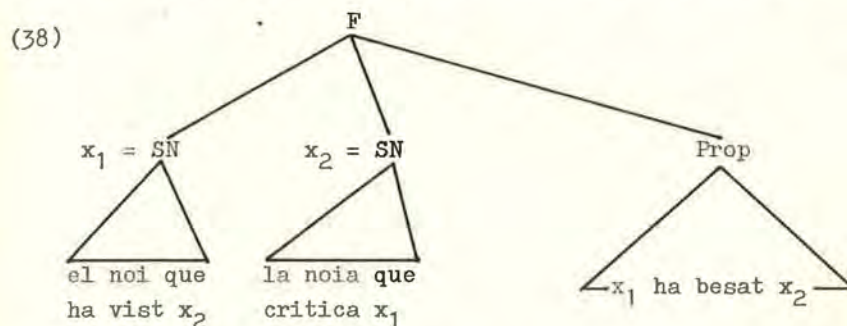
(36)



La condició de Langacker podrà ser entesa ara com una restricció de superfície o com una condició transformacional.

Però vegem ara com en aquesta anàlisi la representació de les frases paradoxals de Bach-Peters o Kuno no comporta cap mena de problema. Una frase com (37) tindria una estructura com la representada a (38).

(37) El noi que l'ha vist ha besat la noia que el critica



El procés de davallament de SNs pot començar constituint  $x_1$ <sup>12</sup> i aleshores obtenim l'estructura següent:

(39) El noi que ha vist  $x_2$  ha besat  $x_2$

Seguidament fem davallar  $x_2$  i pronominalitzem les ocurrències de variables no lexicalitzades:

(40) El noi que ha vist la noia que el critica l'ha besat

Però, si en lloc de fer davallar el  $SN = x_2$  a la primera ocurrència de la variable  $x_2$ , ho fem a la darrera, obtenim la frase (37), sense cap problema.

Aquesta representació de l'estructura subjacent mitjançant la introducció de variables presenta altres avantatges,<sup>13</sup> si bé ja hem vist al capítol 4 que no acaba d'explicar prou satisfactòriament la diferència entre SNs definitis referencials i no refe-

rencials, a part d'altres inconvenients com els assenyalats pels interpretativistes. Més endavant tornarem a parlar d'aquesta nova anàlisi de la pronominalització defensada per la majoria de semantistes generativistes.

### 5.1.2. Teories mixtes de l'anàfora

Les teories monolítiques sobre l'anàfora presentades a 5.1.1. no són pas les úniques defensades pels generativistes. S'han presentat també propostes intermèdies com les que tot seguit exposarem.

J. Bresnan (1971) defensa que els pronoms són presents a l'estructura subjacent, i que, més endavant en algun punt de la derivació, reben una interpretació semàntica anafòrica en relació a un determinat antecedent. En canvi, segons aquesta autora, l'anàfora zero no s'origina directament a l'estructura subjacent, sinó que és fruit de l'aplicació d'un procés transformacional d'elisió. Bresnan, doncs, proposa dues vies ben diferents d'explicació dels processos anafòrics: els pronoms han de ser explicats interpretativament, mentre que l'anàfora el·líptica s'explica transformacionalment.

D'altra banda, J. Hankamer i I. Sag (1976) han presentat una altra teoria mixta per a l'anàfora. Distingeixen dos tipus de procés anafòric: l'anàfora profunda i l'anàfora superficial. La primera és present a l'estructura subjacent, mentre que la se-

gona és derivada transformacionalment per elisió. No obstant això, aquestes dues menes d'anàfora no coincideixen exactament ni amb l'anàfora pronominal i l'anàfora nul·la ni tampoc amb l'anàfora de referència i l'anàfora de sentit.

Potser allò de més interès de la proposta de Hankamer i Sag és el fet que els processos anafòrics profunds admeten control pragmàtic, a més del control sintàctic per part del discurs en el qual apareix la frase que conté els elements anafòrics. Aquests autors accepten, doncs, la possibilitat d'una sintaxi del discurs. Heus aquí les seves pròpies paraules a Hankamer i Sag (1976 p. 426):

If we are to take seriously the task of describing deep anaphora, in fact, it is clear that not even a grammar of discourse will do, unless it provides for some representation of at least some aspects of nonlinguistic context.

Les teories mixtes sobre l'anàfora han rebut també dures crítiques. Ho veurem a l'apartat següent.

#### 5.1.2.1. Crítiques a les teories mixtes

P.M. Postal (1972b) ha criticat rabiosament la proposta de J. Bresnan (1971), en concret, i, en general, totes les teories mixtes sobre l'anàfora. El seu argument és fort: El lingüista ha d'aspirar a un aparell teòric tan general com sigui possible. Les lleis de la teoria lingüística han de ser generals. El mateix Chomsky a la seva tesi doctoral, The Logical Structure of Linguistic Theory (1955), indicava que la recerca d'un sistema màxima-

ment general i "elegant" no pot anar separada de la recerca d'un sistema per se. Exactament escriu Chomsky!<sup>4</sup>

It is important, incidentalley, to recognize that considerations of simplicity are in general not trivial or "merely esthetic". It has been recognized of philosophical systems, and it is, I think, no less true of grammatical systems, that the motives behind the demand for economy are in many ways the same as those behind the demand that there be a system at all.

Una teoria que expliqui l'anàfora mitjançant diversos procediments no pot donar compte de les lleis globals que regeixen l'anàfora a les llengües naturals. El lingüista des d'un principi ha de procurar de construir una teoria que expliqui de la manera més àmplia possible els fenòmens lingüístics del mateix tipus. Pel que fa a l'anàfora no es difícil de comprovar que tots els processos anafòrics són globalment regits per la condició de Langacker o una altra condició semblantment formulada, com la Backwards Anaphora Constraint, proposada per Postal (1972b). Observem les frases de (41) i constatarem que l'anàfora de sentit obesi, com l'anàfora de referència, l'única estudiada per Langacker, aquesta condició.

- (41) a. Quan en Pere canta, en Joan també ho fa  
b. Quan en Pere ho fa, en Joan també canta  
c. Si en Pere canta, en Joan també ho fa  
d. Si en Pere ho fa, en Joan també canta  
e. \*En Joan també ho fa, quan en Pere canta<sup>15</sup>  
f. \*En Pere també ho fa, si en Joan canta  
g. En Pere canta i en Joan també ho fa  
h. \*En Pere també ho fa i en Joan canta  
i. En Pere avisa que plourà quan el diari ho diu

- j. Quan el diari ho diu, en Pere avisa que plourà  
k. Quan el diari diu que plourà, en Pere ho avisa  
l. \*En Pere ho avisa quan el diari diu que plourà

El pro-SV fer-ho no pot precedir el seu antecedent si al mateix temps el comanda, com mostren les frases (41e) i (41f). D'altra banda, si la frase és coordinada, el pro-SV no pot precedir mai l'antecedent, (41h), tal com Langacker havia ja assenyalat per als pronoms referencials. El pronom ho que manté relació anafòrica de sentit amb una completiva d'objecte directe tampoc no pot alhora precedir i comandar la completiva antecedent, com s'observa a (41l).

Així, doncs, si els fenòmens anafòrics funcionen semblantment a nivell d'estructura superficial, això no és pas gratuït, afirma Postal. Ara bé, si els expliquem mitjançant mecanismes formalment diferents, com proposen Bresnan, Hankamer i Sag, aleshores esdevindrà impossible de donar compte de la Backwards Anaphora Constraint d'una manera uniforme i generalment vàlida per a tots els casos als quals s'aplica. "The conclusion that 'things are just different' is always the worst possible case" -afirma P.M. Postal (1972b p.366).

També des del punt de vista estrictament interpretativista les teories mixtes sobre l'anàfora han estat combatudes, principalment per T. Wason (1975), R.S. Jackendoff (1972) i E. Williams (1977).

### 5.1.3. És possible una teoria homogènia de l'anàfora?

Acabem de veure a 5.1.1.2. que una teoria mixta dels processos anafòrics és sempre, segons Postal (1972b), una teoria menys adequada que una teoria general d'aquests processos. No obstant això, la proposta d'alguns semantistes generativistes que hem presentat a 5.1.1.4.2., destinada a solucionar les paradoxes a què condueix la posició representada per Lees i Klima (1963), és només una teoria vàlida per donar compte d'un tipus d'elements anafòrics: els pronoms definits. Tots els altres processos anafòrics han de ser explicats per una altra via. És evident, doncs, que encara no es disposa d'una teoria general satisfactòria de l'anàfora. Cal continuar treballant per trobar una explicació uniforme.

De moment hom pot acceptar una o altra proposta, però ha de ser una acceptació provisional.<sup>16</sup> Com diu Postal (1972b p.365), "work must be governed by a principle of resistance to descriptive or theoretical proposals which involve severe restrictions of generality".

Probablement l'estudi del discurs, en general, i, en concret, de l'anàfora en el discurs ens acostarà a l'explicació uniforme d'aquests processos. Com remarca B. Hall-Partee al final del seu article del 1972, cal encara treballar molt per arribar a explicar sistemàticament els tipus de relació que poden existir entre un pronom i el seu antecedent, així com per descobrir els contextos que afavoreixen aquestes diverses relacions.

Amb tot, creiem que és factible una teoria sistemàtica no

només de la pronominalització, sinó també de l'anàfora en general, i l'atenció al discurs ben segur que n'afavorirà la construcció, com procurarem de mostrar en aquest capítol.

### 5.1.4. Insuficiència i artificiositat de la gramàtica oracional per a explicar el procés de pronominalització

Les teories sobre els processos anafòrics exposades més amunt resulten insuficients i artificioses a l'hora d'explicar el funcionament de l'anàfora -fins i tot de l'anàfora pronominal. N'és la causa principal la limitació de l'estudi de l'anàfora al marc oracional. És evident de tota evidència que si el domini de la gramàtica és la frase o oració no es parará ment als processos que operen interoracionalment, processos que, d'altra banda, són propis de totes les llengües i dels quals qualsevol parlant és capaç de reconèixer l'existència.

El bandejament dels processos anafòrics que operen interoracionalment per part dels lingüistes generativistes és més greu del que de primer antuvi podria semblar. Immediatament en presentem els inconvenients que, a parer nostre, resulten més rellevants.

5.1.4.1. La gramàtica oracional no pot donar compte de les frases simples on apareix un element anafòric no possessiu ni refle

xiu. Considerem les frases següents:

- (42) a. No li he dit res  
b. En Pere no ho sabia  
c. En Pere no hi anirà

En català, aquestes frases de (42) i tantes altres de semblants, a més de ben formades són d'una altíssima freqüència d'ús.<sup>17</sup> Les teories exposades fins ara en el present capítol 5 solament donen compte de l'anàfora en frases compostes, coordinades o subordinades, és a dir en frases capaces de contenir l'antecedent de l'element anafòric, com a (43):

- (43) a. En Pere diu que el Ministeri li ha concedit una borsa d'estudis  
b. La Maria sap que en Pere vindrà, però la Teresa encara no ho sap

En canvi, frases simples com les de (42) eren descrites per la gramàtica tradicional com a dependents d'altres frases anteriors en el discurs. Tanmateix, aquesta descripció mai no superarà l'estadi de la simple intuïció, però per a les esmentades teories ni això no resulta possible!<sup>18</sup> les frases simples de (42) serien, per a algunes d'aquestes teories, senzillament inexistents. Les propostes interpretatives possibilitarien la generació d'aquestes frases, però no podrien explicar la funció anafòrica dels pronoms.

Cal destacar una sola excepció, o almenys l'únic intent que jo conec d'explicar, des d'una posició transformacional, l'aparició de pronoms anafòrics en la frase simple. Es tracta del tre-

ball de J.A. Argente (1976b),<sup>19</sup> un estudi sobre el pronom EN en català, que presenta un procediment per tractar la pronominalització a la frase simple basat en l'estreta relació entre la pronominalització i l'operació de dislocació d'un element a la dreta o a l'esquerra de la frase. Val a dir, de primer antuvi, que Argente és tanmateix ben conscient de la importància del context lingüístic en la pronominalització: "La pronominalització -exposa a p.18- pot venir regida per contextos que poden ésser completament independents: és el cas del diàleg on una frase pronunciada per un individu pot esdevenir el context rellevant que explica certs fets sintàctics d'una frase pronunciada per un altre individu".

Argente exposa els passos per obtenir un pronom anafòric en frase simple (referits, recordem-ho, concretament a l'aparició del pronom EN): donada l'estructura subjacent o intermèdia d'una frase simple, hom hi aplicarà la transformació de dislocació que crearà el context necessari per a la pronominalització. La transformació de dislocació a l'esquerra és una transformació de còpia que desplaça un element cap a l'inici de la frase i el converteix així en tema seu (altrament no ho seria, atesa la seva posició sintàctica). L'esmentada transformació es podria formular així (on # indica canvi entonacional):

D.E.	X	SN	Y	
	1	2	3	⇒
C.E.	2	# 1	2 3	
			[+PRO]	

Aquesta regla adjunta el tret [+PRO] al SN una còpia del qual és dislocada a l'esquerra de la frase. Així, doncs, si l'es-



estructura (molt simplificada) sobre la qual s'aplica la transformació és (44a), el resultat serà (44b):

- (44) a. [Jo - Present - don - un llibre - a la Maria]  
b. [A la Maria # jo - Present - don - un llibre - a la Maria]  
[+PRO]

Un cop aplicada la transformació apareixen a la frase, encara que sigui simple, dos SNs idèntics, i per tant es podrà substituir el segon SN, marcat pel tret [+PRO], pel pronom convenient (el qual haurà de tenir en compte, a més de la posició sintàctica del SN dins la frase, el seu caràcter definit o indefinit i el seu gènere). Un cop aplicada la transformació de pronominalització -o de reducció pronominal, en termes d'Argente- obtenim l'estructura (45).

- (45) [A la Maria # jo - Present - don - un llibre - li]

La transformació d'anteposició del clíctic col·locarà el pronom davant del verb, excepte si la forma verbal no ho reclama. Aleshores obtindríem l'estructura (46).

- (46) [A la Maria # jo - li - Present - don - un llibre]

Immediatament, si no apliquéssim altres transformacions que les de concordança i afix, ja obtindríem la frase (47).

- (47) A la Maria, jo li he donat un llibre

L'estratègia d'Argente consisteix a introduir, abans de la transformació de reducció pronominal, una transformació d'elisió de tema. "Aquesta operació -escriu (p.34)- és necessària per passar

d'una frase segmentada a una frase simple amb pronom". Com que en aquest punt de la derivació de la frase hi ha dos elements repetits, el SN de la frase i el que ha quedat copiat i dislocat a l'esquerra de la frase, això fa dir a Argente que la transformació d'elisió de l'element dislocat o tema no atempta contra la condició de recuperabilitat exigida per a les transformacions d'elisió. Aleshores obtenim l'estructura (48).

- (44) b. [A la Maria # jo - Present - don - un llibre - a la Maria]  
[+PRO]  
(48) [jo - Present - don - un llibre - a la Maria]  
[+PRO]

Aquesta anàlisi permetria a Argente d'explicar la relació existent entre les frases (49a) i (50a), i també entre (49b) i (50b).

- (49) a. A la Maria, jo li he donat un llibre  
b. De vi, el rei en beu molt  
(50) a. Jo li he donat un llibre  
b. El rei en beu molt

A parer meu, però, això comportaria almenys un inconvenient greu, el de no respectar la condició de recuperabilitat (malgrat l'affirmació contrària d'Argente (1976b)). És innegable que la frase (50a) es relaciona també amb les frases de (51), i la (50b) amb les de (52).

- (51) a. Al meu pare, jo li he donat un llibre  
b. Al teu fill, jo li he donat un llibre  
c. A en Pau, jo li he donat un llibre

- (52) a. De cafè, el rei en beu molt  
 b. De suc de taronja, el rei en beu molt  
 c. De Calisay, el rei en beu molt

És a dir, un cop elidit el tema no hi ha manera de reconstruir l'estructura profunda de la frase, atès que tot seguit cal pronominalitzar obligatòriament el SN de la dreta del símbol #, ja que la transformació de dislocació hi ha adjuntat el tret [+PRO].

Tampoc no sembla gaire conforme amb la intuïció lingüística del parlant el fet de tematitzar un element per després elidir-lo sense possibilitat de recuperació, bé que en aquest sentit Ar gente ja es curava en salut quan escrivia (p.34s):

"És clar que això no implica necessàriament que aquest sigui el camí seguit pel parlant -com de qualsevol manera no ho implica cap altra regla o conjunt de regles de la gramàtica-; ja hem observat que en una conversa les frases pronunciades per un interlocutor esdevenen context sintàctic rellevant per als processos gramaticals introduïts per un altre interlocutor".

Voldria ara mostrar la raó per la qual és inadequada la transformació d'elisió d'element tematitzat. Aquesta regla no és necessària ni convenient en una gramàtica de frase ni en una gramàtica del discurs. A la gramàtica oracional -ja ho hem vist- perquè no permet la recuperació de l'element elidit. A la gramàtica del discurs per les raons que tot seguit exposarem.

Transformacions com la de dislocació d'un element a l'esquerra de la frase permeten la introducció en el discurs o, encara millor, la represa d'un element del discurs (o element de què tracta el discurs). Ara bé, l'element introduït en el discurs mitjançant aquesta transformació no hi resulta mai un element comple

tament nou; normalment és l'assumpte o tema del discurs, el qual, per alguna raó (per exemple, a causa d'una digressió), s'ha deixat momentàniament en suspens.<sup>20</sup> La transformació, amb tot, pot introduir també un element del discurs que, sense ésser-ne l'assumpte principal, s'hi fonamenta.

El fragment de discurs (53), extret de Girona de Josep Pla,<sup>21</sup> on se'ns descriu la vida d'un tal Pilotes, il·lustra perfectament el que acabem d'afirmar.

- (53) A la catedral, encenia els llums d'un altar lateral i ajudava una missa. Era un escolà de tota confiança, i els canonges i beneficiats el volien. A la sortida, s'aturava una estona a la porta dels Apòstols a parlar una estona amb els pobres que s'hi redossen a certes hores del dia. Quan notava la presència d'algun pobre nou i desconegut no deia res, perquè era molt discret; en demanava antecedents i notícies de baix en baix, perquè era una mica xafarder; amb els pobres tradicionals, hi tenia llargues converses i era molt respectat de tots ells. Mentre feia la xerrada entraven o sortien per la porta els canonges, les personalitats eclesiàstiques, els servidors de la Seu. L'avinentesa de ser present en aquest moviment li permetia fer discretes barretades amb l'emoció de l'home entusiasta i adherit.

Als pobres, els explicava les coses que havia vist o sentit dir: per què les casalles han de ser un dia morades i un altre dia vermelles o les raons que hi havia per a haver augmentat l'almoïna de certes misses. (El subratllat és meu.)

El text ens ofereix dues dislocacions a l'esquerra amb la consegüent aparició del pronom de petja a l'interior de la frase. Totes dues dislocacions juguen un paper clau en la coherència del discurs. Després d'explicar que En Pilotes s'aturava a parlar amb els pobres a la sortida de missa, el narrador s'entreté parlant dels pobres nous i desconeguts. La primera dislocació permet d'introduir un nou element del discurs (els pobres tradicionals), bé que fonamentat en un dels assumptes del discurs (els pobres). Podem dir, per tant, que mitjançant la regla de dislocació que atorga prominència sintàctica a l'element dislocat, ja que el converteix en tema oracional, s'estableix un sub-assumpte del discurs (abans ja s'havia parlat dels pobres en general i dels pobres nous en particular).

La segona frase dislocada de (53) té la finalitat de reintroduir un assumpte del discurs (els pobres) momentàniament abandonat (per subratllar l'actitud d'En Pilotes envers les personalitats eclesiàstiques), i per tant previsiblement desdibuixat, que ara interessa de reprendre.

Per tal d'exemplificar la importància de la dislocació en la coherència del discurs, rescriurem (53) primerament amb els elements dislocats elidits, i en segon lloc hi substituïrem les frases segmentades amb aquelles altres que haurien aparegut si no s'hagués aplicat la regla de dislocació. Vegem-ho, respectivament, a (54) i (55).

(54) A la catedral, encenia els llums d'un altar lateral i ajudava una missa. Era un escolà de tota confiança, i els canonges i beneficiats el volien. A la sortida,

s'aturava una estona a la porta dels Apòstols a parlar una estona amb els pobres que s'hi redossen a certes hores del dia. Quan notava la presència d'algun pobre nou i desconegut no deia res, perquè era molt discret; en demanava antecedents i notícies de baix en baix, perquè era una mica xafarder; hi tenia llargues converses i era molt respectat de tots ells. Mentre feia la xerrada entraven o sortien per la porta els canonges, les personalitats eclesiàstiques, els servidors de la Seu. L'avinentesa de ser present en aquest moviment li permetia fer discretes barretades amb l'emoció de l'home entusiasta i adherit.

Els explicava les coses que havia vist o sentit dir: per què les casulles han de ser un dia morades i un altre dia vermelles o les raons que hi havia per a haver augmentat l'almoïna de certes misses.

(55) A la catedral, encenia els llums d'un altar lateral i ajudava una missa. Era un escolà de tota confiança, i els canonges i beneficiats el volien. A la sortida, s'aturava una estona a la porta dels Apòstols a parlar una estona amb els pobres que s'hi redossen a certes hores del dia. Quan notava la presència d'algun pobre nou i desconegut no deia res, perquè era molt discret; en demanava antecedents i notícies de baix en baix, perquè era una mica xafarder; tenia llargues converses amb els pobres tradicionals i era molt respectat de tota ells. Mentre feia la xerrada entraven o sortien per la porta els canonges, les personalitats eclesiàs-

tiques, els servidors de la Seu. L'avinentesa de ser present en aquest moviment li permetia fer discretes barretades amb l'emoció de l'home entusiasta i adherit.

Explicava les coses que havia vist o sentit dir als pobres: per què les casulles han de ser un dia morades i un altre dia vermelles o les raons que hi havia per a haver augmentat l'almoina de certes misses.

El discurs (54) resulta totalment incoherent perquè hem eli dit elements que són irrecuperables, fins i tot quan les frases són considerades no pas isoladament sinó en el marc del discurs. No podem saber amb qui tenia llargues xerrades En Pilotes, si amb els pobres en general, si amb els pobres nous (però el text espe cifica que no els deia res, perquè era molt discret), ... A la segona part de (54) no podem saber del cert a qui explicava coses En Pilotes: als pobres en general, als pobres nous, als canonges, a les personalitats eclesiàstiques, als servidors de la Seu? En resum, el text esdevé totalment mal format i, per tant, incoherent.

A (55) el resultat no és pas, ni de bon tros, tan desconcer tant com a (54). Però el fet de no tematitzar, de no donar promi nència sintàctica dins la frase a un sub-assumpte que s'introdueix o a l'assumpte que es reprèn, afecta també la coherència del dis curs, tanmateix, és veritat, en un grau molt inferior.

Aquests fenòmens ens mostren que la transformació de dislocació d'un element a l'esquerra de la frase no pot ser una regla gratuïta ni redundant i que la seva necessitat no es justifica pas, precisament, per l'aparició del pronom de petja que compor-

ta. Així, doncs, resulta que aquesta regla, que opera sobre frases, té una especial importància en el discurs. Contràriament, pensem que la regla d'elisió de l'element dislocat proposada per J.A. Argente (1976b) esdevé innecessària i inconvenient, tant en gramàtiques oracionals com en gramàtiques del discurs. L'existència d'aquesta regla no contribueix a explicar l'aparició de pronoms anafòrics (no possessius ni reflexius) en la frase simple, i en una gramàtica de discurs provoca textos incoherents, com hem comprovat a (54).

5.1.4.2. Les gramàtiques generatives de frase, precisament perquè limiten l'estudi de l'anàfora al marc oracional, tampoc no poden donar compte d'aquells elements anafòrics que, tot i aparèixer en frases compostes, depenen de les altres frases del dis curs, és a dir, són casos d'anàfora interoracional. Així, les frases de (56), perfectament gramaticals, no poden ser generades ni explicades per una gramàtica generativa oracional.<sup>22</sup>

- (56) a. Quan li van donar el premi, tothom el va felicitar  
b. Si ho saps, digues-m'ho  
c. En Pere en té però en Joan no en pot haver

Més endavant mostrarem que fins i tot molts dels tipus d'anàfora que les gramàtiques de frase ja aconsegueixen d'explicar troben en una gramàtica del discurs una justificació molt més re soltament satisfactòria.

5.1.4.3. Del fet que les gramàtiques generatives oracionals resultin insuficients per a l'explicació de l'anàfora en general, i de l'anàfora pronominal en particular, no se'n desprèn pas necessàriament que aquestes gramàtiques no puguin explicar cap de les seves propietats. Per exemple, la llarga sèrie de restriccions d'ordre a què estan sotmesos els pronoms febles o clítics troba explicació satisfactòria en una gramàtica oracional, ja que és en el marc oracional on s'ordenen aquests pronoms.

Els pronoms febles a diferència dels pronoms forts, que ocupen la mateixa posició a la frase que els SNs plens, com es fa patent a (57), estan subjectes a restriccions d'ordre extern i d'ordre intern. Són d'ordre extern les restriccions sobre la col·locació dels pronoms febles en relació a altres elements de la frase, com mostra (58). Les restriccions d'ordre intern, en canvi, són restriccions de col·locació formulables segons les característiques dels mateixos pronoms febles, com es pot observar a (59).<sup>23</sup>

(57) a. La noia parla { dels meus amics  
d'ells  
\*en

b. Digues-ho { a en Pere  
a ell  
\*hi

c. No { \*en els fills } pensa  
{ \*en vosaltres }  
hi

(58) a. Porti-m'ho!<sup>24</sup>

b. Dóna-li'n!

- c. No vull banyar-los més
- d. No els vull banyar més
- e. \*No vull els banyar més
- f. \*Li ràpidament en doni
- g. \*Se'n ja hi veuen molts

(59) a. Us en donarem

b. \*En us donarem

c. \*En en trec

d. \*Ho hi va trobar

Una gramàtica generativa oracional pot donar compte de l'ordre d'aparició dels pronoms febles a la frase mitjançant restriccions o filtres sobre l'estructura superficial semblants als proposats per D.M. Perlmutter (1971).<sup>25</sup>

D'altra banda, també pot ser explicada en una gramàtica el domini de la qual sigui la frase la reflexivització, procés anafòric que no opera mai interoracionalment. Ara bé, una explicació global i homogènia de l'anàfora pronominal només la pot oferir una gramàtica que atengui alhora la frase i el discurs, o millor dit, que estudiï la frase com a component del discurs.

La necessitat de recórrer al discurs a l'hora de donar compte dels processos anafòrics ha estat reconeguda, tanmateix molt tardanament, per lingüistes de les més variades tendències, com són G.S. Delisle (1973), S. Kuno (1972b, 1976, 1977), Kantor (1976), J. Hankamer i I. Sag (1976)... Però fins i tot les posicions més moderades en aquest sentit, com poden ser la de Hankamer i Sag, han estat durament atacades pels defensors de la gramàtica oracional. Vegeu H. Lasnik (1976).

## 5.2. ALGUNS ASPECTES DE L'ANÀFORA DE REFERÈNCIA QUE NOMÉS PODEN SER TRACTATS EN EL MARC DEL DISCURS

No tenim pas per un objectiu raonable, aquí, tractar el fenomen de la correferència en la seva totalitat. La sola introducció als seus misteris, ha dit Postal (1970b p.439), reclamaria un enorme feix de volums, i ara nosaltres no pensem caure en la ingenuïtat d'escriure'ls. En realitat, cas que per un moment ho pretenguéssim, tampoc no ho podríem aconseguir. Aquí, d'entre l'enorme vastitud i complexitat del fenomen de l'anàfora referencial, mirarem d'espigolar i esbossar només alguns casos, alguns dels aspectes de la correferència que solament en el discurs -i no pas en la frase- poden obtenir una explicació plausible.

Centrarem l'atenció en les qüestions de la possibilitat, obligatorietat i impossibilitat d'aparició, en català, de pronoms

referencials en el discurs. Som conscients que la nostra aportació és molt limitada i insistim novament que no gosem pas qualificar de definitives les solucions que presentarem, ni en tenim d'altres de millors a l'abast. No obstant això, estem convençuts que treballs com el que ens ve ocupant són necessaris en la mesura que ens acosten -confiem que sigui el cas d'aquest- a la construcció d'una satisfactòria teoria global de l'anàfora. Abans, però, d'encarar-nos correctament amb els problemes que ens plantejarà la seva elaboració (la naturalesa de la pronominalització, conveniència de considerar l'el.lipsi anafòrica com produïda posteriorment a la pronominalització o bé com a part d'un procés independent, etc.), cal conèixer les restriccions que governen l'aparició dels pronoms en el discurs.

Els antecedents d'una investigació com la que volem dur a terme els hem d'anar a buscar a l'escola de Praga, els components de la qual, capitanejats per V. Mathesius, han demostrat que l'ordre i l'aparició dels elements dins la frase són regits pel discurs en què la frase apareix. Darrerament, els treballs dels joves lingüistes funcionalistes o de l'anomenada functional sentence perspective han pesat en l'elaboració dels estudis dels generativistes, alguns dels quals fins i tot han intentat formular una simbiosi entre el generativisme i el funcionalisme<sup>26</sup> tot introduint alguns dels conceptes principals d'aquest corrent a la teoria lingüística generativa.<sup>27</sup> També nosaltres a 3.3. hem assenyalat la conveniència d'incloure en una gramàtica del discurs nocions de caràcter semàntico-pragmàtic com informació predictible, empatia, tema, etc.

Tot seguit definirem -guiats principalment per S. Kuno (1972b,

1975, 1977), R.N. Kantor (1976) i P. Sgall (1973)<sup>28</sup> les nocions de la lingüística funcionalista que ens són imprescindibles per a l'estudi que ens proposem de dur a terme. Algunes d'aquestes nocions ja han estat emprades (i per tant definides) en el capítol anterior, p.e., la noció d'informació predictible o coneguda i la d'informació imprevisible o nova. Recordem-ho: Un element o segment oracional comporta informació coneguda si el contingut informatiu que expressa és recuperable en el context discursiu, és a dir, si manté estreta relació amb el discurs precedent.<sup>29</sup> En canvi, un element o segment oracional comporta informació imprevisible si no és recuperable en el discurs previ.<sup>30</sup> Una frase en la qual tots els elements aportin informació nova és anomenada per S. Kuno (1972b) frase de descripció neutral.

Més difícil de definir resulta el terme tema oracional ("theme")<sup>31</sup> S. Kuno (1975 p.277) ho enllesteix dient que el tema és allò de què tracta la resta de la frase o "rheme". En relació al discurs, el tema oracional ha de ser anafòric, si bé no ha pas de ser forçosament un element que comporti informació predictible, com mostren els exemples següents:

(60) Parlant A : - Com es guanya la vida el teu germà?

Parlant B : - El meu germà ensenya matemàtiques en un institut.

(61) Parlant A : - Com es guanyen la vida els teus germans?

Parlant B : - En Pere ensenya matemàtiques en un institut, en Joan treballa en una banca i en Pere és impressor.

A (60) el meu germà és el tema de la segona frase perquè és allò

sobre el qual la resta de la frase tracta, i a la vegada és un SN d'informació predictable. Ara bé, a (61) en Pere, en Joan, en Pau, que són els temes de les seves respectives frases no comporten pas informació que el context faci predictable. Observem que si a (61) el parlant B silencia els noms propis no hi haurà manera que l'interlocutor sàpiga quin subjecte correspon a cada frase. En canvi, si hom silencia el subjecte de la segona frase de (60) el context el fa recuperable. Així, doncs, els temes oracionals de la segona part del discurs són anafòrics (mantenen aquest tipus de relació amb els teus germans, SN del discurs precedent) però no comporten necessàriament informació predictable pel context.

Un SN d'interpretació de llistat exhaustiu ("exhaustive listing interpretation") o focus és l'emprat quan el parlant afirma que la resta de la frase és veritable només en relació al referent d'aquell SN, i és falsa, en canvi, per a tots els altres membres de la classe en discussió. Vegem-ho a (62) on en Pere és el SN d'interpretació de llistat exhaustiu, ja que el SV de la primera frase (que pot ser el líptic a la segona) és veritat només per a la persona anomenada Pere i no pas per a en Joan o la Maria.

(62) Parlant A : - Qui toca el piano, en Pere, en Joan o la Maria?

Parlant B : - En Pere (toca el piano).

Un altre concepte que ja hem emprat anteriorment i sobre el qual ara només fem memòria és el d'element del discurs ("discourse subject"). Aquest terme, tal com és emprat per T. Venneman

(1973), designa qualsevol individu, objecte, procés, esdeveniment, etc. que ve determinat en relació al discurs.

Un concepte ben diferent del de tema oracional o "theme" és el d'assumpte del discurs o "topic", segons la terminologia de R. Kantor (1976).<sup>32</sup> L'assumpte del discurs o allò de què tracta el discurs és un dels factors clau de la coherència discursiva o textual. Quan l'atenció del parlant (o dels participants) es concentra en un element del discurs, aquest n'esdevé assumpte. És a dir, si aquest element és present en una colla de frases adjacents o quasi-adjacents del discurs, serà l'assumpte del discurs sigui o no sigui a cada frase el tema oracional. Ara bé, si les diverses ocurrencies de l'element discursiu, encara que apareguin en frases adjacents, no mantenen relació anafòrica entre si, no hi haurà possibilitat d'esdevenir o continuar com assumpte del discurs. Per veure com és d'important l'anaforicitat per establir o mantenir un assumpte del discurs, i a la vegada per comprovar que tema de la frase i assumpte del discurs són dos conceptes ben diferents, observem les seqüències de frases de (63) i (64).

(63) Els llibres són necessaris. El llibre de matemàtiques és damunt la taula. Un llibre és un bon amic. Els meus llibres tenen cobertes grogues.

(64) En Pere es va comprar una moto. La moto és una Laverda. Una Laverda és una gran moto.

La seqüència de frases de (63) no forma pas un discurs coherent tot i que totes les frases tracten de llibres. És a dir, els llibres són els temes oracionals de les frases de (63), però, com que no mantenen cap mena de relació anafòrica, els temes d'aques



tes frases no formen un discurs coherent. Les frases de (64), en canvi, formen un discurs coherent -principalment si el subjecte de la segona frase és el líptic- perquè estableixen un assumpte per a aquest discurs. D'altra banda, les frases de (64) no tenen pas el mateix tema oracional: el rema (o part no temàtica) de la primera frase esdevé el tema de la segona, el rema de la qual és el tema de la tercera. No obstant això, el conjunt és ben format, coherent.

Un discurs pot tenir més d'un assumpte de discurs. Ara bé, el discurs serà coherent, serà realment un discurs, si els seus assumptes mantenen relació semàntica, ja sigui entre tots ells, sigui tots amb un, etc. En aquest darrer cas, parlarem d'assumpte principal o hiperassumpte.<sup>33</sup> Així, doncs, l'assumpte del discurs pot canviar sempre que mantingui relació amb el discurs precedent. En el cas que aquesta relació no existeixi, aleshores ja es tractarà d'un altre discurs, o bé d'un discurs amb un grau de coherència molt baix, o bé d'un discurs mal format.<sup>34</sup> En resum: allò que defineix i delimita un discurs o text és el seu assumpte (o els seus assumptes).

Finalment farem memòria sobre el concepte d'empatia o punt de vista, tractat ja a 2.2.1.6., concepte que no ha de ser confós amb el de tema, tot i que sovint coincideixen. S. Kuno i E. Kaburaki (1977) anomenen empatia l'actitud del parlant en relació als elements del discurs. Quan describim una acció, un estat, etc., solem identificar-nos, de diverses maneres i graus, amb algun dels participants en l'acció o estat. Recordem que una sèrie de restriccions basades en la noció d'empatia donen compte de la raó per la qual, en català, és agramatical la frase (65a), per-

què (65b) només és apropiada en determinats contextos discursius i, perquè, en canvi, (65c) és gramatical i té moltes probabilitats d'aparèixer en un discurs coherent. Vegeu l'apartat 2.2.1.6.

- (65) a. ?? La reina Isabel és admirada per tu  
b. Una pubilla benestant es va casar amb mi  
c. Em vaig casar amb una pubilla benestant

### 5.2.1. Condicions que regeixen la pronominalització total en el discurs

En aquest apartat estudiarem la possibilitat, obligatorietat i impossibilitat d'aparició de pronoms referencials al llarg del discurs, per tal de descobrir-ne les condicions que governen la pronominalització interoracional. Cal advertir des d'ara que, com S. Kuno (1975), considerem que l'aparició d'un pronom té lloc després de l'aplicació de totes les regles de moviment.

Observem el fragment de discurs següent, extret de Girona de J. Pla (p.80s):

- (66) El veí més acostat del col·legi era un home que anomenàvem En Pilotes (...) L'anomenàvem així perquè s'esdevenia que en jugar a pilota totes anaven a parar, un dia o un altre, al seu hort estretíssim (...)

Era un home més aviat petit, secardí, amb el cap esquilat i estret, un nas considerable, rossenc, ulls

blaus destenyits, una mica corbat i d'aspecte fugitiu (...) Portava una brusa de roba de matalàs, d'hospicià, fins als genolls, calces de vellut sorollós, esparde-nyes de drap negre plenes de gotes de cera, mitjons ne-gres i un barret del mateix color, un petit barret ti-nyós, deformat i trist.

Vivia sol, i era home de missa primera. A l'hivern, encara era fosc que ja sortia.

A la primera frase de (66) hom introdueix un element del dis-curs, En Pilotes, que esdevindrà un dels assumptes discursius, ja que a les frases successives el text tractarà d'aquest perso-natge. La segona aparició a (66) d'aquest element del discurs és ja sota la forma pronominal (el pronom definit el, correferent amb el SN el veí més acostat del col.legi, que ha estat identifi-cat com En Pilotes, i l'element possessiu seu, correferencial amb el pronom el i amb el SN definit de la primera frase). A to-tes les altres frases de (66) l'assumpte no apareix en forma pro-nominal, sinó que és simplement el.líptic, sobreentès. L'aparició del pronom provocaria la mala formació i la incoherència del dis-curs. Vegem-ho a (67).

(67) ??El veí més acostat del col.legi<sub>i</sub> era un home que anome-nàvem En Pilotes (...) L<sub>i</sub> anomenàvem així perquè s'esde-venia que en jugar a pilota totes anaven a parar, un dia o un altre, al seu<sub>i</sub> hort estretíssim (...)

Ell<sub>i</sub> era un home més aviat petit, secardí, amb el cap esquilat i estret, un nas considerable, rossenc, ulls blaus destenyits, una mica corbat i d'aspecte fu-

gitiu (...) Ell<sub>i</sub> portava una brussa de roba de matalàs, d'hospicià, fins als genolls, calces de vellut sorollós, esparde-nyes de drap negre plenes de gotes de cera, mit-jons negres i un barret del mateix color, un petit bar-ret tinyós, deformat i trist.

Ell<sub>i</sub> vivia sol, i ell<sub>i</sub> era un home de missa primera. A l'hivern, encara era fosc que ell<sub>i</sub> ja sortia.<sup>35</sup>

Podem assenyalar, doncs, una primera condició per a la pro-nominalització referencial: Un cop un SN, un element del discurs, esdevé assumpte discursiu és pronominalitzat a totes les ulteriors ocurrencies.<sup>36</sup> Ara bé, en el cas que el pronom ocupi dins la fra-se en la qual apareix la posició sintàctica de subjecte oracio-nal, aleshores serà elidit.

En principi considero que l'elisió d'elements referencials té lloc després de la pronominalització<sup>37</sup> i un cop ha tingut lloc la transformació de concordança entre el subjecte de cada frase i el seu verb.

Aviat, però, comprovarem que l'anaforicitat tota sola no és condició suficient perquè el pronom que remet a l'assumpte del discurs i que alhora ocupa dins la frase en què apareix la posi-ció de subjecte oracional hagi de ser elidit. En primer lloc, cal tanmateix que la relació entre l'element el.líptic i l'antecedent sigui sempre inequívoca. D'altra manera se'n ressentiria la cohe-rència textual. Vegem-ho a (68), fragment extret de Pickwick (p. 561).

(68) Cap a dos quarts de vuit del vespre, uns deu o quinze dies després que el senyor Pickwick i els seus amics

van haver tornat a Londres, es precipità dins un de tals despatxos un subjecte que duia un frac marró amb botons de coure, i els cabells esponerosos del qual eren escrupolosament cargolats vora l'ala de son capell tot pelat, mentre les seves calces de burell, totes tacades, s'estiraven tant damunt ses botes a la Blücher, que sos genolls amenaçaven a cada moment d'eixir de llur amagatall. Es va treure de la butxaca del frac una llenca de pergamí, damunt la qual el funcionari en cap va estampar un illegible segell negre. Ell aleshores es va treure quatre peces de paper, d'iguals dimensions, contenint cadascuna una còpia impresa de la llenca de pergamí, i un cop va haver escrit en els blancs, es posà tots cinc documents a la butxaca, i es disparà cap a fora.

Observem que a la primera part de la darrera frase de (68) apareix el pronom ell en posició de subjecte. Contràriament al que succeeix a les frases coordinades a aquesta que té per subjecte ell i a la precedent en el discurs, aquí el subjecte no pot ser el líptic, ja que aleshores es podria interpretar que té com a antecedent l'element que ha esdevingut assumpte discursiu i que ha estat introduït pel SN un subjecte que duia un frac..., o bé al SN definit que apareix al final de la frase precedent en el discurs, el funcionari en cap. La sobtada aparició d'aquest element en el discurs altera la situació, fins ara inequívoca. Altrament, la presència del pronom ell confirma la continuïtat de l'assumpte del discurs, per això és indispensable per mantenir la coherència textual.<sup>38</sup> No obstant això, també un SN ple definit

com l'home del frac marró podia complir aquesta missió.<sup>39</sup>

El fragment (69) ens mostra un altre cas en què el pronom definit, tot i la seva funció de subjecte oracional, no pot ser elidit. A (69), que pertany a Girona, p.81, Pla descriu la casa d'En Pilotes.

(69) La casa era estreta i altíssima i s'hi sentia una olor d'humitat i de florit. Travessàvem un menjadorete minús col que tenia les parets plenes de litografies religioses i de calendaris amb estampetes místiques i sortíem després a l'hort, que tenia al costat mateix de la porta una parra molt vella, de raïms negres. Aquest hort, que estava separat del nostre pati per la paret que ens servia de frontó, tenia un aspecte de total abandó i a la primavera s'hi feia una herba de tres pams, humida i gerda. Quan havíem trobat la pilota fèiem el camí a la inversa confosos i estamordits. Ell ens acompanyava fins a la porta, que tancava amb un despit visible.

El pronom ell que apareix a la darrera frase de (69) és correferent amb el SN el veí més acostat del col·legi anomenat En Pilotes que ha aparegut anteriorment en el discurs (veg. fragment de discurs (66)). Aquest pronom té una missió molt concreta: reprendre l'assumpte del discurs, En Pilotes, que momentàniament havia estat abandonat per tractar d'un sub-assumpte que hi manté relació estreta, la casa d'En Pilotes. El pronom ens refresca la memòria, per això la seva elisió afectaria, bé que en un grau baix, la coherència del discurs.<sup>40</sup>

A 5.2. hem parlat dels SNs d'interpretació de llistat exhaustiu o focus. Aquest tipus de SN sol ser emfasitzat, sense que aquesta sigui una condició necessària. Ens interessa ara mostrar que si el SN d'interpretació de llistat exhaustiu és un pronom definit en posició de subjecte oracional tampoc no podrà ser elidit. Considerem (70), tret de Pickwick, p.579.

(70) - No he tingut la sort de veure-us abans, senyor Phuncky  
-va dir el mestre Snubbin, amb altívola condescendència.

El senyor Phunjy saludà. Ell sí que havia tingut la sort de veure el mestre, i d'envejar-lo també, des del seu migrament, per espai de vint anys i tres mesos. (El subratllat és de l'autor).

Si a (70) elidíem el pronom ell, la segona part d'aquest fragment de discurs esdevindria incoherent, ja que no podria ser interpretat com el focus de la frase. Cal, doncs, conservar el pronom, malgrat la seva funció sintàctica dins la frase.<sup>41</sup>

Fixem-nos que quan el SN d'interpretació de llistat exhaustiu és un pronom, sempre apareix en la forma forta, mai la feble.

(71) Parlant A : - A qui ho van dir?

Parlant B : - #M'ho van dir<sup>42</sup>

Parlant B : - M'ho van dir a mi

(72) Parlant A : - Qui ho ha fet?

Parlant B : - Jo ho he fet

Parlant B : - #Ho he fet

(73) Parlant A : - A qui ho has donat?

Parlant B : - Li ho he donat a ella

Parlant B : - #Li ho he donat

(74) Tu també, Brutus!

A vegades, però, el SN d'interpretació de llistat exhaustiu no pot ser un pronom, ha de ser forçosament un SN ple per a no provocar ambigüitats. Vegem-ho a (75).

(75) Parlant A : - Qui ha vingut, en Pere o en Joan?

Parlant B : - #Ell ha vingut

Parlant B : - En Pere ha vingut<sup>43</sup>

A tall de resum del que ha estat exposat fins aquí formularem provisionalment la següent condició sobre la pronominalització referencial que opera interoracionalment, en català:

Es pronominalitzen totes les ocurrencies d'un element del discurs que n'esdevinguin assumpte.<sup>44</sup> En el cas que el pronom definit ocupi la posició de subjecte oracional a l'estructura superficial, aleshores serà elidit sempre i quan:

1) La relació anafòria amb el SN o element discursiu no esdevingui ambigua,

2) El pronom no sigui un SN d'interpretació de llistat exhaustiu o focus, i

3) El pronom no tingui la missió de reprendre l'assumpte del discurs.

Aquesta condició provisional sobre la pronominalització interoracional de l'assumpte discursiu, que -com és fàcil de comprovar- afavoreix l'economia i l'agilitat del discurs, respecta

i connecta amb les màximes que H.P. Grice (1975) va formular com a rectores del discurs conversacional, però que, en realitat, són aplicables a altres tipus de discurs, i ben probablement a tots. (Veg. l'apartat 3.2.2.1.1.).

Les restriccions sobre la pronominalització i l'elisió de l'assumpte discursiu responen a la tercera màxima griceana de Manera, que diu així: "Sigueu breu, eviteu la prolixitat innecessària". En canvi, l'obligatorietat de l'aparició del pronom definit malgrat la seva posició de subjecte oracional respon a les dues primeres màximes de la categoria de Manera: 1) Sigueu perspicu, per tant, eviteu expressions obscures; i 2) Eviteu l'ambigüitat.

Ara bé, el parlant -com ja hem vist a 3.2.2.1.1.- pot transgredir alguna de les màximes tot confiant que l'interlocutor sigui capaç de descobrir-ne la raó. Aleshores el discurs comporta una colla d'implicacions (d'implicacions conversacionals, com les anomena Grice). A aquest propòsit presentem a (76) un exemple de transgressió de la tercera màxima griceana de Manera en relació a la condició sobre la pronominalització de referència interoracional.

(76) Aleshores no hi havia ningú a la cuina llevat de la cambrera bonica; i Sam, com que el seu capell s'havia esgarriat, va haver de cercar-lo, i la cambrera bonica va fer-li llum. Van haver de registrar tot el lloc a la recerca del capell. La cambrera bonica, en son deler de trobar-lo s'agenollà, i remenà totes les coses amuntegades en un reconet, vora la porta. Era un recó difí

cil; no podíeu atènyer-lo sense, de primer, tancar la porta.

- Veus-lo ací -va dir la cambrera bonica- És aquest, no?

- Deixeu-m'ho veure -va dir Sam.

La cambrera bonica havia posat la candela a terra, (...) Era un reconet molt petit; així és que -sense culpa sinó de l'home que havia bastit la casa- Sam i la cambrera bonica estaven ben ran l'un de l'altre.

L'emissor-autor de (76), que pertany a Pickwick p.477s, ha transgredit la condició que hem formulat suara, i, per tant, ha transgredit també la tercera màxima griceana de Manera, per tal d'aconseguir uns efectes narratius i estètics que d'altra forma no hauria assolit. La no pronominalització d'un dels assumptes del discurs, la cambrera bonica, implica que el parlant ironitza sobre el fet que descriu.

A (77), en canvi, hi trobem una mostra de transgressió de la primera màxima griceana de Manera. Un dels participants de l'acció descrita per l'emissor-autor, el senyor Tupman, empra el pronom ella, sense que anteriorment en el discurs n'hagi aparegut l'antecedent i sense que tampoc no sigui possible la interpretació deíctica del pronom. La transgressió de la condició formulada més amunt, segons la qual un pronom no deíctic no pot introduir per primera vegada un element del discurs, ha estat duta a terme per evitar la pronunciació del nom de la persona que tant ha fet patir a qui pronuncia la frase. Amb tot, l'emissor creu que l'interlocutor farà l'esforç d'entendre'l com així succeeix

a (77), text extret de Pickwick, p.326.

(77) - On -va dir el senyor Tupman amb un esforç,- on és ella, senyor? -i girà el cap i es cobrí els ulls amb la mà.

- Ella! -digué el vell senyor, amb un capcineig d'home discret.- Voleu dir la meva parenta fadrina, eh?

El senyor Tupman, movent el cap, donà entenent que la seva pregunta s'aplicava a la decebuda Raquel. (El subratllat és de l'autor)

Hem exposat en aquest apartat les condicions que regeixen la pronominalització total d'un assumpte del discurs, les connexions d'aquestes condicions i les màximes generals de Grice, així com la possibilitat de transgredir aquestes condicions per motivar una sèrie d'implícacions, sense que per això el discurs resulti malmès o incoherent. Si la nostra exposició és encertada, caldrà tot seguit investigar la manera com una gramàtica del discurs ha de donar compte d'aquestes condicions, així com de les transgressions que, amb la finalitat de suscitar determinades implicacions, el parlant pot efectuar.

### 5.2.2. L'anomenada pronominalització enrera, pronominalització intraoracional?

Fins ara només hem tractat la pronominalització endavant en

el discurs. Parlarem aquí de l'anomenada pronominalització enrera i mostrarem que aquest tipus de pronominalització que tanta tinta ha fet córrer als lingüistes generativistes partidaris de les gramàtiques oracionals és, paradoxalment, un tipus de pronominalització pertinent només per a una gramàtica del discurs. Millor dit: em sembla que es pot demostrar que la pronominalització enrera en realitat no existeix. Solament hi ha un tipus de pronominalització a les llengües naturals i és la pronominalització endavant, la qual s'aplica intraoracionalment i interoracionalment.

Considerem les frases següents:

- (78) a. Quan li<sub>i</sub> van telefonar, en Pere<sub>i</sub> ja sabia la notícia  
b. Tot i que la conversa l'<sub>i</sub>ensopia, en Pere<sub>i</sub> no gosava abandonar la sala

Aquestes dues frases són exemples clàssics del que s'ha anomenat pronominalització enrera, ja que el SN que sembla actuar com a antecedent apareix després del SN pronominalitzat. En realitat, però, no és difícil de mostrar que per a la interpretació plena d'aquestes frases cal que abans en el discurs s'hagi parlat d'en Pere. Per constatar-ho, fixem-nos en els fragments de discurs (79) i (80), on apareix la frase (78b).

- (79) ... Des dels finestrals del saló s'observava perfectament el desolat espectacle dels centenars d'arbres ferits de mort. Tant els ecòlegs i els biòlegs com els representants de les forces polítiques ciutadanes discutien de virus, de pressupostos, de metres quadrats i d'un gran embull de problemes. Resultava feixuc se-

guir el fil d'aquella xerrameca, i es preveia que tot allò havia d'anar per llarg, però, tot i que la conversa l'ensopia, en Pere no gosava abandonar la sala...

- (80) El proppassat dia 3 de novembre es van reunir a Girona, al saló del restaurant Rosaleda, un grup nombrós d'ecòlegs, biòlegs i representants de les forces polítiques de la ciutat per tal de debatre conjuntament el gravísim problema de la malura que afecta la quasi totalitat dels arbres de la Devesa, en un intent desesperat de trobar alguna sortida per salvar el cèlebre parc d'una mort irreversible i ràpida. #Tot i que la conversa l'ensopia, en Pere no gosava abandonar la sala...

El pronom el de la darrera frase de (79) té aparentment l'antecedent en el SN en Pere que apareix més endavant a la mateixa frase. Observem, però, que per tal que (79) sigui ben format cal que prèviament en el discurs s'hagi introduït l'element discursiu en Pere, com també és convenient conèixer la seva relació amb el grup que discutia el problema dels arbres ferits de mort. Així, doncs, el SN en Pere de la darrera frase de (79), si bé manté relació de correferència amb el pronom el de la seva subordinada, no n'és pas l'antecedent; és a dir, no és pas el SN ple que justifica la pronominalització del SN de la subordinada. El veritable antecedent del pronom cal cercar-lo al fragment de discurs previ a (79). Només així el nostre fragment serà coherent. En resum: Un pronom pot aparèixer abans d'un SN ple correferent que pertany a la mateixa frase si l'element del discurs al qual fa referència el pronom aporta informació predictable, o, com diu S. Kuno (1972b), si el referent del pronom és determinable

pel context precedent. Així, doncs, la característica de ser assumpte discursiu permet la construcció anomenada de pronominalització enrera.

La conveniència i necessitat d'aquesta restricció sobre la predictibilitat del pronom que apareix abans d'un SN ple correferent a la mateixa frase es fa evident a (80), on la darrera frase, que a (79) podia resultar apropiada, ara no col·labora a la bona formació ni a la coherència del discurs. (80) és el fragment inicial del discurs, per tant, no és possible d'imaginar cap aparició prèvia de l'element discursiu en Pere, i, encara menys, que en Pere sigui assumpte del discurs. La inadequació de la darrera frase a (80) ens mostra, doncs, que l'antecedent de el no és el SN correferent de la frase matriu, perquè si així fos la darrera frase no trencaria la coherència textual.

Però, considerem encara els discursos (81) i (82), que pel seu caràcter conversacional mostren d'una manera diàfana el que acabem d'exposar.

- (81) a. Parlant A : - Què fa la Maria?  
b. Parlant B : - #Encara que no l<sub>i</sub> ha perdonat mai, continua vivint amb en Joan<sub>i</sub>
- (82) a. Parlant A : - Què fa en Joan<sub>i</sub>?  
b. Parlant B : - Porta la vida de sempre.  
c. Parlant A : - No ha canviat gens?  
d. Parlant B : - Al contrari. Ara és més gandul que mai.  
e. Parlant A : - I què fa la Maria?  
f. Parlant B : - Encara que no l<sub>i</sub> ha perdonat mai, continua vivint amb en Joan<sub>i</sub>

A (81), discurs en què la frase inicial és (81a), la resposta (81b) és inadequada, ja que no contribueix a la coherència del discurs conversacional. No obstant això, la conversa (81) pot esdevenir perfectament ben formada i coherent en un context més ampli on (81a) no sigui la frase inicial; per exemple, a (82), on en Joan a (82f) és ja un SN predictable, assumpte del discurs.<sup>45</sup>

Ara bé, no obstant la restricció que acabem de formular, a vegades un discurs coherent comença amb una frase on apareix un pronom precedent a un SN ple correferencial. Per exemple, amb la frase (83) podríem iniciar un article, llibre o conferència.

(83) En el seu article On Referring, i, més recentment, en el seu llibre Introduction to Logical Theory, P.F. Strawson, reprèn la polèmica entre els lògics "joves" i els lògics "vells".

Si (83) és la frase inicial del discurs, és difícil de considerar que els pronoms són correferents amb l'assumpte del discurs precedent o amb un element discursiu prèviament establert i, per tant, predictable. Precisament, és a (83) on s'estableix l'assumpte del discurs. Per què, doncs, les primeres aparicions de l'element que esdevé assumpte són pronominals i, tot i això, el discurs no resulta incoherent? En realitat, ens trobem altre cop davant d'una transgressió d'una màxima griceana per tal de suscitar unes determinades implicacions. En transgredir la restricció sobre la mal anomenada pronominalització enrera, es transgredeix també la màxima de Relació: "Siguen pertinent". D'aquesta manera el parlant dóna a entendre a l'interlocutor que concedeix l'estatus d'assumpte discursiu a l'element pronominalitzat, i per això

actua com si l'interlocutor ja sabés a quin element del discurs fa referència el pronom.<sup>46</sup> Així, doncs, la transgressió de la restricció serveix per establir l'assumpte.

On amb més freqüència es transgredeix l'esmentada restricció, i conseqüentment la màxima de Grice, és en el discurs literari. D'aquesta manera l'autor aconsegueix determinats efectes dramàtics; per exemple, crear una situació de suspens, de familiaritat amb l'assumpte discursiu, etc.<sup>47</sup>

Fins ara hem mostrat que la pronominalització no actua mai cap enrera. Allà on els partidaris de la gramàtica oracional veien exemples de pronominalització intraoracional cap enrera, en el marc del discurs queden convertits en casos de pronominalització interoracional cap endavant, segons expressa la condició que acabem de formular. No obstant això, considerem que una gramàtica del discurs no ha de prescindir de la noció de comandament (veg. l'apartat 5.1.1.1.). La restricció introduïda per R. Langacker (1969a) i reformulada per G. Lakoff (1968b) com una condició sobre l'estructura superficial pot ser enunciada, en una gramàtica discursiva, de la manera següent: Un pronom (superficialment present o el·líptic) no pot aparèixer en una posició oracional des de la qual alhora comandi i precedeixi un SN ple correferencial.<sup>48</sup> Caldrà estudiar, però, si aquesta condició ha d'actuar com un filtre sobre l'estructura superficial del discurs. De moment, no ens podem definir sobre aquesta qüestió.

Considerem les frases següents:

- (84) a. El senyor Pickwick<sub>i</sub> digué que no l<sub>i</sub> aturaria la cridòria  
b. \*∅<sub>i</sub> digué que la cridòria no aturaria el senyor Pickwick<sub>i</sub>



c.  $\emptyset_i$  digué que no  $l_i$ aturaria la cridòria

La frase (84a) és perfectament gramatical com també ho és la frase (84c), si bé en aquesta darrera el pronom de la subordinada i l'element subjecte el.líptic de la matriu han de mantenir relació anafòrica amb un assumpte del qual s'hagi parlat en el discurs previ. Vegem-ho a (85).

(85) Parlant A : - Què va dir el senyor Pickwick<sub>i</sub>?

Parlant B : -  $\emptyset_i$  digué que no  $l_i$ aturaria la cridòria

En canvi, a (84a), l'element discursiu el senyor Pickwick, tot i que ha de ser un element predictable, no cal que sigui precisament el tema predictable de la resposta per tal que la frase esdevingui coherent en un discurs. Vegem-ho a (86).

(86) Parlant A : - Què van dir els honorables pickwickians?

Parlant B : - El senyor Pickwick va dir que no l'aturaria la cridòria. El senyor Blotton es limità a dir que rebutjava la falsa acusació amb un profund menyspreu.

(84b) és una frase mal formada, tant si la considerem aïlladament com si pertany a un discurs. És agramatical encara que l'assumpte discursiu sigui correferencial amb el subjecte el.líptic, tal com mostra (87). Aquesta frase, per tant, no pot aparèixer sota cap circumstància en un discurs coherent.

(87) Parlant A : - Què va dir el senyor Pickwick<sub>i</sub>?

Parlant B : - \* $\emptyset_i$  digué que la cridòria no aturaria el senyor Pickwick<sub>i</sub>.<sup>49</sup>

D'altra banda, el discurs (87) transgredeix també la condició que regeix la pronominalització total que ha estat presentada a 5.2.1.

La condició segons la qual un pronom referencial (superficialment present o el.líptic) no pot aparèixer en una posició oracional des de la qual comandi i precedeixi un SN correferent no pronominalitzat haurà de ser formulada de manera un xic diferent per a les frases coordinades. Observem la frase (88), que és agramatical encara que aparegui en un discurs on el seu subjecte el.líptic sigui l'assumpte, com a (89).

(88) \*Treballa a Girona però la Maria viu a Barcelona

(89) Parlant A : - Què fa la Maria?

Parlant B : - La Maria treballa a Girona però viu a Barcelona.

Parlant B : - \*Treballa a Girona però la Maria viu a Barcelona

Així, doncs, cal una condició que assenyali com a mal formades aquelles frases coordinades on un pronom (superficialment present o el.líptic) precedeix un SN correferencial no pronominalitzat. Aquesta condició evitarà (88) i la segona resposta de (89), que de tota manera ja seria considerada mal formada per la gramàtica perquè transgredeix la condició sobre la pronominalització total d'un assumpte discursiu (veg. 5.2.1.).

Considerem ara el discurs conversacional (90) i comparem-lo amb el discurs (91).

- (90) a. Parlant A : - Com se troba la Maria<sub>i</sub>?
- b. Parlant B : - #Mira, tot i que ella<sub>i</sub> no es queixa mai, la Maria<sub>i</sub> es troba molt malament.
- c. Parlant B : - #Mira, tot i que ∅<sub>i</sub> no es queixa mai, la Maria<sub>i</sub> es troba molt malament.
- d. Parlant B : - #Mira, tot i que ella<sub>i</sub> no es queixa mai, ∅<sub>i</sub> es troba molt malament.<sup>50</sup>
- e. Parlant B : - Mira, tot i que ∅<sub>i</sub> no es queixa mai, ∅<sub>i</sub> es troba molt malament.
- f. Parlant B : - ??No gaire bé. Tot i que ella<sub>i</sub> millorava, demà tornen a operar la Maria<sub>i</sub>.
- g. Parlant B : - ??No gaire bé. Tot i que fins ara ella<sub>i</sub> millorava, demà la<sub>i</sub> tornen a operar.
- h. Parlant B : - No gaire bé. Tot i que fins ara ∅<sub>i</sub> millorava, demà la<sub>i</sub> tornen a operar.
- (91) a. Parlant A : - Com es troben en Pere<sub>j</sub> i la Maria<sub>i</sub>?
- b. Parlant B : - No gaire bé. Tot i que ∅<sub>i</sub> no es queixa mai, la Maria<sub>i</sub> es troba molt malament. I pel que fa a en Pere<sub>j</sub>, ja l<sub>j</sub> han operat dues vegades.
- c. Parlant B : - No gaire bé. Tot i que fins ara ∅<sub>i</sub> millorava, demà tornen a operar la Maria<sub>i</sub>. I pel que fa a en Pere<sub>j</sub>, ja l<sub>j</sub> han operat dues vegades aquest hivern.

Observem a (90) que, malgrat que el pronom ella<sub>i</sub>, el pronom elíptic ∅<sub>i</sub> i el SN la Maria<sub>i</sub> que apareixen a les respostes del parlant B són correferencials amb l'assumpte del discurs, i malgrat el pronom o ∅ no comanden el SN ple correferent que apareix a la seva frase, les respostes (90b) i (90c) són inadequades,<sup>51</sup> és a

dir, no constitueixen juntament amb la pregunta un discurs ben format. En canvi, a (91) el pronom elíptic precedeix el SN ple correferencial que apareix a la seva mateixa frase, i, amb tot, les respostes del parlant B són apropiades.

La diferència entre (90) i (91) rau en el fet que a la primera conversa la Maria no és només assumpte del discurs, sinó també el tema predictable de la resposta del parlant B, mentre que a (91) la Maria, malgrat ser assumpte discursiu, és un dels temes de la resposta, però no pas el tema predictable.<sup>52</sup> La pregunta del parlant A, doncs, condiciona l'aparició d'un pronom o ∅ abans del SN correferencial no pronominal en situacions en què no es transgredeix la condició de comandament. Tot això ens mostra una vegada més que la pronominalització en català no opera enrera sinó endavant, fins i tot en aquells casos on sembla, almenys aparentment, que es porta a terme intraoracionalment.

Cal, per tant, afegir una nova condició a la pronominalització en català: El tema predictable d'una frase no pot deixar de ser pronominalitzat (i elidit, en el cas que sigui subjecte oracional) si abans, a la mateixa frase, hi ha una ocurrència d'aquest element del discurs, és a dir, si hi ha un SN correferent (encara que superficialment hagi estat elidit).<sup>53</sup>

Aquesta condició explica simultàniament la bona formació del discurs (92).

(92) Parlant A : - I la Maria?

Parlant B : - La Maria és molt feliç.

És possible l'aparició del SN ple a la resposta del parlant B

perquè, encara que la Maria sigui el tema predictable de la frase, no va precedit de cap element correferent pronominal o el·líptic a la seva mateixa frase. Ja que la Maria és l'assumpte discursiu de (92) seria igualment possible que el subjecte de la segona frase fos el·líptic, però aleshores el SN perdria la interpretació de llistat exhaustiu de què gaudeix aquí.

Abans de passar a una altra qüestió, voldria insinuar una possible via d'explicació d'aquell tipus de frases sobre les quals van cridar l'atenció S. Kuno, E. Bach i S. Peters pel seu caràcter paradoxal. Les frases com les de (93) plantegen problemes insolubles a la transformació de pronominalització de R.B. Lees i E.S. Klima (1963), com ja hem vist a 5.1.1.4. D'altra banda, la proposta, defensada per Bach, McCawley i tants altres, de tractar els SNs com a variables per explicar aquest tipus de frases no acaba de resoldre els problemes que plantegen frases com les de (93).

- (93) a. Els pares que no els<sub>j</sub> volen malcriar<sub>i</sub> han de dir no als seus<sub>i</sub> fills<sub>j</sub>  
b. El noi que li<sub>j</sub> enviava postals<sub>i</sub> ha besat la noia que el<sub>i</sub> menysprea<sub>j</sub>

A les frases de (93) hi ha creuament de correferència. Els partidaris de la gramàtica oracional diuen que hi ha un cas de pronominalització endavant i un cas de pronominalització enrera. Ja hem mostrat que el pronom de l'anomenada pronominalització enrera requereix, en realitat, un antecedent en el discurs precedent, el seu referent ha de ser un element del discurs predictable, recuperable pel context lingüístic. Per això, no es tracta d'una

veritable pronominalització enrera sinó de pronominalització cap endavant. Així, doncs, també a les frases de (93) cal considerar que els SNs correferencials tenen un antecedent en el discurs precedent. Construïm un discurs on pugui aparèixer la frase (93a).

(94) Parlant A : - Avui dia els pares ja no saben dir no als seus fills. Ja no és com abans.

Parlant B : - I, en conseqüència, els malcrien.

Parlant C : - Però els pares, en realitat, no els volen malcriar...

Parlant A : - Doncs, no hi ha cap altre remei: Els pares que no els volen malcriar han de dir no als seus fills.

L'aparició de (93a) al discurs conversacional (94) només es pot justificar si el parlant A ha volgut fer seva la darrera frase del parlant C, com si es tractés d'una cita textual. El parlant A ha repetit la frase de C, per així emfasitzar-la, a la primera part de la seva, però ha construït la part nova de la frase a la seva manera: hi ha introduït el SN ple els seus fills.

S. Kuno (1975) parla de la tendència imitadora de la pronominalització, que justifica moltes de les transgressions de la condició de comandament, i, fins i tot, del punt de vista o empatia. (Vegeu la nota 49 d'aquest mateix capítol). Jo crec que cal anar a buscar la raó de les frases com les de (93) en aquesta tendència imitadora, que té lloc principalment en el discurs conversacional, discurs al qual penso que pertanyen les frases com les de (93).

Esperem, doncs, que si es porta a cap l'estudi de les condi

cions que regeixen la pronominalització en el discurs aconseguirem de trobar una solució senzilla per les qüestions que, com les frases de (93), les gramàtiques oracionals han convertit en problemes espinosos.

### 5.2.3. Altres qüestions anafòriques

Presentarem en aquest apartat algunes qüestions relacionades amb les tractades en els dos darrers apartats. També intentarem de mostrar que els conceptes que han de ser introduïts a la teoria lingüística i les condicions de les quals la teoria ha de donar compte per tal d'explicar la pronominalització referencial poden servir també per donar compte d'altres fenòmens anafòrics.

5.2.3.1. A vegades un pronom té per antecedent un SN en funció de genitiu, per exemple a (95).

(95) El marit de la Maria<sub>i</sub> l<sub>i</sub> ha assassinada

En una gramàtica oracional s'expliquen aquestes frases com un cas de pronominalització intraoracional. Ara bé, una qüestió crida l'atenció en les frases com la de (95): el fet que la relació de correferència entre el SN en genitiu i el pronom sigui una relació feble. (Cf. Kuno (1975), Kuno i Kaburaki (1977)). Vegem-ho a les frases de (96).

- (96) a. En Pere es va enamorar de la germana de la Maria<sub>i</sub> quan la<sub>i</sub> van presentar en societat
- b. El psicòleg va parlar amb la mare de la Maria<sub>i</sub> del seu<sub>i</sub> problema
- c. L'amiga de la Maria<sub>i</sub> no va poder llegir les seves<sub>i</sub> declaracions a l'Avui.

No és pas impossible, però tampoc no és gaire probable, que les frases de (96) siguin interpretades tal com marquen els índexs referencials, si no pertanyen a un discurs on el pronom sigui correferencial amb la Maria, assumpte del discurs. Sense aquest context, la interpretació més afavorida a (96) és la que relaciona els pronoms amb els SNs la germana de la Maria, la mare de la Maria, l'amiga de la Maria, respectivament. Per tal de donar compte d'aquests fets, S. Kuno (1975 p.289) ha formulat la condició següent: La relació de correferència entre un SN en genitiu i un pronom és dèbil si ambdós no són correferencials amb l'assumpte del discurs.

La condició de Kuno, aplicable al català, haurà de ser tinguda en compte per la gramàtica discursiva catalana.

De tota manera, com que frases com les de (96) es presten fàcilment a l'ambigüitat, hi ha una tendència a evitar l'ús de SNs en genitiu com a antecedents d'un pronom, quan no són correferencials amb l'assumpte discursiu. Aquesta tendència, segons Kuno (1975), respondria a un principi del discurs que pot ser expressat de la següent manera: Si has d'introduir de bell nou un element del discurs A, p.e., la Maria, així com un altre element que es defineix en relació a A, p.e., la germana de la Maria, in

trodueix-los respectant aquest ordre.

Aquest principi, d'altra banda, afavoreix frases com la de (97a) i rebutja les que són com (97b).

- (97) a. La Maria<sub>i</sub> i la seva<sub>i</sub> germana viuen a Girona  
b. \*La seva<sub>i</sub> germana i la Maria<sub>i</sub> viuen a Girona

En realitat, aquest principi està íntimament lligat a la noció d'empatia o punt de vista del parlant, de la qual ja hem parlat repetidament. Una frase simple com (97b) no pot tenir dos o més focus conflictius d'empatia. El parlant ha d'atorgar prominència sintàctica al participant o element del discurs amb el qual s'identifica. Segons Kuno (1975 p.290), atorguen prominència sintàctica dins la frase la posició de subjecte, la situació de precedència, de comandament, etc. Aleshores, (97a) és una frase ben formada en català perquè la Maria, element del discurs objecte d'empatia de l'emissor precedeix al SN la seva germana. En canvi, (97b) és contradictòria d'alguna manera perquè la construcció que conté la forma genitiva, la seva germana, està en oposició amb la posició inicial d'aquest SN a la frase.

5.2.3.2. Sovint s'ha dit que la transformació d'elisió del subjecte de la subordinada correferent amb un SN de la frase matriu pot actuar endavant i enrera. Nosaltres procurarem de mostrar que, en realitat, aquesta transformació actua sempre endavant, com la pronominalització. Si apareix l'infinitiu amb el subjecte elidit a l'esquerra de la frase és perquè manté relació anafòrica de referència amb un element discursiu aparegut prèviament en el discurs.

Considerem les frases de (98).

- (98) a. Va molestar en Joan haver d'esperar tant  
b. Haver d'esperar tant va molestar en Joan

Aquestes dues frases, tot i que aporten la mateixa informació semàntica, no sempre poden aparèixer en el mateix context discursiu. Així, (98b) requereix que el subjecte del verb haver d'esperar, que ha estat elidit, sigui predictable; per exemple, que sigui assumpte del discurs precedent. En canvi, (98a) no ho exigeix. Vegem-ho a (99) i (100).

- (99) a. Parlant A : - Hi va haver res que molestés en Joan o en Pere?  
b. Parlant B : - Va molestar en Joan haver d'esperar dues hores.  
c. Parlant B : - Haver d'esperar dues hores va molestar en Joan.
- (100) a. Parlant A : - Hi va haver res que molestés algú?  
b. Parlant B : - ~~Sí~~, haver d'esperar dues hores va molestar en Joan.<sup>54</sup>  
c. Parlant B : - Sí, va molestar en Joan haver d'esperar dues hores.

A (99c) la subordinada amb el subjecte elidit pot aparèixer abans de la principal que conté una ocurrència del SN en Joan, perquè aquest element era ja predictable en la conversa. A (100b), en canvi, el subjecte de la frase subordinada no és predictable des del discurs precedent; per aquesta raó per a molts parlants és inapropiada la resposta (100b) o, en tot cas, no és mai preferi-

ble a (100c). Fets com aquest ens mostren que l'elisió de subjecte de la subordinada correferencial amb un SN de la matriu no actua pas enrera, sinó sempre cap endavant i, a més, subjecta, com els pronoms referencials, a un requeriment de predictibilitat del SN elidit.

El paral·lelisme entre la pronominalització referencial i la transformació d'elisió del subjecte de la subordinada per equivalència referencial amb un SN de la matriu corrobora en realitat l'afirmació de P.M. Postal (1970) segons la qual aquesta transformació d'elisió (transformació d'EQUI-SN) opera sobre elements pronominalitzats.

5.2.3.3. Una de les tantes qüestions col·laterals que les òbvies limitacions d'aquest treball ens imposa d'esquivar és la que afecta les condicions d'aparició dels pronoms no referencials en el discurs català. Estem convençuts, però, que quan es porti a cap aquest estudi es descobrirà que aquests pronoms estan subjectes a moltes de les condicions que regeixen la pronominalització referencial. Vegem-ne una mostra en el fragment de discurs (101), extret de Girona d'en Pla, p. 180.

(101) Jo venia del país, del fons del país; en coneixia alguns paisatges, alguns pobles, una determinada quantitat de gent...

A (101) hi trobem un cas de pronominalització interoracional. El pronom en té l'antecedent a la frase precedent. El parlant no pot iniciar un discurs amb una frase que contingui el pronom en,

com a (102), excepte en el cas que expressament transgredeixi aquest principi per donar lloc a una determinada implicació.

- (102) a. Jo en venia; en coneixia alguns paisatges, alguns pobles, una determinada quantitat de gent...  
b. Jo en venia, del fons del país; en coneixia alguns paisatges, alguns pobles, una determinada quantitat de gent...

Els fragments de (102) donen a entendre que el discurs ja ha estat iniciat anteriorment, fins i tot (102b), i que l'antecedent de en ja ha aparegut.

D'altra banda, com en la pronominalització referencial, l'assumpte discursiu -si no hi ha perill d'ambigüitat- ha d'aparèixer pronominalitzat. Vegem com continua el fragment (101) a l'obra d'en Pla.

(103) Si digués que en tenia una idea pejorativa, diria una mentida. Si digués que en tenia una idea grandiosa, espectacular, encara mentiria més.

També altres aspectes de l'anàfora de sentit poden ser plenament explicats en el marc del discurs i amb l'aparell conceptual que hem introduït per tractar la pronominalització referencial, p.e., l'elisió de SV, (cf. S. Kuno (1975 p.303s)).

No considerem pas que les restriccions sobre l'aparició dels pronoms referencials en el discurs que acabem de presentar componguin un conjunt exhaustiu i, encara menys, definitiu. Altres estudis portaran indubtablement a matisar-lo, ampliar-lo i és tanmateix ben possible que a modificar-lo i canviar-lo.

Però mentrestant ens sembla que el doble objectiu que ens havíem proposat a l'inici d'aquesta aproximació ha estat raonablement atès. És a dir, en primer lloc hem cridat l'atenció sobre fets lingüístics -específicament sobre la pronominalització referencial, però el nombre de fenòmens lingüístics afectats òbviament és molt més ampli- que només poden trobar una explicació satisfactòria en una gramàtica del discurs. Segonament hem subratllat el paral·lelisme entre tots els processos anafòrics i, alhora, la conveniència i fins la irrenunciable necessitat de treballar en la construcció d'una teoria homogènia de l'anàfora.

Queden pendents d'estudi moltes altres qüestions que els límits d'un treball com el nostre no ens ha permès d'afrontar. Per exemple, caldria estudiar com una gramàtica del discurs ha de donar compte de les condicions que regeixen la pronominalització i l'anàfora general. Caldria també considerar de quina manera la gramàtica podrà explicar la pronominalització en els diversos tipus de discurs...

En fi, els problemes pendents d'exploració, al costat del sector tan reduït que hem esbossat, són considerablement nombrosos. De moment no ens queda sinó consignar-ho, simplement, i manifestar alhora la confiança que el treball fet no era inútil: que pot i ha de tenir continuïtat.

### 5.3. NOTES

- (1). Aquesta regla també podia donar compte de l'aparició dels pronoms recíprocs. Es va mantenir la creença que les transformacions de pronominalització, reflexiva i recíproca, es podien formular en una sola regla fins que es va descobrir que les condicions sobre aquestes transformacions no eren les mateixes, ni tampoc no era igual l'ordre d'aplicació de la pronominalització i la reflexivització en relació a les altres regles de la gramàtica.
- (2). Klima (1964 p.297) defineix d'aquesta manera la noció de construcció amb: El nus A d'un marcador sintagmàtic és en construcció amb el nus B si B és dominat pel nus que immediatament domina A.

Aquesta noció no pot reemplaçar la noció de comandament

de Langacker, si bé pot succeir el contrari, tal com demostra Ross (1967a cap.5.2.2.).

- (3). Més tard, Langacker va afegir una altra condició per poder donar compte de la pronominalització enrera a les frases coordinades. És la següent: SN<sub>1</sub> no pot ser l'antecedent de SN<sub>2</sub>, si SN<sub>2</sub> precedeix SN<sub>1</sub> i si SN<sub>1</sub> i SN<sub>2</sub> pertanyen a estructures coordinades diferents.

Aquesta condició explica la gramaticalitat de la frase (i) i la agramaticalitat de (ii).

- (i) La Maria ha vist en Pere<sub>i</sub> i l<sub>i</sub> ha saludat  
(ii) \*La Maria l<sub>i</sub> ha vist i ha saludat en Pere<sub>i</sub>

- (4). Ross (1967b) presenta la transformació de pronominalització de manera que conté dues regles, una per a la pronominalització endavant i l'altra per a la pronominalització enrera.

- (5). La transformació d'EQUI-SN és aquella que permet obtenir (ib) de l'estructura (ia), i (iib) de (iia).

- (i) a. En Pere<sub>i</sub> promet [en Pere<sub>i</sub> venir]  
b. En Pere promet venir

- (ii) a. En Pere ordena a la Maria<sub>i</sub> [la Maria<sub>i</sub> cantar]  
b. En Pere ordena cantar a la Maria

A la transformació de Super-EQUI l'elisió del subjecte de la subordinada s'efectua a través dels limitadors del símbol F, com a (iii). Cf. Grinder (1976).

- (iii) En Pere<sub>i</sub> diu que és impossible que sembli estrany que l<sub>i</sub> sigui tan difícil preparar-se<sub>i</sub> per a l'examen.

- (6). El SN control de la transformació d'EQUI és el SN de la frase matriu que provoca l'elisió del subjecte de la completiva.

- (7). Els exemples de Postal (1970) per a l'anglès són els següents:

- (i) Finding out Greta was a vampire worried John  
(ii) \*Finding out Greta was a vampire worried somebody

- (8). Aquesta condició té en compte que la relació de correferència és una relació simètrica i transitiva.
- (9). La condició de consistència permet d'assignar tres interpretacions diverses a l'estructura (12): el pronom li pot ser correferencial amb el SN en Pere, amb el SN en Joan o amb cap d'aquests dos.
- (10). R.S. Kayne (1975), French Syntax, Cambridge, que ha estudiat els pronoms febles en francès, mostra també que la restricció de Langacker no pot ser una condició sobre la transformació de pronominalització.
- (11). En el discurs no és pas difícil de trobar una descripció definida abans que un nom propi; tot depèn de com hagi estat introduït l'element referencial a les frases precedents.
- (12). També es podria començar substituint x<sub>2</sub> abans que x<sub>1</sub>. Existeixen, doncs, dues derivacions que menen de l'estructura subjacent (38) a l'estructura superficial (40).
- (13). McCawley (1970) indica entre els avantatges de la introducció de variables a l'anàlisi sintàctica la possibilitat de donar compte satisfactòriament de les frases amb expressions quantificades, ja que aquestes expressions, com les descripcions definides, seran generades fora de les proposicions. Un altre avantatge d'aquestes representacions subjacents amb variables és, segons McCawley, la possibilitat



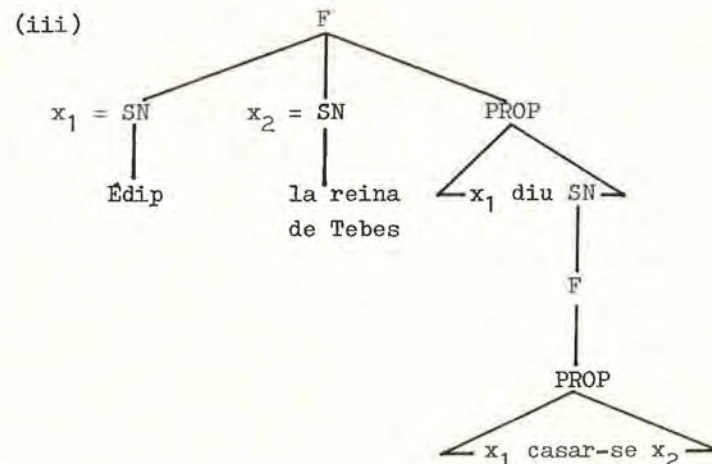
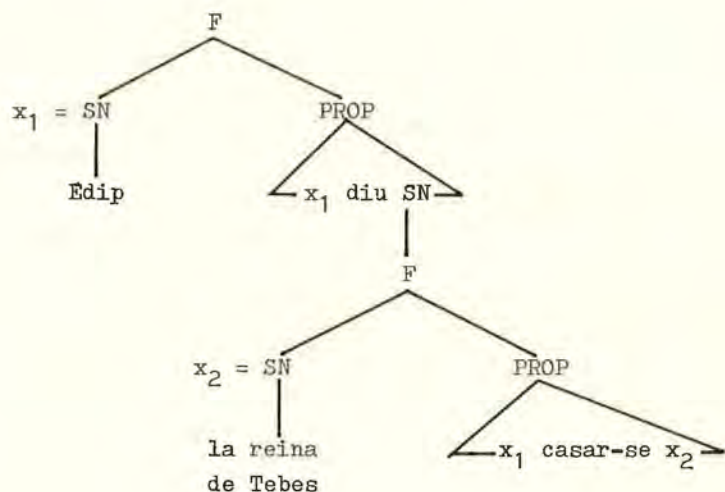
de donar compte de la doble interpretació que reben frases com la de (i).

(i) Èdip diu que es va casar amb la reina de Tebes

L'ambigüïtat d'aquesta frase resideix en la possibilitat que la responsabilitat de la descripció definida la reina de Tebes sigui de l'emissor o del subjecte de la frase.

Les estructures lògiques corresponents a aquestes interpretacions són les següents: (ii) pertoca a la interpretació segons la qual Èdip és el responsable de la descripció definida. En canvi, (iii) és la representació que correspon a (i) quan l'emissor és qui ofereix la identificació de la persona amb qui es casà el subjecte de la frase.

(ii)



(14). A la seva tesi doctoral, The Logical Structure of Linguistic Theory (1955), cap. III.72.3.; citat per P.M. Postal (1972b p.365).

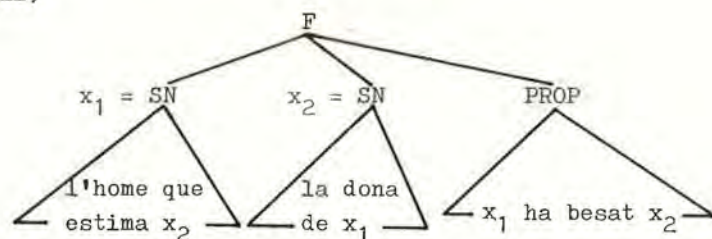
(15). Cal interpretar el pro-SV ho fa com a sinònim del SV canta de la subordinada.

(16). L'acceptació del tractament dels pronoms com a variables lògiques presenta, com ja han demostrat L. Karttunen (1969) i B. Hall-Partee (1972), alguns problemes que no hem comentat. L. Karttunen (1969) mostra una deficiència fonamental del tractament dels pronoms com a variables. Considerem la frase (i).

(i) L'home que estima la seva dona l'ha besada

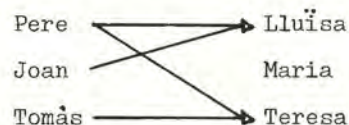
Seguint McCawley, la representació subjacent de (i) seria la de (ii).

(ii)



Però (i) representa les pressuposicions d'unicitat lligades a les descripcions d' $x_1$  i  $x_2$ . Vol dir això que mentre a l'univers del discurs hi hagi un sol home que estimi la seva dona no hi haurà cap problema. Imaginem, no obstant això, un univers del discurs tan complicat com el d'una ràdio-novel·la. Suposem que existeixen tres matrimonis, el format per en Pere i la Lluïsa, el d'en Joan i la Maria, i el d'en Tomàs i la Teresa, i que les relacions d'amor entre ells són les indicades per les fletxes a (iii).

(iii)



La frase (i) pronunciada en aquest context vol dir clarament que en Tomàs ha besat la Teresa. Però ara l'individu  $x_1$  de (ii) no és pas l'únic que té la propietat de ser l'home que estima la seva dona. Mirem què passarà si a (ii) canviem la dona de  $x_1$  per la Teresa: el valor de veritat de la frase (i) s'altera. La dona de  $x_1$  no té, per tant, una posició purament referencial.

Sembla haver-hi, doncs, un tipus de frases problemàtiques tant per a la teoria clàssica de la pronominalització

com per a l'anàlisi lògica dels pronoms, ja que en alguns casos els pronoms definites no poden ser traduïts al càlcul de predicats per variables lligades.

L. Karttunen va provocar una forta i fecunda polèmica en relació a aquesta qüestió, que és molt ben ressenyada a G. Fauconnier (1974 cap.3). Vegeu també L. Karttunen (1971), "Definite Description with Crossing Coreference", Foundations of Language, 7,2. S.Y. Kuroda (1971), "Two Remarks on Pronominalization", Foundations of Language, 7,2.

(17). P.M. Postal (1969) arriba a l'extrem d'afirmar que frases com les de (i) han de ser rebutjades per la gramàtica.

(i) a. En Joan és orfe i els troba molt a faltar

b. La Maria és olotina però no hi vol viure

La primera part d'aquestes frases és una parafrasi de la primera part de les de (ii).

(ii) a. Els pares d'en Joan són morts i els troba molt a faltar

b. La Maria és d'Olot però no hi vol viure

A (ii) els i hi mantenen relació anafòrica amb els pares d'en Joan i Olot, respectivament. A (i), en canvi, orfe (tot i que el seu significat comporta menció als pares d'algu) i olotina no poden establir relació anafòrica amb els pronoms de la frase coordinada. Són aquestes expressions, segons la terminologia postaliana, illes anafòriques.

Postal assenyala com a agramaticals i, per tant, com a frases que no han de ser explicades ni generades per la gramàtica del català, les frases del primer grup, tot al-

legant que els no pot ser emprat per referir-se als pares d'en Joan, ni hi a Olot. No obstant això, qualsevol català n'oparlant coincidiria amb nosaltres sobre la bona formació de les frases de l'apartat (i), els pronoms de les quals poden representar perfectament els pares d'en Joan i a Olot si aquestes expressions han aparegut anteriorment en el discurs. La diferència entre (i) i (ii) no rau en la gramaticalitat de les primeres frases enfront de la gramaticalitat de les segones, sinó únicament en el fet que a (ii) el pronom pot tenir l'antecedent a la mateixa frase composta, mentre que a (i) l'antecedent pertany a una altra oració del mateix discurs.

- (18). No em sembla gens adequat, com ja he comentat a 3.2.2, considerar que ha de ser el component pragmàtic el que interpreti els elements anafòrics de (42). J. Hankamer i I. Sag (1976) semblen deixar una possibilitat d'explicació de les frases simples amb elements anafòrics en el marc discursiu.
- (19). Aquest treball, en realitat, va ser escrit el juliol del 1974.
- (20). Les llengües ofereixen diversos recursos per reprendre un assumpte del discurs. En català en són exemples la regla de dislocació a l'esquerra i la regla de passiva, entre altres.
- (21). Publicat per Editorial Selecta de Barcelona, 1956 (segona edició), p.81s.
- (22). Els partidaris de la semàntica generativa, sobretot en la seva darrera versió, solen considerar que els aspectes del

discurs necessaris per a la interpretació d'una frase queden explicats per les regles pragmàtiques. Ja he insistit, principalment a 3.2.2, en la necessitat de no tractar el context lingüístic d'una frase com el context situacional de la seva enunciació. Explicar pragmàticament l'aparició d'un pronom anafòric en una frase simple em sembla tan poc adequat com explicar la relació entre la Maria i li a (i) pragmàticament i no pas sintàctico-semànticament.

(i) La Maria diu que en Pere no li ha escrit cap postal.

D'altra banda, no és gens "elegant" tractar sintàctico-semànticament la pronominalització a determinades frases compostes i, en canvi, tractar-la pragmàticament a les frases simples. Només en una gramàtica del discurs podrem tractar homogèniament la pronominalització en particular i els processos anafòrics en general.

- (23). Segons Fabra, hi ha 65 possibles combinacions binàries de pronoms febles en català. Vegeu-ne la taula de combinacions de G. Ferrater a Solà (1973 p.48).
- (24). En el meu dialecte, però, la forma (58a) coexisteix al costat de M'ho porti, bé que aquesta duplictat només es dona amb els imperatius de segona persona de cortesia. Així, doncs, no hi ha cap forma imperativa paral·lela a (58b) que sigui Li'n dóna, ja que en ser proclítics els pronoms la frase deixa de ser imperativa.
- (25). Vegeu, encara que presenti alguns inconvenients, la restricció sobre l'ordre intern dels pronoms febles proposada per Argente (1976b).

- (26). Per a un estudi sobre la gramàtica funcional com a opció contrària a la gramàtica generativa transformacional, vegeu Dik (1978).
- (27). Una prova de l'interès que entre els transformacionalistes ha despertat el funcionalisme la tenim en l'aparició el 1975 d'un volum extraordinari de Papers From Chicago Linguistic Society, dedicat enterament al funcionalisme.
- (28). Podríem afegir-hi encara altres autors com T. Venneman (1973).
- (29). També, però, el context situacional i sòcio-cultural pot fer recuperable un element del discurs. Pensem, p. e., en els elements deíctics, en expressions com la primera persona que entri, etc.
- (30). No vol pas dir això que un element que aparegui per primera vegada en el discurs hagi de contenir forçosament informació nova. Recordem que un element lèxic pot mantenir relació anafòrica amb altres elements lèxics no idèntics a els prèviament mencionats.
- (31). Cf. J. Firbas (1964), "On Defining the Theme in Functional Sentence Analysis", Travaux linguistiques de Prague, 1.
- (32). Emprem aquest terme en un sentit diferent del que pot tenir el terme tema als treballs de crítica literària.
- (33). Una digressió no és altra cosa que el tractament d'assump-tes que s'aparten de l'assumpte principal, però que hi estan en relació.
- (34). Per a un estudi de la coherència d'assump-tes en discursos preestablerts, vegeu van Dijk (1977a cap.4.5), i van Dijk-

Petöfi (eds) (1977). Per a treballs sobre la progressió se-màntica del discurs i el pas d'un assumpte a un hiperassump-te, vegeu F. Dañes (1970), "Zur Linguistischen Analyse der Textstruktur", Folia Linguistica, 4, p.72-79.

- (35). Empro els índexs referencials simplement per marcar la re-lació de correferència entre els SNs.
- (36). És a dir, totes les ocurrències de l'element discursiu ex-cepte la primera, ja que per ser assumpte del discurs cal que el SN element discursiu reaparegui en les frases adja-cents del discurs. D'altra banda, si hom pronominalitza un element del discurs en la seva primera aparició, com que normalment no serà predictable, el discurs resultarà inco-herent. Comparem (i) i (ii).
- (i) ...No he estat mai ni premiós ni reiteratiu. No sé pas si he arribat a l'equanimitat en algun aspecte de la vida. Tampoc no em sembla que hagi intentat deliberada-ment de fer el ridícul. Això no vol pas dir que no l'hagi fet a vegades.
- (ii) ...No he estat mai ni premiós ni reiteratiu. No sé pas si he arribat a l'equanimitat en algun aspecte de la vida. Tampoc no em sembla que hagi intentat delibe-radament de fer-lo. Això no vol pas dir que no l'hagi fet a vegades.
- El text de Josep Pla, Girona, p.181, esdevé a (ii) incom-preneble pel fet d'haver pronominalitzat la primera ocur-rència de l'element del discurs el ridícul.
- (37). Coincideixo en aquest punt amb Postal (1970b). D'altra ban

da, aquest tractament és compatible amb altres propostes, per exemple, amb la proposta de considerar els pronoms com a variables lògiques.

- (38). Els pronoms deíctics poden ser elidits en iguals circumstàncies que els pronoms anafòrics. Així, doncs, no ho seran tampoc en cas d'ambigüïtat.

(i) Al jardí, sota d'un arbre la tia i jo paràvem la fresca. Feia ganxet...

Aquest fragment de discurs esdevé incoherent perquè l'elisió del subjecte de feia és irrecuperable.

Heus aquí altres casos on l'elisió del subjecte pronominal causaria agramaticalitat:

- (ii) a. En Pere canta una cançó i jo també canto una cançó  
b. En Pere canta una cançó i jo també  
c. \*En Pere canta una cançó i també  
d. En Pere escriu una novel·la i jo escric un poema  
e. En Pere escriu una novel·la i jo un poema  
f. \*En Pere escriu una novel·la i un poema

Quan el verb o el SV anafòric és elidit, el subjecte pronominal, encara que sigui deíctic, ha d'aparèixer a l'estructura superficial; altrament la darrera frase provoca agramaticalitat, com a (iic) i (iif), si, com pretenem, ha de relacionar-se amb la frase (iid).

- (39). Així ho trobem precisament al text de J. Fla, Girona, p.80:

El veí més acostat del col·legi era un home que anomenàvem En Pilotes. L'anomenàvem així perquè s'esdevenia que en jugar a pilota totes anaven a parar, un dia o

un altre, al seu hort estretíssim. Calia, així, anar-les a cercar, i això ens desplaïa perquè aquell home ens feia més por que goig.

Si el subjecte de la darrera frase causal hagués estat elidit, el discurs hauria esdevingut ambigu. Amb la presència del SN ple correferent amb l'assumpte discursiu, com amb l'aparició del pronom ell, l'ambigüïtat ha estat evitada.

- (40). A (69) un SN ple com aquell home o En Pilotes podia també reprendre l'assumpte del discurs, però el que ara ens interessa és que ho pugui fer un pronom.

- (41). També es pot donar el cas que hi hagi en el discurs més d'un pronom d'interpretació de llistat exhaustiu, p. e., a (i), extret de Pickwick, p.145.

(i) - I el senyor Tupman us evitarà.  
- M'evitarà! -cridà la tia fadrina.- Ell m'evitarà a mi, veritat? - I tremolava de decepció i de ràbia.  
(El subratllat és de l'autor).

- (42). Empro el símbol # per assenyalar aquelles frases que preses isoladament són gramaticals, però que en el discurs al qual apareixen resulten inadequades.

- (43). Si a la primera frase de (75) apareguessin els SNs en Pere i la Maria, en comptes d'en Pere i en Joan, aleshores podria aparèixer el pronom ell/ella, sense risc d'ambigüïtat.

- (44). Recordem que fins a la segona aparició en el discurs un element no en pot esdevenir assumpte.

- (45). Considerem la frase (i), que pot semblar un contraexemple del que acabem d'exposar.

(i) - Joan, si el pots haver, dóna'm aquell llibre

Aquesta frase pot ser frase inicial -o l'única frase del discurs- sobretot en el discurs col.loquial. Amb tot, hi apareix en primer lloc un pronom, el, i seguidament el SN ple.

Aquesta frase, però, té una característica peculiar: conté un SN amb determinant deíctic. És a dir, l'emissor mentre parla assenyala amb la mirada o bé amb un gest un objecte que es troba en el lloc de l'enunciació. Aquest fet atorga als elements deíctics l'estatus d'assumpte del discurs i, per això, permet l'aparició del pronom. (Cf. Kuno (1975)).

(46). Evidentment, si el títol de la conferència o de l'article és, p. e., "El concepte de pressuposició a Strawson", aleshores no hi ha tal transgressió de la màxima griceana.

(47). En el llenguatge col.loquial ben sovint l'emissor actua, conscientment o inconscientment, com si el receptor ja sabés quin és l'assumpte del discurs. Vegem-ho a (i).

(i) Joan, fes-me un favor: Si la veus, digues a la Maria que m'esperi.

(48). Després d'estudis ben complets sobre l'anàfora en el discurs, potser aquesta condició resultarà innecessària per redundant, però a l'estadi actual no sembla pas que se'n pugui prescindir.

Segons Bolinger (1977), hi ha una gradació entre les partícules subordinadores. Aquesta és, doncs, una categoria "squish". Els connectors més laxos són encara que, tot i que; ja són més tancats quan, abans, etc. i sobretot que.

Bolinger atribueix la menor laxitud de que al fet de ser arrabassada pel SV de la frase com a una part constituent. Caldria estudiar si aquesta laxitud de les partícules té alguna relació amb la possibilitat de presència física del pronom en posició de subjecte.

(49). Sobretot en el discurs col.loquial hom construeix a vegades frases que semblen contradir aquesta restricció.

(i) Jo el veuré, si en Joan ve

A (i) el precedeix el comanda el SN en Joan és, doncs, una frase agramatical. Però si entre la principal i la subordinada hi ha un canvi prosòdic, aleshores la frase esdevé ben formada, ja que llavors adquireix un sentit diferent del de la frase (i).

Una altra construcció pròpia del discurs conversacional que també sembla contradir la restricció assenyalada la motiva el desig del parlant de fer seva la frase de l'interlocutor. Kuno (1975), en aquests casos, parla de tendència imitadora. Vegem-ho a (ii).

(ii) a. - Quan l'has vist?

b. - L'he vist quan en Joan entrava a treballar.

(50). Aquesta frase seria totalment adequada com a resposta de (90a) si entre la subordinada i la matriu el tall prosòdic fos molt marcat, o si la separació fos reforçada per una expressió com pobra noia!, etc.

(51). Que ho sigui (90b) en darrer terme no és tan estrany, ja que no es dóna cap de les circumstàncies que permeten que el pronom en posició de subjecte no sigui elidit.

- (52). L'altre tema de la frase és introduït per la construcció pel que fa a... També l'expressió parlant de... fa una funció semblant.
- (53). Val a dir, però, que predir el tema d'una frase no inicial en el discurs de pregunta i resposta és relativament fàcil. Però ja no ho és tant en altres tipus de discurs, com ja ha apuntat Kantor (1976).
- (54). Això mateix succeeix amb elements deíctics.
- (i) - Hi ha quelcom que desagradi a algú?  
- ~~#~~ Treballar em desagrada a mi.  
- A mi em desagrada treballar.

## 6. CONCLUSIONS

L'intent bàsic que ha vertebrat el present treball i en constitueix el leitmotiv fonamental era mostrar que la limitació del domini de la teoria lingüística a la frase, si bé en els inicis de la lingüística generativa resultava una estratègia de recerca convenient, ara ha esdevingut una limitació inadequada en la mesura que deixa sense explicació raonable molts fets lingüístics. Ho proven a bastament els fenòmens del català, la llengua sobre la qual hem centrat la nostra atenció, que hem examinat al capítol 2: l'anàfora de sentit, l'anàfora de referència, la definitització, l'expressió temporal, les conjuncions, etc. (els tres primers han estat detalladament tractats als capítols 4 i 5).

Si la gramàtica d'una llengua ha de ser un model de la competència lingüística dels parlants, cal ultrapassar els límits oracionals amb els quals hom ha identificat aquesta competència.



En realitat els parlants posseeixen un coneixement de la llengua que els permet de produir-ne i comprendre'n infinits textos o discursos coherents. Cal, doncs, construir gramàtiques el domini de les quals sigui el text o discurs.

L'existència de fenòmens lingüístics que superen els límits oracionals i per això no obtenen una explicació adequada a les gramàtiques oracionals comporta, d'una banda, abandonar la concepció del discurs com un simple fet de parla i considerar-lo com a objecte d'estudi lingüístic. Això, d'altra banda, fa necessària i esperançadorament profitosa l'elaboració d'una gramàtica del discurs.

L'interès per la construcció d'una gramàtica del discurs o text, sorgit en medis generativistes sobretot d'Europa, és relativament recent, però els seus antecedents són molt llunyans: l'obra dels formalistes russos, dels semiòlegs, de Z. Harris, etc., i fins i tot podríem remuntar-nos encara a la retòrica clàssica. La recerca lingüística en aquest sentit conforma fins ara un bon nombre d'intents, tanmateix considerables però que en tot cas no són unitaris. Algunes de les propostes presentades, com la de l'alemany E. Lang (1971), resulten una simple ampliació de la gramàtica oracional. D'altres, com les de J.S. Petöfi (1971) i T. van Dijk (1972a), en canvi, comporten una reestructuració dels principis de la lingüística generativa. La majoria dels treballs dels lingüistes russos i dels de parla alemanya consideren que una gramàtica del text o discurs constitueix un brot renovador i progressiu en la lingüística que explica més satisfactòriament la facultat del llenguatge. Nosaltres, tot i que no ens identifiquem plenament amb les seves propostes, som també

d'aquest mateix parer.

Una gramàtica del discurs pensem que ha d'atendre els aspectes pragmàtics del llenguatge, però sense caure en la confusió de la Teoria de la Semàntica Generativa, que no distingeix els fenòmens pragmàtics dels més exactament discursius. En aquest sentit a 3.2.2.1.2 hem demostrat que els actes de llenguatge anomenats indirectes, que alguns lingüistes consideren de naturalesa pragmàtica, en el marc discursiu es converteixen en actes de llenguatge implícits. Per a això, però, s'han de donar determinades condicions situacionals i s'han d'atendre els principis conversacionals establerts per H.P. Grice (1975). D'altra banda, la gramàtica del discurs pot oferir per als actes de llenguatge directes i indirectes una explicació unitària i més simple que les solucions proposades en l'àmbit de les gramàtiques oracionals.

Tampoc les pressuposicions (que, com les implicacions, juguen un paper fonamental en la coherència textual) no poden ser tractades com si fossin únicament fenòmens pragmàtics, atès que s'hi interrelaciona la semàntica i la pragmàtica. En el domini del discurs esdevé possible donar compte d'allò que amb T. Veneman (1973) hem anomenat fons pressuposicional. A 3.2.2.2.2 hem demostrat també que les pressuposicions existencials, les pressuposicions de veritat i les pressuposicions que controlen les restriccions seleccionals són pressuposicions del mateix tipus.

Als dos darrers capítols hem mostrat que les teories sobre l'anàfora proposades pels partidaris de la gramàtica oracional resulten insuficients i artificioses a l'hora d'explicar l'anàfora en la seva totalitat, justament perquè en limiten l'estudi al marc oracional. La qüestió de l'anàfora en general i de l'anàfo-

ra de referència en particular fan convenient el refús de la hipòtesi segons la qual la gramàtica oracional podria donar compte de la competència lingüística dels parlants, en el nostre cas concret dels catalanoparlants.

Al capítol 4 hem assenyalat la necessitat de no identificar, en contra d'alguns lògics, la pressuposició d'unicitat amb la pressuposició de referència dels SNs definits. Hem demostrat també que la pressuposició d'existència de referent no és una propietat exclusiva dels SNs definits en català, i que no és tampoc una propietat de tots els SNs definits. A propòsit de la pressuposició d'unicitat dels SNs definits, hem mostrat que era causada per la informació predictable que els esmentats SNs aporten, és a dir, perquè aquests SNs són recuperables des del context discursiu, des del context situacional o des del coneixement general compartit pels parlants. La gramàtica del discurs podrà donar compte de la unicitat d'aquests SNs derivant-los de SNs modificats per una relativa restrictiva que serà superficialment eliminada en determinades circumstàncies (ja indicades).

Finalment, les condicions que regeixen la pronominalització referencial i l'el·lipsi de referència en el discurs, estudiades en el capítol 5, ens permeten de concloure que:

1. La pronominalització està estretament relacionada amb tots els casos d'elisió de base referencial, és a dir, l'elisió d'elements referencials té lloc després de la pronominalització.
2. La pronominalització actua sempre cap endavant. No existeix, doncs, la pronominalització enrera.
3. Les condicions que governen la pronominalització de referèn-

cia es relacionen estretament amb les condicions que regeixen el discurs en general (per exemple, amb les establertes per H.P. Grice (1975)), i la seva transgressió pot donar lloc a una sèrie d'implicacions.

4. Algunes de les condicions que governen l'anàfora de referència són vàlides per a l'anàfora de sentit.
5. Des d'una teoria del discurs esdevé possible d'establir les condicions generals que regeixen tots els processos anafòrics, és a dir, resulta factible l'elaboració d'una teoria homogènia dels processos anafòrics.

La lingüística del discurs ens permet, doncs, uns passos ulteriors en el coneixement dels mecanismes segons els quals l'home parla una llengua.

**7. BIBLIOGRAFIA**

- Alonso, A. (1957), "Estilística y gramática del artículo" a Estudios lingüísticos, temas españoles, Madrid, p.125-60.
- Allwood, J. et al. (eds.) (1977), Logic and Linguistics, Cambridge.
- Anderson S.R. - Kiparsky, P. (eds.) (1973), A Festschrift for M. Halle, New York.
- Argente, J.A. (1976a), "Li vaig veure les cuixes", Els Marges, 6, p.103-110.
- Argente, J.A. (1976b), "Un exercici d'anàlisi transformacional en torn del pronom EN" a V. Sánchez de Zavala (ed.) (1976), p.13-47.
- Austin, J.L. (1962), How to Do Things with Words, London. Empro la traducció francesa de Seuil, Paris, 1970.
- Bach, E. (1964), An Introduction to Transformational Grammars, New York.
- Bach, E. (1968), "Noun and Noun Phrases" a E. Bach - R.T. Harms (eds.) (1968), p.91-124.
- Bach, E. (1970), "Problominalization", Linguistic Inquiry, 1, 1, p.121-122.
- Bach, E. - Harms, R.T., (eds.) (1968), Universals in Linguistics Theory, New York.
- Badia, A.M. (1962), Gramática Catalana, Madrid.
- Baker, C.L. (1973), Definiteness and Indefiniteness in English, IULC, Bloomington.
- Bally, C. (1926), "L'expression des idées de sphère personnelle et de solidarité dans les langues indo-européennes" a Festschrift L. Gauchat, Aarau, p.68-78.
- Bally, C. (1950), Linguistique générale et linguistique française, Berna. Empro la traducció italiana d'Ed. Il Saggiatore, Milano, 1963.
- Bar-Hillel, Y. (1954), "Indexical Expressions", Mind, 63, p.359-379. Empro la versió castellana apareguda a T.M. Simpson (ed.) (1973), p.89-118.
- Bar-Hillel, Y. (1971), "Out of the Pragmatic Wastebasket", Lin-

- guistic Inquiry, 2,3, p.401-406.
- Barthes, R. (1966), "Introduction à l'analyse structurale des récits", Communications, 8, p.1-27.
- Bellert, I. (1970), "Conditions for Coherence of Texts", Semiotica, 2, p.335-363.
- Bellert, I. (1973), "On Various Solutions of the Problem of Presupposition" a J.S. Petöfi - H. Rieser (eds.) (1973), p. 79-95.
- Bello, A. (1847), Gramática de la Lengua Castellana, Buenos Aires. Empro l'edició de 1970.
- Benveniste, E. (1946), "Structure des relations de personne dans le verbe" a E. Benveniste (1966).
- Benveniste, E. (1956), "La nature des pronoms" a E. Benveniste (1966).
- Benveniste, E. (1958), "De la subjectivité dans le langage" a E. Benveniste (1966).
- Benveniste, E. (1959), "Les relations de temps dans le verbe français" a E. Benveniste (1966).
- Benveniste, E. (1962), "Les niveaux de l'analyse linguistique" a E. Benveniste (1966).
- Benveniste, E. (1963), "La philosophie analytique et le langage" a E. Benveniste (1966).
- Benveniste, E. (1966), Problèmes de Linguistique Générale, Paris.
- Benveniste, E. (1966b), "La forme et le sens dans le langage" a E. Benveniste (1974).
- Benveniste, E. (1970), "L'appareil formel de l'énonciation" a E. Benveniste (1974).
- Benveniste, E. (1974), Problèmes de Linguistique Générale II, Paris.
- Berruto, G. (sense data), La semantica, Bologna.
- Bierwisch, M. (1965), "Review Discourse Analysis Reprints" Linguistics, 13, p.61-73.
- Bierwisch, M. (1970), "On Classifying Semantic Features" a M. Bierwisch - K.E. Heidolph (eds.) (1970). Empro la versió castellana de V. Sánchez de Zavala (ed.) (1976), Semántica y sintaxis en la lingüística transformatoria, Madrid, p.105-140.
- Bierwisch, M. - Heidolph, K.E. (eds.) (1970), Progress in Linguistics, The Hague.
- Blecua, J.M. (1973), Revolución en lingüística, Barcelona.
- Bloomfield, L. (1933), Language, New York. Empro també la versió catalana de Seix Barral, Barcelona, 1978.
- Bolinger, D. (1977), Pronouns and Repeated Nouns, IULC, Bloomington.
- Bréal, M. (1877), Mélanges de mytologie et de linguistique, Paris.
- Bremond, C. (1966), "La logique des possible narratifs", Communications, 8, p.60-76.
- Bresnan, J. (1971), "A Note on the Notion 'Identity of Sense Anaphora'", Linguistic Inquiry, 2, 4, p.589-596.
- Brown, R. - Gilman, A. (1960), "The Pronouns of Power and Solidarity" a T.A. Sebeok (ed.) (1960), p.253-276.
- Bühler, K. (1934), Sprachtheorie, Jena. Empro la traducció castellana de Revista de Occidente, Madrid, 1967.
- Buyskens, E. (1943), Les langages et le discours, Bruxelles.
- Camps, V. (1976), Pragmática del lenguaje y filosofía analítica, Barcelona.
- Carnap, R. (1947), Meaning and Necessity, Chicago. Empro la segona edició de 1956.
- Chomsky, N. (1957), Syntactic Structures, The Hague. Empro la traducció castellana de Siglo XXI, México, 1974.
- Chomsky, N. (1965), Aspects of the Theory of Syntax, Cambridge, Mass.
- Chomsky, N. (1964a), "Current Issues in Linguistic Theory" a J. Fodor - J.J. Katz (eds.) (1964) p.50-118.
- Chomsky, N. (1964b), "Degrees of Grammaticalness" a J. Fodor -

- J.J. Katz (eds.) (1964), p.384-99.
- Chomsky, N. (1970), "Deep Structure, Surface Structure and Semantic Interpretation" a D.D. Steinberg - L.A. Jakobovits (eds.) (1971) p.83-216.
- Chomsky, N. (1972a), "Some Empirical Issues in the Theory of Transformational Grammar" a S. Peters (ed.) (1972), p.171-188.
- Chomsky, N. (1972b), Studies on Semantics in Generative Grammar, The Hague.
- Chomsky, N. (1975a), Reflections on Language, New York.
- Chomsky, N. (1975b), Questions of Form and Interpretation. Empro la versió castellana de Revista Teorema, València, 1977.
- Cole, P. (1975), "Referential Opacity, Attributiveness and the Performative Hypothesis", C.L.S., 11, Chicago, p.672-686.
- Cole, P. - Morgan, J. (eds.) (1975), Syntax and Semantics. 3 Speech Acts, New York.
- Cole, P. - Sadock, J.M. (eds.) (1977), Syntax and Semantics 8. Grammatical Relations, New York.
- Curtius, E.R. (1948), Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter, Berna. Empro la versió castellana de Fondo de Cultura Económica, Madrid, 1955.
- Danes, F. (ed.) (1974), Papers on Functional Sentence Perspective, The Hague.
- Davidson, D - Harman, G. (eds.) (1972), Semantics of Natural Language, Dordrecht.
- Davison, A. (1975), "Indirect Speech Acts and What to Do with them", a P. Cole - J. Morgan (eds.) (1975), p.143-186.
- Dean Fodor, J. (1976), The Linguistic Description of Opaque Contexts, IULC, Bloomington.
- Delisle, G.L. (1973), Discourse and Backward Pronominalization, IULC, Bloomington.
- Dijk, T. van (1970), "Sémantique générative et théorie des textes", Linguistics, 62, p.66-95.
- Dijk, T. van (1971), "Some Problems of Generative Poetics", Poetics, 2, p.5-35.
- Dijk, T. van (1972a), Some Aspects of Text Grammars, The Hague.
- Dijk, T. van (1972b), "Aspects d'une théorie générative du texte poétique" a A.J. Greimas (ed.) (1972), p.180-206.
- Dijk, T. van (1972c), "Foundations for Typologies of Texts", Semiotica, 6,4, p.297-323.
- Dijk, T. van (1972d), "On the Foundations of Poetics", Poetics, 5, p.89-123.
- Dijk, T. van (1972e), Beiträge zur generativen Poetik, München. Empro traducció italiana Ed. Il Molino, Bologna, 1976.
- Dijk, T. van (1973a), "Models for Texts Grammars", Linguistics, 105, p.35-68.
- Dijk, T. van (1973b), "Pragmatics, Presuppositions and Context Grammars", no publicat.
- Dijk, T. van (ed.) (1976), Pragmatics of Language and Literature, Amsterdam.
- Dijk, T. van (1977a), Text and Context, London.
- Dijk, T. van (1977b), "Connectives in Text Grammar and Text Logic", a T. van Dijk - J.S. Petöfi (eds.) (1977), p.11-63.
- Dijk, T. van - Petöfi, J.S. (eds.) (1977), Grammars and Descriptions, Berlin.
- Dijk, T. van - Kintsch, W. (1977), "Cognitive Psychology and Dig course: Recalling and Summarizing Stories", a W. Dressler (ed.) (1977), p.61-80.
- Dik, S.C. (1972), Coordination, Amsterdam.
- Dik, S.C. (1978), Functional Grammar, Amsterdam.
- Donnellan, K. (1971), "Reference and Definite Descriptions" a D. Steinberg - L.A. Jakobovits (eds.) (1971), p.100-114.
- Donnellan, K. (1972), "Proper Names and Identifying Descriptions" a D. Davidson - D. Harman (eds.) (1972), p.356-379.
- Dougherty R. (1969), "An Interpretative Theory of Pronominal Re-

- ference", Foundations of Language, 5, p.488-519.
- Dressler, W. (1970), "Towards a Semantic Deep Structure of Discourse Grammar", C.L.S., 6, Chicago, p.202-209.
- Dressler, W. (1972), Einführung in die Textlinguistik, Tübingen. Empro la traducció italiana: Officina edizioni, Roma, 1974.
- Dressler, W. (ed.) (1977) Current Trends in Textlinguistics, Berlin.
- Ducrot, O. (1972), Dire et ne pas dire, Paris.
- Fabra, P. (1956), Gramàtica Catalana, Barcelona.
- Fauconnier, G. (1974), La coréférence: syntaxe ou sémantique?, Paris.
- Fiengo, R. (1977), "On Trace Theory", Linguistic Inquiry, 8, 1, p.35-62.
- Fillmore, C. (1966), "Deictic Categories in the Semantics of come", Foundations of Language, 2, p.219-227.
- Fillmore, C. (1968), "The Case for Case", a E. Bach - R. Harms (eds.) (1968), p.1-90.
- Fillmore, C. (1969), "Types of lexical information" a F. Kiefer (ed.) (1969), p.109-137.
- Fillmore, C. (1971), Santa Cruz lectures on Deixis, IULC, Bloomington.
- Fillmore, C. (1972), "A grammarian looks to sociolinguistics", Monograph Series on Languages and Linguistics, 25, Georgetown, p.273-287.
- Fillmore, C. (1974a), "Pragmatics and the description of discourse" a C. Fillmore, G. Lakoff, et al. (eds.) (1974), p.V1-V21.
- Fillmore, C. (1974b), "The future of semantics" a C. Fillmore, G. Lakoff, et al. (eds.) (1974), p.IV1-IV37.
- Fillmore, C. (1977), "The Case for Case Reopened" a P. Cole - J. M. Sadock (eds.) (1977), p.59-82.
- Fillmore, C., Lakoff, G., Lakoff, R. (eds.) (1974), BS<sup>3</sup>, Berkeley Studies in Syntax and Semantics, vol.1, Berkeley.
- Fillmore, C. - Langendoen, D.T. (eds.) (1971), Studies in Linguistic Semantics, New York.
- Fodor, J.A. - Katz, J.J. (eds.) (1964), The Structure of Language, New York.
- Fraser, B. (1973), "On accounting for illocutionary forces" a S.R. Anderson - P. Kiparsky (eds.) (1973), p.287-307.
- Frege, G. (1892), "Über Sinn und Bedeutung". Empro la versió castellana que es troba a G. Frege, Estudios sobre semántica, Barcelona, 1971, p.49-84.
- Frei, H. (1944), "Systèmes de déictiques", Acta Linguistica, 4, p.111-129.
- García Berrio, A. - Vera Luján, A. (1977), Fundamentos de Teoría Lingüística, Madrid.
- García Berrio, A. (1978), "Lingüística del texto y texto lírico", Revista Española de Lingüística, 8,1, p.19-75.
- Garner, R. (1971), "Presupposition in Philosophy and Linguistics" a C. Fillmore - D.T. Langendoen (eds.) (1971), p.22-42.
- Gleason, Jr., H.A. (1968), "Contrastive Analysis in Discourse Structure", Monograph Series of Languages and Linguistics, 21, Georgetown, p.39-63.
- Greenberg, J.H. (1963), Universals of Language, Cambridge, Mass.
- Greimas, A.J. (1966a), "Éléments pour une théorie de l'interprétation du récit mythique", Communications, 8, p.28-59.
- Greimas, A.J. (1966b), Sémantique structurale, Paris.
- Greimas, A.J. (1970), Du Sens. Essais sémiotiques, Paris.
- Greimas, A.J. (1972) (ed.) Essais de sémiotique poétique, Paris.
- Grice, H.P. (1975), "Logic and Conversation" a P. Cole - J. Morgan (eds.) (1975), p.41-58.
- Grimes, J.E. (1975), The Thread of Discourse, The Hague.
- Grinder, J.T. (1976), On Delation Phenomena in English, The Hague.

- Grinder, J.T. - Postal, P.M. (1971), "Missing Antecedents", Linguistic Inquiry, 2,3, p.269-312.
- Gordon, G. - Lakoff, G. (1971), "Conversational Postulates" a P. Cole - J. Morgan (eds.) (1975), p.83-106.
- Gutwinsky, W. (1976), Cohesion in Literary Text, The Hague.
- Hall-Partee, B. (1972), "Opacity, Coreference and Pronouns" a D. Davidson - D. Harm (eds.) (1972), p.415-441.
- Halliday, M.A. (1964), "The Linguistic Study of Literary Texts" a H.G. Lunt (ed.) (1964), Proceeding in Ninth International Congress of Linguistics, The Hague, p.302-307.
- Halliday, M.A. (1974), "The Place of Functional Sentence Perspective in the System of Linguistic Description" a F. Danes (ed.) (1974), p.43-53.
- Hankamer, J. - Sag, I. (1976), "Deep and Surface Anaphora", Linguistic Inquiry, 7,3, p.391-426.
- Harman, G. (ed.) (1974), On Noam Chomsky: Critical Essays, New York.
- Harris, J. (1771), Hermes or A Philosophical Inquiry Concerning Universal Grammar, London. Empro la tercera edició.
- Harris, Z.S. (1952a), "Discourse Analysis", Language, 28,1. Reimprés a J. Fodor - J.J. Katz (eds.) (1964), p.355-384.
- Harris, Z.S. (1952b), "Discourse Analysis. A simple Text", Language, 28,4. Reimprés a Z.S. Harris (1970), p.349-372.
- Harris, Z.S. (1952c), "Culture and Style in extended Discourse", reimprés a Z. Harris (1970), p. 373-379.
- Harris, Z.S. (1957), "Co-ocurrence and transformation in linguistic structure", Language, 33, p.283-340. Reimprés a J. Fodor - J.J. Katz (eds.) (1964), p.155-210.
- Harris, Z.S. (1968), Mathematical Structures of Language, New York.
- Harris, Z.S. (1970), Papers in Structural and Transformational Linguistics, Dordrecht.
- Harweg, R. (1968), Pronomina und Textkonstitution, München.
- Hawkins, J.A. (1977a), "The Pragmatics of Definiteness, Part I", Linguistische Berichte, 47, p.1-27.
- Hawkins, J.A. (1977b), "The Pragmatics of Definiteness, Part II", Linguistische Berichte, 48, p.1-27.
- Heindricks, W. (1967), "On the Notion 'Beyond the Sentence'", Linguistics, 37, p.12-51.
- Heindricks, W. (1974), "The Relation between Linguistics and Literature", Poetics, 11, p.5-22.
- Heindricks, W. (1976), Semiología del discurso literario, Madrid.
- Heringer, J.T. (1969), "Indefinite Noun Phrases and Referential Opacity", C.L.S., 5, Chicago, p.89-97.
- Heringer, J.T. (1976), Some Grammatical Correlates of Felicity Conditions and Presuppositions, IULC, Bloomington.
- Hernanz, M.L. (1978), "Oració i fragments: vers una definició conjunta", Els Marges, 13, p.88-102.
- Hernanz, M.L. (1979), "Oració i fragments: solució transformacional o interpretativa?", Els Marges, 15, p.81-93.
- Hintikka, J. (1969), "Semantics for Propositional Attitudes" a L. Linsky (ed.) (1971), Reference and Modality, Oxford, p.145-167.
- Hjelmslev, L. (1937), "La nature du pronom". Empro la traducció castellana apareguda a L. Hjelmslev (1972), Ensayos Lingüísticos, Madrid, p.253-261.
- Hjelmslev, L. (1943), Omkring Sprogteoriens Grundlaeggelse, København. Empro la versió castellana de Gredos, Madrid, 1971.
- Hlavsa, Z. (1976), "Toward a Definition of a Text", Studia Grammatica, 11, p.41-45.
- Hockett, C. (1958), A Course in Modern Linguistics, New York.
- Horn, L.R. (1969), "A Presuppositional Analysis of only and even" a C.L.S., 5, Chicago, p.98-107.
- Horn, L. (1972), On the Semantic Properties of Logical Operators in English, IULC, Bloomington.



- Hymes, D. (ed.) (1974), Studies in the History of Linguistics: traditions and paradigms, Bloomington.
- Ihwe, J. (1972), "On the Foundations of a General Theory of Narrative Structure", Poetics, 3, p.5-13.
- Ihwe, J. (1973), "On the Validation of Text-Grammars in the 'Study of Literature'" a J.S. Petöfi - H. Rieser (eds.) (1973), p.300-346.
- Ihwe, J. - Rieser, H. - Köch, W. - Rüttenauer, M. (1971), "Informationen über das Konstanzer Projekt 'Textlinguistik'", Linguistische Berichte, 13, p.105-106.
- Jackendoff, R.S. (1972), Semantic Interpretation in Generative Grammar, Cambridge, Mass.
- Jacobs, R.A. - Rosenbaum, P.S. (1968), English Transformational Grammar, London.
- Jacobs, R.A. - Rosenbaum, P.S. (eds.) (1970), Readings in Transformational Grammar, Waltham.
- Jakobson, R. (1957), "Shifters, Verbal Categories, and Russian Verbs". Empro la traducció francesa apareguda a R. Jakobson (1963), Essais de Linguistique Générale, Paris, p.176-196.
- Jakobson, R. (1960), "Linguistics and Poetics" a T.A. Sebeok (ed.) (1960), p.350-377.
- Jakobson, R. (1963), Questions de Poétique, Paris.
- Jespersen, O. (1924), The Philosophy of Grammar, London. Empro la traducció castellana d'Anagrama, Barcelona, 1968.
- Kachru, B.B. et al. (eds.) (1971), Issues in Linguistics Papers in Honor of H. and R. Kahane, Urbana.
- Kantor, R.N. (1976), "Discourse Phenomena and Linguistic Theory", Working Papers in Linguistics, 21, Ohio, p.161-188.
- Karttunen, L. (1969) "Pronouns and Variables", C.L.S., 5, Chicago, p.108-116.
- Karttunen, L. (1971a), Discourse and Referents, IULC, Bloomington.
- Karttunen, L. (1971b), "The Logic of English Predicate Complement Constructions", IULC, Bloomington.
- Karttunen, L. (1973), "Presuppositions of Complex Sentences", Linguistic Inquiry, 4,2, p.169-193.
- Karttunen, L. (1974), "Presupposition in Linguistic Context", Theoretical Linguistics, 1,2, p.181-194.
- Katz, J.J. (1964), "Semi-sentences" a J. Fodor - J.J. Katz (eds.) (1964), p.400-416.
- Katz, J.J. (1966a), "Mr. Pfeiffer on questions of reference", Foundations of Language, 2, p.241-244.
- Katz, J.J. (1966b), The Philosophy of Language, New York.
- Katz, J.J. (1967), "Recent Issues in Semantic Theory", Foundations of Language, 3, p.124-194.
- Katz, J.J. (1972), Semantic Theory, New York.
- Katz, J.J. (1973), "Interpretative Semantics meets the Zombies: A Discussion of the Controversy about Deep Structure", Foundations of Language, 9, p.549-596.
- Katz, J.J. - Fodor, J. (1963), "The Structure of Semantic Theory" a J. Fodor - J.J. Katz (eds.) (1964), p.479-518.
- Katz, J.J. - Postal, P.M. (1964), An Integrated Theory of Linguistic Descriptions, Cambridge, Mass.
- Katz, J.J. - Langendoen, D.T. (1976), "Pragmatics and Presupposition", Language, 52, p.1-17.
- Keenan, E.L. (1971), "Two Kinds of Presupposition in Natural Language" a C. Fillmore - D.T. Langendoen (eds.) (1971), p.41-60.
- Keenan, E.L. (1972), "On Semantically Based Grammar", Linguistic Inquiry, 3,4, p.413-462.
- Keith Perceval, W. (1976), "The Applicability of Kuhn's Paradigms to the History of Linguistics", Language, 52,2, p.285-294.
- Kempson, R.M. (1976), Presupposition and the Delimitation of Semantics, Cambridge.
- Kiefer, F. (ed.) (1969), Studies in Syntax and Semantics, Dor-

drecht.

- Kiefer, F. (1973), "On Presuppositions" a F. Kiefer - N. Ruwet (eds.) (1973), p.218-242.
- Kiefer, F. - Ruwet, N. (eds.) (1973), Generative Grammar in Europe, Dordrecht.
- Kinneavy, J.L. (1971), A Theory of Discourse, New Jersey.
- Kinstsch, W. - Dijk, T. van (1975), "Comment on se rapelle et on résume des histoires", Langages, 40, p.98-128.
- Kiparsky, P. i C. (1971), "Fact" a D.D. Steinberg - L.A. Jacobovits (eds.) (1971), p.345-369.
- Klima, E.S. (1964), "Negation in English" a J. Fodor - J.J. Katz (eds.) (1964), p.246-323.
- Krámský, J. (1972), The Article and the Concept of Definiteness in Language, The Hague.
- Kripke, S. (1972), "Naming and Necessity" a D. Davidson - G. Harman (eds.) (1972), p.253-355.
- Kristeva, J. et al. (1975), Langue Discourse, Société. Pour Émile Benveniste, Paris.
- Kuhn, T.S. (1970a), The Structure of Scientific Revolutions, Chicago. Empro la versió castellana de Fondo de Cultura Económica, México, 1970.
- Kuhn, T.S. (1970b), "Consideración en torno a mis críticos" a I. Lakatos - A. Musgrave (eds.) (1970), p.391-454.
- Kummer, W. (1972), "Outlines of a Model of Discourse Grammar", Poetics, 3, p.29-55.
- Kummer, W. (1973), "Pragmatic Implications" a J.S. Petöfi - H. Rieser (eds.) (1973), p.96-112.
- Kuno, S. (1972a), "Pronominalization, Reflexivization, and Direct Discourse", Linguistic Inquiry, 3,2, p.161-196.
- Kuno, S. (1972b), "Functional Sentence Perspective", Linguistic Inquiry, 3,3, p.269-320.
- Kuno, S. (1975), "Three Perspectives in Functional Approach to

Syntax" a C.L.S.: Functionalism, Chicago, p.236-276.

- Kuno, S. (1977), "Generative Discourse Analysis in America" a W. Dressler (ed.) (1977), p.275-294.
- Kuno, S. - Kaburaki, E. (1977), "Empathy and Syntax", Linguistic Inquiry, 8,4, p.627-672.
- Kuroda, S.Y. (1968), "English Relativization and Certain Related Problems", Language, 44, 2, p.244-266.
- Kuroda, S.Y. (1969), "Remarks on selectional restrictions and presuppositions" a F. Kiefer (ed.) (1969), p.138-167.
- Kuroda, S.Y. (1975), "Réflexions sur les fondaments de la théorie de la narration" a J. Kristeva et al. (1975), p.260-293.
- Lakatos, I. - Musgrave, A. (eds.) (1970), Criticism and the Growth of Knowledge: Proceedings of the International Colloquium in the Philosophy of Science, London, 1965, Cambridge. Empro la traducció castellana de Grijalbo, Buenos Aires, 1975.
- Lakoff, G. (1968a), Counterparts or the problems of reference in Transformational Grammar. IULC, Bloomington.
- Lakoff, G. (1968b), Pronouns and Reference, IULC, Bloomington.
- Lakoff, G. (1971), "On Generative Semantics" a D.D. Steiberg - L.A. Jacobovits (eds.) (1971), p.232-296.
- Lakoff, G. (1972a), "Linguistics and Natural Logic" a D. Davidson - G. Harman (eds.) (1972), p.545-665.
- Lakoff, G. (1972b), "Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts", C.L.S., 8, Chicago, p.183-228.
- Lakoff, G. (1973), "Fuzzy Grammar and the Performance / Competence Terminology Game", C.L.S., 9, Chicago, p.271-291.
- Lakoff, G. (1974), Pragmatics in Natural Language, LAUT, Trier.
- Lakoff, G. - Ross, J.R. (1973), Is Deep Structure Necessary?, IULC, Bloomington.
- Lakoff, R. (1970), "Tense and its Relation to Participants", Language, 46,4, p. 832-844.

- Lakoff, R. (1971), "If's, and's, and but's about conjunction" a C. Fillmore - D.T. Langendoen (eds.) (1971), p.114-149.
- Lakoff, R. (1972), "Language in context", Language, 48, 4, p.907-927.
- Lakoff, R. (1977), "What you Can Do with Words: Politeness, Pragmatics and Performatives" a Rogers, A. et al. (1977), p. 79-106.
- Lang, E. (1971), "Quand une 'grammaire du texte' est-elle plus adéquate qu'une 'grammaire de phrase'?", Langages, 26, p. 75-80.
- Langacker, R. (1969a), "On Pronominalization and the Chain of Command" a D. Reibel - S. Schane (eds.) (1969), p.160-186.
- Langacker, R. (1969b), "Mirror Images Rules I: Syntax", Language, 45,3, p.575-598.
- Lausberg, H. (1960), Handbuch der Literarischen Rhetorik, München. Empro la traducció castellana de Gredos, Madrid, 1975.
- Lasnik, H. (1976), "Remarks on Coreference", Linguistic Analysis, 2,1, p.1-22.
- Lázaro Carreter, F. (1975), "El problema del artículo en español: Una lanza por Bello" a Homenaje a la memoria de Don Antonio Rodríguez Moñino (1910-1970), Madrid, p.347-371.
- Leech, G. (1974), Semantics, London. Empro la traducció castellana d'Alianza Editorial, Madrid, 1977.
- Lees, R.B. - Klima, E.S. (1963), "Rules for English Pronominalization", Language, 39, p.17-28.
- Levin, S.R. (1962), Linguistic Structures in Poetry, The Hague.
- Levin, S.R. (1964), "Poetry and Grammaticalness" a H.G. Lunt (ed.) (1964), Proceeding of the Ninth International Congress of Linguistics, The Hague, p.309-315.
- Lévi-Strauss, C. (1960), "La structure et la forme: Réflexions sur un ouvrage de V. Propp", Cahiers de l'Institut de Science Économique Appliquée, 99.
- Lewis, C.I. (1943-44), "The modes of Meaning" a L. Linsky (ed.) (1952), Semantics and the Philosophy of Language, Urbana.
- Linsky, L. (1971), "Reference and Referents" a D.D. Steinberg - L.A. Jacobovits (eds.) (1971), p.76-85.
- Lotman, Y. (1970), Struktura Khudozestvenogo Teksta, Moscova. Empro la traducció francesa: Gallimard, Paris, 1973.
- Lyons, J. (1968), Introduction to Theoretical Linguistics, London.
- Lyons, J. (ed.) (1970), New Horizons in Linguistics, London.
- Lyons, J. (1977a), Semantics, vol.I, Cambridge.
- Lyons, J. (1977b), Semantics, vol.II, Cambridge.
- Maclay, H. (1971), "Overview" a D.D. Steinberg - L.A. Jacobovits (eds.) (1971), p.157-182.
- Martinet, A. (1961), "Réflexions sur la phrase" a A. Martinet (1965), La linguistique synchronique, Paris.
- Martinet, A. (1967), Éléments de linguistique générale, Paris.
- Masterman, A. (1970), "La naturaleza de los paradigmas" a I. Lakatos - A. Musgrave (eds.) (1970), p.159-202.
- Matthews, P.H. (1974), Morphology, Cambridge, Mass.
- Marvà, J. (1934), Curs Superior de Gramàtica Catalana, Barcelona.
- McCawley, J.D. (1968a), "Concerning the Base Component of a Transformational Grammar", Foundations of Language, 4, p.243-269.
- McCawley, J.D. (1968b), "The Role of Semantics in a Grammar" a E. Bach - R.T. Harms (eds.) (1968), p.125-169.
- McCawley, J.D. (1968c), "Lexical Insertion in a Grammar without Deep Structure", Empro la versió castellana apareguda a V. Sánchez de Zavala (ed.) (1974), Semántica y Sintaxis en la Lingüística Transformatoria I, Madrid, p.259-275.
- McCawley, J.D. (1970), "Where do Noun Phrases Come from?", a R.A. Jacobs - P.S. Rosenbaum (eds.) (1970), p.166-183.
- McCawley, J.D. (1971a), "Interpretative Semantics meets Frankens

- tein", Foundations of Language, 7, p.285-296.
- McCawley, J.D. (1971b), "Tense and Time Reference in English" a C. Fillmore - D.T. Langendoen (eds.) (1971), p.97-114.
- McCawley, J.D. (1976), "iMadison Avenue, Si, Pennsylvania Avenue, No!" a J.D. McCawley (1979), p.221-227.
- McCawley, J.D. (1979), Adverbs, Vowels, and Other Objects of Wonder, New York.
- Meillet, A. (1912), Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes, Paris.
- Mel'cuk, I.A. (1973), "Linguistic Theory and Meaning ↔ Text type models" a R.J. Bogdan i I. Niinilvoto (eds.) (1973), Logic, Language, and Probability, Dordrecht, p.223-225.
- Mel'cuk, I.A. (1974), "Niveles de representación de enunciados y composición del modelo lingüístico Sentido ↔ Texto", Prohemio, 5,1, p.5-42.
- Mel'cuk, I.A. - Zolkovskij, A.K. (1970), "Towards a functioning Meaning ↔ Text model of language", Linguistics, 57, p. 11-47.
- Morgan, J.O. (1967), "English Structure above the Sentence Level", Monograph Series on Language and Linguistics, 20, Georgetown.
- Morgan, J.L. (1969), "On the Treatment of Presuppositions in Transformational Grammar", C.L.S., 5, Chicago, p.169-177.
- Morgan, J.L. (1971), "Sentence Fragments and the Notion 'Sentence'" a B.B. Kachru et al. (ed.) (1971), p.719-751.
- Morgan, J.L. (1975), "Some Interactions of Syntax and Pragmatics" a P. Cole - J. Morgan (eds.) (1975), p.289-304.
- Morris, C. (1946), Signs, Language and Behaviour. Empro la traducció de Losada, Buenos Aires, 1962.
- Mortara Garavelli, B. (ed.) (1977), Letteratura e Linguistica, Bologna.
- Nadal, J.M. (1975a), "Semàntica i sintaxi (Aspectes de la complementació en català)", Els Marges, 3, p.7-38.

- Nadal, J.M. (1975b), Aspectes de la complementació en català actual, tesi doctoral, UAB, Bellaterra.
- Nagel, E. (1961), The Structure of Science, New York.
- Nerlich, G. (1965), "Presupposition and entailment" a J.S. Petöfi - D. Frank (eds.) (1973), p.137-158.
- Ohmann, R. (1964), "Generative Grammar and the concept of Literary Style", Word, 20, p.423-39.
- Olshewsky, T.M. (ed.) (1969), Problems in the Philosophy of Language, New York.
- Oomen, U. (1971), "New Models and Methods in Text Analysis", Monograph Series on Language and Linguistics, 24, Georgetown, p.211-222.
- Paduceva, E.V. (1970), "Anaphoric Relations and their Representation in the Deep Structure of a Text" a M. Bierwisch - K. E. Heidolph (eds.) (1970), p.224-232.
- Palek, B. (1977), "Reference and Text" a T. van Dijk - J.S. Petöfi (eds.) (1977), p.359-394.
- Par, A. (1923), Sintaxi Catalana, Halle.
- Parret, H. (1971), Language and Discourse, The Hague.
- Parret, H. (1974), Discussing Language, The Hague.
- Perlmutter, D.M. (1970), "On the Article in English" a M. Bierwisch - K.E. Heidolph (eds.) (1970), p.233-48.
- Perlmutter, D.M. (1971), Deep and Surface Structure Constraints in Syntax, New York.
- Peters, S. (ed.) (1972), Goals of Linguistic Theory, New York.
- Petöfi, J.S. (1973), "Towards and Empirically Motivated Grammatical Theory of Verbal Texts" a J.S. Petöfi - H. Rieser (eds.) (1973), p.205-221.
- Petöfi, J.S. (1971), Transformations-grammatiken und eine ko-textuelle Texttheorie, Frankfurt.
- Petöfi, J.S. - Frank, D. (eds.) (1973), Präsuppositionen in Philosophie und Linguistik, Frankfurt.

- Petöfi, J.S. - García Berrio, A. (1978), Linguística del texto y crítica literaria, Madrid.
- Petöfi, J.S. - Rieser, H. (eds.) (1973), Studies in Text Grammar, Dordrecht.
- Petöfi, J.S. - Rieser, H. (1977), "Some Arguments against Counter-revolution", Linguistics, 188, p.11-12.
- Pike, K.L. (1964), "Discourse Analysis and Tagmeme Matrices", Oceanic Linguistics, 3, p.5-25.
- Plebe, A. (1961), Breve Storia della Retorica Antica, Milano.
- Popper, K. (1970), "La ciencia normal y sus peligros" a I. Lakatos - A. Musgrave (eds.) (1970), p.149-158.
- Postal, P.M. (1964), "Underlying and Superficial Linguistic Structure". Empro la versió castellana apareguda a A. Luria et al. (1973), Lenguaje y psiquiatria, Madrid, p.275-314.
- Postal, P.M. (1966), "On So-called Pronouns in English" a R.A. Jacobs - P.S. Rosenbaum (eds.) (1970), p.56-82.
- Postal, P.M. (1969), "Anaphoric Islands", C.L.S., 5, Chicago, p.205-239.
- Postal, P.M. (1970a), "On the Surface Verb Remind", Linguistic Inquiry, 1,1, p.37-120.
- Postal, P.M. (1970b), "On Coreferential Subject Deletion", Linguistic Inquiry, 1,4, p.439-500.
- Postal, P.M. (1971), Cross-Over Phenomena, New York.
- Postal, P.M. (1972a), "The Best Theory" a S. Peters (ed.) (1972), p.131-170.
- Postal, P.M. (1972b), "Some Further Limitations of Interpretative Theories of Anaphora", Linguistic Inquiry, 3,3, p.349-372.
- Propp, V. (1928), Morfologija Skazki, Leningrad. Empro la versió francesa de Seuil, Paris, 1970.
- Quine, W.O. (1953), "Reference and Modality" a L. Linsky (ed.) (1971), Reference and Modality, Oxford, p.17-34.
- Quine, W.O. (1960), Word and Object, Cambridge, Mass.
- Reibel, D. - Schane, S. (eds.) (1969), Modern Studies in English, New York.
- Reinhart, T. (1977), "Review Some Aspects of Texts Grammars", Language, 53,1, p.247-253.
- Rieser, H. (1973), "Sentence Grammar, Text Grammar, and Evaluation Problem" a J.S. Petöfi - H. Rieser (eds.) (1973), p.276-282.
- Rieser, H. (1975), "Review W. Dressler Einführung in die Textlinguistik", Foundations of Language, 12,3, p.445-450.
- Rigau, G. (1975), "Linguistic Inquiry i la gramàtica generativa transformacional", Els Marges, 4, p.79-88; Els Marges, 5, p.103-111.
- Rigau, G. (1976), "Anem o venim?", Els Marges, 8, p.33-53.
- Rivero, M.L. (1973), "Definite and Indefinite NPs in Spanish Noun Phrases", Proceeding of the III Linguistic Symposium on Roman-Languages, Bloomington.
- Rivero, M.L. (1975), "Referential Properties of Spanish NPs", Language, 51,11, p.32-48.
- Rivero, M.L. (1977a), "Specificity and Existence: A Reply", Language, 53,1, p.70-78.
- Rivero, M.L. (1977b), Estudios de Gramática Generativa del Español, Madrid.
- Rogers, A. et al. (1977), Proceeding of the Texas Conference on Performatives Presuppositions and Implicatures, Arlington.
- Rojas, N. (1977), "Referentiality in Spanish NPs", Language, 53, 1, p.61-69.
- Ross, J.R. (1967a), Constraints on Variables in Syntax, IULC, Bloomington.
- Ross, J.R. (1967b), "On the Cyclic Nature of English Pronominalization", a D. Reibel - S. Shane (eds.) (1967), p.187-200.
- Ross, J.R. (1970), "On Declarative Sentences" a R.A. Jacobs - P. S. Rosenbaum (eds.) (1970), p.222-272.

- Ross, J.R. (1972), "The Category Squish", C.L.S., 8, Chicago, p. 316-328.
- Ross, J.R. (1975), "Where to Do Things with Words" a P. Cole - J. Morgan (ed.) (1975), p.233-56.
- Russell, B. (1905), "On Denoting" a T.S. Olszewsky (ed.) (1969), p.300-311.
- Ruwet, N. (1967), Introduction à la Grammaire Générative, Paris.
- Ruwet, N. (1975), "Parallélismes et déviations en poésie" a J. Kristeva et al. (1975), p.307-51.
- Sadock, J.M. (1974), Towards a Linguistic Theory of Speech Acts, New York.
- Sadock, J.M. (1975), "The Self, interpretative Underbelly of Generative Semantics" a P. Cole - J. Morgan (eds.) (1975), p.383-396.
- Sánchez de Brozas, F. (1587), Minerva. Empro la versió de Càtedra, Madrid, 1976.
- Sánchez de Zavala, V. (1976), "Sobre una ausencia en castellano" a V. Sánchez de Zavala (ed.) (1976), p.195-254.
- Sánchez de Zavala, V. (ed.) (1976), Estudios de Gramática Generativa, Barcelona.
- Sanders, G.A. (1970a), Some General Grammatical Processes in English, IULC, Bloomington.
- Sanders, G.A. (1970b), "On the Natural Domain of Grammar", Linguistics, 63, p.51-123.
- Saussure, F. de (1915a), Curso de Lingüística General, Buenos Aires, setena edició.
- Saussure, F. de (1915b), Corso de Linguistica Generale. (Commento di Tullio di Mauro), Bari, 1972.
- Scinto, L.F.Jr. (1977), "Textual Competence: A Preliminary Analysis of Orally Generated Texts", Linguistics, 194, p.5-34.
- Schmerling, S. (1975), "Asymmetric Conjunction and Rules of Conversation" a P. Cole - J. Morgan (eds.) (1975), p.211-232.
- Schmidt, S.J. (1973), Texttheorie, München. Empro la traducció castellana de Càtedra, Madrid, 1977.
- Searle, J.R. (1957-58), "Russell's Objections to Frege's Theory of Sense and Reference" a T.M. Simpson (ed.) (1973), p. 43-56.
- Searle, J.R. (1969), Speech Acts, London. Empro la traducció francesa d'Ed. Hermann, Paris, 1972.
- Searle, J.R. (1972), "Chomsky's Revolution in Linguistics" a G. Harman (ed.) (1974), p. 2-33.
- Searle, J.R. (1975), "Indirect Speech Acts" a P. Cole - J. Morgan (eds.) (1975), p.59-82.
- Searle, J.R. (1976), "A Classification of Illocutionary Acts", Language in Society, 5,1, p.1-23.
- Sebeok, T.A. (ed.) (1960), Style in Language, Cambridge, Mass.
- Sgall, P. (1973), Conditions of the Use of Sentences and a Semantic Representation of Topic and Focus, LAUT, Trier.
- Simonin-Grumbach, S. (1975), "Pour une typologie des textes" a J. Kristeva et al. (eds.) (1975), p.85-121.
- Simpson, T.M. (ed.) (1973), Semántica filosófica: problemas y discusiones, Buenos Aires.
- Slakta, D. (1974), "Essai pour Austin", Langue française, 21, p. 90-105.
- Smith, C.S. (1964), "Determiners and Relative Clauses in a Generative Grammar of English" a D. Reibel - S. Shane (eds.) (1969), p.247-263.
- Solà, J. (1973), Estudis de Sintaxi Catalana,II, Barcelona.
- Sommerstein, A. (1972), "On the So-called Definite Article in English", Linguistic Inquiry, 3,2, p.197-210.
- Spitzer, L. (1926), "Stilistica e Linguistica". Empro la versió que es troba a Critica Stilistica e Storia del Linguaggio, Bari, 1954.
- Stalnaker, R.C. (1970), "Pragmatics" a D. Davidson - G. Harman (eds.) (1972), p.380-397.

- Stalnaker, R.C. (1977), "Pragmatic Presupposition" a A. Rogers et al. (1977), p.135-148.
- Steinberg, D.D. - Jacobovits, L.A. (eds.) (1971), Semantics, Cambridge, Mass.
- Strawson, P.F. (1950), "On Referring" a T.M. Simpson (ed.) (1973), p.57-86.
- Tesnière, L. (1959), Éléments de Syntaxe Structurale, Paris.
- Thomason, R.H. (1977), "Where Pragmatics Fits in" a A. Rogers et al. (1977), p.161-166.
- Thorne, J.P. (1965), "Stylistics and Generative Grammar", Journal of Linguistics, 1, p.49-59.
- Thorne, J.P. (1972), "On the Notion Definite", Foundations of Language, 8,4, p.562-568.
- Todorov, T. (1966), "Les catégories du récit littéraire", Communications, 8, p.125-151.
- Todorov, T. (1969), Grammaire du Décaméron, The Hague.
- Trubetzkoy, N. (1939), "Le rapport entre le déterminé, le déterminant et le défini", Mélanges de Linguistique offerts à C. Bally, Genève, p.75-82.
- Vendler, Z. (1967), Linguistics and Philosophy, New York.
- Vendler, Z. (1970), "Les performatifs en perspective", Langages, 17, p.73-90.
- Vennemann, T. (1973), Topics, Sentence Accent, Ellipsis: A proposal for their formal treatment, LAUT, Trier.
- Voeglin, C.F. (1960), "Casual and Noncasual Utterances within Unified Structure" a T. Sebeok (ed.) (1960), p.57-69.
- Wasow, T. (1975), "Anaphoric Pronouns and Bound Variables", Language, 51, p.368-373.
- Watkins, J. (1970), "Contra 'la ciencia normal'" a I. Lakatos - A. Musgrave (eds.) (1970), p.115-132.
- Weinreich, U. (1963), "On the Semantic Structure of Language" a J.H. Greenberg (ed.) (1963), p.142-216.
- Weinrich, H. (1964), Tempus, Besprochene und Erzählte Welt, Stuttgart. Empro la traducció castellana de Gredos, Madrid, 1968.
- Williams, E.S. (1977), "Discourse and Logical Form", Linguistic Inquiry, 8,1, p.101-139.
- Wunderlich, D. (1971), "Pragmatique, situation d'énonciation et Deixis", Langages, 26, 1972, p.34-58.

## ÍNDIX

PRESENTACIÓ .....	3
1. EL DISCURS COM A OBJECTE D'ESTUDI DE LA TEORIA LINGÜÍSTICA .....	7
1.1. EL DOMINI DE LA TEORIA LINGÜÍSTICA .....	9
1.2. LA NOCIÓ DEL DISCURS O TEXT .....	19
1.2.1. El discurs com un fet de parla o unitat comunicativa .....	20
1.2.2. El discurs com una unitat lingüística operativa .....	24
1.3. APROXIMACIONS A L'ESTUDI LINGÜÍSTIC DEL TEXT O DISCURS .....	29
1.3.1. Els antecedents de la lingüística generativa del discurs .....	30
1.3.1.1. La retòrica clàssica .....	30
1.3.1.2. Els formalistes russos .....	32
1.3.1.3. La semiologia literària .....	34
1.3.1.4. Zellig Harris: l'anàlisi del discurs .....	37
1.3.1.5. Altres models de l'anàlisi del discurs: la lingüística tagmèmica i la lingüística estratificacional .....	43
1.3.2. Els primers passos de la lingüística generativa textual .....	45
1.3.2.1. Intents d'aplicació de la gramàtica generativa transformacional als textos literaris .....	46
1.3.2.2. La lingüística textual a Europa .....	48
1.3.2.3. La lingüística del discurs a Amèrica .....	55
1.4. NOTES .....	57
2. "NIHIL EST IN LINGUA QUOD NON PRIUS FUERIT IN ORATIONE"? .....	69
2.1. COMPETÈNCIA TEXTUAL O DISCURSIVA .....	73
2.1.1. Aspectes de la competència lingüística dels parlants que no troben explicació satisfactòria a la gramàtica oracional .....	75



2.2.	LA NOCIÓ DE COHERÈNCIA TEXTUAL O DISCURSIVA .....	85
2.2.1.	Altres fenòmens lingüístics que justifiquen la gramàtica del discurs .....	87
2.2.1.1.	Anàfora .....	87
2.2.1.1.1.	Anàfora de referència .....	89
2.2.1.1.2.	Anàfora de sentit .....	92
2.2.1.1.3.	Anàfora el·líptica .....	94
2.2.1.2.	Cohesió lèxica .....	96
2.2.1.3.	La definitització .....	101
2.2.1.4.	L'expressió temporal .....	104
2.2.1.5.	Elements connectors: conjuncions .....	109
2.2.1.6.	El punt de vista del parlant .....	114
2.3.	NOTES .....	121
3.	VERS UNA GRAMÀTICA GENERATIVA DEL DISCURS .....	135
3.1.	LA GRAMÀTICA GENERATIVA DEL DISCURS, AMPLIACIÓ O CANVI DE PARADIGMA? .....	137
3.1.1.	La noció de paradigma científic .....	139
3.1.2.	Ampliació de paradigma i revolució a la lingüística generativa .....	147
3.1.2.1.	La teoria de les traces i la darrera versió de la semàntica generativa o la gramàtica del discurs concebuda com una ampliació de la gramàtica oracional .....	156
3.1.2.2.	Un intent revolucionari: una gramàtica textual de base semàntica ..	167
3.2.	LA PRAGMÀTICA, LA PARENTA POBRA .....	179
3.2.1.	Competència comunicativa? .....	182
3.2.2.	L'àmbit de la pragmàtica .....	185
3.2.2.1.	Els actes de llenguatge .....	186
3.2.2.1.1.	Els principis que regeixen la conversació .....	193
3.2.2.1.2.	Els actes de llenguatge directes i indirectes i la gramàtica dels discurs .....	197
3.2.2.2.	Pressuposició, noció semàntica o pragmàtica? .....	208
3.2.2.2.1.	Pressuposició, implicació, exclusió, expectativa .....	209
3.2.2.2.2.	Tipus de pressuposició .....	213
3.2.2.2.3.	Pressuposició i coherència textual .....	231
3.2.3.	Tipologia del discurs .....	233
3.3.	ESBÓS D'UNA GRAMÀTICA GENERATIVA DEL DISCURS O TEXT .....	237
3.4.	NOTES .....	249
4.	LA QÜESTIÓ DE LA REFERÈNCIA EN EL DISCURS .....	271
4.1.	DEÏXI <i>VERSUS</i> REFERÈNCIA .....	279
4.2.	ELS SINTAGMES NOMINALS GENÈRICS .....	287
4.3.	ELS SINTAGMES NOMINALS REFERENCIALS EN CATALÀ .....	291

4.3.1.	Els noms propis .....	292
4.3.2.	Sintagmes nominals precedits per article definit <i>versus</i> sintagmes nominals precedits per article indefinit .....	294
4.3.2.1.	La referencialitat dels sintagmes nominals definits i indefinits .....	295
4.3.2.2.	La unicitat dels sintagmes nominals definits o sintagmes nominals d'informació previsible .....	313
4.3.3.	Els pronoms definits no <i>defíctics</i> o <i>anafòrics</i> .....	338
4.4.	CONDICIONS PER A L'ESTABLIMENT D'UN REFERENT DISCURSIU .....	341
4.5.	APÈNDIX: LA REFERÈNCIA I EL SEU ENQUADRAMENT LÒGIC .....	351
4.5.1.	Sentit / referència a G. Frege .....	352
4.5.2.	La posició de B. Russell. Crítiques que ha suscitat .....	361
4.5.3.	R. Carnap i la teoria de la intensió i l'extensió .....	367
4.5.4.	W. van O. Quine i les extravagàncies de la referència .....	374
4.5.4.1.	La posició dels termes indeterminats .....	378
4.5.4.2.	L'opacitat d'alguns verbs .....	380
4.6.	NOTES .....	385
5.	L'ANÀFORA DE REFERÈNCIA .....	409
5.1.	LES DIVERSES EXPLICACIONS DE L'ANÀFORA DE REFERÈNCIA PROPOSADES PELS GENERATIVISTES .....	413
5.1.1.	Teories monolítiques de l'anàfora .....	414
5.1.1.1.	La posició estrictament transformacional .....	414
5.1.1.2.	La posició estrictament interpretativa .....	422
5.1.1.3.	Arguments en contra de la posició interpretativa .....	424
5.1.1.4.	Crítiques a la posició estrictament transformacional .....	428
5.1.2.	Teories mixtes de l'anàfora .....	438
5.1.2.1.	Crítiques a les teories mixtes .....	439
5.1.3.	És possible una teoria homogènia de l'anàfora? .....	442
5.1.4.	Insuficiència i artificiositat de la gramàtica oracional per a explicar el procés de pronominalització .....	443
5.2.	ALGUNS ASPECTES DE L'ANÀFORA DE REFERÈNCIA QUE NOMÉS PODEN SER TRACTATS EN EL MARC DEL DISCURS .....	457
5.2.1.	Condicions que regeixen la pronominalització total en el discurs .....	463
5.2.2.	L'anomenada pronominalització enrrera, pronominalització intraoracional? .....	472
5.2.3.	Altres qüestions anafòriques .....	484
5.3.	NOTES .....	491
6.	CONCLUSIONS .....	507
7.	BIBLIOGRAFIA .....	515